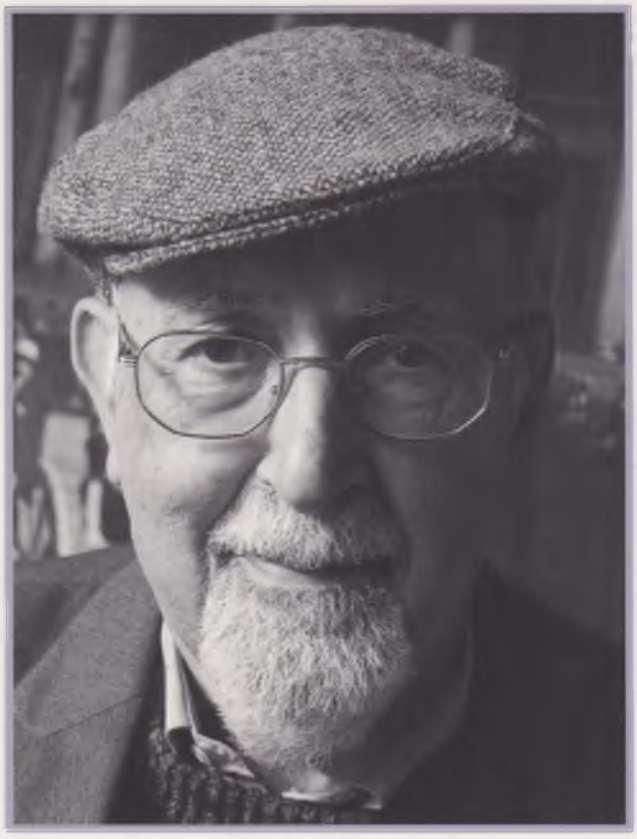
Kemal Özer *için*

Hazırlayan: Simge Özer Pınarbaşı

anı fotoğrafları

Yordam Kitap

Yordam Kitap

Kemal Özer *için anı fotoğrafları*
Hazırlayan: Simge Özer Pınarbaşı
Yordam Kitap: 125
ISBN-978-605-5541-28-6
Tasarım ve Uygulama: Savaş Çekiç
Birinci Basım: Mart 2011
Yayın Yönetmeni: Hayri Erdoğan
© Simge Özer Pınarbaşı, 2011; ©Yordam Kitap, 2011

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti.
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3
34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 Fax: 0212 528 19 09
www.yordamkitap.com
info@yordamkitap.com

Baskı: Pasifik Ofset
Baha İş Merkezi
Haramidere– İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

Kemal Özer *için anı fotoğrafları*

Hazırlayan: Simge Özer Pınarbaşı

Kemal Özer *için*
anı fotoğrafları

Kemal Özer'e Saygı

Hayri Erdoğan

Kemal Özer için bir kitap hazırlama fikri 2007 yılında doğdu. Bu bir armağan kitap olacak, 75. yaşında yazara ve okurlarına sunulacaktı. Tasarımızdan kendisine söz ettiğimde (o sırada 72 yaşındaydı), gülerek, "Bakalım o güne kadar yaşayacak mıyım?" demişti. Kemal Özer'in şaka yollu dile getirdiği bu ölüm olasılığına gülüp geçmiştik. Yürüme güçlüğü çekse de sağlıklı ve üretkendi, yaşama sevinciyle doluydu.

Ama bu iyi ve dost insan, maalesef hiç beklemediğimiz bir anda, 75. yaşını göremeden aramızdan ayrıldı.

Şimdi biz, şairin 76. yaşında, yaşarken kendisine armağan edemediğimiz kitabı, onun dostlarına ve okurlarına sunuyoruz. Kemal Özer'e özlemle ve buruk bir sevinçle...

• • •

Kemal Özer, yetkin bir şiir işçisiydi. Nâzım Hikmet'ten günümüze uzanan sosyalist gerçekçi şairler kuşağının önemli bir temsilcisiydi. Sözcüğün tam anlamıyla bir işçi sınıfı şairiydi. Eli daima emeğin nabzındaydı. Emek hareketinin tüm dalgalanmaları, önemli kalkışma ve mücadeleleri onun şiirinde yer buldu; ona umut aşıladı, esin verdi. Bunun içindir ki, ölümüyle yarım kalan *16 Haziran Kavşağı*, işçi

sınıfımızın tarihindeki en görkemli mücadele sayfası olan 1970 15-16 Haziran Direnişi'ni konu almaktaydı. Kemal Özer şiirinin son büyük doruğu olabilecek bu kitabın, yıllara yayılan ön çalışmaya, yazılmış bölümlere rağmen tamamlanamaması ne acı!

Kemal Özer'in kısaca andığım bu nitelikleri, sosyalist bir yayınevi olarak Yordam Kitap'ın ona bir armağan kitap sunması için yeterli nedenleri oluşturuyor. Ama böyle bir kitap yayınlamak için daha başka nedenlerimiz de var.

Kemal Özer, bir Yordam Kitap emekçisiydi.

2006 baharında, henüz rüşeym hâlindeki yeni bir sosyalist yayınevi projesini kendisine açtığımda, bizi bu işe yüreklendirmekle kalmadı, projenin aktif bir öznesi oldu. Sayıları bir elin parmaklarını geçmeyen ilk girişimciler arasında yer aldı. Kemal Özer'in bu desteği benim için çok özel bir anlam taşıyordu. Çünkü Kemal Özer, benim gözümde bir doğruluk ölçüsüydü. Ondan bu desteği almakla doğruluk sınavından geçmiş oluyorduk.

Kemal Ağabey, bilgisini, tecrübesini, özenini Yordam Kitap'a kattı. Son büyük yapıtı *Temmuz İçin Yaralı Semah*'ı yayın listesine dâhil ederek, kendi ifadesiyle, Yordam Kitap'ın harflerden oluşan ağacında bir harf oldu. Sırasında danışmanımız ve editörümüz, sırasında düzeltmenimiz ve abone görevlimizdi. Faaliyetini durdurduğu yayınevinin adını bir uğur işareti gibi bize bağışlayarak Yordam Kitap'a isim babalığı yapan da odur.

Yordam Kitap ağacımız, bugün kökleriyle toprağa sağlamca tutunabiliyorsa, bunda Kemal Özer'in emeğinin payı çok büyüktür.

Bu armağan kitap, onun emeğine saygımızın, anısına bağlılığımızın bir simgesidir aynı zamanda.

• • •

Bu kitabın, Kemal Özer'in şiirinin ve eserlerinin hatırlanmasına, gündemde kalmasına, okunmasına da bir katkı sağlayacağını umuyoruz.

Kemal Özer, üretiminin doruğundayken, aynı sırada birkaç kitap üzerinde çalışırken öldü. Bu erken ölümün tek tesellisi, eserlerinin yaşaması olabilir.

Şair, bedeni toprağa karıştığında ölmez; dudaklar onun adını telaffuz etmez, dizelerini tekrarlamaz olduğunda ölür gerçekte.

İnanıyorum ki, eğer biz dostları, kültür ve edebiyat emekçileri, onun şiirine gerçek anlamda sahip çıkabilirsek, Kemal Özer, bu ikinci ölümü yaşamayacak; okunacak, kuşaktan kuşağa aktarılacaktır.

Kemal Özer şiiri, geleceğe kalabilecek bir şiirdir. Kemal Özer şiiri, sevdanın, kavganın ve umudun şiiridir. İnsanlığın çeşitli biçimlerde gündeminde olan temalar, Kemal Özer şiirinde özgün bir anlayış ve ustalıkla işlenmiştir. Kemal Özer şiirinin "güncel"liği, kalıcılık potansiyelini gölgelemez. Onun ele alıp işlediği güncel konular, evrensel temaların belli bir dönemdeki görünümüdür. Güncelliği işlerken geçmiş ve gelecekle kurduğu ilişki ve şiir anlayışını benimsemeyenlerce bile takdir edilen ustalığı, onun şiirini kalıcı kılabilecek özelliklerdir.

Şunu da unutmayalım: Bir şairin/yazarın ne ölçüde tarihe mal olacağı, bir ölçüde, tarihin ne yönde ilerleyeceğine bağlıdır. İnsanlığın binlerce yıllık birikiminin, kültürün, bilimin ve uygarlığın ebedi olarak kapitalizmin sınırlarına hapsedilemeyeceğini düşünüyorsak, iyi edebiyat için de iyimser olabiliriz. İnsanlık, ilk çağlardan beri özlemini çektiği, uğruna mücadele ettiği özlemleri için çabasını sürdürdükçe, eşit, özgür ve adil bir dünya için sesini yükselttikçe, bu özlemleri çeşitli şekillerde işleyen edebiyat ve sanat da yaşayacaktır.

Ama yine de, insanı, "kâr, faiz, borsa" cenderesinde bunaltan, bireyi rekabet ve yarışla özdeşleştiren bir anlayışın düşünce ve kültür dünyasını da kuşattığı koşullarda, bu "geç barbarlık çağı"nda, iyi edebiyatın, tarih önünde kendi kendine bir sınavdan geçmesini bekleyemeyiz. Irmağın üzerini kaplayan yapay köpüğü temizlemeden, çağıltılı, berrak dip akıntıyı tüm gerçekliği ve güzelliği ile göremeyiz.

Kemal Özer şiirini günümüz kuşaklarına tanıtmak ve geleceğe taşımak için özel bir çabaya vurgu yapmamız bundan.

Evet, Kemal Özer şiirinin, gelecek kuşaklarla buluşmak için bize ihtiyacı var.

Ama bizim de Kemal Özer şiirine ihtiyacımız var. Onun kelimeleri, sevinçli yahut kederli bir anımızda, bir sevdada, bir kavgada bizim elimizden tutabilir. Haksız-

lıklara karşı öfkemize, sömürüye karşı mücadelemize, geleceğe olan umudumuza ortak olabilir.

• • •

Bitirmeden kitabın hazırlanış serüveninden de söz edelim. Kemal Özer'e Armağan kitabını hazırlama işini, Kemal Özer'in yakın dostu, yayınevimizin yazarlarından Ali Mert üstlenmişti. Ne var ki, Ali Mert'in bir süreliğine Türkiye dışında yaşamak zorunda kalması onun bu çalışmayı yapmasına olanak tanımadı. Bayrağı Kemal Özer'in kızı Simge Özer Pınarbaşı devraldı, kitabı büyük bir disiplinle söz verdiği tarihte yetiştirdi. Kemal Özer'in hayat arkadaşı Sevgili Gülşah (Georgina) Özer'den, her aşamada yardım aldık. Her ikisine de yürekten teşekkür ediyorum. Yazıları ve değerlendirmeleriyle katkı veren tüm yazarlara ayrıca teşekkürler. Kitapta kullanılan fotoğrafların ağırlıklı kısmı, kültür dünyamızın olay ve kişilerini sabırla fotoğraflayan Kadir İncesu'ya ait. Ayrıca Ferda Çağlayan'ın da bazı fotoğrafları kitapta yer aldı. Her ikisine de teşekkürlerimizi bildiriyoruz. Son olarak, *Temmuz İçin Yaralı Semah*'ı olduğu gibi bu kitabı da olanca titizliği ve yaratıcılığıyla tasarlayan görsel tasarımcımız, dostum Savaş Çekiç'e sonsuz teşekkürler.

İçindekiler

15 | **Çocukluk ve İlk Gençlik Yıllarında Kemal Özer**
17 | Aile Ortamı
29 | Edebiyata Yönelişle Eş Zamanlı Spor Tutkusu
31 | Lise Yılları ve Dergicilik

37 | **Üniversite Yıllarında Kemal Özer**
51 | *Sennur Sezer* 1950 Sonrası Şiir ve Kemal Özer

59 | **1960'lı Yıllarda Kemal Özer**
61 | Çalışma Yaşamı
62 | *Refik Durbaş* Elini tutmadı kimse kelimelerden başka
65 | Babanın Ölümü ve Ona Adanan Kitap: Tutsak Kan
67 | Evlilik- Öğretmenlik
67 | Kitapçılık-Yayıncılık
71 | 60'lı Yıllardan Anımsadığım Babam

75 | **1970'li Yıllarda Kemal Özer**
77 | Yeni Bir Dergi
78 | Yeni Bir Kitap
80 | Yine Bir Kitap
82 | Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya ve İlk Ödül
87 | *Mustafa Bayram Mısır* İnsanlığın Toplumsal Kurtuluş Bildirisi Olarak Kemal Özer Şiiri
96 | 70'lerin Son Kitabı: Geceye Karşı Söylenmiştir
99 | *Burcu Turan* Kemal Özer Şiiri'nin İkinci Yeniden Toplumcu Şiire Yolculuğu
105 | 70'li Yıllardan Anımsadığım Babam

109 | 1980'li Yıllarda Kemal Özer
111 | Kimlikleriniz Lütfen
115 | Araya Giren Görüntüler
117 | Sınırlamıyor Beni Sevda
121 | 80'li Yıllardan Anımsadığım Babam

125 | 1990'lı Yıllarda Kemal Özer
127 | İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle
131 | Bir Adı Gurbet
141 | *Adnan Özyalçıner* Kemal Özer'in Şiirinde Güncellik
145 | *Hüseyin Duygu* Eksileni yerine koymak
150 | 90'lı Yıllardan Anımsadığım Babam

155 | 2000'li Yıllarda Kemal Özer
157 | Sevdalı Buluşma
161 | *Turgay Fişekçi* Şairin Yıldızı Ne Zaman Parlar?
165 | *Peter Poulsen* Kemal Özer'in Düşü *(Çev. Hüseyin Duygu)*
169 | Son Kitap: Temmuz İçin Yaralı Semah
184 | *Mustafa Özmen* Belleğini Yitirmeyen Şair... Kemal Özer
190 | 2000'li Yıllarda Babam
195 | Yarım Kalan Öykü: Bastonlu Adam

199 | Kemal Özer'in Ardından...
201 | *Doğan Hızlan* Kuşağımdan bir acı daha
203 | *Özdemir İnce* Nereye böyle Kemal Özer yoldaş
205 | *Ülkü Tamer* Kemal Özer'i gülümseyerek anmak
208 | *Sennur Sezer* Söylendiği yerde kalmaz sözü Özer'in
211 | *Cengiz Gündoğdu* Geceleyin Bir Yıldıza Bakarken
213 | *Afşar Timuçin* Kemal Özer'le Yarım Yüzyıl
217 | *Ataol Behramoğlu* Şiirin İşçisi ve Ustası
220 | *B. Sadık Albayrak* Savaşımcı Şair Kemal Özer
231 | Kemal Özer'in Yayınları
235 | Kaynakça

Çocukluk ve
İlk Gençlik Yıllarında

Kemal Özer

Kemal Özer annesi Kevser ve babası Mehmet Özer ile

Aile Ortamı

Babam Kemal Özer, Nüfus Kâğıdı'nda 15 Mayıs yazsa da aslında 9 Mart 1935 tarihinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Anne ve babasını şöyle anlatır: "*...Annem (Kevser), bugün Bulgaristan sınırları içinde kalan topraklarda doğup büyümüş, ailesiyle birlikte İstanbul'a göç etmiş sonra. Babam (Mehmet) ise, yirminci yüzyılın ilk yıllarında Sivas'ın Karaözü köyünden asker olup başkent İstanbul'a gelmiş, bir daha da baba ocağına dönmemiş bir başka göçmen. İstanbul, ikisinin yaşam çizgilerinin kesiştiği ve benim yaşantımın odaklaştığı yer oluyor...*"[1]

Biraz daha ayrıntı vermek gerekirse, babaannemin Dedeağaç'ta doğduğunu ama Osmanlı dönemindeki adıyla Cumayı Bala, şimdiki adıyla Blagoevgrad'da yaşadığını, büyükbabama zamanın görücü usullerine uygun olarak çarşaf giymiş olarak kahvenin önünde geçirilerek gösterildiğini, büyükbabamın sadece çarşafın dışında kalan bembeyaz ellerini görüp babaannemi beğendiğini ekleyebilirim. Çocukluğumda babaannemden dinlediğim bu öykü, bende büyükbabamın oldukça romantik olduğuna dair bir ilk izlenim uyandırmıştı. Romantik olduğuna kesinlikle inanmam ise soyadımızın değişiminin gündeme geldiği 1976 yılıydı. O döneme kadar soyadımız Özler'di. Babamın asıl adı Özer soyadı da Özler'di, ama edebiyat dünyasında Kemal Özer olarak tanınıyordu. Bu da birtakım karışıklıklara yol açıyordu ve mahkeme yoluyla adını soyadını değiştirmeye karar verdi. 18 yaşından küçük olduğum için benim soyadım da değişecekti ve ben bunu istemiyordum. Babaanneme neden Özler soyadını seçtiklerini sorduğumda bana büyükbabamın makinist olması nedeniyle hep evden uzak olduğunu, ailesini özlediği için bu soyadını seçtiklerini anlattı. İşte bu seçim, büyükbabamın

1 Kemal Özer, "Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi*, Mart 1976. (http: //www.kemalozer.net/?page_id=13)

Kemal Özer'in babası Mehmet Özer

1927 yılında Kevser ve Mehmet Özer

1937 yılında Kerese Özer

10 aylıkken Kemal Özer

Kemal Özer

romantikliğinin kesin kanıtı oldu benim için... Dolayısıyla babaannemle birlik olup, babamın bu anlamlı soyadını değiştirmemesi yolunda epey direnmek de başarılı olamadık.

Büyükbabamın özlemine neden olan ayrılıkları babam anılarında şöyle anlatır: "*... Çocukluğumda tanıklık ettiğim ikinci duygu, babamın başka çocukların babası gibi her akşam eve gelmemesi duygusudur. İşi gereği, iki gecesini dışarda, bir gecesini evde geçiren bir baba ve başkalarından ayrı olmak kaygısı...*"[2] Sonraları *Trenler Ne Güzeldir*[3] adlı kitabını babasından yola çıkarak yazmıştır. Bu kitapta babasını bekleyişlerini şöyle anlatır: "*...Oturduğum kapı eşiğinde, babamı bir ses olarak düşünürdüm. Bir tren sesi. Trenleri götüren, trenlerle birlikte benim umutlarımı da götüren bir ses. Uzaklaşır, uzaklaşır, duyulmaz olurdu birkaç gün. Sonra yaklaşmaya başlardı. Yaklaşır, yaklaşır, evimizin kapısına gelip dayanırdı...*"[4]

Babamın çocukluğunun geçtiği yerlerin başında Çerkezköy gelir. Buraya ait en çarpıcı anısı Atatürk'ü görmesidir: "*...Çocukluk deyince, Devlet Demiryollarında tren*

2 *A.g.k.*
3 Kemal Özer, *Trenler Ne Güzeldir*, Bilge Yayıncılık, Birinci Basım 1983
4 Kemal Özer, *a.g.e.*, Yordam Kitapları, Üçüncü Basım, Aralık 1993, s.14.

Kemal Özer

sürücüsü olan babamın görevi dolayısıyla dört yıl kadar kaldığımız Çerkezköy'ü ve İstanbul'da Aksaray'da geçen günleri anımsıyorum. İlk anılarımdan biri, sabah erkenden uyandırılıp Atatürk'ün bana gösterilişi oluyor. Üstü açık bir otomobil, güneş gözlüğü ve kasket. Trakya manevraları için Atatürk'ün Çerkezköy'den geçtiğini ve gördüklerimin düş olmadığını, anılarımdaki görüntüyle tarih kitaplarındaki görüntünün örtüştüğünü sonraları biraz da şaşkınlıkla ayırt etmişimdir. Üzerimde iz bırakan ve kafamı uğraştıran ilk tanıklık bu..."[5]

Aile, Çerkezköy'den İstanbul'a taşınır, Aksaray'da Azimkar Sokak'ta 13 numaradaki küçük ev alınır. Bu evin alınmasında babaannemin anlattığına göre o zaman "Tayyare Piyangosu" denilen Milli Piyango'dan çıkan ikramiye önemli bir katkı sağlamıştır.

Bu küçük evde babaannem, büyükbabam ve babamın yanı sıra babamın anneannesi olan Fatma Hanım birlikte yaşarlar. Son derece becerikli bir ev hanımı olan Fatma Hanım evi çeker, çevirir, babaannem ise babam dışında pek bir şeyle ilgilenmezmiş. Babam daha sonra anneannesine ilişkin anılarını *Güneş Arkasına Baktı* adlı kitabında anlatmıştır. Babaannem ise annesinden pek söz etmezdi.

5 *A.g.k.*

Bir keresinde bana kendisini küçükken bırakıp, Romanya'daki mallarının peşine düştüğünü, orada savaş çıkınca da uzun süre geri dönemediğini ve annesiz kaldığı için üzüntüden saçlarının döküldüğünü anlatmıştı. Sonraları hep kızının yanında olup, ona her konuda yardımcı olsa da çocukluktaki bu bırakılışı yüzünden sanırım babaannem onu hiç affetmemişti..

Babam bu dönemi şöyle niteler: "*...Anne-Baba-Anneanne'nin oluşturduğu bir başka üçgende, çocukluğun ev içine kapatılmış kısıtlı ilk dönemi...*" ve bir ayraç koyar: "*... Ayraç 1: Kısıtlılığın odağında 'anne'nin daha önce yaptığı doğumlar, dünyaya getirdiği bebeklerin erken yitimi ve tek 'yaşayan'ı da yitirme korkusu...*"[6] Babaannem biri babamdan sonra olmak üzere üç oğlan daha doğurmuş ama bunların tümü daha bebekken ölmüşlerdir. Dolayısıyla babaannem yaşayan tek çocuğu olan babamın deyim yerindeyse üstüne titremiş, bir dediğini iki etmemiş ve ona karşı son derece koruyucu, kollayıcı olmuştur.

Ne yazık ki, elimizde dıştan çekilmiş bir fotoğrafı olmayan Azimkar Sokak'taki evin içini babam şöyle anlatır: "*...İçine girdiğim evi acaba nereden başladım tanımaya? İlk adım attığım yer bir taşlıktı. Solunu izleyen duvar bir odaya açılıyordu bir kapıyla. Sağını izleyen duvarın gidip dayandığı yerde yan yana iki kapı daha. İlki yüznumaranın, ikincisi mutfağın kapısı. Kapıların önünde dikdörtgen bir boşluk. Boşluğun bir yanından ilerlenirse bahçeye çıkılıyor, bir yanında ise bir merdiven bekliyor. Tahta basamaklı ve sağ yanı korkuluklu. Sizi alıp gıcırtılı basamaklarından yukarıya çıkarmak için...*"[7] Üst kattaki dar ve uzun olan kendi odasını ise babam "tabutluk" olarak adlandırırdı.

Babam içinde yirmi üç yıl yaşadığı bu evin bulunduğu Azimkar Sokak'ı ise şöyle anlatır: "*...Evlerin uzantısı gibiydi bu sokak. Başka bir deyişle söylersek, evin nerede bittiği sokağın nerede başladığı belli değildi. O yüzden olmalı, bir evden öbür eve giderken çoğu kez ayakkabı bile giyilmez, evde kullanılan terliklerle gidilirdi. Aynı biçimde, bir evde eksik olduğu anlaşılan şeyler, çarşıya yollanmaya gerek kalmadan öteki evlerden sağlanırdı...*"[8]

Babam 1947 yılında ilk kez İstanbul'un dışına çıkmıştır: "*... İlkokulu bitirdiğim yıl, babamın bir baba yurdu olduğu, akrabalarımın bir bölüğünün orada yaşadığı öne çıkıyor. Karaözü köyüne ilk uzun yolculuğum. Köyde, tanıdığımdan başka, benzersiz insanlarla karşılaşıyorum. Toz toprak içinde oynaşan bebelerden dişi dökülmüş ninelere kadar herkeste*

6 http: //www.kemalozer.net/?page_id=10
7 Kemal Özer, *Çocukluk Anayurdum*, (Basılmamış kitap).
8 Kemal Özer,"İstanbul'un Bendeki Görüntüsü", *Benim İstanbul'um 15 Yazar 1 Çizer*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2010, s. 185.

Altıncı Sınıftayken Kemal Özer ve arkadaşları

1943 yılında Kemal Özer'in Sünnet Düğünü

Sünnet Kıyafetiyle Kemal Özer

Kemal Özer annesiyle. Tarih 7 Ekim 1949

Okul arkadaşlarıyla. Kemal Özer arka sırada soldan ikinci

garip bir tutku. O köyden kimlerin yetiştiğini, ne iş tuttuklarını herkes sayıp döküyor ve onur duyuyor bundan. Kaç öğretmen, kaç subay, kaç ebe, kaç doktor yetişmiş, herkes biliyor ve kendi çocuğuymuş, yakınıymış gibi hepsini herkes benimsiyor. Kızılırmak geçiyor köy içinden ve Sinan'dan kalma bir köprü, üzerinde. Köyün ozanı, bizim gelişimiz için de türkü yakıp sazıyla çalıyor söylüyor bir akşam..."[9]

Babam, çocukluğunda gittiği bu köye sonradan ne kadar gitmek istese de bir daha gidemedi. Son yıllarında oraya dair edindiği bilgileri benimle de paylaşırdı. Karaözülü **Zeynep Uzunbay** aracılığıyla **Ünsal Öztürk**'ten babasının soyağacını öğrenmişti. Öztürk'ün anlattığına göre; babamın büyük dedesi Halil Yücel'dir, onun oğlu olan Kör Duran babamın dedesi olup, Kabak sülalesinden Gülender ile evlenmiş, Mehmet ve Halil adlı iki oğulları olmuştur. Büyükbabam Mehmet, Nazife adlı bir hanımla evlenip, Hatice adlı bir kızları olsa da askerlik için İstanbul'a gelince burada babaannemle evlenmiş, karısını ve kızını köyde bırakmıştır. Büyükbabamın bu ilk evliliğini babaannemin anlatışından biliyordum. Bunu öğrenmek, kendisi için epey tatsız olmuştu. Ancak yine de köye gitmeyi kabul etmiş, babamın anımsadığı o geziye katılmıştır. Bu geziye ait bir fotoğraf var belleğimde, kırlık bir yerde serili bir örtüye oturan babam, büyükbabam ve başkaları, dikkati çeken bir gramafon... Büyükbabamın köye giderken yanında götürdüğü anlaşılıyor. Ne yazık ki, bu fotoğraf babamın evrakları arasında çıkmadı.

Büyükbabamın emekli oluşundan sonra aile, geçim darlığına düşmüştür. Birkaç ticaret denemesi başarısızlıkla sonuçlanınca bulunan çareyi babam şöyle anlatır: *"... Babam, Edirne'den Sirkeci'ye treni getirdikten sonra kalp krizi geçiriyor ve "adî malûl" emekli oluyor. Sonra da geçim darlığı artıyor ve evimizin odaları, buna koşut olarak, azalıyor. Çünkü yeni bir gelir kaynağı "keşfediyor" aile. Odaları üniversite öğrencilerine "pansiyon" veriyoruz. Beş odamız var; geçimi daraldıkça oda sayısı azalıyor. Sonunda iki oda kalıyor kendimize. Emekli olduktan sonra babamın beni yetiştirme konusunda neler düşündüğünü de öğrenmiş oldum. Okumama karşı değildi, ama kendi deyimiyle "hayatı anlamalı"ydım. Bu yüzden, koskoca bir yaz tatilimi, Aksaray pazarında manav çıraklığı, araba iterek sokak satıcılığı denemesine kurban etmişti. Emekli olurken verdikleri parayı o yaz tüketince benim de yakamı bırakmış oldu babam. Sonradan, kendisini başarısız bulduğunu, benim de başarısız, beceriksiz olmamam için kent yaşamasında para kazanmanın tek yolu olarak gördüğü ticarete beni zorladığını düşünmüşümdür..."*[10]

9 Kemal Özer,"Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi*, Mart 1976.
10 *A.g.k.*

Kemal Özer annesi ve akrabalarıyla kartopu oynarken

Kemal Özer ve akrabaları

Kemal Özer başında kartopuyla

Edebiyata Yönelişle Eş Zamanlı Spor Tutkusu

Evin pansiyon haline gelişiyle babamın edebiyata yönelişi de başlar: "*... Bir yandan da, 1948 ya da 1949 yılında birdenbire karşılaştığım bir öykü kitabı aracılığıyla edebiyata yönelmiştim. Evimizdeki odalardan birinde pansiyon oturan bir öğrenci taşınmış, annem arkasından odayı süpürürken somyayla duvar arasına düşmüş bir kitap bulup bana vermişti. Yazarı Sait Faik'ti ve adı* Lüzumsuz Adam'*dı bu kitabın. Çocuk dergileri ve okul kitaplarındaki parçalar dışında ilk okuduğum kitap bu oldu ve beni derinden etkiledi. Okuldaki yazı ödevleri dışında yazdığım ilk denemeler, o kitaptakilere benzetmeye çalıştığım öykülerdi. Bir süre sonra, daha kolay yazıldığını görerek şiir yazmaya başladım.* Varlık *dergisini ve Varlık yayınlarını tanımıştım. Şiirlerimi daha çok* Varlık *dergisinde okuduğum şiirlere benzetmeye çalışıyordum. Bu yüzden, örneğin karısına seslenen bir adamın ağzından dizeler bile döktürüyordum. Çevremde ilk beğeniler, onları dergilere gönderme cesareti verdi...*"[11]

Aynı dönemde seyrettiği ilk tiyatro oyunu olan **Halit Fahri Ozansoy**'un *Baykuş* adlı yapıtını da edebiyata yönelişinin ilk adımları arasında sayar.[12]

Bu yıllarda atletizm de onun tutkusuydu: "*... Şiir yazmak ve yayınlansın diye dergilere göndermek, sıkılgan biri için o kadar güç değildi. Ama başarılı olacağıma o kadar inandığım sporda, birtakım işlemler yaparak yarış alanına çıkmak bayağı ürkütücüydü. İlk büyük cesareti gösterdim, kendi başıma beden eğitimi bölge müdürlüğünde sağlık denetiminden geçip kart çıkarttım. İnönü Stadı'nda atletizm yarışlarına katıldım. Uzun ve yüksek atlamada dereceye bile girdim, madalya aldım. Ne yazık ki sürekli olamadı, daha ötesini becerip spor yaşantımı sürdüremedim. Yeni serpilmekte olan bedenime atletizm çalışmaları ağır gelmişti.Sanıyorum, sporda bu yarım kalan isteklerim şiire daha çok yönelmeme neden oldu...*"[13]

Çocukluğundan beri spora ve özellikle Beşiktaş Kulübü'ne duyduğu sevgi hiç azalmamıştır. Beşiktaş'ın maçlarını büyük bir heyecanla televizyondan seyredişi hâlâ gözümün önündedir. Heyecanlanarak bağırması, ayaklarını yere vurması babaannemi korkutur, dakikalarca söylenmesine neden olurdu. Benim de spor yapmamı çok istemiş, ama bu konuda ne kadar yeteneksiz olduğumu görünce fazla ısrar etmemiştir. Beşiktaş taraftarı olmam için de elinden geleni yapmıştır.

11 *A.g.k.*
12 http: //www.kemalozer.net/?page_id=10
13 Kemal Özer, "Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi*, Mart 1976.

İlkokula başladığımda bana o zaman her çocuğun kullandığı iç içe geçen siyah beyaz halkalardan oluşan bir portatif bardak aldığını anımsıyorum. Bu bardakla okula gittiğimde bir de ne göreyim, herkeste sarı lacivertlisi var. Kadıköy'de Bahariye'de oturduğumuzu ve burasının Fenerbahçe'nin sahası olduğunu hesaba katmamıştı. Dolayısıyla eve geldim ve "ben Fenerli oldum" dedim, ama ne yaptıysam da sarı lacivertli bardağa sahip olamadım. Bugün bile az su içmemin nedeni belki de çocukluğumda o siyah beyaz bardağı kullanmak istememdendir diye düşünürüm...

Lise Yılları ve Dergicilik

Babamın bir başka tutkusu da dergicilikti. Bu tutkunun da ortaokul yıllarında başladığı anlaşılıyor : "*...Bu arada, ortaokul son sınıfta kendi el yazımla defter sayfalarına yazıp yayınladığım dergide, sınıfımızdaki kızları iğnelediğim için Pertevniyal Lisesi'nden Kumkapı Ortaokulu'na gitmek zorunda kalmıştım. Lisede edindiğim arkadaşlıklarda, tanıştığım öğretmenlerde bu okul değiştirme olayının önemli bir payı olduğunu düşünürüm. Çünkü Kumkapı Ortaokulu'nu bitirenleri yalnız İstanbul Erkek Lisesi'ne alıyorlardı...*"[14]

Lise yıllarında ilk şiiri basılır: "*... Yılmadan gönderdiğim şiirlerden biri sonunda basıldı. Ankara'da,* Harika *adlı bir dergide. "Bir Yer Var" adını taşıyan ve 25 Ağustos 1951'de basılan bu şiir şöyleydi:*

Ağaçsız, gölgesiz bir yer var
İçinde gezdiğim;
Ayaklarım, ellerim dünyadayken
İçinde olduğunu hissettiğim.

Bir yer var;
İçinde olduğum halde
Nerde olduğunu bilemediğim,
Hududunu göremediğim.

Bir yer var;
Ben uyuyunca uyuyan,
Uyanınca uyanan,
Benimle birlikte yürüyen.

Bir yer var;
İçinden insana sesler gelen,
Benimle konuşan, dertleşen
Halimizi bilen ve gülen.

Ağaçsız, gölgeliksiz bir yer var
Benimle birlikte büyüyen..."[15]

1/1/1953 tarihinde Kemal Özer

14 *A.g.k.*
15 *A.g.k.*

İstanbul Erkek Lisesi, edebiyat yolunda kendisini geliştirmesinin ilk basamağı olarak önemli bir yere sahiptir: "*...İstanbul Erkek Lisesi'nde beni sanata çeken öğretmenlerle karşılaştım. Özellikle Salim Rıza Kırkpınar'ın bu konuda büyük etkisi oldu. Kendim gibi yazan, edebiyat heyecanı ve sevgisi taşıyan arkadaşlar edindim. Adnan Özyalçıner, Konur Ertop, Ergin Günçe, Önay Sözer, Oktay Tuncer... Bu sürede okul içinde yoğun bir sanat etkinliğinin yanı sıra dışarda da, özellikle taşra dergilerinde şiirlerim yayınlanıyordu...*"[16]

Bu lisede aynı kuşaktan bu kadar çok edebiyatçı çıkmasının rastlantı olmadığı açıktır. Salim Rıza'nın ardından **Doğan Hızlan** şunları yazmıştır: "*...Edebiyatın, 'E'si bugün biraz buğulu. Hocaların hocası* ***Salim Rıza Kırkpınar*** *öldü. Nice kuşaklara iyi edebiyatın zevkini, insanı insan yapan gücünü aşılayan bir edebiyat hocası. Hayır, bu eksik oldu. Bir edebiyat misyoneriydi o. Edebiyatı not defterlerinde, eskimiş öğretmen kürsülerinde bırakmayıp, hayatı boyunca onu izleyen ve izleten, dostluğunu, hocalığını unutamayacağım, anılarımın baş tacı...*"[17]

Babam ise el yazısıyla bir not kâğıdına arkalı önlü başlarına yıldızlar koyarak şu cümleleri yazmış: "*...Eğitim, öğrenim insan yaşamında ne kadar önemli. Buna karşılık ülkemizde ne düzeyde. Ama biz doğu ülkesiyiz, böyle ülkelerde mucizeler olur. Salim Rıza gibi bir eğitici, öğretici gerçek bir mucize. Sınıfın sınırlarını genişletti. Sınıfa değil dünyaya girerdik. Sınıfa dünyayı getirirdi, bizi alıp dünyaya götürürdü. Okuldan sonra gördük ki eğitim, öğretim okulla bitmiyor. Bizi hep izledi. Hocamız olarak, dostluk ve yakınlıkla, aynı sevecenlikle. Okul dışı yaşantımızda da bizimle birlikte olduğunu hep duyumsadık. Bu da bir eğitimdir. Yazdıklarımızı hep izlediğini, okuduğunu bilmek de bir eğitim, öğretim oldu. En umulmadık anda, en umulmadık yerde karşımıza çıktı. Sorularıyla karşımıza çıktı. Ne yaptığımızı ne yazdığımızı sordu, kimin kim olduğunu, yeni yayınlanan bir kitabı...*"

Babamın yaşamında iz bırakmış öğretmenlerden biri de **Hamdi Kayalı**'dır. Elimizde arkasına "Mayıs 1955" tarihi düşülmüş, İstanbul Erkek Lisesi'nin felsefe öğretmeni olan Kayalı ile çekilmiş bir grup fotoğrafı var. Yaşamının ayraçları arasında kendisinde iz bırakan öteki öğretmenleri ise şöyle sıralar: "*... Yakalanan şanslar, eğitiminden geçilen öğretmenler zincirinin Hakkı Süha Gezgin - Rıfkı Melül Meriç - Edip Ayel - Hakkı Anlı'dan Salim Rıza Kırkpınar'a ulaşması...*"[18]

Lise eğitiminde yakaladığı bu şans, üniversitede de devam etmiştir.

16 *A.g.k.*
17 Doğan Hızlan, "Salim Rıza Hocanın Anısına", *Hürriyet*, 29 Kasım 1998.
18 http: //www.kemalozer.net/?page_id=10

Üniversite Yıllarında

Kemal Özer

Babam Üniversite'ye başlamasını şöyle anlatır: *"...1955 yılında, liseyi bitirip Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdim. Üniversitede özellikle Ahmet Hamdi Tanpınar ve Mehmet Kaplan'ın etkileri geldi..."*[1]

Ahmet Hamdi Tanpınar'm sıra dışı hocalığını ise şöyle dile getirir: *"... Biz liseden gelirken Batılılık, batılı olmak, batı kültürü almak, batılı gibi davranmak bizler için köklü eğilimlerdi. Hepimizin içinde Avrupa'ya gitmek, özellikle Fransa'yı görmek, Paris'te bir süre yaşamak vazgeçilmez bir şeydi, bir özlemdi.*

Tanpınar ilk bu içimizdeki özleme yanıt veren bir kişilik olarak dikkatimizi çekti. Sınıfta davranışı başka hocalara benzemiyordu. Sınıf dışındaki davranışları da öyle. Not tutmaya alışmış arkadaşlar onun dersinde yazacak bir şey bulamıyorlardı örneğin. Ama biz, özellikle sanat heveslisi arkadaşlar, en çok onun dersinde bir şeyler öğrendiğimizin farkındaydık.

Anımsıyorum, bir yarı yıl Halit Ziya'nın romanlarını konu olarak seçmişti. Her derse koltuğunda bir dosyayla gelirdi. Halit Ziya'nın falanca romanı diye başlardı. Ama daha üçüncü cümleden sonra, bir bakardık söz Verlaine'e sıçramış, ordan Jules Romain'in 28 ciltlik İyiniyetli İnsanlar *nehir romanının 14. cildine gelmişiz, ordan da Yahya Kemal'e. Zil sesi, Baki'nin ünlü kasidesindeki bir beyitin ortasında yakalardı bizi.*

Hemen söyleyeyim, derslerinin bu dağınıklığı sistemsiz, disiplinsiz oluşundan değildi. Sürekli bir arayış halindeydi kendisi de. Kalıplara bağlı kalmak, hep aynı sözleri yinelemek istemezdi. Bilgileri kuru kuruya aktarmaya yanaşmazdı o yüzden. Bir konuyu derste işlemek, yaratıcı olmaya engel değildi ona göre. Ne kadar iyi bilse bile her konuyu her anlatışta yeniden keşfetmek isterdi, daha önce görmediği bir yanını bulmak, bizimle tartışmak isterdi. Ezberciliğin tam karşıtı bu tutum, içimizdeki ezbercileri o yüzden zor durumda bırakırdı. Sınavlarda da şu romanı anlat, bu romanı anlat demezdi. Adnan bey kimdir diye sorardı örneğin. Aşk-ı Memnu*'nun kahramanı diye nitelemeden. Ezberciler gülünç duruma düşerlerdi sık sık. Nitekim bir bitirme sınavında,*

1 Kemal Özer, "Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi*, Mart 1976.

1953 yılında Kemal Özer annesi ve babasıyla

1951 yılında arkadaşları Ali Rıza, Selahattin, Ertuğrul, Nejat, Raşit ve Yılmaz ile Kemal Özer

1955 yılında Hamdi Kayalı ile Kemal Özer solda yukarıdan ikinci

1933 yılında akrabası Necmi Atala ile Kemal Özer

ezberci bir arkadaşımız, "Adnan bey kimdir" sorusunu "Sabık başbakanımız efendim" diye yanıtlayarak herkesi güldürmüştü..."[2]

Yıllar sonra Tanpınar için şu saptamayı yapmıştır: *"... Tanpınar'ın geniş kültürü, hoşgörülü tavrı biz öğrencilerine özlemini çektiğimiz batılı olmanın canlı bir örneği olarak görünürdü. Ama aynı zamanda tedirgin, huzursuz bir insandı. Daha önce değindiğim gibi, sürekli bir arayışın yansımalarıydı bunlar. Beethoven'in 5. Senfonisi kadar Dede Efendi'yi de kendinden geçerek dinleyebiliyordu. Leonardo karşısında duyduğu heyecanı Süleymaniye Camii'ni seyrederken de duyuyordu. Baki'nin şiirindeki görkemi Valery'de de buluyordu.*

İki kültürü iyi tanımanın, özümlemenin getirdiği bir rahatlık söz konusuydu. Ama ikisi arasında bocalamamak, ancak bir bileşime varmakla olasıydı. Duyduğu tedirginlik bence bu bileşimi aramaktan kaynaklanıyordu. Üstelik kişinin kendi başına bileşime varması yetmiyordu, toplumun da o bileşime ulaşması gerekiyordu. O bakımdan Tanpınar'ın tedirgin olması kaçınılmazdı. Son olarak şunu söylemek istiyorum: Onun yaşamı ve yapıtları, her iki kültürden nelerin nasıl alınması gerektiği yolunda bir örnek ortaya koydu. Bu konuda kim ne zaman bir girişimde bulunsa onunla hesaplaşmak zorunda kalacaktır..."[3]

Üniversite yıllarında çekilmiş bir fotoğrafta üzerinde paltosu, elinde kitaplarıyla yan yan bakan bir Kemal Özer var. Bu paltonun öyküsünü **Konur Ertop** şöyle anlatır: *"...Bir gün Laleli'den bindiğim kalabalık bir otobüste, Taksim'e gidiyordum. Tam arkamda, yüzlerini göremediğim iki öğrenci, üniversite kantininde olup bitenlerden söz ediyordu. Kahvenin önünden geçerken biri, "Işte Komünistlerin toplandığı yer burası!" deyiverdi. Sonra ekledi: "Moskova'dan para akıyor bunlara!.." Öfke içindeydim. Kalabalıktan arkama dönüp bakamıyordum, onların konuşması sürüyordu: "İçlerinden birini tanıyorum, karda kışta ceketle gezerdi. Buraya takıldıktan sonra kılığı kıyafeti düzeldi. Şimdi bir palto giyiyor, Menderes'in sırtında göremezsin!" Öfkem geçmişti. İçimden gülüyor, birkaç yıldır gerçekten karakışta ceketle dolaşan Kemal Özer'e ailesinin bir süre önce bin güçlükle aldığı paltonun cebinde Sovyet rublesi görenlere acıyordum..."*[4]

2 Kemal Özer, "Anılar İçinden Tanpınar", http: //kemalozer.blogcu.com/ani
3 Kemal Özer, "Anılar İçinden Tanpınar", http: //kemalozer.blogcu.com/ani
4 Konur Ertop, "Aşığın Mekanı Kahveler, Hanlar", *Kitap-lık*, Sayı 90, Ocak 2006.

Fakültede okurken edindiği arkadaşlar ise ömür boyu dostları olmuşlardır: *"... Başka fakültelerden arkadaşlar edindim. Onat Kutlar, Ergin Ertem, Erdal Öz, Demir Özlü, Ferit Öngören, Doğan Hızlan, Ülkü Tamer, Ece Ayhan, Hilmi Yavuz... Liseden ve üniversiteden bu arkadaşlarla birlikte a dergisi'ni kurduk 1956 yılında. Bir yandan da yeni yeni yazarlarla, ozanlarla tanışıyor, çevremizi genişletiyorduk. Cemal Süreya, Edip Cansever, Asım Bezirci, Sezai Karakoç, Memet Fuat, Yusuf Atılgan, Hüseyin Cöntürk vb..."*[5]

A Dergisi'nin çıkış öyküsünü **Efe Duyan** ile yaptığı bir söyleşide şöyle anlatır: *"... A Dergisi de İstanbul'da ondan birkaç yıl sonra bir arkadaş çevresinin, birbirini tanıyan bir grubun çıkardığı bir dergi. Üniversite kantininde, hararetli tartışmalar arasında "Neden biz de dergi çıkarmayalım ki?" düşüncesinden doğan bir yayın. '50'li yılların anatomisinde, Soğuk Savaş koşullarının yarattığı boşlukta genel bir arayış görülür. Dünyada da, Türkiye'de de. Yoğun bir arayış içinde olan insanlar da o arayışı kendi çevresinde, kendi dergilerinde sürdürmeye daha yatkın oluyorlar. Herkesin harçlığından ayırdığı paralarla çıkıyordu A Dergisi de. O zaman anımsadığım kadarıyla 10'ar lira verebiliyorduk, dergi de 200 liraya falan çıkabiliyordu. Ama A Dergisi'ni bir gençlik dergisi olmaktan çıkaran öğeler var tabii, yeri gelmişken söylenebilir. Yaşça daha büyük veya başka çevreden bazı insanlar da katılmıştı bize.* ***Edip Cansever*** *örneğin 40 lira veriyordu, ama tek koşulla, parayı verdiğini kimse duymayacaktı. Bir de önceki kuşaktan* ***Yusuf Atılgan*** *vardı. Manisa'nın Hacırahmanlı köyünde çiftçilik yaptığından biraz daha fazla para veriyordu biz öğrencilere göre. Bir gençlik dergisi olduğu halde, belki böyle çok etkili olmayabilir kaygısıyla bizden biraz daha büyük insanlara yer vermiştik. Örneğin* ***Asım Bezirci*** *de katıldı bir süre sonra. Dergide böyle bir* esneklik vardı. *Birçok sayıda başyazıyı o zamanki adıyla* ***Halis Acarı*** *imzasıyla* ***Asım Bezirci****'nin yazdığını anımsıyorum.*

Dergide yer alıp derginin atmosferine bağlı kalanlar olduğu gibi başka dergilere "yatay geçiş" yapanlar da vardı, onlara iyi gözle bakmıyorduk. Biz çekirdek kadro olarak, onun dışında bir şey aramamak ve daha çok emek vermek taraftarıydık.

Ayrıca bu ortak heyecanın bir başka ürünü olarak da kendi kitaplarımızı yayımlamaya başladık. ***Adnan Özyalçıner****'in ilk öykü kitabı "****Panayır****", Erdal Öz'ün "****Yorgunlar****", Yusuf Atılgan'ın "****Bodur Minareden Öte****" gibi. En ünlüsü de* ***Onat Kutlar****'ın "****İshak****" kitabı. Bu da bir araya gelmenin bir başka boyutu oldu.*

5 Kemal Özer, "Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi*, Mart 1976.

Dergi iki defa kesintiye uğradı. '57'den sonra bir ara verildi. 27 Mayıs'ın hemen sonrasında ise Haziran sayısını çıkarıp kendi isteğimizle dergiyi kapattık. Çünkü '50'lerin baskıcı uygulamalarına karşı çıkan bir konumdaydık, 27 Mayıs'ı da bu dönemin sona ermesi olarak yorumladık o zaman. Ve dergi işlevini bitirdi düşüncesiyle, son sayısını 4000-5000 basıp üniversite kapısında coşkulu bir biçimde dağıttık. Derginin koleksiyonunda o son sayıdaki yazılara bakmakta yarar var. Biz şairler ürün koyamadık, ama ***Fazıl Hüsnü****'nün 27 Mayıs'ı destekleyen bir şiirini yayımladık. 1960'ta dergi böylelikle sonra erdiğinde zaten bizim öğrenci grubunda da herkes yaşama atılmaya başlamıştı.* ***Onat [Kutlar]*** *Paris'e,* ***Hilmi Yavuz*** *İngiltere'ye,* ***Adnan [Özyalçıner]*** *ile ben de köy öğretmeni olarak askere gittik. Doğal bir ayrışma oldu ve bir süre birbirimizden kopuk kaldık..."*[6]

İkinci Yeni Hareketi'nin etkilerini ise şöyle dile getirir: *"...Bu ilk dönemin sonunda başka bir şeyle karşılaştım: Yazdıklarıma benim diyebilme gereksinimi. Herkes yazıyordu; onlardan beni ayıran, şiirlerime benim diyebileceğim bir şey katmalıydım. Ardında yalnız benim olan bir karşılığı olmalıydı yazdıklarımın. Bu karşılığın ancak kendi yaşantım olabileceğini düşündüm ve o zamana kadar yazdıklarımı toptan yoksadım. Bir yandan üniversitede Tanpınar'ın dersleri, bir yandan Pazar Postası sanat ekinde Muzaffer Erdost'un İkinci Yeni adıyla andığı, savunuculuğunu yaptığı şiir hareketi, yeni bir şiir oluşturmamda etkili oldu. Özgün bir şiir dili yaratmak, yıkılmaz bir şiir yapısı kurmak, yazdığım her şiirde bir mükemmellik gözetmek istiyor, İkinci Yeni'nin çağrışımlara dayanan, dizeyi şiire birim yapan, anlamı rastlansala kadar indirgeyen atılımından yararlanıyordum.*

Bu ikinci dönemde yazdığım şiirlerden bir bölüğüyle ilk kitabımı yayınladım. 1959 yılında, Gül Yordamı *adıyla..."*[7]

1950 sonrasının ortamı ve Kemal Özer şiiri **Sennur Sezer** tarafından değerlendirilmiştir.

6 Efe Duyan, "Kemal Özer ile Edebiyatta Toplu Hareketler Üzerine", *Sanat Cephesi*, Nisan 2008 (http: // kemalozer.blogcu.com/soylesiler)

7 Kemal Özer, "Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi*, Mart 1976.

Kemal Özer'in ilk kitabı Gül Yordamı'nın kapağı

14/5/1956 tarihinde annesi ve babasıyla

Üniversite arkadaşlarıyla Kemal Özer arka sırada sağdan birinci

Sennur Sezer

1950 Sonrası Şiir ve Kemal Özer

Öncelikle 1950 sonrası dediğimiz dönemin bir siyasal tanımını yapmak zorundayız. 14 Mayıs 1950, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Cumhuriyetle yaşıt CHP, seçimleri kaybetmiş, TBMM'de muhalefet partisi durumuna düşmüştür. Yeni iktidar olan Demokrat Parti'nin zaferinin büyüklüğünde "geniş bölgeli çoğunluk" seçim sisteminin payı olduğu da görülecektir. Demokrat Parti oyların % 53.58'iyle milletvekillerinin % 83.7'sini almıştır.

CHP'yi yenilgiye uğratan Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılan bir grup tarafından kurulmuştu. Daha çok, büyük toprak sahiplerine ve ithalatçı tüccarlara dayalı bir partiydi. DP'nin partiyi temsil eden büyük toprak sahipleriyle birlikte liman burjuvazisi ve bürokrasi ittifakını iktidara getirdiği de söylenebilir.

DP katıldığı ilk seçimler olan 1946 seçimlerinde 64 milletvekili çıkartmış, ancak 1947'de yapılacak seçimlerin propaganda ve tanıtım süresini kısaltmak amacıyla öne alınışı, seçimlerin açık oy – gizli sayım biçimiyle, anti demokratik baskılar seçmeni aslında bu sayının daha büyük olduğuna ve bir hile yapıldığına inandırmıştır. 1950 seçimlerine katılım yoğunluğu (%89.3) ve DP'ye her sınıf ve kesimden oy veren çokluğu seçimlerin sonucunu bir halk hareketinin zaferi biçimine dönüştürmüştür.

CHP, iktidarının son yıllarında, propagandasında dinsel vurgular yapan DP'yle (ve öteki muhalif partilerle dile gelen İslamcılık akımıyla) başa çıkabilmek için "liberal laiklik" kararı almıştı. Bu tutum, birçok uygulamada laiklik ilkesinden geri dönüşlere yol açtı.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki ittifak politikası Soğuk Savaş'a dönüşmüştü. Bu gerginlik dünyada kutuplaşmalara yol açtı. ABD, yoksul ülkelere askeri yardım yoluyla bir cephe kurmayı denedi. Planları uyarınca, Washington'un, Türkiye'ye (Yunanistan ile birlikte) "komünist baskılara direndiği için" askeri malzeme sağlanması ve bunun Büyük Britanya tarafından üstlenilmesi kararını verdi. CHP iktidarı da bu tavra yanıt olarak ülkede bir "komünist avı"nı başlattı. Ayrıca büyük toprak sahiplerini kendi yanında tutabilmek için toprak reformuna temel olabilecek, 1945 tarihli Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun temel hedeflerini 22 Mart 1950 gün ve 5618 sayılı yasayla yürürlük-

ten kaldırdı. Bir bakıma CHP, iktidarının son gününe kadar yeni iktidarın işlerini kolaylaştıracak uygulamalarla uğraştı.

DP iktidarının önündeki en büyük zorluk kendisine oy verenlerin isteklerine/beklentilerine yeterli yanıt verebilmekti. Yeni iktidardan beklentilerin epey yoğun olduğunu belirtmek gerekir. DP iktidarından halkın büyük çoğunluğu iktisadi bunalımı sona erdirmesini bekliyordu. Büyük toprak sahipleriyle sermayedarların beklentisi devletçiliğin, yerini özel girişime bırakmasıydı. Üniversite, basın ve aydınlar düşünce özgürlüğünü sağlayacak yasa değişikliklerini; laiklik yüzünden çıkarları zedelenenler de laikliğin tümüyle ortadan kalkmasını istiyor/bekliyordu. Çünkü Demokrat Parti de kuruluş bildirgesinde CHP'nin laiklik anlayışından farklı bir laiklik inancında olduğunu belirtmiştir.

1950-1960 dönemi yabancı sermayenin yerli sermaye ile yoğun ilişkiler ve ortaklık yıllarıdır. 1951 yılında Yabancı Sermaye Kanunu, 1954 yılında Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve Petrol Kanunu yürürlüğe girmiştir. Muhalefette olduğu 40'lı yılların sonunda grev ve toplu sözleşme hakkı savunucusu gibi görünen DP, iktidara geçtiğinde bu tavrını unuttu.

Devletin kurumlarındaki adlandırmalarda yalın ve anlaşılır bir dil kullanımıysa bu dönem içinde sona erdi. Anayasa'nın dilinin değişimini okul kitaplarında yer alan sözcüklerin, kurumların adlarının değişimi izledi. Bu durum zamanla iktidarla o dönemde özerk bir kuruluş olan Türk Dil Kurumu'nun arasını açacaktır.

1950'li yılların ortalarından başlayarak yaklaşık on yıl süren genel yönelim "İkinci Yeni" diye adlandırılan örtük anlatımlı, anlamı çoğunlukla rastlantısal, imge ve ses bakımından zengin bir şiirdir. Bu şiir yönelimi daha önceki açık söylemli şiire bir tepkidir ve Garip akımı Birinci Yeni sayılarak bu şiir İkinci Yeni diye adlandırılır.

Yer yer Türk şiirinin uzak geçmişini anımsatan bir yol seçen İkinci Yeniciler şiirlerinde duyulmadık yeni sözcükler üretme, sözdizimini değiştirme, yeni tamlamalar yapma, "sözcükleri çekirdek anlamlarından uzak anlam örgüsü içinde kullanma" yanı sıra bilinçaltı yöntemi de sık rastlanan özelliklerdir. Bu yönelim Behçet Necatigil gibi güncel akımlardan uzak kalmayı yeğlemiş, "bağımsız" sayılacak şairleri de etkilemiştir.

Asım Bezirci bu dönemi özetlerken "Bir yandan toplumsal durum, bir yandan da bu şiirsel durum yeni bir şiirin oluşumunu gerekli kılar. Kuşku yok ki, her yeni

şiirin ilk işi kendinden önceki şiiri devirmek olacaktır" diye yazar. Haklıdır, sanatta yürürlüğe girerek daha önceki bakış açılarını değiştiren, ortadan kaldıran yeni akımların toplumsal nedenleri de vardır. 1950 yılındaki iktidar değişiminin yeni bir tek parti diktası yarattığı, toplum tarafından İkinci Yeni'nin başlangıç yılları sayılabileceğimiz 1954'lerde kavranmıştır. Şiir akımında görülen örtülülüğün bu özgürsüzlükten kaynaklandığı, İkinci Yeni'nin bir "kaçış şiiri" olduğu savını yaratan da bu durumdur.

Bu şiir akımı önceki akımlardan farklı olarak ne bir kuşak ne de bir dergi hareketidir. İkinci Yeni şiirinin kaynaklarını yerli ve yabancı olarak ikiye ayıran Asım Bezirci, *İkinci Yeni Olayı*'nda yerli kaynakları şöyle sıralar:

"Yerli kaynaklar sayılıdır. Üstelik, İkinci Yeni'yle doğrudan doğruya bir bağlantıları da belki yoktur. Ama bazı bakımlardan ona birtakım gereçler sağladıklan da inkâr edilemez. Sözgelimi, öteden beri Garip akımına karşıt bir yolda yürüyen Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın gittikçe soyuta kaçan, karıştırımlara başvuran, çağrışımlarla beslenen, olaydan, düşünceden çok imgeye yaslanan ve güç anlaşılan şiirleriyle İkinci Yeni'ye yardım ettiği düşünülebilir. Öte yandan, *Alemdağ'da Var Bir Yılan* eseriyle gerçeküstücülüğe yönelen Sait Faik'in ve *Şişedeki Adam* eseriyle soyut, değiştirimli bir anlatımı deneyen Feyyaz Kayacan'ın da bu yardımı güçlendirdikleri ileri sürülebilir. Ayrıca Ahmet Haşim'in de şiir anlayışıyla İkinci Yeni'ye birkaç noktadan yakın düştüğü söylenebilir. (...) Şiirde konunun, hikâyenin, anlamın önemsenmemesi... düşüncenin yerine imgenin, usun yerine duygunun konulması... düzyazı ve konuşma dilinden uzaklaşma... güç anlaşılma... kapalılık... Bu düşüncelerin İkinci Yeni'nin bazı özellikleriyle çakıştığı ortadadır."

Bezirci; Tahsin Saraç, Adnan Benk gibi İkinci Yeni'nin "Batı taklidi bir akım" olduğunu ileri sürenlerin tanıklığıyla, bu akımın Batı'daki kaynaklarını sıralar: Gerçeküstücülük, Dadacılık ve Simgecilik..

Doğan Hızlan, İkinci Yeni akımını bir makalesinde değişik biçimde yorumlar: "1955 yılı başlangıç sayılan İkinci Yeni, sadece edebi değil siyasi nedenlerle de yorumlanmıştır. Elbette edebi akımların içine siyasi ve toplumsal öğeler de girer. DP yönetiminin gittikçe baskı dozajını arttırmasının, şiiri kendi kalesine çektiği iddialarına yol açmıştır. Siyasal baskının, şiiri toplumculuktan bireyci bir anlayışa sürüklediği ve bu yüzden de, şiirin içe kapandığı söylenebilir. O zaman başkaldırı ya da toplumcu anlayış imgeler aracılığıyla verilmeye başlanmıştır. İkinci Yeni,

1940'ların toplumcu şiiri ile toplumcu olmayan şiirine biçimsel bir hatırlatmada bulundu. Biçimi ihmal ettiklerine dair bir uyarıydı."

Kemal Özer'in şiiri bu şiirin içinde nerededir?

Kemal Özer'in ilk şiirleri 1951 yılında Ankara'da yayımlandı. Bu dönemi kendisinin "içgüdüsel dönem" olarak nitelediği bireyselliği ağır basan şiirler izler. 1956-60 arasında yayımladığı şiirleriyle İkinci Yeni etkisinde bir biçim ustası olarak belirir. Çağrışımlara dayanan, soyut imgelerle örülü, betimleyici şiirlerinde onu öteki şairlerden ayıran altını çizdiği çelişkilerdir.

Biçimsel örgüdeki titizliği, özgün bir imge ve duyarlık evrenini destekleyen yaşam çelişkileri okura tanıdığı bir dünyanın seslendirildiği sanısını verir.

annem mi bir kadın
geciken bir kadın geceyatısına
ölüm kendini göstereli babamın saçlarından
günübirlik bir kadın
üsküdarla istanbul arasında
babamdı sakalıydı babamın
bir akşam göle batırdı
çıkmamak üzere bir daha
hepsi de ekmek kokardı
sayısı unutulan parmaklarının

(Ağıt)

1965'ten başlayarak gelişen toplumsal ve siyasal ortamdan etkilenerek "toplumsal kavganın içerisinde şiirin de etkin bir yeri vardır" düşüncesiyle toplumcu gerçekçi akımı benimsediğinde bu çelişkileri şiirine yansıtmanın rahatlığını da kullandı. Somut imgeli ve anlatımcı bir şiire başladığı varsayılan Yaşadığımız *Günlerin Şiirleri*'nin altyapısında da yer alan İkinci Yeni'nin buğulu/sisli imgeleri ara ara yüze vurarak şiirini şematizmden korur.

"Okurla ilişki kurma"sını kolaylaştıran ögeler kuşkusuz çelişkilerin yarattığı eski "tanıdık" hava ile "titiz kurgunun" oluşturduğu "eldeğmemişlik/yenilik"tir.

Kemal Özer'in şiirindeki titiz kurgu okurla arasında bir mesafe oluşturur. Bir camın ardındaymış gibi dokunamazlık duygusu:

Kemal Özer Konur Ertop'un sözünü ettiği paltosuyla

Sor kendi kendine bir sabah,
av hazırlığına başlarken;
sulara kim salar ilk güneşi
sen kayığına binmesen,
orağını almasan eline
ilk ürünü kim biçer denizden?

Okurla ozanın arasındaki uzaklığı sanki "orak" sözcüğü yaratmıştır. Denizi bir tarlaya, balıkçıyı bir ırgata benzetmek: "Deniz Orakçısı". Ama şiirdeki yaşamdan kopyalanmış/kopartılmış benzetmelerin hepsi konuya aykırılıklarıyla yeni kopuş aralıkları yaratır.

Bu mesafe, toplumsal temalı şiirlerde okurun kendini sorgulamasına yol açan epik bir durumu oluşturur:

Kent niye bir büyük gergeftir,
geçirmiş ilmiğini alınterine?
Niye aç ağızlardan örülü
bir martı çığlığıdır gök;
iner kalkar başının üzerinde,
küçük dalışlarla yoklar tekneni?

Bu mesafeli duruş, okura ozanın (bir yargıç tonunda) sorduğu soruların da hazırlayıcısıdır:

Bir başınasın yaşamı üretirken
zıpkın çizer, kürek acıtır, ağ yorar.
Neden elleri bulunmaz elinin yanında,
yorgunluğu neden paylaşmazlar
sofrasına çökerken yeryüzünün,
sor kendi kendine bir sabah.

Benim söylemem ve becerebilirsem açıklamam gereken nokta şu: Kemal Özer, şiirinde gerçeği yansıtmakla yetinen, gelecekle ilgili umutlar sezdiren bir ozan değildir. Kendine verdiği şu yönergeyi izler:

"Şiir (...) içinde bulunduğumuz durumu, yaşadığımız olayların, düşlediğimiz geleceğin ne olduğunu, nasıl olacağını sezdirmeli, giderek kavratmalı. Bu yüzden, güncel olanı, yakından izlemeli. Somutlamalı güncel olanı. İnancı, umudu, aydın-

lığı, yarını, arkadaşlığı, cesareti soyut kavramlardan çıkarıp günlük yaşamımızda yerleri, anlamları olan somut karşılıklarına ulaştırmalı. (...) Ozanı bir bilinç işçisi saydığım için insan yüreğini bilinçle doldurmanın bir yolu diyorum şiire."

Bu yönergede bilince giden yolun yürekten geçişine dikkat etmek gerekli. Yürekten yani duygulanımlardan. Kemal Özer bu duygulanımları sisli puslu bir söylemle sağlayacaktır:

Bir daha dönmeyeceğiz oraya,
katılmadığımız kapı önlerine.
Öylece dururduk ve katılmazdık,
ellerimiz arkamızda ya da çömelmiş.
Geçerdi köpüre köpüre sokaklardan,
öylece baktığımız, ne hüzün ne pişmanlık,
ağzımızın derisi kamaşmadan -
bir daha dönmeyeceğiz oraya.

Ve fırçayla çizilmiş gibi net imgeler, yüreği çarptırarak gizli bir umudu canlandırır:

Umulmadık bir rüzgâr mı coşturur
kapı önlerine bırakılmış maltızları,
bir kıvılcım mı koparır yoksa
tekneleri bağlandığı kıyılardan,
açarak üstümüze güneşin yelkenini,
–ne sinsi bir yürek çarpıntısı, ne yalnızlık–
bir gün çıkacağız bu durgun, daracık ırmaktan
coşkuyla atılmak için daha büyük sulara.

(Bir Gün Daha Büyük Sulara Bu Durgun Daracık Irmaktan)

Ozanların şiirlerinin hep aynı göğe, o uçsuz bucaksız ıssıza atılan oklar olduğuna inanırım. Kemal Özer'in okları, hedefi değişmedi. Yalnız hedefini artık bize göstermeyi başardı, ışıltılı bir çizgiyle.[8]

8 Sennur Sezer, "1950 Sonrası Şiir ve Kemal Özer", 30 Ocak 2008 günü Yapı Kredi Sermet Çifter salonundaki Edebiyat Söyleşisi'nde yapılan konuşma (http: //www.kemalozer.net/?page_id=420)

Asker üniformasıyla Kemal Özer

1960'lı Yıllarda

Kemal Özer

Cumhuriyet gazetesi düzeltme servisinde Kemal Özer

Kemal Özer, Atilla Özkırımlı, Zeki Yücel, Abdullah Yazıcı ve Ali Şimşek ile Düzeltme Servisinde

Çalışma Yaşamı

Kemal Özer, Gül Yordamı'nı yayınladığı yıl Üniversite'de okurken bir yandan da çalışmaya başlar: "*...Aynı yıl, haftalık* Kim *dergisinde düzeltmen olarak çalışmaya başladım. Fakültedeki bir kız arkadaşıma sevdalandım. İçeriğinde bu ilişkinin büyük yer tuttuğu sonnet biçiminde 16 şiirimi* Ölü Bir Yaz *adıyla yayınladım 1960 yılında. Aynı yıl, Cumhuriyet gazetesindeki düzeltmenlik görevine geçtim...*"[1]

Kemal Özer'in ikinci kitabı Ölü Bir Yaz'ın kapağı

Uzun yıllar *Cumhuriyet* gazetesinde düzeltmenlik yapan babama neden bu işi seçtiğini sorduğumu anımsıyorum. Yanıtı "kafamı fazla yormayacak bir iş olması, eve gelince düşünmek zorunda kalmayacağım bir iş olması yüzünden seçtim" olmuştu. O zamanlar pek anlamamıştım ne demek istediğini, oysa edebiyat onun asıl işiydi, öteki yalnızca para kazanmak için yaptığı ve asıl işine zaman ayırabildiği bir uğraştı. Ancak o zamanlar *Cumhuriyet* gazetesi çalışanlarıyla son derece renkli, keyifli bir ortamı olan bir yerdi. Düzeltme servisi ise pek çok edebiyatçıyı barındırıyordu. Bunlardan biri olan Refik Durbaş, o günleri şöyle anlatıyor:

1 Kemal Özer, "Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi*, Mart 1976.

Refik Durbaş

Elini tutmadı kimse kelimelerden başka

Behçet Necatigil'in dediği gibi, "Adı, soyadı: Kemal Özer, (açıldı parantez; doğduğu yıl: 09 Mart 1935 İstanbul çizgi - öldüğü yıl: 30 Temmuz 2009 İstanbul, bitti: kapandı parantez)"

1955'te İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü, birlikte okuduğu Adnan Özyalçıner ve Konur Ertop gibi yarıda bıraktı. 1961-81 arasında *Cumhuriyet* gazetesinde düzeltmen olarak çalıştı. Daha önce de, 1956-60 arasında 29 sayı çıkan "a" dergisi ile 1972'de benim yazı işleri müdürlüğünü yaptığım "Yeni a" dergisinin kurucuları arasında yer aldı.

1965-70 arasında şiir ve sinema kitaplarının yanı sıra 20 sayı "Şiir Sanatı" dergisini çıkardı. Bir ara "Varlık" dergisini yönetti. Türkiye Yazarlar Sendikası ikinci başkanlığında bulundu.

Özetle, ömrü boyunca edebiyat dünyasında yer aldı.

Türk ve dünya edebiyatında dünya görüşünü, inanç evrenini değiştiren kimi şair ve yazarlara rastlanabilir, rastlanmıştır da. Bunlar "dönek" diye de nitelenebilir.

Kemal Özer ise hem dünya görüşünü, hem yaşam biçimini kökten değiştirerek bir "dönüşüm" yaşamıştır ki, bunun bir örneği dünyada yok gibidir.

Özer, İkinci Yeni şiir akımının en çok sözü edilen şairlerinden biri idi. İlk üç kitabı "Gül Yordamı" (1959), "Ölü Bir Yaz" (1960), "Tutsak Kan"da (1963) biçim ile içeriği kaynaştırdı.

Yalnızca şiirin kurallarını göz önünde tutarak saf şiirin ardından yürüdü. Yoğun imge ile örülü, çok katmanlı bu şiirlerini toplumdan, toplumculuktan uzak tutmaya çalıştı.

Düzyazıda da usta idi. "Seçilmiş Hikayeler" dergisinde öyküleri çıktı. Daha sonra çocuklar için yazdı. Anılarını kelimelere döktü. Şiirin sorunlarını irdeledi.

Bir on yıl şiirin uzağında kaldı.

1965 yılında İstanbul'a geldiğimde ilk tanıdığım şairlerden biri idi. Beyazıt Beyaz Çarşı'da açtığı "Uğrak Kitabevi"nde bir süre çalıştım. Aksaray'da, bir zamanlar "a"

dergisinin de idarehanesi Azimkar sokaktaki baba evinde kiracı olarak kaldım. 1969-81 arasında da *Cumhuriyet* gazetesi düzeltme servisinde birlikte çalıştık.

Benim ilk kitabım "Kuş Tufanı"nın adını koyan da Kemal Özer'dir.

12 Mart ile birlikte Kemal Özer, artık "dönüşüm"ün eşiğinde idi.

1973'te yayınlanan "Kavganın Yüreği" ile şiire yeni bir başlangıç yaptı. Şiirlerinin temasını artık politik ve güncel olaylar oluşturuyordu. Toplumsal ve siyasal olaylara, insanların bu olaylar karşısında tepkilerine, duygu ve düşüncelerine tanıklığı ön planda tuttu.

Asıl adı Özer, soyadı Özler idi.

Mahkeme kararıyla adını "Kemal Özer" olarak değiştirdi.

Bu arada evini ve evliliğini de...

Üniversite sıralarından beri sevip evlendiği eşini bırakıp sosyalist bir ülkeden, şiire meraklı, birlikte çeviriler yaptığı bir bayanla yeni bir düzen kurdu.

Güleryüzlü, hoşsohbet, ironiye açık bir kişiliği vardı. Bir kelimenin çağrışımının getirdiği konu üzerine saatlerce konuşabilirdi.

Gençliğinde Beşiktaş spor kulübünde atletizm yapmış, derece dahi almıştı. Bir futbol takımını antrene edecek kadar da futbol bilgisi bulunuyordu.

Son yıllarda otobüse yetişmek için koşarken düşmüş, kalça kemiğini kırmıştı. Baston ile dolaşıyordu. Bir süre sonra iyileşti. Fakat bastonu yine de elinden bırakmıyordu. Bir gün nedenini sorduğumda, "Benden çok ona hürmet ediyorlar. Elimde baston olunca otobüste yer veriyorlar, kuyrukta fazla bekletmiyorlar" demişti.

Son şiir kitabı "Temmuz İçin Yaralı Semah" 2 Temmuz 1993'te Sivas Madımak oteli yangının yol açtığı ölümleri, ölümlerin yol açtığı duyguları, tepkileri anlatıyordu.

Kırk yıla yaklaşan bir sürede ağabeyimdi, arkadaşımdı.

Bu süre içinde aramızda hiçbir kırgınlığın yaşanmadığı söylenebilir.

Az şey midir bu da?

Aynı yıl (1960) yayınladığı *Ölü Bir Yaz* adlı kitabı için **Erdal Öz**'ün yaptığı değerlendirme: "*... Bu kitaptaki şiirlerde Kemal Özer, bir Baudelaire döneminin duyarlığını sürdürüyor. Sözcükler bile o dönemin sözcükleriymiş gibi kalıyor. Bu tek yönlü duyarlığı, boyuna 7+7 hece ölçüsüyle sürdürmesi de şiirler arasındaki benzerliği arttırıyor. Belki küçük değişiklikler, başkalıklarla Özer, birkaç şiirini kurtarabilirdi. Bunu yaptığı yerlerde, kazanıyor çünkü.* Yabansı Vakit *adlı şiirde hava değişiyor. Oraya gelinceye kadar 7+7'nin verdiği o çok düzenli, çok eşit ses uyumu, şiiri dağıtıyordu. Önem sese, uyuma biniyor, sözcükler bile tek başına ya da şiirsel yapı içindeki kişiliklerini, bağımsızlıklarını kuramaz oluyordu.* Yabansı Vakit'*te hava değişiyor. Değişik, soluklu mısralara, beklenen şiire kavuşuveriyoruz.* Yabansı Vakit, *gerçekten çok güzel bir şiir. Bozmanın, değiştirmenin, şiirde başka şeyler de yapılacağını anlamanın bilinçli olarak yapıldığı tek şiir belki...*"[2]

Aynı kitap için **Şükran Kurdakul**'un yaptığı değerlendirme: "*... Kendi kendime düşündüğüm, kendi kendime yitirdiğim az şey yok. Yarıda kalan her istek sonucu kişi kendine karşı ister-istemez küçük düşmeler içinde kalıyor. Güvenle güvensizlikle ilişkisi var mı yok mu diye düşünmüyorum. Bir yaşa gelince insan kendi eleştirmeciliğinin yasaklarıyla karşılaşıyor. Yazmaktan bile çekinir oluyorsunuz. İsterseniz İlhan Berk'in dediği gibi ölü doğan yapıtlardan kurtulmuş oluyoruz diyelim. Alberto Moravia demiş ki: 'Bir gün artık söyleyecek bir şey bulamayacağımı hiç düşünmüyorum.' Şairler için asıl sorun bu değil mi? Edip Cansever, düşünü şiiri diyor da başka bir şey demiyor sıkıntıyla, nelerden sonra buluşabileceğimiz yer olabiliyor demek; gidebilirsek…*

Şairler için daha daha sorunlar var, birini-ikisini yakalayan şair benim okurluğumda yerini alabiliyor. 'Dönergün'ü böylesi şiirlerden biri olarak daha okuyacağımı biliyorum. Nesiyle sarıyor beni, söyleyeyim: Şairinin düşünürlüğüyle. 'o ne vakit uyusak uykuya doğru olan/bırakıp gidiyorum çoğalırken duvarda'

Bu kadar mı? Gerisini, kuruluş kaygılarını Kemal Özer'den sorun. Şiiri öyle bir sonuç olarak alıyoruz ki, tutmamışsa düzene ait konuşmalar yapabiliriz. Zayıf mısraları bulup çıkarmak, yersiz kelimeleri öne sürmek, hep yadırgadığımız sonuçların getirdiği şeylerden değil mi? Öyle şiirler var ki Türkçede, daha kimsenin dili varıp da 'şurası da şöyle olsaydı' dediğini duymadım. Usuna pek bağlı Ataç'ı bile duygulandırıp yürüten şiirler.

'Dönergün'*ün etkisi böyle değil. Zaten Kemal Özer'in öteki şiirleri de böyle yürütücü şiirler değil. Yeni bir* Servet-i Fünun *şiiri havası desem yakışık alacak mı bilmiyorum. Ama o kadar soğukneva espriyi, o kadar oyunu şiir diye karşılamaya zorlandık ki şiirin başını sokacak bir yerler arıyoruz; gerekmiş gibi...*"[3]

2 Erdal Öz, "Ölü Bir Yaz", *Türk Dili*, Ocak, 1961 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=126)
3 Şükran Kurdakul, "Dönergün", *Yelken*, Temmuz, 1959 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=126)

Babanın Ölümü ve Ona Adanan Kitap: Tutsak Kan

Kemal Özer bu dönemi şöyle anlatıyor: "*...1961 yılında, beni yaşam serüveniyle etkileyen babam öldü. Elli yıl kent yaşantısına bir türlü ayak uyduramamış, göçebeliğini alttan alta sürdürmüş bu bozkır insanının anısıyla oluşturduğum ve ona adadığım şiirlerimi* Tutsak Kan *adıyla bastırdım...*"[4]

Kemal Özer'in üçüncü kitabı Tutsak Kan'ın kapağı

Bu kitap için **Ferit Öngören**'in yaptığı değerlendirme: "*... Sanırım, şiirlerinde yeryüzüne bakışından, gövdesinin isteklerinden daha çok ona mısralarını ürettiren itme, Türkçe kelimeler arasındaki eldeğmemiş ilgilerin, bağıntıların yarattığı güzelliklerin yoklanmasından duyduğu tattır. K.Özer'in şiirleri kelime bağıntılarından öte bir sorumluluk taşımıyorlar desek de ne çıkar; bir yerde K.Özer'in ne söylediği değil, nasıl söylediği önemli oluyor artık.*

Gene de beklememizi bildiren şiirlerdir bunlar; üç kitap süren bir mısra tutkunluğuna güvenmeliyim; gövdesinde sakladığı, daha açığa vurmaktan ürktüğü o kendine özgü bakışın şiirlerinde yansımasını beklemekten bir boşluğu gizlemeye de çalışmaz pek; ne de eskitilmiş, Kemal'in olmuş bir yeryüzüne bakış tavrını şiirlerinde ergeç bulacağımızı bu mısralar bol bol umduruyor. İşte uzun adımlı mısra düzeni içinde kolaylıkla denediği, dengeli duyarlıkla yarattığı kendine özgü bir iklim daha ilk elde ilgimizi çekiyor; kitabın bütünlüğünden tüten bu tat da yetkin bir şairde işleyen zengin içyaşantıların onda yoğun bir biçimde kendini sürdürdüğünü göstermeye yetiyor. K.Özer'in şiirlerinde eksikliğini duyduğumuz her şey, sanıldığından da iyi geliştirilmiş olarak, şairin kendisince bilinerek atılmış olmalı; yoksa kelimenin, mısraın bu umulmadık gizlerine varış, orada böylesine ustalıkla oynayış bilmem başka türlü nasıl yorumlanırdı.

K.Özer şiir yazmaktan çok şiirler eskitiyor, her amaçsız davranışa olduğu gibi K.Özer'in şiirlerine de saygım eksilmesin..."[5]

4 Kemal Özer, "Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi*, Mart 1976.
5 Ferit Öngören, "Kemal Özer'in Son Şiir Kitabı Üzerine", *Ataç*, Ekim, 1963 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=204)

Kemal Özer annesiyle birlikte

1963 yılında Kemal Özer
kucağında kızı Simge Özer ile

Evlilik- Öğretmenlik

Bu yılları kısaca şöyle özetlemiştir: "*...1962'de fakülte arkadaşımla evlendim. Yedeksubay öğretmen olarak Amasya'nın Destek köyü okulunda iki yıl çalıştım. Bir kızım dünyaya geldi...*"[6]

O yıllarda köy yaşantısının odukça ilkel olduğunu annemin anlatımından biliyorum. Altta hayvanların olduğu, banyosu olmayan iki katlı ahşap bir evde babaannemle birlikte oturuyorlarmış. Ancak köylülerle sıcak bir ilişki kurdukları anlaşılıyor. Yıllar sonra o köyden bir hanım bizim eve temizliğe geldiğinde akrabamızı bulmuş gibi sevindiklerini anımsıyorum. Bu hanım, babama kendine has şivesiyle "Özel Efendi" diye sesleniyor ve köydeyken babamın ne kadar suskun olduğunu anlatıp duruyordu... Köy okulunda öğretmenlik yapmanın babam için ilginç bir deneyim olduğu kesindir. Ama bu deneyimi örnekleyecek olan anneme yazdığı mektuplar günümüze gelmemiştir.

Annem hamileliğinin ağırlaşmasıyla İstanbul'a dönünce, babam ile babaannem köyde kalmışlar ve ben doğduğumda babam ancak izinli olarak birkaç günlüğüne gelip beni görebilmiş. Benim için seçilen ad, o zaman için alışılmadık bir addır. Babamın *Tutsak Kan* kitabında "bir kartal simgesi olmuştur\anlattığı ne varsa öykünün" dizelerinden annem tarafından seçilmiştir. Babamın öz Türkçe konusunda gösterdiği özen ve ad koymadaki başarısına bir başka örnek de İstanbul'a dönüşte açtığı Uğrak Kitabevi'dir.

Kitapçılık-Yayıncılık

Beyazıt'ta günümüzde de varlığını sürdüren Beyaz Saray Çarşısı'nın içinde yer alan Uğrak Kitabevi gerek konumu, gerek sattığı yayınlar ile önceleri başarılı bir ticari yaşamın kapılarını aralasa da babamın yayıncılığa başlaması ve ticari kaygı gütmeden seçtiği kitapları yayınlamasıyla giderek zor duruma düşer. Bu yılları şöyle anlatır: "*...1965-70 arasında kitapçılık yapmaya başladım. Şiir ve sinema alanında 13 kitap ve 20 sayılık* Şiir Sanatı *dergisini yayınladım...*"[7]

İlk sayısı Kasım 1965'te yayınlanan *Şiir Sanatı Dergisi*'ndeki yazısında "Niçin Şiir Dergisi?" sorusunun yanıtını şöyle verir: "*...Şiir suçlanıyor. Ne zamandan beri suç-*

6 Kemal Özer,"Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi*, Mart 1976.
7 Kemal Özer,"Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi*, Mart 1976.

Küçükyalı'da bir hafta sonu anısı
soldan sağa Kemal Özer, Asım Bezirci, İlhan Berk,
Edip Cansever, Feridun Metin

Kemal Özer Uğrak Kitabevi'nde

lanıyor. Soyuta, mısra işçiliğine, kapalılığa kaydı diye bir okunmazlıktır yakıştırıldı. Yayıncılar daha da ileri giderek bütünüyle şiire buldular okuma ilgisizliğini. Şiir kitapları nicedir aforoz edildi (...) Şiir Sanatı yalnız şiire, şiirin sorunlarına yer vermek için çıkıyor. Bütünüyle buna ayrıldığından öteki dergilerden daha fazlasını gerçekleştirmek umudunda..."[8]

Kendisi bu dönemi şöyle anlatmıştır: *"...1963'ten 1970'e kadar olan yaşantım için söylenecek ayrıntı çok değil. Gazetedeki işi sürdürme, kitapçılık, yayıncılık gibi birkaç olgu... Bunun dışında, herkesi sürükleyen, giderek ilgilendiren ve ortak eden bir toplumsal kaynaşma, oluşma ve devinim söz konusu edilmeli. Öyle ki, kişinin yaşantısıyla toplumun yaşantısı gittikçe birbirine yaklaşıyor, çakışıyor. Daha doğrusu bunun böyle olduğunu hızla ortaya koyan günler yaşanıyor. Saydamlık artıyor, neyin ne olduğu ortaya çıkıyor. Emek/Sermaye ilişkisi ve çelişkisinde yerini almak da saydamlaşan konulardan. Yalnızca akılcı bir yaklaşım değildir bu elbet. Etiyle kanıyla içinde olmak, kafayla gönülle özümlemek gibi çok daha derin, köklü, yaşamın tümüne damgasını vuracak genişlikte bir eylemdir.*

Saydamlık artınca, kişioğlu kendi konumunu daha iyi kavrıyor. Yaptığı sanatın ne olduğunu, nasıl olması gerektiğini de. "Sanata ilginin başlangıç nedenleri?" sorusuna şu karşılığı vermişim 1972'de bir dergide: "Bilinçlenmeden önce her şeyi birbirinden ayırıp tek başına ele alabiliyor kişioğlu. Böyle olunca da sanatı türlü karşılıklarla algılayabiliyor. Ülkemizde ve benim gibi içe kapanık kişilerde çoğunluk bir yücelme gereksinimi, kendini bir şeyle özdeşleştirme, aşma aracı oluyor sanat. Kendini önce kendisine, sonra çevresine, giderek topluma kabul ettirme olanağıyla bir tutuluyor. Bu yolda hazırlanmış kılıflar dergilerden, kitaplardan, kısaca sanat eğitimimizden geçerek bize gelip yeteneğimize göre yapıtlarımızda gerekli uzantıları sağlıyor. Kılıflar, yani önceden kotarılan avuntular o kadar iyi düzenlenmiş, öyle iyi besleniyor ki, köklü bir bilinçlenme olmadan bunları aşmak, bir bakıma sanata yeniden başlamak olanaklı değil..."[9]

8 Kemal Özer, "Niçin Şiir Dergisi?", *Şiir Sanatı*, Sayı 1, Kasım, 1965, s. 1.
9 Kemal Özer, "Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi*, Mart 1976.

Kemal Özer ve Adnan Özyalçıner Düzeltme Servisi'nde

1963 yılında Amasya'nın Destek köyünde öğretmen Kemal Özer

60'lı Yıllardan Anımsadığım Babam

Bu yıllardan bölük pörçük resimler var belleğimde. Doğumum sırasında askerliğini yapan babam, pek az yer tutuyor bu ilk anılarda. Annemle anneannemlerde oturuyoruz. Beyazıt'ta Ada Palas Apartmanı'nın giriş katındaki o daireyi planını çizebilecek kadar net anımsıyorum. Buna karşılık babam döndükten sonra taşındığımız yine Beyazıt'taki Karahan Apartmanı'ndaki dairemiz pek net değil anılarımda. Yalnızca babaannemle paylaştığım odamı, geceleri onunla el ele tutuşup uyuduğumu anımsıyorum. Bir de salonun dekorasyonunu; kırmızı bir divan, kırmızı kare bir masa ve dört sandalye, büyük bir kitaplık ama babamı bu evde hiç anımsamıyorum. Öte yandan babaannem veya annemle onu görmeye gidişlerimizi anımsıyorum. Beyazsaray'daki Uğrak Kitabevi ve tezgâhın arkasındaki babam gözlerimin önünde.. İki-üç yaşlarındaki bir çocuğun gördüğü ilk kitapçı dükkanı bu ve yaşamı boyunca kitapçı dükkanlarını sevmesinin nedeni olacak.

İki yaşını bitirdiğimde Kadıköy'e taşınıyoruz; Şifa Sokak'taki Yaprak Apartmanı'nda oturuyoruz artık. Salona yeni mobilyalar alınıyor, eski kırmızı divan şimdi benim odamda duruyor. Kocaman bir oda bu, o zamanki algıma göre ve tek başıma yatıyorum burada, babaannem için ayrı bir oda var. Babamı başında siyah fötr şapkası ve pardösüsüyle sabahları işe giderken anımsıyorum. Annem de Moda'ya taşınan Uğrak Kitabevi'ne gidince babaannemle yalnız kalıyoruz bütün gün. Eve yakın olan Yoğurtçu Parkı'na götürüyor beni ya da tanıdıkların evlerine konukluğa.

Bazen annem, babam ve ben gezmeye gidiyoruz, parklara ya da deniz kıyısına ama babamla ikimiz yalnız bir yere gitmiyoruz hiç. Üç tekerlekli bir bisiklet alınıyor bana, evde binebiliyorum ancak. Balkonda ya da koridorda sürüyorum, babam da yanımda düşmemden korkuyor sanki.

1969'da Azimkar Sokak'taki ev, otel yapılmak üzere bir müteahhide satılıyor sonunda ve gelen parayla yeni bir ev alınıyor Bahariye Bakla Sokak'ta. Aynı yıl ilkokula başlıyorum. Babamla okul çantası almaya gidiyoruz. En sevdiğim renk mavi olduğundan mavi Bond tipi bir çanta alınıyor bana. Ama okul müdürü beni o yıl kaydedemeyeceklerini söylüyor. Çünkü 30 Eylül'e kadar doğanları alıyorlar

ve ben 3 Ekim'de doğmuşum. Gözlerim doluyor, ağlamaya başlıyorum. Babam sakin "dur bakalım hallederiz" diyor. Hallediyor da bir kitapçı arkadaşı Yılmaz Bey, okul müdürünü tanıyormuş ve onun aracılığıyla rica ediliyor. Müdür de onu kırmıyor ve ben okula başlayabiliyorum. Tanığı olduğum deyim yerindeyse ilk torpil bu... Okulun ilk günü ise pek net değil aklımda, babam da var mı yanımda anımsamıyorum ama fotoğraflar var o gün çekilmiş, herhalde babam çekmiş olmalı, çünkü kendisi yok bu fotoğraflarda.

Simge Özer babaannesiyle Uğrak Kitabevi'nde

1970'li Yıllarda

Kemal Özer

Yeni Bir Dergi

Dergicilik tutkusundan vazgeçmeyen babam bu dönemde yeniden dergi çıkarmaya girişir. *Yeni a Dergisi*'nin çıkışını şöyle anlatır: *"...1960'tan önce a dergisi'ni çıkarmış, sonradan şu ya da bu oranda dünyaya bakışları değişmiş eski arkadaşlarla Yeni a Dergisi'ni yayınlamaya başladık 1972 Nisanında. Gerek bu dergide, gerekse daha sonra, yaşama bir bütün olarak bakma, onu bir bütün olarak kavrama, şiiri yaşamın hizmetine koşma gereğiyle ve bilinciyle yazmayı sürdürdüm..."*[1]

Efe Duyan ile yaptığı söyleşide bu yeni dergiyle ilgili daha çok ayrıntı bulabiliyoruz: *"...12 Mart'la, bizi yeniden bir araya getiren siyasi bir ortam ortaya çıktı. Tabii herkes '60 ile '70 arasında kendini biraz yenilemiş, değiştirmişti denebilir. Yeniden bir araya gelip,* ***Yeni a Dergisi****'ni çıkarmaya karar verdik aynı kişilerle. Eski arkadaşlardan Ece Ayhan, Cemal Süreya katılmadılar. Cemal Süreya,* "Ben bir edebi dergi çıkaracağımızı sanıyordum, siz bir siyasi dergi düşünüyormuşsunuz", *demişti. Bu arada Nurer Uğurlu gibi bazı başka kişiler de toplandı dergi çevresine, o dağıtımcı olarak çalışıyordu zaten. Refik Durbaş da, yazı işleri müdürü olarak yeni katılmış oldu.* ***Yeni a Dergisi*** *de iki buçuk yıl kadar çıktı. İlk dönemde olduğu gibi bir araya gelip ortak üretim yapma çabasını sürdürdük. Ama* ***Yeni a Dergisi*** *daha derli toplu bir yayındı.*

Efe Duyan: Bu gelişmede, dergiyi çıkaran kadronun siyasal doğrultusunun hem gelişmiş hem de netleşmiş olmasının bir payı var mı? Böyle bir değişiklikten bahsedilebilir gibi gözüküyor.

Kemal Özer*: Elbette. Derginin çıkış amacı değişmişti bir kere. Hem de öyle az buz değil, epeyce siyasal olmuştu. O zaman çoğumuz Cumhuriyet gazetesinde çalışıyordu.*

1 Kemal Özer, "Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi*, Mart 1976.

Adnan [Özyalçıner], ben, Doğan Hızlan, Konur Ertop, Refik Durbaş. Bu sefer, kantinde değil gazetede bir aradaydık. Düzeltme odasında yaptığımız çıkış toplantısında bunun resmen bir Marksist dergi olacağı karara bağlandı. Toplantıdakiler bu konuda tartışmaların ardından oylarını belirttiler. Bu Marksist dergi fikrine parmağını kaldırıp Doğan Hızlan da katılmıştı (gülüşmeler). Bunu yazmıştım, "Doğan Hızlan'ın Bendeki Görüntüsü" *nde. Bir çıkış bildirisi üzerinde ortaklaşıldı. Naif bir sanatsal heyecanın sonucu olarak değil, siyasi sözü de olan bir edebiyat-sanat dergisi oldu. Aradan geçen sürede bizler de değişmiştik. O dönem* Yansıma Dergisi *de öyleydi örneğin, zaten siyasi boyutu olmayan dergi yok gibiydi.* Sanat Emeği *çıktı, ondan daha önce Ataol [Behramoğlu] ve kardeşinin [Nihat Behram] çekirdeğini oluşturduğu* Militan *çıktı. Ona da katıldım ben, yazı kurulunda yer almıştım. Yine o yıllarda TİP'in yayın organı* Yürüyüş*'te şiirlerim yayımlandı. Ancak sonraki dönem, Yazko'nun yayın organlarında hiç görünmedim. Nedeni de çok açık, üye olmama karşın Memet Fuat'ın yöneticiliğe getirilmesine bir tepkiydi. Sanıyorum, bir tek A. Kadir ile ben öyle davrandık..."*[2]

Yeni Bir Kitap

Yeni bir dergiyle birlikte yeni bir kitap da gelir: *Kavganın Yüreği*. İlk baskısının arka kapağında yazar şöyle der: *".. Yaşama bakışım, dünyayı kavrayışım, onu artık sürekli bir kavga olarak nitelediğimi özetliyor. Şiir de bu kavganın bilincini vermekle yükümlü olmalı. İçinde bulunduğumuz durumun, yaşadığımız olayların, düşlediğimiz geleceğin ne olduğunu, nasıl olacağını sezdirmeli, giderek kavratmalı. Bu yüzden güncel olanı yakından izlemeli. Somutlamalı güncel olanı. İnancı, umudu, aydınlığı, yarını, arkadaşlığı, cesareti soyut kavramlardan çıkarıp günlük yaşamımızda yerleri, anlamları olan somut karşılıklarına ulaştırmalı. Şiir, kavganın bir parçasıdır. Şiir, kavganın yüreğinde yer alır, yüreğidir. Çünkü insanın yüreğidir. Yüreği olmalıdır. Bütün çarpışmalarda insanın yanında yer almıştır. Onun yüreğini çarptırmıştır. Ozanı bir bilinç işçisi saydığım için, insan yüreğini bilinçle doldurmanın bir yolu diyorum şiire..."*[3]

Bu yeni kitap, pek çok tartışmayı, değerlendirmeyi de beraberinde getirir. **Hilmi Yavuz** şunlan yazar: *"...* Kavganın Yüreği *ile Kemal Özer, şiirinde temelli bir dönüşümü vurguluyor. Ilk üç kitabında derin ve simgesel bir duyarlıkla kurduğu şiirlerinden sonra uzun bir sessizlik dönemine giren Kemal Özer, altı yıl süren bu suskunluğun ar-*

2 */www.kemalozer.org/?page_id=665 , Sanat Cephesi,*
3 Kemal Özer, *Kavganın Yüreği*, Yücel Yayınları, Mayıs 1973, İstanbul.

dından yeniden, ama bu kez çok daha değişik bir şiirle karşımıza çıkıyor. Bu değişiklik, ozanın dünya görüşünde, ideolojik olandan bilimsel olana doğru kesin bir kopma ile gerçekleşen bir geçiş niteliğindedir..."[4].

Adnan Binyazar ise bu kitabı bir patlama olarak niteler: *"...Toplumcu bir dünya görüşüyle bütünlenen* Kavganın Yüreği, *Kemal Özer'in şiirsel kişiliğinde bir patlamadır. Ozan, bir 'bilinç işçisi' olarak kavganın içinde duyar kendini. Şiir de, kavganın yüreğinde yer alması gereken bir düşünsel-işlevsel birikimdir. Özer, 'gerçeği, süssüz, yalın ve yapmacıksız bir anlatıma indirgeme amacını güden' şiirini niçin ve kimin için yazdığını çok iyi saptamıştır..."*[5]

Asım Bezirci de bu yeni yönelimi olumlu bulmaktadır: *"...Ikinci Yeni'nin duyarlığı, inceliği, biçim ustalığı ve imge düzeniyle dikkati çeken Kemal Özer bu erdemlerini toplumcu anlayışla birleştirmeye yönelmiş. Olumlu bir yöneliş... Üstelik kendisi için de özeleştiri yazmış: 'Üzgünüm Ama Övünüyorum'. Burada geçmişini kamu önünde içtenlikle eleştiriyor, bundan sonra yapacaklarını açıklıyor. Örnek bir davranış...*

Günceli şiirleştirmek ve toplumcu görüşle yoğurmak güç iştir. Kemal Özer genellikle bu güçlüğü yenmiş. 'Gitmeyen, Silâh, Tutanak, Toprağa Bastıkça Söylenen, Bir Gün Daha...' gibi güzel şiirler yazmış. İlerde daha da güzellerini yazacağını umuyorum. Kendisini eleştirmekten korkmuyor çünkü, arıyor, deniyor, çalışıyor. Üstelik, estetik açıdan da, yüklü bir birikimi var..."[6]

Mustafa Bayram Mısır ise yıllar sonra bu kitabı şöyle değerlendirecektir: *"... Ozan,* Kavganın Yüreği*'nde kavgayı ve kavga edenleri anlatmaktadır. Toplumcu bir ozan için kavga sınıf kavgasıdır ve kavga edenler de sınıflardır. Bir kavga ozanı olarak Kemal Özer, bütün yapıtlarında evrensel sınıf duyarlığını taşır.* Kavganın Yüreği*'nde ilgimi çeken, ozanın işçi sınıfının kendiliğinden bilinci ile kendisi için bilincini neredeyse Leninist bir politikacı kadar yerinde ayırt edebilmiş ve nesnel gerçekliğin bu olan ve olması gereken tarafını, farkına varmışlığın teorik aydınlığı içerisinde şiirinde dengeleyebilmiş olmasıdır. Bu süreci yapıtın bütünselliği içinde izleyebiliriz.*

Kemal Özer Kavganın Yüreği*'nde, sonraki şiir serüveninin temellerini atar. Güncel-*

4 Hilmi Yavuz, "Kavganın Yüreği", *Milliyet Sanat Dergisi*, 29 Haziran 1973 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=104)

5 Adnan Binyazar, "Bilinç Işçisi", *Barış Gazetesi* , 12 Temmuz 1973 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=104)

6 Asım Bezirci, "Sanat Dünyasında Ne Var Ne Yok", *Yeni a Dergisi*, Ağustos 1973 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=104)

lik, Kemal Özer şiirinin en ayırıcı özelliklerinden biridir. (...) Kemal Özer şiirinin bir diğer niteliği evrensellik, güncellikle atbaşı gider. Aksi halde Mayıs 1971'de yazılan 'Eşik', sanki bu yıl Metin Göktepe için ya da geçen yıllarda öldürülen yurtsever basın çalışanları için yazılmış gibi taze kalabilir miydi? İşte bu, toplumcu duyarlılıktır ve evrenseldir. (...) Kavganın Yüreği *'ni bir solukta okuduğumuzda, kavganın yüreğinin durmadığını bilince çıkarıyoruz bir kez daha..."*[7]

Yine Bir Kitap

Yaşadığımız Günlerin Şiirleri'nin ilk baskısının kapağı

Ertesi yıl bir kitap daha yayınlar: *Yaşadığımız Günlerin Şiirleri*. Dördüncü baskıya yazdığı sunuşta şöyle der: *"... İkinci Yeni estetiğiyle şiir yazmanın şiiri güzelleştirip güzelleştirmeyeceği bir yana, içeriği yansıtmada ozanı ödün vermeye zorladığı bir gerçekti. Sonraki kitaplarımda bu estetiğin tortusunu tümüyle attım, yalınlığın estetik ölçütlerini aramaya giriştim.* Yaşadığımız Günlerin Şiirleri *kitabımda bu arayışın bir aşaması vardır. Şiir nasıl ve ne kadar somut olabilir? Bu sorunun bir karşılığı olarak bakabiliriz o kitaba." "..beni günce-şiir yazmaya yönelten ikinci önemli neden, o günlerde içinde bulunduğumuz toplumsal koşullar idi. Günce-şiir, o günkü koşullarda bana göre güncel şiire önemli bir katkı getiriyordu. Şiirlerin üstündeki tarih, o şiirin biçimi ve özüyle ilgili önemli bir öğeydi. (..) Diyelim ki 6 Nisan 1973 tarihi, Sormalı Alkışlamadan Önce adlı şiire, o şiirin kiminle ilgili olduğunu da katan bir öğeydi, bir ipucuydu. (..) Şiirin içeriğine açıklık ve katkı sağlıyordu..."*[8].

Oktay Akbal bu kitapla ilgili şu değerlendirmeyi yapar: *"..."*Yaşadığımız Günlerin Şiirleri*'ni okuyorum. Çoğunu daha önce dergilerde görmüştüm. Çok sevdiklerim, beğendiklerim vardı içlerinde. Şimdi hepsi bir arada. Şairin özel defterini okurcasına yakınlık duyduğumuz konular. Özer, 'şiirli' bir günce tutmuş 'yaşadığımız günler'de. Bu günler son yılları kapsıyor. En krizli, en acılı günleri... Özer bir fildişi kuleye kapanmamış, kendini toplumun dışında düşünmemiş. Hem istese de bunu yapamazdı. Çağdaş*

7 Mustafa Bayram Mısır, "Kavganın Yüreği Durmaz", *İnsancıl*, Haziran 1996 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=104)

8 Kemal Özer, *Yaşadığımız Günlerin Şiirleri*, Yordam Kitapları, 4. Basım, Aralık 1996

şair, sanatçı toplumun içindedir, hatta göbeğindedir. Nerde bulacak kendini her şeyden soyutlayan fildişi ya da taştan yapılmış bir kuleyi?

• • •

Özer'in şiiri kimseninkine benzemez. Bunu önceki kitapları için söylüyorum. Ölü Bir Yaz, Gül Yordamı, Tutsak Kan *gibi kitapları için. Çok değişik bir duyarlığı, bir anlatışı tanıdık bu kitaplardaki şiirlerde. Herşeyden, herkesten uzak bir gerçek şair yaratılışını... İnce duyguların, çok değişik hayallerin yansıdığı mısralar... Son yılların Kemal Özer'i tanınmayacak kadar değişmiş. Bir 'başkası' olmuş. Şairliğini yitirmeden yapmış bu değişimi. Kendine bakarken, kendinde toplarken herşeyi, bu kez çevreye, evrene, topluma açılmış bakışları, derinine inen, öteleri gören, sorunları çözen..."*[9]

Hasan İzzedin Dinamo ise şöyle der: *"..."Şairimiz, endüstri işçisinin gereksediği şiirdeki niteliklere çok yaklaşmış bir alanda çalışıyor. Bu kitabında disiplinli, dayanışmalı bir endüstri işçi yaşayışının çarkları arasında soluyan, daha doğrusu oraya varmaya çalışan yepyeni bir şiir türü sunuyor. bu, gösterişsiz bir şiir gibi görünüyorsa da ayakları yerde, tabana sıkı basan bir şiir olma yolundadır. Şair, ayaklarını bastığı bu yeni yerde hem işçi sınıfının kavga şiirini yazıyor, hem de öteki şairlerden birkaç adım ilerde bulunuyor. Şairimiz, gereksediğimiz en yeni şiirin anahtarını bulmuşa benziyor..."*[10]

Ferit Öngören'in bu kitap için yazdıkları ise hem şairin tutumu, hem de şiirin sorunlarıyla ilgilidir: *"...Kemal Özer'in bu kitabı önce şairin tutumu olarak önemlidir. Teoride benimsenmiş bir görüşü şiirinde uygulama atılımı içindedir şair. Teori ile uygulamadaki uygunluk, bütünlük ancak değme şairlerin işidir. Kemal Özer bu deneye atılırken hem şiir birikimine, hem de devrimci inanışına güvenini kullanmış oldu. Kemal Özer, bu kitabı ile yalnızca günlerin şiirini yazmış olmadı. Her dönemin, her günün şiiri ayrıdır görüşünü de kanıtladı. Gerçekten, her gün şiire başka bir sokaktan yaklaşmak gerekir. Hele devrimci şiirin bir şeması olamaz. Karanlığa, baskıya, faşizme karşı her gün yeni bir şiirle karşı çıkmak yetmiyor. Ayrıca her günün karanlığına en uygun, en vuruşkan şiir yöntemini de araştırmak, getirmek gerekir.*

Kemal Özer bu inançla en kısır, en nankör bir alanda şiir gücünü ve devrimci gerilimini denemekten çekinmedi. Kısır ve nankördür çünkü gün, özneldir, bütünlüğü eksiktir,

9 Okay Akbal, "Yaşadığımız Günler", *Barış Gazetesi*, 24 Şubat 1974 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=176)

10 Hasan İzzedin Dinamo, "Yaşadığımız Günlerin Şiirleri", *Yeni Ortam Gazetesi*, 4 Mart 1975 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=176)

tekildir, tekdüzedir. Kemal Özer ister istemez bu sorunlarla uğraşmıştır. Getirdiği çözümler ilgi çekicidir. Günlerden belli günleri ayıklamıştır. Daha doğrusu bazı günler ona şiir verebilmiştir. Zorlama bu nedenle yok. Belli günlerin tekilliğinde, öznelliğinde geçirilen kavgalı günlerin anlam bütünlüğünü hatırlamış, yaşamış, değerlendirmiştir. Günün kendisinden çok o günün bir olayına, bir okuduğuna inmiştir. Kemal Özer biçim kavgasında zaten eski bir ustadır.

Bu kitabın özelliği, günün bütünlük eksikliğine bulduğu çözümden geliyor. Günün anlam bütünlüğünü ortaya çıkarmak adına Kemal Özer bir anlatım şiirine yönelmiştir. Kemal Özer günün, olayın anlamını bir şiirle ortaya koyarken şiirimizde çok eksik olan ve nedense şairlerimizin çok korktuğu anlatımcılığı, epik bir duruşu, bir öz bütünlüğü içinde kullanabiliyor. Şiirin yapısını aklın ve mantığın işleyişi kurmaktadır. Oysa şairlerimiz, aklın işleyişinden, hesaplaşmadan genel olarak ürkerler. Bu nedenle anlatımcılıktan kaçmışlardır. Şiirlerinde tasımı yavan biliyorlar sanki. Mısraları ya ilk önermelerdir, ya son önermelerdir. Kemal Özer ise devrimci görüşe olan inancı ile bu şair korkusunu yarıp geçti işte.

Kemal'in bu şiirleri antika oyma, süslü şiirler değil. Mısralarda aklın, tartışmanın, duyarlığın bilinçli bir dengesini, şair kelime oyunlarından daha üstün görüyor. Elbette Kemal Özer, tüm insanlığın birikimi aklın, bilincin görkemini tatmanın sevincini yazıyor.

Kitabın devrimci tezi daha çok coşkulu. Korkunç baskılı günlerin ardından gelmiş bir umutsuz 1973 yılını betimlerken Kemal Özer inançlı ve yine kavgacıdır. Cephe tanımıyor şair. Yıkılan bir barikatın ardında mutlaka daha büyüğü vardır. Kemal Özer'de devrimcinin kavgası ile insanın kavgası bir ve özdeştir. Bir kavga sonunun nekahat yılı 1973 Kemal Özer için 'Aydınlık bir Türkiye sabahı'dır..."[11]

Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya ve İlk Ödül

Kemal Özer, *Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya* adlı kitabıyla 1976'da Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nün sahibi olur, aldığı ilk ödüldür bu ve en önemli ödüllerden biridir.

Şair bu kitabıyla ilgili şunları söylemiştir: *"...Bundan önceki iki kitabın getirdiği olanakları geliştirdim ve bu kitapta bir bileşime vardım diye düşünüyorum. (..) Son 4-5*

11 Ferit Öngören, "Yaşadığımız Günlerin Şiirleri", *Yeni a Dergisi* , Nisan 1974 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=176)

*yıllık çabalarımın en yetkin ürünlerini bu son kitapta devşirdim. Çünkü ilk iki kitap (*Kavganın Yüreği *ile* Yaşadığımız Günlerin Şiirleri*) bir çeşit tez/antitez çatışması sayılabilirdi. Kaçmak istediklerimden tam kurtulamamış, varmak istediklerime tam varamamıştım. Çelişkiyi çözüp 'sentez'e ulaşmam bu kitapla oldu. KY'de hâlâ kapalı anlatımlar, gizemli yanlar vardı. YGŞ'de ise amacın ötesine geçen denemeler. Ulaşmak istediğim okurda birincisi zorluk, ikincisi umursamazlık yaratmıştı. KY'deki çoğu şiirler okuru heyecanlandırıyor, ama yer yer yeterince aydınlatmıyordu. YGŞ'dekiler ise aydınlattığı halde yer yer heyecansız bırakıyordu. Kıvam sorununu üçüncü kitapta büyük ölçüde çözülmüş sayıyorum..."*[12]

Bedrettin Cömert bu kitapla ilgili şu saptamayı yapmıştır: *"..."Kemal Özer'in bu yapıtındaki şiiri, belli bir toplumsal ahlâk anlayışını; daha çok buyruk kipiyle öğütleyen, bu iş için de şiirsel söyleyişin akıcılığından, anlatım kıvraklığından yararlanan yazın ürünleri saymamız gerekir..."*[13]

Salih Ecer ise şair-okur sorunsalı üzerinde durmuştur: *"...Kemal Özer okurunu seçmiş bir şair. Bu bilinçli bir seçmedir. Okuru seçebilmek önce onu tanımayı gerektirir. Salt sezgi bunun altından kalkamaz. Ülkede yer alan ekonomik-toplumsal olayların o ülke insanını –şairini– etkilememesi, bir anlamda belirlememesi kaçınılmazdır. O halde okuru seçebilmek –bir iktisatçı, sosyolog kadar olmasa bile– bu belirleyici ekonomik-toplumsal koşulların tutarlı bir çözümlemesinden, böylece hedeflenen okurun tanınabilmesinden geçer. Yani şair, sesini iletmek istediği sınıf ve tabakaların politik alandaki konumuna, duygu ve düşüncelerine karşı duyarlı, onunla ilgili olmak zorundadır.*

...

Şairin duyarlılığı-ilgisi giderek hızla politikleşen işçi ve emekçi sınıf ve tabakaların duyarlılığı-ilgisiyle çakışınca bir bağ kurulmuş oluyor. Bu şiirsel bir bağdır. Duygu ve düşüncelerin, özlemlerin, inancın şiirsel bir kucaklaşmasıdır. Bu bağ bir kez kurulmuştur. Sürekliliği, bundan böyle şairin tutarlılığını sürdürmesine, hem biçimsel-estetik açıdan, hem de öz-içerik açısından derinleştirmesine, yetkinleştirmesine dayanacaktır.

...

Şair 'bilinç işçiliği'ni sürdürmek, işçi sınıfının dünya görüşünü, yaşamın her alanından seçeceği konularda duyumsanır kılmak, dünyaya öyle bakmak zorundadır. Şairin bu

12 http: //www.kemalozer.net/?page_id=179

13 Bedrettin Cömert, "Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya", *Türk Dili*, Nisan 1977 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=179)

Kemal Özer Struga'da Gülten Akın, Sennur Sezer ve Adnan Özyalçıner ve yazar arkadaşlarıyla birlikte

Kemal Özer annesi ve kızıyla

kişisel yetkinliği ona, dünyaya, çevresine sağlam ve rahat bakabilme olanağını verecektir. Sağlam ve rahat, derinlemesine bakış, bir 'sözcük ustası'nın yetkinliğiyle birleştikçe ortaya daha yetkin bir şiir çıkıyor.

Kemal Özer'in şiiri böyle gelişiyor..."[14]

Atilla Özkırımlı ise güncel olanla tarihsellik arasındaki bağlantıdan söz eder : *"...Yaşanan, sınıfsal bir çatışmanın somut görünümleri olan olaylar çıkış noktasıdır onun (K.Ö) için. Üstelik 'kavga' tek bir alanda da verilmemektedir. Çok yönlü olduğu kadar çok yanlıdır, ulusal olduğu kadar evrenseldir, güncel olduğu kadar da tarihsel. Zamansal bir kesinti de söz konusu değildir. Başka alanlarda, başka biçimlerde de olsa, sürmektedir. Koşullar değişmiştir yalnızca.*

Böylece Kurtuluş Savaşı'na uzanır Kemal Özer. Bununla da yetinmez. Tarihsel olanla güncel olan arasında bağlantı kurar. İlk çağrışım 'Kurtuluş Savaşı'yla belirlenir. Sömürü, düşman, işbirlikçi, kalleşlik, pusu, işkence, döneklik, umut gibi kavramlar aracılığıyla geçmiş şimdiye özdeşlenir. Geçmişten geleceğe uzanan, dünyayı değiştirme amacına yönelik bir silâhtır artık şiiri."[15]

Mustafa Bayram Mısır, bu kitap için yaptığı değerlendirmede *"...Kemal Özer şiirinin tipikliği; gerçekliği, işçi sınıfının tarihsel bilinci içinde kurarak üretmesinden kaynaklanır. Ozan, kendini yalnızca sosyalizmin genel ilkeleriyle bağlı kılar; güncelliği bu temelde şiirleştirerek, onu evrensele bağlar. Asla popülist yerelliğe prim vermez. Bu, içinde yaşadığımız toplumsal gerçekliğe yabancıdır anlamına gelmiyor; Kemal Özer, gerçekliği, popülizme karşı çıkarak doğru bir temelde ele verir. Onun şiirinde prekapitalist (feodal) gerici duyarlılıklar yoktur. Ozan; kahramanlık, onur, sevda gibi duyarlılıkları, kendisi için olan sınıfın tarihsel bakışından süzerek yeniden üretir..."*der.[16]

14 Salih Ecer,"Şiir ve Siyaset", *Yurt ve Dünya*, Mayıs 1977(http: //www.kemalozer.net/?page_id=179)

15 Atilla Özkırımlı,"Sözcük İşçiliğinden Bilinç İşçiliğine", *Öykü*, Mart 1976 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=179)

16 Mustafa Bayram Mısır,"Kemal Özer Şiiri", *Evrensel Kültür*, Nisan 1995 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=179)

Mustafa Bayram Mısır

İnsanlığın Toplumsal Kurtuluş Bildirisi Olarak Kemal Özer Şiiri

Gündelik heyecanların, acıların, kavga coşkusunun, yani öfke ve sevincin belirtik duygular olarak sloganlaştığı şiirlerden değildir Kemal Özer'in şiiri. Tarihselleşmiş bilincin dingin etkinliği olarak belirir bu tür duygular. Bu yüzden, Kemal Özer şiirini anlamak, yaşadığımız çağda dünyayı değiştirebilecek tek sınıfın çağrısına kulak kabartmaktır.

İnsanlığın evrensel kurtuluş ütopyası olan komünizmin, insanlığın tarihsel bilincinde yok edilmeye çalışıldığı bu günler, bu çağrının önemini daha da arttırıyor. Kemal Özer şiiri, unutturulmaya çalışılan tarihimizin bir köşesinden dirençle haykırıyor: *Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya*. İlk baskısı 1975 yılında yapılmış bu çağrının. Yirmi yıl sonra da, bugün, belki ilk basıldığı günden daha fazla coşku uyandırıyor insanda. Demek, yirmi yıl sonra da, bugün, hâlâ: "İnsandan esirgiyor düşman" ve "savunmak gerekiyor yaşamı"[17].

Toplumcu Şiir Geleneğimizde Bir Kanal Olarak Kemal Özer

Her ne kadar bu yazı, *Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya* üzerine ise de; söz konusu metnin (şiirlerin) bütünsel bir Marksist eleştirisinin yapılabilmesi için, Kemal Özer'in toplumcu şiir geleneğimiz içindeki yerini belirlemek gerekiyor. Şiir gündemine İkinci Yeni ile giriyor Kemal Özer. *Gül Yordamı, Ölü Bir Yaz, Tutsak Kan*, bu dönemin ürünleri. Sonra uzun bir suskunluk dönemi var. İkinci Yeni, bir baskı dönemi şiiridir. Direniş değil, teslimiyet şiiridir. Bireycidir. Kapalı bir şiirdir. Varoluşsal yalnızlığa sürüklenmiş aydının çırpınışıdır. Anlamsıza yönelir. Sevmek yerine sadece sevişir. Serüveni acıdır. Ufku Türk modernleşmesini aşamayan bu şiir, iddiasının aksine, aynı modernleşmenin Garip ile girdiği arayışın bir devamıdır. Kendisini açığa çıkaran toplumsal koşullar, '61 Anayasası'nın görece demokrasisiyle yok olunca, İkinci Yeni de yeni bir baskı dönemine kadar şapkasını alıp gitmiştir. Bedrettin Cömert'in deyimiyle kendi kendini bitirmiştir. Kemal Özer bu dönemde susar. Bir söyleşisinde bunun nedenini (mealen aktarıyorum) "içsel dönüşümünü gerçekleştirmek" olarak belirtir. Bu dönüşümün adı, tarih bilinci edinmektir: Devrimcileşmek. Diğer İkinci Yeni şairleri gibi içsel

17 Kemal Özer, *Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya*, s.5

dönüşümünü gerçekleştirmeden sanatsal üretimini yükselen toplumsal muhalefetle buluşturma çabasına girmez. Eski biçim, yeni içeriğe dar gelmektedir çünkü. Yetmişli yılların başında *Kavganın Yüreği*'ni yayınlar. Yine aynı söyleşide, "Memet Fuat, İkinci Yeni biçimini, toplumcu içerikle birleştirirsek, iyi şiire ulaşabileceğimizi söylüyordu. Ben bunu *Kavganın Yüreği*'nde yer yer denedim. Çok başarılı olduğu söylenemez" diye değerlendirir *Kavganın Yüreği*'ni (24.11.1994'te İnsancıl Ankara Bürosu'ndaki "İkinci Yeni'den Toplumcu Şiire" adlı söyleşi). Çünkü Kemal Özer'e göre: "İkinci Yeni estetiğiyle şiir yazmanın şiiri güzelleştirip güzelleştirmeyeceği bir yana, içeriği yansıtmada, ozanı ödün vermeye zorladığı bir gerçekti"[18] *Kavganın Yüreği* böylesi bir kusuru kanımca belirgin olarak taşımaz. Aksine, "durur sarkacın gitgeli/kavganın yüreği durmaz" diyen; biçim araştırmasını yalın bir söyleyiş ve toplumcu bir içerikle birleştiren devrimci bir ozandır karşımızdaki. Sonra, *Yaşadığımız Günlerin Şiirleri* gelir. Yaşadıklarımızın anlamını, bize günce formunda, tarihin devrimci yorumuyla sunan şiirlerdir bunlar. Ardından, *Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya* yayınlanır.[19]

Kemal Özer'e göre, şiir bilinç işidir. "Yaşama bakışım, dünyayı kavrayışım, onu artık sürekli bir kavga olarak nitelediğimi özetliyor. Şiir de bu kavganın bilincini vermekle yükümlü olmalı. İçinde bulunduğumuz durumun, yaşadığımız olayların, düşlediğimiz geleceğin ne olduğunu, nasıl olacağını sezdirmeli, giderek kavratmalı. Bu yüzden güncel olanı yakından izlemeli. Somutlamalı güncel olanı. İnancı, umudu, aydınlığı, yarını, arkadaşlığı, cesareti soyut kavramlardan çıkarıp günlük yaşamımızda yerleri, anlamları olan somut karşılıklarına ulaştırmalı. Şiir, kavganın bir parçasıdır. Şiir, kavganın yüreğinde yer alır, yüreğidir. Çünkü insanın yüreğidir. Yüreği olmalıdır. Bütün çarpışmalarda insanın yanında yer almıştır. Onun yüreğini çarptırmıştır. Ozanı bir bilinç işçisi saydığım için, insan yüreğini bilinçle doldurmanın bir yolu diyorum şiire."[20] Aktardığım bu söylev, devrimci ozanın üretimini devrimci bilinçle gerçekleştireceğinin kanıtıdır. Devrimci bilinç olmadan, devrimci şiir de olmaz.

18 Kemal Özer, *Yaşadığımız Günlerin Şiirleri*, Yordam yay., 3. bası, s.1.

19 Bu yazı *Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya* üzerine kurgulandığından, sonrasını dipnota düşmeyi uygun buldum; sırasıyla: *Geceye Karşı Söylenmiştir, Kimlikleriniz Lütfen, Araya Giren Görüntüler, Sınırlamıyor Beni Sevda, İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle, Oğulları Öldürülen Analar, Bir Adı Gurbet...*

20 Kemal Özer, *Kavganın Yüreği*, Yordam yay., s.1.

Toplumcu şiir geleneğimiz, usta bir şairle, Nâzım Hikmet'le başlar. Kimilerine göre, Nâzım şiiri açığa çıktıktan sonra, yasaklamalar yüzünden okunamadığı için, 40'lı ve 50'li yıllar şiirine etki etmez. Dolayısıyla, Modern Türk Şiirini, Nâzım'a bağlamak yanlıştır. Kanımca böylesi bir mantık, eğer hatalı değilse, eksiklidir. Kırklı yılların "yeraltı şairleri" vardır ki, bu tezi ortaya atanlar bile onları Nâzım'sız düşünmemektedir. 60'lı yıllardan sonra da, yine bu teze göre, Nâzım'sız Şiir ve Şair olamayacaktır.

Nâzım Hikmet, süregelen şiir geleneğinden köklü bir kopuş gerçekleştirir. Bu kopuş, söz konusu dönemde oldukça ileri bir kopuştur; Türk modernleşmesi temelinde değil, onu aşan işçi sınıfının devrimci bilinci temelinde gerçekleşmiştir. Onu güçlü ve ileri kılan budur. Biçimsel olarak da budur. Ölçüden (aruz ya da hece) ve kafiyeden, divan ve halk şiirinin ya da Tanzimat'ın ve sonrasının batılı şiir kalıplarından böylesine güçlü bir kopuş, Türk modernleşmesinin o günkü cılız ufkunda görülmez bile...O cılız ufuk, kapitalizmden beklenen batılı kültürel modernleşmedir. Nâzım Hikmet ise, 1917 Ekim Devrimi'ni yaratan bir sınıfın penceresinden bakar.

Sonuç olarak, Nâzım Hikmet'ten sonra gelişen, şiirimizdeki modernleşme arayışları, tarihsel sürecin (mantığın) gereği, Nâzım şiirinin potasında gerçekleşir. Bence, 40'lı yılların şairleri de (Garip, Orhan Veli), İkinci Yeni de, karşı olma temelinde bile olsa, bu pota dışına çıkamazlar. Nâzım Hikmet şiiriyle asla kıyaslanamayacak cılız arayışlar olarak belirirler. Kısa sürede de anonimleşip yok olurlar.

Nâzım Hikmet, toplumcu temelde gerçekleştirdiği kopuşun sürdürücüleri tarafından olumlanır. Tarihsel olumlamadan söz ediyorum, yani eyleyerek aşmadan; ahlâki olumlamadan değil. Böylece toplumcu şiirimizin Nâzım Hikmet'le başlayan serüveni, yeni kanallara açılarak sürer. Ben bir tür çatallaşma olarak görülebilecek bu kanallaşmanın farklı eksenlerde gerçekleştiğini düşünüyorum. Örneğin biri, Enver Gökçe ve Ahmed Arif'te asıl kimliğini bulan yerelleşmedir. Yalnızca yerel söyleyişler değil; kapitalist üretim tarzına eklemlenmiş feodalizmin üstyapısal tezahürü olan yerel ahlaki, kültürel motifler de toplumcu şiirimize taşınmıştır. Bir diğeri, Hasan Hüseyin şiirinde tipikleşen destanlaşmadır. Destanlaşmayı bilinen anlamlarının yanında, Hasan Hüseyin şiirinin tipikliğini de adlandıracak bir içerikle kullanıyorum. Bu içerik, şehirleşmiş yerelliktir. Ya da işçileşmiş köylü-

lük. Hasan Hüseyin belki diğer ozanlardan daha fazla yerel söyleyiş ve motiflere (örneğin, eşkiya) yer verir; ama onun şiirinde bize özgü bir işçi sınıfı duyarlılığı, duyuş ve düşünüşü vardır. Yerelleşen ozanlardan bu yönüyle ayrılır. Ayrılık, kendi biçimini de yaratır, şiir destansı görünüşler edinir. Kemal Özer şiirinde rahatlıkla bulgulanabilecek evrenselleşme de bir başka eksendir. Evrenselleşmeyi de tipikleştirerek kullanıyorum. Şu anlamda: Kemal Özer ne yerel ne destansı bir şairdir. Güzel Ataç (İstanbul) Türkçesiyle söyleyen, belirtik ve özgül işçi sınıfının değil, evrensel işçi sınıfının (tarihsel sınıfın) tarihsel bilinciyle güncele eklemlenen, evrenselleşen bir ozandır.[21]

Sanırım, Kemal Özer'i geleneğimiz içinde görünür hale gelecek oranda genel çizgilerle bir köşetaşı olarak betimledim. Bu tezler kabul görür mü bilmiyorum, ama ısrarla, *Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya* üzerinden, bu köşetaşının temel renklerini açığa çıkarabilmeyi umuyorum.

Evrenselleşmiş Olan Güncel: İşçi Sınıfı Bilinciyle Yazılan Şiirler

'Yurttaşlarla Konuşmalar' *Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya*'nın ilk bölümü. Güncellik bu bölümde oldukça öne çıkıyor. Ama şiirler kelimenin temel anlamıyla güncel değil; aksine, evrensel şiirsel söylem, güncelden yola çıkarak, evrensel bir bildiriyi, işçi sınıfının tarihsel çağrısını dillendiriyor. "Yarım Kalmamalı Bu Soruşturma. ya da "İnanma Güvercinlere"[22] diyen ozan, açık bir bildiri tadı verir. Yapma der; emir kipi, şiirsel söyleyiş içinde, saflaştıran bir söylem olarak belirir. Bu bölümün belirgin söyleyişi budur: *"hesap sor karanlıktan, acıya alışma / dök ortaya gücünü, sıyrıl varsa kaygılarından/baskıyı boğ, zulme diren, şafağı savun".*[23]

Emir kipinin böylesine şiirleşmesi, bildirileşen söylemin tarihsel haklılığı ile sağlanır. Elbette Kemal Özer'in şiir işçiliğinin de önemli bir payı vardır bunda. Aynı şiirde 'it' gibi, çoğu kez bir şiirde karşımıza çıktığında bizi irkilten bir söyleyişin düşman için ne kadar açıklayıcı olduğu Kemal Özer'in şiir işçiliğiyle gösterilir: *"Sıcaklığı var ya bir araya gelmenin/işte onu vurdular karanlığın itleri / tan yeri kıza-*

21 Adını andığım şairler, kanallarının tipik temsilcisi oldukları için seçilmişlerdir. Yoksa, toplumcu şiir geleneğimiz içinde çok değerli başka şairler (ve eksenler) de vardır. Bence, bütün bu eksenler eşdeğerde önemli ve eşdeğerde eksikli; ama bütün olarak, toplumcu şiir geleneğimizin zenginliğidir.

22 *A.g.y.*, s.14

23 *A.g.y.*, s.11

rırken işte uluyarak/işte sökmesin diye kardeşliğin şafağı/işte beslendikleri kapı, üredikleri batak / yas tutmaya alışma, tanı bunları"[24]

Bildirileşen söylem, "Ekim Sınavı" adlı şiirde, bir seçmene yapması gereken söylenerek iyice belirir: *"karar vereceksin bu ekim sınavında / ya zulmün yanındasın, ya karşısında."*[25]

Kemal Özer şiirlerinde söylem, görüldüğü gibi salt emir kipiyle kurulmaz, yaşamın içinde varolan çelişkileri görünür kılarak okuru bir tercihe sürükler. Güncellik, bu çelişkiyi ele vermenin en verimli zemini; devrimci bildiri ise, okuru saflaştırmanın temel eksenidir.

Ozan, tarihsel bir güven taşır. Söylemde açığa çıkan emir kipinin, doğallıkla yeğlenmesi bu güvenden kaynaklanır. Söz konusu olan işçi sınıfı bilincidir, günceli evrenselleştiren de budur. Hangi şair, o günlerde herkesin umut saydığı güvercinli mitinglerin partisine inanma diyecek bir öngörüye sahip olabilir, sınıf bilincinden yoksunsa?

İkinci bölüm, "Bir Kurtuluş Savaşı İçin Açıklamalar" adını taşıyor. İlk şiir sanki bir önsöz: *"Yan yana geldiler bu şiirlerde / acıyla ve özlemle yazılan – / yerde bırakmamak için dökülen kanı / ve yıkamak için bilinci durmadan / adaklarıyla yeni savaşçıların"* [26].

Şiiri kavganın bir parçası olarak gören şair için, sözcükler de tanıklığın yenilmez savaşçılarıdır. Unutkanlığın karşısına çıkar sözcükler, hafızamızı tazeler; bu yüzden: "en az bir silâh kadar yeri var kavgada" sözcüklerin.[27]

Katıksız bir sınıf bilinci duyarlılığı ve yalınlığı taşır Kemal Özer'in şiiri. Şairliklerini, yanılsamış bireysel bilinçlerinin kılıfı yapmaya çalışan kimilerinden ayrılan bir ozandır o. Bu yüzden, şiir işçiliğinin maddesi olan sözcükleri önemser. Belirsizliğe ve çok zaman da anlamsızlığa açılan savruk imge düzenekleri içinde çarçur etmez sözcükleri. Yevtuşenko'nun "Şiir" adlı şiirinde belirttiği gibi, Kemal Özer'e göre de, şiir bir silâh olmalıdır, şair bir asker. Yalnızca söylemez bunu Kemal Özer, eyler de. Hem de ustaca eyler.

Fabrikada bir işçiyi örgütlemeye çalışan partili ajitatörün sözleri, bir bakarsınız,

24 *A.g.y.*, s. 11
25 *A.g.y.*, s. 20
26 *A.g.y.*, s. 23
27 *A.g.y.*, s. 24

kurtuluş savaşı için açıklamalar yazan ozanın diline dökülür: *"Ne zaman ortalığı karanlığa boğsalar / bir yanda halk vardır, bir yanda iktidar; / bir yanda sömürüyle parçalanmış, silâhla girilmiş / en dirimli yerleri, en kutsal şeyleri halkın, / bir yanda yürekleri ihanetle çürümüş alçaklar"*.

Yadırgamazsınız, eğer dünyaya partili ajitatörün gözüyle bakıyorsanız. Çünkü, bilirsiniz, kurtuluş için haykırmak gerekir şu dizeleri ozanla birlikte: *"Yürüdük yaşamı savunmak için / bir yanda umut, bir yanda düşman"*.[28]

İlk bölümün söylemi, bu bölümün alıntılanan şiirinde, yerini birinci çoğul şahıs olan anlatıcının betimlemelerine bırakır. 'Biz', döğüşen öznenin adıdır. Bu ad hemen belirmez. "Tek Tek Ağızların Birleştiği Savaş Türküsü" şiiri, yerinden yurdundan, alınterinden edilen tekil öznenin (birey) anlatısıyla başlar. Ve yukarıdaki bizleşen (örgüt) dizelerle biter. Sonraki şiirler de aynı özneyi taşırlar.

"Anadolu'ya Geçiyoruz" şiiri, başlarda işçi sınıfının evrensel kurtuluş savaşını açıklıyor sandığımız ozanın Türk Kurtuluş Savaşı'nı anlattığı şeklinde bir yoruma taşır bizi. Kanımca bu şiir, tüm bölüm içinde belirleyen değil, tüm bölüm tarafından belirlenen bir şiirdir. Yani, toplumsal kurtuluşun tarihsel bir durağı olan ulusal kurtuluşu, toplumsal kurtuluş penceresinden insanlığın evrensel kurtuluş sürecine eklemler. Şiirin son bölümü, bunu bize kanıtlamaktadır: *"Kaygımız ölmek değil yakalanmaktır / bir kurşun bile atmadan emperyaliste, / çiçeğe durmadan gövdesiz kalmaktır / yeni tomurcuklanmış bir dal halinde"*.[29]

Ulusal kurtuluşçuluğun toplumsal kurtuluşçuluğa eklemlenen anti-emperyalist yönü öne çıkarılmış ve sonraki dizelerde ulusal kurtuluşçuluğun eksikliği vurgulanmıştır. Bu bölümde söz konusu olan kurtuluş savaşı, toplumsal kurtuluş mücadelesi ve ona eklemlenen ulusal kurtuluş savaşlarıdır. Yani, Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı'na indirgenemez. Zorlama bir çaba olur bu. Bütün bir bölüm boyunca imlenen, açık bir biçimde sosyalizmdir, toplumsal kurtuluştur. Devam eden şiirlerde söylem, tarihsel bildiri halinde geri döner: *"Tarihi yapmak senin yazgın / kanı ödetmek dokunup tetiğe"*.[30]

28 *A.g.y.*, s. 27
29 *A.g.y.*, s. 29
30 *A.g.y.*, s. 30

Bölüm içinde, 'yer alanlar düşmanın yanında' üst başlıklı dört şiirden oluşan bir alt bölüm var. Üst başlıkta söylendiği gibi düşmanın yanında yer alanlar betimleniyor. Tarihsel yargı, ihanet için yineleniyor: *"anlasın ki yargısız kalmayacak / yaşama karşı düşmanla çalışmak"*.[31]

Üçüncü bölüm, "Bir Resim Sergisinden İzlenimler". Kemal Özer, şiirlerini resim altı yapıyor. Resimler için 'anlama' kılavuzu mu? Kanımca öyle değil. Resimler, ozanın şiire başladığı noktayı gösteriyor sadece. Ozan toplumcu duyarlılığını ekliyor resme, şiirleriyle. "Analar" şiirinde, *"yeniden doğurmaya hazır cömertçe / yeni oğullar için mayalanmış yürekleri"* şeklindeki fazlalıktır bu duyarlılık. "Haşhaşlar" şiiri, resimdeki kocaman elli ırgata isyanı söyletir, açlığıyla karışık.[32] "Bir Ağaç Dalı Bile", mahpusta hür olanların türküsünü söylüyor: *"Oysa bir şey var bilmedikleri/ neye değse elin silâha dönüşür,/öyle bir kavganın içindesin ki/bir ağaç dalı bile dövüşür/bir pencere bile yeter bilemeye direncini"*.[33]

Son bölüm, 'Dünyaya ve Yaşantımıza İlişkin Sorulara Karşılıklar' adını taşır. Şiirini gündelik yaşamın içine sokar Kemal Özer. Bu bölüm, toplumsal düzeyde başlayan bulgulamayı, aynı bütünlüğün farklı görünüşlerine yayar. Bu yayılma, sorunu yeniden tanımlamaya yarar sadece, çözüm yine tarihsel bildiriyle sağlanır. Bireysel çözümsüzlüğe dair "Her Şeyin Bir Nedeni Vardır" şiiri, özellikle aydının yanılsamalı bilincinin yatkın olduğu çözümsüzlük bilgisine, ozanın kendisini merkez alarak yanıt verir: *"Gel gör ki kolay değil her vakit / karşıma çıkan düğümü çözmek. / Bakarım kökleri derin ve çetrefil, /ne nedenini bulmak mümkün / ne de savaşmak tek başına, / el ele vermeli, derim, o halde / çözmeye uğraşanlarla aynı düğümü."*[34]

Kemal Özer Şiirinin İmge Düzeneği

Kemal Özer şiiri, alışılagelmiş, anonimleşmiş bir şiir dilini kullanma kolaylığına kaçmaz. Devrimci mücadele süreçlerinin sanatsal yeniden üretiminin şiirde belirtik söyleyiş haline gelmiş kimi sözcüklerini (kavga, şafak vb) yeni bir imge düzeneği içinde eritir. Bunun tipik örneği "güvercin" imgesidir. Güvercin, belirtik hale gelmiş, barışı simgeleyen bir imgedir. Buna rağmen, güncellikten yola çıkan ozan, "İnanma Güvercinlere" şiirinde güvercini yeniden simgeleştirmiş; dönemin uzlaşmacı "sosyal demokrat" partisini işaret etmiştir. Ancak bunu yaparken, gü-

31 *A.g.y.*, s. 35
32 *A.g.y.*, s. 46
33 *A.g.y.*, s. 48
34 *A.g.y.*, s. 53

vercinin bildik karşılığını, barışı da kullanmıştır: *"Ak değildir arınmanın rengi her zaman / barışın simgesi güvercin değildir / özgürlük değildir salıvermenin anlamı"*[35]

Ozan, anlamsızı estetikleştiren savruk imgelerden uzak durur. Benzetirken ya da tanımlarken yalın, nesnel bir söyleyiş kullanır. Örneğin, "namludaki kurşun kadar patlamaya hazır3,[36] "bir yarayı öper gibi ağzım",[37] "ölümden önceki bir pazartesi"[38], "aşmışlar dalgalarını işkence denizinin" [39], "yeni oğullar için mayalanmış yürekleri" ve daha niceleri. Görüldüğü gibi, yalın söyleyiş kolay değildir. Aksine, savruk söyleyiştir kolay olan.

Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya'nın eğer bir kilit sözcüğü varsa o da 'yaşam'dır. Ozan, yaşam sözcüğünü, bizi yeni bir anlama götürecek biçimde yeniden yaratır. Her şiirde üretilen bu yeni anlam, özellikle 'savunmak' sözcüğüyle birleşince açık hale gelir. Yaşam, önce onu yaratana, yani emeğe; sonra emeğin kuracağı yeni dünyaya, sosyalizme götürür bizi. Aslında güncelden çıkmıştır yaşamı savunmak. Türkiye ve dünyanın diğer ülkelerindeki faşist saldırılarda ölen sayısız insan... Düpedüz elimizden alınan yaşam vardır ortada ve bu güncelliktir yaşamı savunmayı gerektiren. Ancak, sınıf bilincine sahip ozan, onu tarihselliğe bağlar: Yaşamı savunmak, sosyalizmi savunmak olarak belirir. Ozan, bu duyarlılığı gazete haberlerinden dahi edinebilmektedir (ya da bir resim sergisinden). "Bir Yarayı Öper Gibi" adlı şiir bir örnek: *"Ağzımda kül tadı. // Kurumuş kanı görüyorum / okuduğum satırların arasında, / yalayıp geçiyor yüzümü / utanca karışan sıcaklığı öfkenin / bakarken fotoğraflarınıza. //Bir yarayı öper gibi ağzım."*[40]

Ozan, bu şiiri belli ki bir gazete haberi sonrasında yazıyor. Gazete haberi, devrimcilerin ölüm haberi olmalı; "Ağzımda kül tadı"...Ve "utanca karışan sıcaklığı öfkenin". Utanç, okuru kuşkuya düşüren bir sözcük. Ozan mı utanıyor yoksa tüm insanlık mı? Öfkelenen de utanan da ozandır. "Bir yarayı öper gibi ağzım". Ozan duyduğu acıyı, öpme eyleminin verdiği saygıyla karışık ifade ediyor. Bu kısa yorumda eksikliklerle birlikte yanılmış da olabilirim; ama burada kesin olan şey, ozanın duyarlılığıdır. Bu şiirde, bir devrimcinin -ya da devrimcilerin- ölümünden sonra duyulanları, öfkeyi, acıyı, saygıyı dillendirmiştir.

35 *A.g.y.*, s. 15
36 *A.g.y.*, s. 18
37 *A.g.y.*, s. 40
38 *A.g.y.*, s. 42
39 *A.g.y.*, s. 42
40 *A.g.y.*, s. 40

Ozan, bir dil işçisidir kuşkusuz. Kemal Özer şiirinde, gereksiz tek bir sözcük bile yoktur. Daha önce belirttiğim gibi, 'it' gibi yadırgatıcı bir sözcüğü bile şiir tadında söyler. Ozan, şiirinde bütünselliği de gözetir. Şiirin içinde, herhangi bir dize diğerinden olumlu ya da olumsuz anlamda farklılaşamadığı gibi, kitabın içinde herhangi bir şiir de farklılaşmaz. Sanat ürününün bütünselliği, onun biricikliğinin görünüşüdür. Bütünsellik, gerçekte, içerik ve biçim arasında idealist eleştiri kuramlarının yaratmaya çalıştığı karşıtlığı reddeden bir kategoridir. Kemal Özer, içerik zenginliğini biçimsel arayışlarıyla zorlamadan buluşturabilmiştir.

Kemal Özer Şiirinin Tipikliği ya da Sonsöz

Yazı içinde sık sık vurgulandığı gibi, Kemal Özer şiirinin tipikliği; gerçekliği, işçi sınıfının tarihsel bilinci içinde kurarak üretmesinden kaynaklanır. Ozan, kendini yalnızca sosyalizmin genel ilkeleriyle bağlı kılar; güncelliği bu temelde şiirleştirerek, onu evrensele bağlar. Asla popülist yerelliğe prim vermez. Bu, içinde yaşadığımız toplumsal gerçekliğe yabancıdır anlamına gelmiyor; Kemal Özer, gerçekliği, popülizme karşı çıkarak doğru bir temelde ele verir. Onun şiirinde prekapitalist (feodal) gerici duyarlılıklar yoktur. Ozan; kahramanlık, onur, sevda gibi duyarlılıkları, kendisi için olan sınıfın tarihsel bakışından süzerek yeniden üretir.

Açıkçası, soğuktur Kemal Özer'in şiiri. Olumsuz anlamda değil; Hasan İzzettin Dinamo'nun sözleriyle, dingin bir bilgeliğin soğukkanlılığıdır bu. Saman alevi gibi parlayıp sönmez, hep yanar. Kurşundur Kemal Özer'in şiiri; soğukluğu da ondandır aslında...

Gerçek bir sanat ürünüdür *Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya*. Herkes, ama öncelikle genç ozanlar, bu soğuk mermi tadında şiirlerin ikliminde üşümelidir kanımca... Sonra da çağrıya kulak kabartmalıdır; katılmalıdır yaşamı savunmaya.[41]

41 Mustafa Bayram Mısır, "İnsanlığın Toplumsal Kurtuluş Bildirisi Olarak Kemal Özer Şiiri", *Evrensel Kültür*, Nisan 1995 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=612)

70'lerin Son Kitabı: Geceye Karşı Söylenmiştir

1978'de yayınladığı *Geceye Karşı Söylenmiştir* kitabı, yaklaşan karanlık günlere bir dokundurma gibi düşünülebilir. Kendisi bu kitabın adını koyuşunu şöyle anlatır: *"...Kitaba ad bulmakta eskisi kadar uzun boylu uğraşamadım. Ama bulduğum ad, sanırım kitabın içeriğini veriyor. Daha çok, kitabın üç bölümünde de vurgulanan 'devinim'le ilgili bir ad bulmak istemiştim. Gece kavramının çağrışım zenginliği üç bölümü bir başka yönden kucaklıyor. 'Tutanak'taki şiirler, 'gece'nin karabasanına değinmekle birlikte, ona karşıt, olumlu düşünce ve duyguların da altını çiziyor. 'Gül Üstüne Çeşitlemeler'de 'gece'den geçmiş bir ülkenin bıraktığı izlenimler dile geliyor. 'Haliç'te ise, bataklığa dönüşen bir dünyadan yarının ışıklarını çekip çıkaran ve gözler önüne seren iyimser yaklaşım yükseliyor. Geceye karşı söylenen, hep bir kara ile ak karşıtlığı oluyor böylece. Bildiri, karşıtlıkta mayalanıyor."*

"Özellikle vurgulamak istediğim şeyler: a) Güncelliğin sınırlarını genişleten örneklere yer vermesi, yalnız baştaki 'Tutanak' bölümünde değil, öbür iki bölümde de doğrudan yaşadığımız siyasal olayların dışında güncel bir bakış getirmesi, b) Yalın söyleyişin de kendine özgü bir liriklik taşıyabileceğini gösteren örneklerin çoğalması, c) Söylenen'i bulandırmayan, ama canlı, renkli, özgün olabilen imgelerle anlatımı geliştirme, d) İçeriği yeni ilgilere, yaşam kesimlerine doğru yayma, e) 'Haliç' bölümünde olduğu gibi, her gün içinde yaşanılan bir çevreye bir ilişkiler toplamı olarak bakma..."[42]

Talat Sait Halman bu kitapla ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır: *"...Güncelirizm" Türkiye'de varlığını sürdürüyor; günce şiir, toplumcu gerçekçi atılımıyla, ilgi ve etki odağı. Gün geçmiyor ki önemli bir ozan yurt içindeki ya da dışındaki bir olay hakkında siyasal yorumunu şiir biçiminde sunmasın.*

Kemal Özer (d.1935), özelliği entellektüel karmaşıklık ve dilin müziksel soyutlama olarak kullanımı olan yeni tür bir Türk şiirinin en umut verici savunucularından biri olarak 1950'lerin sonlarında ortaya çıktı. 1959 ve 1963 yılları arasında ilk üç kitabı, zengin mecaz ve ezgi düzenlemeleriyle okuru büyüleme başarısını gösterdi. Bir sonraki kitabını yayınlamak için on yıl bekledi. Kavganın Yüreği *1973'te yayınlandığında, Türkiye'de ideolojik savaşımın yoğunlaştığı on yıllık dönemde Özer'in siyasal bir kimlik kazandığı görüldü.* Geceye Karşı Söylenmiştir*'ın yayınlandığı 1978'e gelindiğinde, toplumcu özlemlerin güçlü sözcüsü olmuştu. Asıl şiirsel tadını hiç yitirmemekle*

42 Kemal Özer,"Sunuş", *Geceye Karşı Söylenmiştir*, 3. Baskı, Yordam Kitapları, Mart 1990 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=182)

birlikte, şimdilerde, yüksek sesli bir söyleyiş biçimi ve dramatik bir dokunaklılık taşıyan ve zaman zaman öfke patlamaları gösteren bir belagat yazarı olarak beliriyor.

1973 ve 1976 yılları arasındaki siyasal şiirlerden oluşan üç kitabın kazandığı başarıyı izleyen bu son derlemesinde toplumcu görüş ve ülkülerini sürdürüyor. Kitap üç bölümden oluşuyor. Olimpiyat oyunlarında Afrika ve Küba'nın başarıları, İstanbul'da 1 Mayıs Yürüyüşü, "Şili Halkıyla Dayanışma Gecesinin Şiiri", ve Nâzım Hikmet, Sofya kenti, Struga Şiir Akşamları üzerine duygusal çağrışımlar ile başlıyor. "Gül Üstüne Çeşitlemeler" adını taşıyan ikinci bölüm, Bulgaristan'ın tepeden tırnağa güllerden oluşan bir görüntüsünü çizen on şiirlik bir dizi – "mülkiyetsiz gül öbekleri", "Varna'da eylülün dokuzu / birbirini kutluyordu sokaklarda / güllerler insanlar", "Bürokratın masasında gül", "İşçinin ellerinde gül".

Üçüncü bölüm, işçi yatağı Haliç üzerine uzun ve etkileyici bir şiir olarak tanımlanabilir; artık Pierre Loti'nin romantik yüceltmeleri, neoklasik Yahya Kemal Beyatlı'nın zafer şarkıları ya da İlhan Berk'in kozmopolit bileşimi söz konusu değildir. Özer'in "Haliç"i, ezilen işçilerin yaşadıkları korkunç bir yerdir –kirlenmenin, sömürünün ve çilenin kaynaştığı bir girinti. Burada Özer'in şiirsel yeteneği apaçıktır– tıpkı Haliç'ten bütün görkemiyle batan ve yeni bir şafağı muştulayan güneş gibi..."[43]

Doğan Hızlan, *Haliç* şiiriyle ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmıştır : *"...Bölümlerden bütüne giden bir şiir olarak nitelendirebileceğimiz Haliç, bir toplumsal değişimin öyküsüdür. İnsanıyla yaşayan doğasıyla çöken bir diyalogun şiirleştirilmesidir. Ölen bir doğa parçası olarak Haliç'i şiire getirirken bunun karşısına, yaşayan direnen insanı, insanın emeğini koymaktadır. Bunca yalın özetlediğimiz bir şiir olgusunun Haliç'te kuyulara götürmeyen bir imge düzeni ve çağrışım bataklıklarına sürüklemeyen sağlam yalın bir çağrışım yapısı olduğunu saptamak, Haliç'in şiirsel gerçekçi sağlamlığını kanıtlar. Parsel parsel Haliç'i, doğası ve insanıyla anlatırken, Anadolu'dan Haliç'e uzayan üretim ve üretici çizgisinin de şiircesini yapmaktadır.*

...

Haliç'i okuyun, ölen bir doğa parçasına paralel olarak hastalıklı bir ekonomik düzenin de can çekiştiğini, İstanbul'da emeğiyle yaşayanların İstanbul'la aralarındaki toplumsal çelişkiyi ve bütün bu panoramada şiir öğesinin kullanılışını araştırın.

43 Talat Sait Halman, "Geceye Karşı Söylenmiştir", *World Literature Today*, Kış 1979 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=182)

Kemal Özer, "herkesin anlayabileceği ve herkesin paylaşabileceği" şiir tadının ne olduğunu sağlıklı bir poetikayla bu kitabında sergiliyor. Karanlık saptamalardan ışığa ulaşan bir içerik. Geceye Karşı Söylenmiştir'in niteliğini kısaca anlatmak istersem şöyle diyebilirim: Kemal Özer duyarlığı artı toplumcu gerçekçilik. Ve eşit usta işi ürünler..."[44]

Asım Bezirci ise gül motifi üzerinde durmuştur: *"...Gül Üstüne Çeşitlemeler bölümünde şairin Bulgaristan gezisiyle ilgili izlenimleri, duyguları, anıları yansıtılıyor. Gerçi hepsi de yine devrimci bilincin yatağında akıyorlar, ama duyarlık ve imge daha bir üste çıkıyor. Eski edebiyatın gül motifi yeni boyutlar kazanıyor: Sosyalist bir ülkenin doğru, güzel ve iyi yanlarını belirten alımlı simgelere dönüşüyor. Bu simgeler alttan alta emek ve barış, dayanışma ve özgürlük sevgisiyle de beslenerek zenginleşiyor. Şairin titiz işçiliği ve ince duyarlığı çoğu mısralara doyumsuz bir şiir tadı kazandırıyor..."*[45]

44 Doğan Hızlan, "Geceye Karşı Söylenmiştir", *Cumhuriyet*, 20 Temmuz 1978 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=182)

45 Asım Bezirci, "Geceye Karşı Söylenmiştir", *Sanat Emeği*, Kasım 1978 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=182)

Burcu Turan

Kemal Özer Şiiri'nin İkinci Yeniden Toplumcu Şiire Yolculuğu

Birinci ölüm yıldönümünde anmakta olduğumuz Kemal Özer'i toplumcu şiirimizde özgün kılan özelliklerinden biri, 1950'lerden 1970'lere şiir sürecinde yaşadığı dönüşümdür. Garip akımının etkisinden İkinci Yeni'ye, ardından toplumcu şiire uzanan yolculuğu, yaşadığı dönemin toplumsal ve siyasal koşulları kadar, edebiyat ortamını ve bu ortamın sanatçılar üzerindeki etkisini yansıtması açısından örnek oluşturur. Kemal Özer'in şiir süreci, ozanın kendini sürekli sorgulama ve aşma gereksinimi ile örülür. Kemal Özer şiirinin her bir evresi, ozanın kendi şiirini eleştirerek girdiği bir bunalım süreci ile sona erer, sorgulama ile ulaştığı bir çözümle yeni bir aşamaya geçer. Kemal Özer şiirinin evrim sürecinde genel hatlarıyla üç dönemden söz edilebilir. İlk evre, şiir yolculuğunun başlangıcından 1950'lerin ortalarına dek süren, geleneksel biçimli şiir ve Garp şiiri etkisi altındaki dönemidir. 1950'lerin ortalarından 1963 yılına kadar süren ikinci evrede şair İkinci Yeni akımı içinde yer alır. Ardından yaklaşık on yıllık bir suskunluk dönemine girerek kendi şiiriyle hesaplaşır. 1973 yılında yayınlanan Kavganın Yüreği ile toplumcu şiiri benimser.

Kemal Özer 1940'ların sonlarında henüz çocukluk ve ilk gençlik yıllarında edebiyata duyduğu ilginin Sait Faik öyküleriyle tanışmasının ardından başladığını anlatır. Kendi yaşamını anlama ve anlatma tutkusu onu önce öykü, ardından şiir yazmaya yöneltir. Anlatma kaygısı, bir süre sonra şiirlerini başka insanlarla paylaşma isteğine dönüşür. Edebiyat dergilerine şiirlerini göndermeye başlar. Ancak şiirleri beklediği ilgiyi görmez, çaldığı kapılar ona açılmamaktadır. Bunun üzerine dergilerde yayınlanan şiirleri inceler. Şiirlerinin giderek daha çok bu şiirlere benzemesini göze alarak, yayınlanan şiirlerin biçim ve içerik özelliklerine uyan şiirler yazmaya başlar. Bu yılların edebiyat ortamını şu sözlerle anlatır: "1950'lerin başlarında, sonradan Orhan Veli'nin bile yakındığı, Garip şiirinin üçüncü, dördüncü elden örnekleriyle dolup taşıyordu dergiler."[46] Önüne çıkan örneklere öykünerek yazdığı şiirler dergi çevrelerinde ilgi uyandırmaya başlar ve ilk şiiri 1951 yılında yayınlanan "Bir Yer Var" olur.

46 Kemal Özer, *İkinci Yeni'den Toplumcu Şiire*, Yordam Kitapları, İstanbul, 1999, s. 28.

Kemal Özer, şiirlerinin yayınlanmasını isteyen genç bir şairin bir kez bu yola girdiğinde birtakım tuzaklarla karşılaştığını söyler: " 'Gizli' tuzakların başında (ise) soluduğunuz havayı kuşatan sanatsal ortamın size de aşıladığı değerler, duyarlıklar geliyor. Ve elbet, o sanatsal ortamı doğuran iç ve dış toplumsal koşullar."[47] "1950'lerin başında, bir ozan adayının hemen ulaşabildiği örnekler, kuşkusuz 1940'larda yükselişini yaşamış Garip şiirinin artık ortaklaşa kullanılır hale gelen değerlerini içeriyordu. Çünkü bu şiirin yükselişiyle getirilen söyleyiş biçim, yaklaşım, ileri sürülen temel savlar artık ülkedeki şiir dünyasına kendini kabul ettirmişti. Bir ozan adayı, karşısına çıkan örneklerle bu şiirin ortak anahtarını elde etmiş oluyordu. Hem karşılaştığı yazış zorluklarını, hem de yayınlanma engellerini bu anahtarla aşıyordu. Ortalamayı tutturan birinin, o şiirleri nelerin oluşturduğunu, arkasında sanat içi ve dışı hangi nedenlerin, hangi koşulların bulunduğunu anlamadan yazması da, yayınlatması da olanaklıydı."[48]

Dönemin edebiyat ortamına Garip şiiri damgasını vurmuştur ama, yenilgisi belirginleşen geleneksel biçimli şiirin örneklerine hâlâ birtakım dergilerde rastlanabilmektedir. Kemal Özer önüne çıkan örneklere göre yazmaya çalıştıkça bir bocalamaya düşer. Garip akımının etkisinde kalmakla birlikte, geleneksel tema ve duyarlıklar taşıyan şiirlere öykünen şiirler de yazmaktadır. 1950'lerin sonlarına doğru edebiyat ortamında yeni bir evreye girilir. Garip şiiri öncü özelliklerini yitirmiş ve sıradanlaşmıştır, diğer yandan toplumcu akım sesini duyuramaz haldedir. Kemal Özer, kendisinin nitelendirdiği biçimiyle, yazmakta olduğu şiirlerde bir bunalım dönemine girer. Hem biçim, hem de içerik olarak yazdığı şiirlerle ilgili kaygıları vardır. Biçim olarak ulaştığı noktada, aynı biçimle yazmaya devam etmesi halinde ulaştığı noktayı aşamayacağı kaygısı taşır. Bu nedenle yeni dize kurma biçimlerini değiştirerek yeni biçim arayışlarına yönelir.

Biçimin yanı sıra, içerik olarak da yazdığı şiirlerle doğrudan ilişki kuramamaktan yakınmaktadır. "Onlarda *benim* olan ne var" Başkalarının yazdıklarından onları ayıran, *benim* kılan ne?" Asıl bu soruya olumlu yanıt verememenin kendisini bulanıma sürüklediğini belirtir. Değişik imzalarla yayınlanan ama aynı sözcükleri, imgeleri ve temaları kullanan şiirlerden bir ayrımı olmadığını görür. Bunalımı aşmak iki şey ile mümkün olur: Birincisi yazdıklarını tümüyle gözden çıkarmak, ikincisi başka yanıtların ardına düşmektir. Yanıtı ardına düşeceği sorusu, sorgula-

47 Kemal Özer, *a.g.e.*, s. 31.
48 Kemal Özer, *a.g.e.*, s. 37.

dıkça netleşir: "Ben kimim? Yazacaklarıma benim diyebileceğim ne koyabilirim? Buna verdiği yanıt "kendimi"dir. "Beni ben yapan neyse onu koymalıydım yazdıklarıma: Kendi kimliğimi, kendi yaşantımı, beni ben yapanı. Kolay olanı çabucak gerçekleştirir: O güne kadar yazdıklarını yok saymayı. Bu emeğine acımamak ve çevresinden alacağı alaysı tepkileri göğüslemek kadar zor olabilirdi ancak. Daha zoru ise ben kimim? sorusuna yanıt verebilmekti."[49]

Kimim? sorusuna önce içinde yaşadığı ortamı inceleyerek yanıt vermeye çalışır. Daraltıcı, sınırlayıcı, yetersiz bir ortamın öznesi olarak tanımlar önce kendini. Yakın çevresinden yola çıkarak henüz içinde yaşadığı toplumun ve giderek dünya insanlığının sıkıntılarıyla bir ilişki kuracak düzeyde olmadığını söyler. Ancak kendisini belirleyenin bu ortamın sıkıntıları olduğunun bilincindedir. Sıkıntılann farkındadır, ancak henüz araştırmaya yönelmemiştir. Henüz yakınmalar düzeyindedir ve bir başkaldırıya ulaşmamıştır. Suçlamaktan çok, içinde bulunduğu durumun verdiği duyguları yaşamaya ve o duyguların baskısıyla bunalmaya eğilimlidir. Kimlik arayışında henüz birbiri içine geçmiş aile/ülke/dünya halkalarından geçerek bir sonuca ulaşamadığından, geriye yalnız çektiği sıkıntılar yaşadığı duygular ve duygulann yarattığı tepkiler kalmaktadır. Ben kimim sorusuna yalnız "Ben işte bu sıkıntıları çeken, bu duyguları yaşayan, bu tepkileri gösteren biriyim" diyebilmektedir.[50]

Garip şiirine duyduğu tepki, 1950 sonrasında uç veren genel arayışların bir potada toplandığı ve giderek İkinci Yeni olarak tanımlanacak akıma ulaştırır Kemal Özer'i. Bir yandan Ece Ayhan, Cemal Süreya gibi yeni bakışı şiirlerine yansıtan şairler ortaya çıkmakta, diğer yandan İlhan Berk, Oktay Rifat, Turgut Uyar, Edip Cansever gibi şairler şiirlerini değiştirerek bu yeni akıma yönelmektedirler. Bu dönem Kemal Özer şiiri sözcüğü şiirin temel öğesi sayma, imgeyi yeniden yüceltme, sözcükler arası ilişkilerde yeni arayışlara girme sözdizimi kurallarına kafa tutma yeni deyiş olanakları bulma yönünden yeni akımla ilişkilidir. Diğer yandan anlamı rastlantısal düzeye indirgeyen kullanımlara uzaktır. Sesi bir biçim öğesi olarak önemsemekte, ancak bütünlük kaygısını her zaman taşımaktadır.[51]

Bu düşünceyle yazılan şiirler *Gül Yordamı*'nı oluşturur. Ozan *Gül Yordamı*'nı şöyle tanımlar: "Bunalımdan çıkmamı, bir çözüm getirmemi sağlayan bu şiirlere bugün

49 Kemal Özer, *a.g.e.*, s. 50.
50 Kemal Özer, *a.g.e.*, s. 51 - 53.
51 Kemal Özer, *a.g.e.*, s. 54 - 55.

baktığımda, hem o zamanki kendimi görüyorum, hem de bunalımın yalnız bana ilişkin olmadığını, bir dönemi kapsadığını. Bulunan çözümün de salt bana soluk aldırmakla kalmadığı, bir bunalımlar/çözümler sarmalına eklendiği açık. Zaten bir kuşağın kendinden önce ve sonra gelenlerle birlikte oluşturduğu bu benzer ve ayrık bunalımlar/çözümler sarmalının genel adı değil mi İkinci Yeni".[52] İkinci Yeni, Kemal Özer'in en yalın anlatımıyla, kendini yalnızlık içinde duyumsamanın, bu yalnızlık içinde sözcüklere sığınmanın şiiridir. Benzer yalnızlığı yaşayanlar arasında sözcükler yoluyla bağlantı kurmanın dışavurumudur. Ozan İkinci Yeni'yi kendinden önceki şiire karşı bir başkaldırı olarak algılamaktadır. İkinci Yeni şiiri kendinden önceki şiir anlayışının aşınmış yönlerine karşı yeni özellikler ortaya koymayı hedefler. Bu özelliklerin başında da biçime önem vermek gelir. Şiir, sözcüklerle kurulan bir yapı biçimini alır. Şiirin en küçük birimi olarak sözcükler, yeni imgeler kurmak, ses öğesini güçlendirmek için değişikliğe uğratılır. Ancak biçimsel olarak şiirinin girdiği yeni aşamada bir kez daha şair bunalıma düşer ve sorgulamasının yeni aşaması başlar: "Yazdıklarıma benim diyebilmek, ona kimliğimi ve yaşantımı koymakla çözüme ulaştıysa, bu kimliğin ve yaşantının ne olduğu, şiire nasıl yansıdığı da elbet gündeme gelecekti."[53]

Yeni arayışın ilk dönemecine 27 Mayıs 1960 ile girilir. Toplumsal ve siyasal koşullar yeni bir evreye girdiğinde, edebiyat ortamının da değişim rüzgarından etkilenmesi kaçınılmazdır. Özellikle *Varlık* dergisi çevresi 1950-60 yılları arasında edebiyat dünyasına egemen olan İkinci Yeni'ye ve bunalım edebiyatına karşı çıkar. Bunalım edebiyatını yaratan koşulların ortadan kalktığı savunusuyla, sözün doğrudan söylenmesinin önündeki engellerin kalktığı savunusuyla Yaşar Nabi Nayır özellikle ozanlara çağrıda bulunur. Artık açık, anlaşılır, anlamlı, gerçeklikleri yansıtan şiirler yazma zamanıdır. 27 Mayıs ertesinde Kemal Özer ve arkadaşları, yayınlamakta oldukları *a Dergisi*'nin yayınına son verirler. Son sayıyı üniversite kapısında ücretsiz olarak dağıtırlar. Kemal Özer'e göre *a dergisi*'nin yayınına son vermeleri, onu içinde bulunduğu edebiyat çevresi ile bir arada tutan koşulların değiştiğinin bir göstergesidir. Bu sırada öğrenciliğinin sona ermesi ile birlikte yaşam mücadelesine atılması, somut koşulları içinde yaşadığı değişiklikler, yitirdikleri, zamanla ayrışmalar yaşadığı arkadaşları, Anadolu'da köy öğretmeni olarak geçirdiği askerlik dönemi ozanı bambaşka yaşam koşulları ile tanıştırır. Ancak değişim birdenbire hissedilmez. 1960 yılında yayınlanan *Ölü Bir Yaz* ve 1963 yılında yayınlanan *Tutsak Kan*, bir arayış çabasını ortaya koymaktadır.

52 Kemal Özer, *a.g.e.*, s. 56.
53 Kemal Özer, *a.g.e.*, s. 64.

1963 yılından sonra ozan uzun bir suskunluk dönemine girer. Yıllarca bir şiiri dahi yayınlanmaz. Değişimin ürünleri henüz ortaya çıkarılacak bir sonuca ulaşmamıştır. Böylelikle ozan bir bunalım dönemine daha girer: Kimliğini ve yaşantısını şiire koymakla ulaştığı çözüm tıkanmıştır, arayışı sonuçsuz kalmıştır. Ozan yine de yılmaz, giderek daha titiz bir çalışma içine girer. Bu kez kullandığı her sözcüğün, kurduğu her imgenin üzerine ayrıntılı analizlere ve araştırmalara girişir. Bu, ozanı yeni ürünler vermekte zorluğa iter. Yaşadıklarını bir sarsılma olarak tanımlar. Sarsılmaktadır, diğer yandan sürekli devinim içindedir. Kendisini de içinde gördüğü dünyaya karşı yeni farkındalıklar, yaşamla ilgili yeni tasarılar geliştirir. İçinde yaşadığı ve gözlemlediği dünya da değişim içindedir. Toplumun tüm kesimlerinin Soğuk Savaş ortamı içinde susturulduğu, sindirildiği 1950'ler geride kalmıştır, yeni siyasi örgütlenmeler ve toplumsal sorunlara çözüm getirmek için yeni arayışlar 1960'lara damgasını vurmaktadır. Kemal Özer artık dünyayı izlemekten çok, aldığı konumun ne olduğunu ve ne olması gerektiğini sorgulamaktadır.

1973'te yayınlanan *Kavganın Yüreği*, seyirci olmaktan çıkışın simgesidir: "Yaşama bakışım, dünyayı kavrayışım, onu artık sürekli bir kavga olarak nitelediğimi özetliyor. Şiir de bu kavganın bilincini vermekle yükümlü olmalı."[54] Kavga, süreklilik ve yükümlülük... Artık bu üç kavram üzerinde yürür Kemal Özer'in şiir yolculuğu. Aslında temeldeki soru aynıdır: Ben kimim? Yalnız yanıt değişmiştir. Yaşamın ve içinde bulunduğumuz dünyanın temel niteliği kavga ise, kimliği de buna göre belirlenir ozanın: Bu dünya ve yaşam içinde neyin yanındayım ve neyin karşısındayım? Çağlar boyunca kavganın, hangi çağda nasıl şiir yazıldığının, şairin hangi toplumsal ilişkiler içinde nasıl yer aldığının izini sürer. Artık bu kavganın bilincini vermekle yükümlü görür kendini ve şiirini. Artık şunu söyleyebilmektedir: "İçinde bulunduğumuz durumun, yaşadığımız olayların, düşlediğimiz geleceğin ne olduğunu, nasıl olacağını sezdirmeli, giderek kavratmalı şiir. Bu yüzden güncel olanı yakından izlemeli. Somutlamalı güncel olanı. inancı, umudu, aydınlığı, yarını, arkadaşlığı, cesareti soyut kavramlardan çıkarıp somut karşılıklarına ulaştırmalı. Şiir kavganın bir parçasıdır. Şiir kavganın yüreğinde yer alır, yüreğidir.

Çünkü insanın yüreğidir."[55] [56]

54 Kemal Özer, *a.g.e.*, s. 71.
55 Kemal Özer, *a.g.e.*, s. 72.
56 Burcu Turan, "Kemal Özer Şiiri'nin İkinci Yeniden Toplumcu Şiire Yolculuğu", *İnsancıl*, Sayı 241, Ağustos 2010, s. 21-23.

Kemal Özer Beşiktaşlı bir futbolcuyla

70'li Yıllardan Anımsadığım Babam

Yeni evimizde babamın babaannemle paylaştığı bir çalışma odası var ama orada çalışırken hiç görmedim desem yeridir. Yatak odasında camın önündeki turuncu koltukta alçak bir sehpanın üzerine koyduğu daktiloda yazarken gözümün önünde... Gürültü olmadan yazsın diye daktilonun altında bir yastık duruyor her zaman. Gürültü evdeki baş sorunumuz... Pop müzik düşkünüyüm ve yüksek sesle dinlemek istiyorum, annem sürekli gelip "kıs sesini baban çalışıyor" diyor. Gençliğin verdiği anlayışsızlıkla homur homur söyleniyorum, "neden herkesin babası gibi işte değil de evde çalışıyor" diye...

Uzun akşam yemekleri yeniyor evde, bazen konuklar da geliyor. Erdal Öz ve eşi Ülkü Hanım, kızları Senem, Murat Belge ve eşi Taciser Hanım, Asım Bezirci ve eşi Refika Hanım en çok anımsadıklarım. Eğer yemekte yalnızsak ben kitap okuyorum yemek yerken. Bir akşam babam okuduğum kitabı alıp kafama vuruyor "sofrada kitap okunmaz" diyerek, çok güceniyorum buna. Odama gidip bana aldığı ne kadar kitap varsa hepsini topluyorum ve oda kapısının önüne yığıyorum. Babama ilk küsüşüm bu, günlerce konuşmuyorum ve kitaplar da orada yığılı duruyor günlerce... Sonra bir biçimde gönlümü alıyor herhalde, anımsamıyorum kitaplar da eski yerine dönüyor.

O dönemden anımsadığım bir başka fotoğraf, babamın nazikçe odamın kapısına vurup, başını uzatması ve benim için aldığı *Hey* dergisini uzatması. O yıllarda yayınlanan bir müzik dergisi bu ve babama her çıkışında ısmarlıyorum akşama getirsin diye, o da hiç aksatmıyor getirmeyi. Şimdi düşünüyorum da acaba o dergiyi çoğu tanış olan iskeledeki bayilerden isterken utanır mıydı, yoksa kızıma alıyorum diye açıklama yapar mıydı? Bunu hiç sormadım. Birçok ciddi edebiyat dergisi çıkaran bir adamın bu gençlik dergisini satın alması, herhalde kendisini tanıyan satıcıların tuhafına gidiyordu.

Akşam yemeklerinden sonra oturmaya gençler geliyor eve. Bunlar Moda'daki kitapçı dükkanına gidip gelen çoğu Saint Josephli gençler; Arif Çağlar, Okay Gönensin, Hulki Aktunç, Neşet Kadırgan, genç yaşta yitirdiğimiz Ferit Safkan ve kardeşi Ayşegül. Çay eşliğinde uzun sohbetler yapılıyor ama ben pek ilgilenmiyorum, daha çok televizyon izleyemiyorum geldiklerinde diye kızıyorum onlara.. Ayrıca kıskanıyorum da babam hep onlarla konuşuyor, hiç benimle konuşmuyor diye. Onlar benden 7-8 yaş büyükler ve hepsi çok akıllı, zeki gençler, kendimi

aptal hissediyorum onların yanında, surat asıyorum her geldiklerinde. En çok Ayşegül Abla'yı seviyorum, bana resim dersi veriyor, Akademi'ye giriş sınavı için. Neşet Abi ise matematik dersi veriyor ama yaptığım aptallıklarla sabrının sınırlarını zorluyorum. Tek çocuk olarak rekabete alışık değilim, onlar da dişime göre rakipler değil zaten. Arif ve Neşet Abi sonraları profesör oldular, Hulki Abi başarılı bir yazar, Okay Abi de başarılı bir gazeteci..

Babamın film ile fotoğraf çekmeye ve basmaya merakı da bu dönemde başlamıştı. Geceleri herkes yattıktan sonra mutfağı fotoğraf stüdyosu haline dönüştürüyor ve sabaha kadar fotoğraf basıyordu. Bazen ben de katılıyordum ona, çeşitli ilaçlı suların içinden yavaşça beliren fotoğrafları izlemek çok hoşuma gidiyordu. Ama elinde bir fotoğraf makinesi ya da film kamerasıyla sürekli beni çekmesi hiç hoşuma gitmiyordu, elimden geldiği kadar kaçmaya çalışıyordum bundan.

Babamla başbaşa olmak hoşuma gidiyor, birlikte yaptığımız bir şey de satranç oynamak. Sabırla öğretiyor bana ama çok başarılı değilim öğrenmede, her zaman o kazanıyor. Birlikte televizyon izlemek de güzel, okul tatilse geç saatlere kadar izleyebiliyorum ben de. İzlediğimiz Amerikan dizileri hakkında yorumlar yapıyor, ben o zamana kadar düşünmediğim gerçeklerin daha doğrusu yapaylıkların ayırdına varıyorum.

Babamın bana öğrettiği bir başka şey de Türk kahvesi pişirmek. Kız Lisesi'nde okuyorum ve Ev Ekonomisi öğretmeni ertesi gün okulun mutfağında kahve pişireceğimizi söylüyor, panik içinde eve geliyorum, annem de babaannem de evde yok yalnızca babam var. Anlatıyorum durumu "ben sana öğretirim" diyor, ben inanmaz gözlerle bakıyorum, çünkü babamı hiçbir şey pişirirken görmemişim o güne kadar. Önce ocağı yakmayı öğrenmem gerekiyor, sonra da kahve pişirmeyi, ikisini de bir çırpıda öğretiveriyor.

Bisiklet sevdasına kapılıyorum, mahalledeki arkadaşlarımdan birinin bisikletine biniyorum bazen ve çok hoşuma gidiyor. Bisiklet istiyorum ama ilk defa bir isteğim alınmıyor. Annem aşırı korumacı, ezilirim diye korkuyor oysa sokağımızdan o günlerde tek tük araba geçiyor. Saatlerce avaz avaz ağlıyorum, en sonunda babam gelip yüzüme bir tokat atıyor, o kadar şaşırıyorum ki susuveriyorum. Bu, bana attığı ilk tokat çok ağırıma gidiyor ama yaşamda her istediğime sahip olamayacağıma dair bir ders de oluyor bana. Ayrıca sonraki yıllarda "sizin yüzünüzden bisiklete binmeyi öğrenemedim" diye annemle babamın kafasına kakma fırsatı da veriyor...

Kemal Özer Kurbağalıdere kenarında

1980'li Yıllarda

Kemal Özer

Kimlikleriniz Lütfen

80'lerin hemen başında yayınladığı bu kitap için Kemal Özer şöyle der: *"...Adından da anlaşılacağı üzere,* Kimlikleriniz Lütfen*'deki şiirler hep bir soruyu yanıtlama çabasında. 1975'ten sonraki yıllar, özellikle 80'e doğru, içinde yaşadığımız koşullar bir soruyu gündeme getirmişti. Her yerde, her gün karşılaşıyordu konunla. Her köşe başında çıkıyordu karşımıza.*

...

Söz konusu soru, bizlere tek tek yöneltildiği halde bireysel değildi. Kuru bir karşılık almak için de sorulmamıştı. Aynı zamanda bir yargı getiriyordu. Kimi değerleri gözden düşürmeyi, tutunduğumuz kimi dalları kırmayı amaçlıyordu. Toplumsal sorumluluk taşıyan bir ozan olarak ben bunları göğüslemek istedim. Gözden düşürülmek istenen değerlerin yüceliğini savundum. Kırılmak istenen dalları yeniden tutunacak duruma getirmeyi amaçladım. Başımıza kakılmak istenen yanlışlar yapıldıysa bunların eleştirisini de kendimizin üstlenmesini yeğledim..."[1]

Doğan Hızlan bu kitapla ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır: *"...Tekdüze bir şiir değildir Kemal Özer'in şiiri. Çeşitlilikten yanadır. Hem 'direncin geleneğinin türküsünü' çağırır, hem de 'taşın altından fışkıracak gelinciklerin..'. Hem yeni açmış bir gülün kokusunu duyan uzunyol sürücüsü olur, hem de kabaran taşan hüzne bilet keser. Geleceğe umutla bakmak, ondan bir şeyler beklemek, yaşamın bir hedefe yönelik olunca bir anlam taşıdığını söylemek. Bu şiirler bu işlevi yüklenmişler. 'Bakmak'la 'görmek' arasındaki farka dikkati çekiyor bu şiirler. Bilinenin ardında bilinmeyeni vurguluyor. Tarih'in kahramanlık diye anlattıklarına, yazdıklarına, ak*

1 Kemal Özer, "Sunuş", *Kimlikleriniz Lütfen*, Yordam Yayıncılık, 5. Basım, Eylül 1990

kâğıt üstüne düşen siyah satırlara kan bulandığını yazıyor. Bir tarih yorumu getiriyor.

... ...

Kimlikleriniz Lütfen, Kemal Özer'in şiirine getirmek istediği yalınlıkta bir ustalık durağını daha aştığını gösteriyor. Şiirin salt şiir olmakla cılızlaşacağını, bir bildiriyi iletmekle de yükümlü olduğunu durmadan yineliyor. Ama başımıza vura vura değil, dizelerde ustaca işleye işleye..."[2]

Hikmet Altınkaynak ise bu şiirlerdeki sinematografik yapıdan söz eder: *"...Kemal Özer'in şiirleri sessiz ve derinden akan bir ırmak gibi, kişiyi duygulandıran şiirler. Öyküleme üslûbu ona aynı zamanda sinematografik özellik de katıyor. Bir çekim senaryosunun yönetmenini uğraştırmayacak bir yapıya bürünüyor.*

Kemal Özer'in şiirlerini kuşağı içinde değerlendirirsek, önem ve özgünlüğünün başka olduğunu peşinen söylemeliyiz..."[3]

Emin Özdemir de güncellik ve dil kullanımı üzerinde durur: *"...Kemal Özer, yakın ve uzak çevrede insanın savaşına eğilir. Bu, toplumsal nitelikli bir savaştır. Bunun için de insanoğlunun direncini, dayancasını artıracak bir çizgide geliştirir şiirini. Yaşamı bu çizgi üzerinde görüntülemeye çalışır. Günceli kucaklayan görüntülerdir bunlar.*

... ...

Yaşanılan somut gerçeklerle içli dışlı olduğu ölçüde, konuşma dilinin söz değerleriyle de içli dışlı kılıyor şiirlerini Kemal Özer. İçeriklerine uygun, sıcak bir şiir dili yarattığını söylersek hiç de abartmış olmayız. Tok, dobra dobra bir anlatışa ulaşıyor. Öyle gürül gürül akıp giden bir türkü niteliği taşımaz bu anlatış. Sözcükler ses ve seslem yapısına göre değil, görüntüleme, somutlama güçleri açısından seçilir. Bunun gibi dizelenişlerinde, istiflenişlerinde de bu ölçüye bağlı kalır Kemal Özer. Görüntülerini şiirin bütünselliği içinde eritmeye ağırlık verir. Bu yönden dizeye başlı başına, bağımsız bir işlev tanımaz. Böylece sözcüklerin bir başına değil, şiirin sözcük örgüsü içindeki anlamı ve çağrışım ağı öne çıkar.

... ...

Epik bir şiiri, daha doğrusu anlatımcı, öyküleyici bir şiiri benli bir anlatım düzeni içinde kurmaya çalışıyor K.Özer. Hepimizin adına kendini bir sorgudan geçirerek yapıyor

2 Doğan Hızlan,"Gözlemevinde Bir Şair: Kimlikleriniz Lütfen", *Cumhuriyet*, 28 Ocak 1982 (http: // www.kemalozer.net/?page_id=171)

3 Hikmet Altınkaynak,"Kimlikleriniz Lütfen", *Sanat Olayı*, Mart 1982 (http: //www.kemalozer. net/?page_id=171)

Bir gezi anısı

Bir söyleşide

bunu, yeryüzündeki yerimizi belirlemeye, kimliklerimizi saptamaya yöneliyor. Kimlikleriniz Lütfen *bu yönelişin ürünü…"*[4]

Bu kitap *Milliyet Sanat* dergisinin 15 Aralık 1981 tarihinde düzenlediği soruşturmada "en beğenilen yapıt" seçilir ve 1982'de Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü'nü alır.

Araya Giren Görüntüler

1983 yılında yayınlanan *Araya Giren Görüntüler* kitabının üçüncü baskısına Kemal Özer şunları yazar: *"...Şiir serüvenimde bugüne dek ağır basan kimi özellikler bu kitabımda da sürüyor. Güncel yaşamdan kaynaklanmak gibi. Yer yer çoğul konuşmak gibi. Güncellik, benim için, şiirin toplumsal pratikten kopmamasıyla eş anlamlı. Çoğul konuşmak ise, kendi yaşantımdan yola çıktığım halde herkesin yaşantısına ulaşmak, herkesin yaşantısını kendi yaşantımda dile getirmek kaygısıyla iç içe. Başka bir deyişle söylersek, çeşitli olaylar karşısında 'psikoloji'mi dile getirirken, amacımı iki aşamalı gerçekleştirmeyi düşünüyorum. Birincisi, şiirimi okuyanların bu 'psikoloji'yle buluşması, yani 'ben de bunları duymuştum, düşünmüştüm' demesi, ikincisi ve daha ilerisi ise 'hiç düşünmemiştim bunları, duymamıştım' demesi.*

Araya Giren Görüntüler*'de sanıyorum ki bu iki amaç da gerçekleşiyor. Genel olarak bu kitapta yer alan şiirlere son iki yılın psikolojik tanıklığı diyebiliriz. (..) Araya Giren Görüntüler, son iki yılın kent düzleminde yaygın psikolojisiyle dopdolu. Ev içlerinden sokaklara, deniz kıyılarından cami avlularına, tahta perdelerden gezginci pazarlara, yaya geçitlerinden parklara kadar her yerde karşımıza çıkan. Kırlangıçlardan budanmış ağaçlara, cenaze namazlarından lodos artıklarına, her türlü çağrışımla gündeme gelen. Anımsamalardan ikircimlere, umutlanmalardan karamsarlığa, belirsizliklerden umuda, dirençsizlikten utanca her türlü duyguyla yoğrulan. Denebilirse tek tek hepimizin yaşadığı ortak bir psikoloji.*

Araya Giren Görüntüler işte bu psikolojinin tanıklığı. Şiir serüvenim boyunca ilk kez duyarlığım bütün bir kente yayıldı. Tek tek insanları aşan ortak titreşimleri yakaladım önüme çıkan her şeyde. Onların sözcülüğünü yaptı yazdığım her dize. Tek tek olaylar değil, tek tek insanlar değil, ilk kez bütün bir kent, ülkenin bütününü yansıtan bir kent girdi şiirlerime. Kimsenin ben bu sokaklarda yoktum, ben bu duyguları yaşamadım,

4 Emin Özdemir, "Sorgudaki Ozan", *Varlık*, Nisan 1982 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=171)

ben bu çağrışımlarla sarsılmadım diyemeyeceği..."[5]

Doğan Hızlan, bu şiirlerdeki işçiliğe dikkati çeker: *"...Bireyci bir şiirin tadıyla yola çıkıp toplumcu bir durağa varan Kemal Özer'in şiirinin ilk dikkat çeken özelliği, işçiliğe verilen emeğin yoğunluğudur. Özer, son kitaplarında şiirin çok daha büyük kitlelerce anlaşılmasını, tat alanlarının genişlemesini istediğinden, söz oyunlarından arınmış, daha yalın bir şiir yazıyor. Araya Giren Görüntüler de bir şairin günlük yaşamdan edindiği notları şiirleştirmesi olarak nitelenebilir. Gördüklerini, gözlemlediklerini, yaşadıklarını şairce notlayıp sonra da şiirin renkli dünyasına getiriyor.*

...

Yaşadığımız anların aydınlığını, gözden kaçırdığımız şiir katında bulmanın tadını yaşatıyor Kemal Özer bize..."[6]

Sennur Sezer, bu şiirlerde güncelin tema olarak seçildiğini ama güncel tanımının dar bir tanım olmadığını vurgular: *"...Toplumcu-Gerçekçi şiir denildi mi, 'söylevler', 'özsözler', 'savlar' anımsanır mı oldu nedir? Aşktan, hüzünden sözeden şiirleri ya toplumcu ya da gerçekçi saymaz olduk nerdeyse. Şiirin içinde bir iç çekiş, bir özlem kıpırtışı duymak istemediğimiz dönemler bile oldu. Oysa toplumsal-gerçekçi şiirler de yıldızlardan söz açar.*

...

Kemal Özer şiirine konu olarak 'güncel'i seçmiştir. Ama günceli dar bir tanımlama içinde almaz. Kendisi şöyle tanımlıyor: 'Bir tarihsel olayı da, her gün içinde yaşadığımız ama görmediğimiz bir olguyu da güncelleştirebilir şiir. Bu anlamda güncel sınır tanımaz.'

Araya Giren Görüntüler'de de 'temel kaygı güncellik' denmiş tanıtımda. Özer, bir tabloyu da, batık bir gemiyi de aynı dikkat ve sağlamlıkla şiirine getiriyor.

.....

Yaşamdan kaynaklanan, daha güzel günleri yaşamak için yazılan iyi şiirlerle hangi akımı savunursa savunsun sıradan sayılacak şiirler karıştırılıyor. Aynı kefeye konuyor. Şiir başarısızsa, ozanın savunduğu görüşün şiire ne yararı, ne zararı var..."[7]

5 Kemal Özer, "Sunuş", *Araya Giren Görüntüler*, Yordam Kitapları, 3. Basım, Ekim 1994

6 Doğan Hızlan, "Yaşamın Aydınlandığı Anlar", *Hürriyet*, 23 Ağustos 1983 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=151)

7 Sennur Sezer, "Gerçekçi Şiirler Yıldızlardan da Söz Açar", *Gösteri*, Eylül 1983 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=151)

Ataol Behramoğlu ise şu değerlendirmeyi yapar: "...Araya Giren Görüntüler*'de slogansal ve didaktik ögelerden tümüyle arınmış, yalın, bilgece, ince bir duyarlık ve gözlem ürünü, seçkin şiirler var. Özellikle son kitabıyla K.Özer, toplumcu şiirimizde (yaşamsal ayrıntılara yaklaşım ve yeni bir ahlâk anlayışını oluşturma bakımından) yeni bir aşamayı oluşturan şairler arasında özgün ve önemli bir konuma sahiptir..."*[8]

Mustafa Bayram Mısır, bu kitap için şunları söylemiştir: "*...Şiir, tüm diğer sanatsal ürünler gibi bir bütündür. Umudu söyleyen ozan, umudu zor zamanda da söylemesine olanak tanıyan biçimleri araştırıp bulur. Hele Kemal Özer gibi bir usta, bir şiir işçisi için bu kanımca artık bir sorun olarak bile konulamaz.*

Araya Giren Görüntüler*'de ozan, dillendirdiği temaların ayrıntılara uzanan izleği gereği, kısa, didaktik, alegorik söyleyişli bir tarzı yeğler. İçinde yaşanılan sınıf çatışmasının yenilgi dönemini, geçmiş, bugün ve geleceğiyle, doğaya yönelen gözlemlerinin içinde, bazan da Ezopça elevermeye çalışır. Mücadelenin seyri, örneğin Eylül öncesi gibi yükselen olmadığı için, "Haliç" gibi uzun soluklu şiirler yoktur AGG'de... "Haliç" Eylül öncesi yükselen devrimci mücadelenin kanımca en güçlü destanlarından biridir. AGG'de ozan bu tarzı istese de sürdüremez. Çünkü onu esinleyen yükselen bir devrimci mücadele değil, bütün olumsuz koşullara rağmen, en ufak ayrıntıda bile görmeye çalıştığı geleceğe olan umuttur. Bu umut ozanın şiirlerinde hiç bitmedi. Inanıyorum ki hiç bitmeyecek: Ekmek, hürriyet ve gül günlerine dek..."*[9]

Sınırlamıyor Beni Sevda

Kemal Özer 1998'de *Sınırlamıyor Beni Sevda* adlı kitabının dördüncü basımına yazdığı sunuşta şöyle der: "*...Kişinin, severken de toplumsal ve siyasal bir varlık olduğunun unutulmaması. Bu cümle, geliştirmeyi düşündüğüm şiirlerdeki tutumumun özeti. (..) İkili bir duygu alışverişine indirgemek, sevdayı bir küçük burjuva bencilliği içinde ele almak olur. Bir çeşit özel mülkiyet, olumsuzundan sahiplenmek, başka her şeye ve herkese karşı kendini bir insana, bir duyguya, bir güzelliğe kapamak yani.*

Oysa 'yarin yanağından gayri' her şeyde ortak olmanın anlamı, sevdayı bencillikle bir tutmak değildir. Yine Nâzım Hikmet'in dediği gibi, yaşlılıkta bile ağaç dikeceksin,

8 Ataol Behramoğlu, *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi*, 1987 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=151)

9 Mustafa Bayram Mısır, "Eylül, Zulüm ve Umut", *İnsancıl*, Temmuz 1995 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=151)

ama yalnız kendin için değil. Sevda, insanı başka güzellikleri tadacak, başka insanları, başka sorunları, başka yaşamları kavrayacak bir duyarlıkla donatırsa, kısaca insanı geliştirirse sağlıklı bir ilişkidir. Duygu yalnızca bir başlangıç. Oysa sevda başlı başına insanlararası bir ilişki. Bu ilişkiyi doğru kavramanın yolu da, ilişkideki insanları toplumsal ve siyasal kimliklerinden soyutlamamaktan geçer..."[10]

Mehmet Başaran bu kitap için *"...Kemal Özer, şimdiye değin yazılmış ahlı vahlı, sayrılıklı aşk şiirlerini silkeleyip bu güzel insan ilişkisine yeni gözle bakanlardan. Ona göre sevda insanı başka güzellikleri tadacak, başka insanları, başka sorunları, başka yaşamları kavrayacak bir duyarlıkla donatmalı, insanı geliştirmeli, düşüncesi savaşımıyla bütünleşmeli, sınırlamamalı. Ozan, şiirlerine yaşadıklarını, yüreğin koyduğu için doyurucu ve uyarıcı. Okurlarının duyarlığını tazeleyip onları da bir yürüyüşe katabiliyor..."* demiştir.

Doğan Hızlan da *"...Leylâ ve Mecnun'dan bu yana halk hikâyelerinin en yürek burkanına, sevda kavramına toplumsal bir boyut getiriyor Kemal Özer. İnançlara sevda katmanın şiiri. Sevmenin dünyaya bakışa getirdiği pırıltı bizi etkiliyor. Bir şairin sevda çeşitlemelerine çaba harcamıyor. Geleneksel halk şiirimizin, tasavvuf edebiyatının toplumcu anlayış çerçevesindeki coşkusu, bireşimi Kemal Özer'in bu şiirlerinin incelenecek yanı. Kapanmanın değil, açılmanın yolunun sevdadan geçtiğinin belgesi..."*[11] diyerek değerlendirmiştir bu kitabı.

Tuncer Uçarol ise psikososyal açıdan değerlendirir: *"...Gerçekte* Sınırlamıyor Beni Sevda *kitabı da, toplumun mutluluğuna kurgulanmış bir kitaptır. Cinsellik temeline oturtulmuştur ama, insan sevgisinin ayrılmaz bir geniş Freud parçası olan cinsellik ile halk sevgisi, birbiriyle harmanlanmıştır. Kemal Özer'in daha 4 Temmuz 1973 tarihli günlüğünde terim'lediği gibi, 'denebilirse toplumcu bir aşk'tır bu. 'Ürünün kişiselliği, daha geniş, daha tümel bir arka yapının izdüşümüdür aslında' diyen bir Kemal Özer şiir siyasasında; bir kişilik dünya, ikili insan sevgisine; ikili insan sevgisi de çok insan sevgisine (toplumculuğa, insanlığa) yayılmıştır. Bu görüş, kitabın daha önsöz şiirinde açıkça belirtilmiştir..."*[12]

10 Kemal Özer, "Sunuş", *Sınırlamıyor Beni Sevda*, Yordam Kitapları, 4. Basım, Şubat 1998 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=161)

11 Doğan Hızlan, "Aşk İmiş Ama...", *Hürriyet*, 24 Şubat 1988 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=161)

12 Tuncer Uçarol, "Kemal Özer'de İki Aşk İç İçe Şiirler", *Varlık*, Temmuz 1986 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=161)

80'li Yıllardan Anımsadığım Babam

Bu yıllardan babamla ilgili hem hoş, hem de acı fotoğraflar var belleğimde. 1980 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Estetik ve Sanat Tarihi'ni kazanıyorum. Fakültenin ilk günü babamla birlikte gidiyoruz. O zamanlar Eminönü vapuru yok, Karaköy'e geçiyoruz ve bir troleybüse biniyoruz. Güneşli, pırıl pırıl bir gün, yol boyunca kendi fakülte anılarını anlatıyor. Fakültenin kapısı önünde ayrılıyoruz, o Cağaloğlu'na dönüyor. Ben bugün de aynı fakülteye gidip, geliyorum. İlk günlerde çocuklarını getiren anne babaları her gördüğümde o gün aklıma geliyor. Sonraları bir iş için lise diploması gerektiğinde bir kez daha geliyor fakülteye, öğrenci bürosuna gidiyoruz birlikte, memur o yıllarda çıkan öğrenci affından yararlanıp, fakülteyi bitirebileceğini söylüyor babama, birbirimize bakıp gülüyoruz.

Fakülte yılları boyunca eve dönerken ara sıra Karacan Yayınlan'ndaki ofisine uğruyorum. Bazen arkadaşlarımla birlikte gidiyoruz, bazı konularda yardımını istiyoruz, bulunması gereken bir kitap ya da tanışılması gereken bir ressam gibi.. Tümünü hallediyor, şanslı olduğumu düşünüyorum. Tek çocuk olmamdan dolayı arkadaşlarıma düşkünüm, sık sık eve çağırıyorum onları. Babam da evdeyse güzel sohbetler yapıyoruz. Arkadaşlarıma adlar takıyor, örneğin; en yakın arkadaşımın adı "Çekirdek"... Bir gün Çekirdek ile balkonda epey okul dedikodusu yapıyoruz, akşam babam tümünü sayıp döküyor. Anlıyorum ki, salonda oturup gizlice bizi dinlemiş, gülüyorum buna, biraz da utanıyorum..

Yeni yazdığı bir şiiri gösteriyor bana bir gün, şiirdeki "bir Yörük kilimi gibi"ye takılıyorum ve "sen hiç Yörük kilimi gördün mü?" diye soruyorum, çünkü evde birkaç uyduruk Antep kilimi var yalnızca, fakültede halı sanatı okuyoruz ve kendimi bilgili buluyorum bu konuda ukalalık ediyorum. Açıklamaya çalışıyor, mutlaka görmek gerekmez diye ama "insan görmediği şeyi yazmamalı diye kestirip atıyorum", kırgın kırgın bakıyor bana..

Başka bir gün "en sevdiğin kitabım hangisi?" diye soruyor bana, hiç duraksamadan "Tutsak Kan" diyorum. Gözlerinden bir bulut geçiyor, yanıtım pek hoşuna gitmiyor anlaşılan, hemen açıklamaya başlıyorum neden sevdiğimi, bir kere o kitabın resimleri anneme ait, sanki ikisinin ortak yapıtı gibi geliyor bana, hem sonra benim adım da o kitaptaki şiirden seçilmiş, bunları söyleyince gülümsüyor. Ayrıca öteki kitaplarında da sevdiğim şiirler olduğunu söylüyorum örneğin; ara-

mızda dolaşan işkencecinin şiiri hem tüylerimi ürpertiyor, hem de onun da bir insan oluşu gerçeğine duyarlıklı yaklaşımı beni etkiliyor.

Bir gün eve koliler dolusu dosya geliyor, babam bir şiir yarışmasında jüri üyesi ve en iyi şiiri seçmesi gerekiyor. Bana "sen bunları ayır" diyor, hem şaşırıyorum, hem gururlanıyorum. Demek ki, benim şiir zevkime güveniyor. Çoğu çok amatör şiirler, en beğendiklerimi ayırıyorum, üç tane şiir çıkıyor o koca yığının içinden. Bir tanesi okur okumaz çarpıldığım uzun bir şiir, babama bunu söylüyorum, pek onun onaylayacağı tarzda değil, ikincisi onun daha çok seveceği türden gibi geliyor bana, üçüncüsüne ise az olasılık tanıyorum. Nitekim babam üçüncüyü hemen eliyor, ilk ikisi arasında kararsız kalıyor. Ben birincisi hakkında tüm düşüncelerimi sayıp, döküyorum ve babam sonunda birinciyi seçiyor. Pera Palas'taki ödül kokteyline birlikte gidiyoruz. Birinci olan şair gencecik bir çocuk, annesiyle birlikte gelmiş. Annesi hoşsohbet, sevecen bir Anadolu kadını, oturup konuşuyoruz uzun uzun. O şair ise artık çok tanınmış bir yazar.

1984 yaşamımda önemli bir yıl, fakülte bitiyor, evlenme hazırlığı içindeyim, para gerek ve geçici bir iş buluyorum kendime; Adam Yayınları'ndan çıkacak olan İngilizce sözlüğün düzeltmelerini yapacağım. Akşam sofrada babama söylüyorum, önce hiç hoşuna gitmiyor orada çalışacak olmam ama geçici olduğunu söyleyince "tamam" diyor.

O yılın Haziranı'nda babam Bulgaristan'a gidiyor, dönüşünde sürekli bir kadından söz ediyor. Nedense hiç hoşlanmıyorum bundan ama bir şey söylemiyorum. Bir sabah her zamanki gibi saat altıda işe gitmek üzere kalkıyorum, annem salondaki kanepede yatıyor, pek garipsemiyorum. Çünkü babam çok horladığında kaçıp orada yattığını biliyorum. Mutfağa gitmek üzere antreye geçiyorum, orada duran telefon açık bırakılmış, işte bu garip geliyor. Annem uyanırsa sorarım diye tepesine dikiliyorum ama uyanmıyor, ben de banyoya doğru yöneliyorum, kapısının önünden geçerken yatak odasında babamı uzanmış otururken görüyorum ve telefonun niye açık olduğunu soruyorum. Bana "önemli değil, birisi rahatsız ediyordu açık bıraktık" diyor. Peki diyorum ve servise yetişmek için aceleyle evden çıkıyorum. Babamı bir daha uzun yıllar boyunca görmeyeceğimin ayırdında değilim henüz...

O günün akşamında annemle ayrılacaklarını, ben evleninceye kadar bunu saklamaya karar verdiklerini öğreniyorum. Annem çok üzgün, ona bir şey olacak diye

çok korkuyorum ve onun yanında olup ona destek olmaya, babamı da bir daha görmemeye karar veriyorum. 13 yıl boyunca bir daha görüşmüyoruz.

Kemal Özer ve Georgina Özer'in Evliliği

1990'lı Yıllarda
Kemal Özer

Bir piknik anısı

İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle

1990 yılında yayınlanan İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle adlı kitabı fotoğraf ile şiirin birlikteliğini sunar. Bu kitap için yazdığı sunuşta şöyle der: *"...Fotoğrafla ve fotoğraf sanatçılarıyla ilişkimin kökeninde öznel ve nesnel nedenler yatıyor. Önce öznel olanı açıklayayım. (Sanatımdaki) değişim süreci, uzunca bir sarsıntı yaratmıştı bende. Altı-yedi yıl süren bir kopukluk girdi araya. Bir ilgisizlik ve küskünlük. Yazmaktan el çektim. Yeniden başlatan, beni yeniden heyecanlandıran da şiir olmadı. Fotoğrafla uğraştım bir süre. Denebilirse sayrılık sonrasını atlatmama fotoğraf yardım etti. O gün bugündür salt bir seyirci olarak kalamadım fotoğraf karşısında.*

Asıl kapsamlı neden ise, şiir anlayışımın, giderek dünya görüşümün uzantısı sayılmalı. Yaşamı bütün alanlarıyla ve olanaklarıyla kucaklayan bir şiirden yanayım. Şiir, insan gereksinimlerini karşılayacak her denemeye açık olmalı, her birikime el atmalı diye düşünüyorum. Başka sanatlarla ilişki de giriyor bunun içine. (..) İsa Çelik'in fotoğraflarından yola çıkarak yazdığım insan yüzünün tarihinden BIR CÜMLE adlı şiirler toplamı da fotoğrafla kurduğum ilişkinin ürünleri oldu..."[1]

Kitabın öyküsünü ise şöyle anlatır:

"...NEYLE BAŞLAR İNSAN YÜZÜ?

Bu soruyu ilk kez sorduran bir fotoğraf sergisiydi bana. 6 Ekim 1976'da Fatih Şehir Tiyatrosu salonunda açılan bu sergide 29 yapıt yer almıştı. Fotoğraf sanatçısı Isa Çelik, 29 yapıtın 29'unda da insan yüzünü konu edinmişti. Sergide iki şey hemen dikkati çekiyordu. Biri, yüz fotoğrafı çekmek için ille insan yüzüne gereksinim olmadığıydı. Nitekim sergide sıralanan fotoğrafların kiminde yüzler görünmüyordu, eğikti, çevrikti,

1 Kemal Özer, *İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle*, Yordam Kitapları, 1. Basım, Ekim 1990

örtülüydü. Hatta arkasını dönen, ensesinden görünen bir insanın bile çekimi yapılmıştı. Burda önemli olanın bakış olduğu ortaya çıkıyordu. Sanatçı, baktığı nesnede (insan yüzü, ev, eşya vb) yalnız o nesneyi görmüyordu. O nesneye yansıyan ilişkileri görüyordu. Öyle ki, arkası dönük adamın, yüzü değil, bu ilişkilerde ortaya çıkan konumu yansımış oluyordu fotoğrafa.

Dikkati çeken ikinci şey, fotoğrafların sıralanışıyla sağlanan anlatım ve akıştı. Tek tek fotoğraflar kendi içinde bir bütün oldukları gibi, ikili üçlü yan yana ya da alt alta getirilişleri de onlara bir bütünlük sağlıyordu. Bir benzetmeyle, her fotoğrafı bir hece sayabilirdik. Hecelerin yan yana ya da alt alta gelmesinden bir sözcük, sözcüklerin birleşmesinden de bir söz takımı çıkıyordu ortaya. Andığımız örnekte, arkası dönük adamın yüzü, başka iki fotoğrafla bir arada sergilendiği zaman, 'görünmeyen bir yüz' değildi artık.

İsa Çelik, düzenleyişle yeni yeni anlatım olanakları sağlamıştı, ama bununla da yetinmemişti. Fotoğrafların oluşturduğu sözcükler ve söz takımları, arka arkaya geldikleri zaman daha başka bir bütünlük kazanıyordu. Yeri değiştirilemeyen bir sıralama 29 fotoğrafı bir cümlenin içinde birleştirmişti. Üstelik bu, soyut bir cümle değildi. Ayakları yere basan, yorumu sağlam, yaşanan dünyada bir değişimin gerekliliğini vurgulayan, bu değişimin heyecanını ve tadını duyuran somut bir cümleydi.

Bu cümle, tıpkı bir kitapta okuduğum, bir filmde seyrettiğim, bir müzik yapıtında dinlediğim cümleler gibi etkiledi beni. Heyecanım sergiyi dolaşma süresiyle sınırlı kalmadı. Ardımdan gelip yaşantımı boyutlandırmaya başladı. Ona borçlandığımı duyumsadım. Bir gazetede, sergiden ve sanatçısından söz açan bir yazı yayınladım. Ve burda söylediklerimi aşağı yukarı orda da dile getirdim. Aldığım heyecan dinmemişti, yine vuruyordu sık sık su yüzüne. Anladım ki borcumu ödeyememiştim. Bir yazı değil, bir eylem borçlanmıştım çünkü. Ve herkesin, borçlarını kendi eylem biçimine göre ödeyeceği açıktı. Ben de bir şiir borçlanmıştım öyleyse.

Bu satırları, yıllanmış bir borcu ödemenin rahatlığı içinde yazıyorum. Elimin altına getirmişti sergisini İsa Çelik. İsteğim üzerine, aynı fotoğrafları küçük boyutlarda basıp aynı sıralanışla yerleştirmişti iki kartona. Üç yıldır duruyordu masamda. Yeniden okunmayı bekleyen kitaplar arasında. Zaman zaman gözlerimle geziyordum sergiyi. Yeni ayrıntılar görüyor, yeni çağrışımlar, yeni izlenimler ediniyordum her keresinde. Ama kendimi borç ödemeye hazır bulmuyordum bir türlü.

Sonunda o da oldu. Onbeş günlük yoğun bir çalışmaya girdim. Onbeş parçadan oluşan 'insan yüzünün tarihinden BİR CÜMLE' adlı şiir ortaya çıktı. Heyecansa borçlandığım, heyecanı başka bir gereçle dışlaştıran bir izlenim şiiri olmamıştı bu. Sergideki fotoğraflarla tek tek karşı karşıya bırakmıştı beni. İçeriklerini okumaya yöneltmişti. Bir 'şiirle okuma'ya. Fotoğraflarla oluşan her heceyi, her sözcüğü 'şiirle' okudum. Sergilenen akışı izleyerek, serginin elde ettiği cümle gibi, ben de BİR CÜMLE elde ettim sonunda.

İsa Çelik ne yapmıştı? 'Görünen' dünyayı, mümkün görünüşlerinden birini seçerek yansıtmış, böylece 'gösterilen' bir dünya durumuna getirmişti. Başkası her vakit başka seçimler yapabilir, dünyayı başka türlü gösterebilirdi. Ben de aynı biçimde bir seçme yapmıştım 'şiirle okuma'da. Başka türlü değil, 'böyle' okumak bir eylemse, o eylemi gerçekleştirmiştim yani.

Borçlu olduğum da 'o' değil miydi?..."[2]

Yusuf Çotuksöken bu kitapla ilgili şunları yazar: *"...Çok şey anlatır bize yüzler: çekilen acılardan, yaşanan sevinçlere değin zengin bir panoramadır. Yazınsal ürünlerde de, sözgelimi bir romanda, öyküde, şiirde, denemede çeşitli insan yüzleriyle karşı karşıya geliriz.*

...

Her yazınsal/kurgusal yapıtın ana konusu insandır; insanlık tarihinden bir kesittir; çoğu zaman da trajik bir kesit. Kemal Özer'in İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle *adlı şiir kitabı da insan yüzlerinden insanlık tarihine bir yolculuğun öyküsünü verir bizlere.*

...

İnsan yüzünün tarihi, bu fotoğraf/şiirlerde emeğin tarihidir gerçekte. İnsan emeğinin. İnsanlık tarihi de zaten emeğin tarihi değil midir?..."[3]

İsmail Parlatır ise şöyle der: *"...Bu kitabında Kemal Özer'in şiire yaklaşımı oldukça yeni ve değişik. İki ayrı sanat dalını, şiir ve fotoğraf sanatını birleştirme, birlikte yorumlama yoluna gitmiş. Seçtiği fotoğraflar ise, fotoğraf sanatının bir usta isminden, İsa Çelik'ten.*

...

2 Kemal Özer, "Neyle Başlar İnsan Yüzü", *Eleştiri Dergisi*, 1 Nisan 1980 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=166)

3 Yusuf Çotuksöken, " *İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle* Üzerine Bir Deneme", *Beksav'da konuşma*, 28 Kasım 1999 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=166)

Şiirle müzik, resim ilişkisi çok yaygın olarak işlenmiş ve değerlendirilmiştir. Şiirle fotoğraf sanatının birlikte yorumlanması ise oldukça yeni. İşte Kemal Özer, şiirde bu yeniyi gerçekleştirmeye çalışmış. Belli ki uzun bir arayışın ürünü İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle. Bu arayışı şair, kitabının sonuna koyduğu 'kitabın öyküsü' başlıklı kısa yazısında anlatıyor.

...

Sanırım şimdi de Kemal Özer'in bu yolda attığı adım ile şiirin fotoğraf sanatı ile birlikteliği üzerinde farklı yaklaşımlar gündeme gelecek. Yalınkat dili, açık söyleyişi bir yana, söz ile fotoğraf bir büyük uyum, bir akıcı anlatım yaratıyor. Bir solukta okunabilecek bir kitap İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle..."[4]

Bu kitap Yunus Nadi Şiir Ödülü'ne değer bulunur.

Bir Adı Gurbet

1993 Ferit Oğuz Bayır Düşün ve Sanat Ödülü'nü kazanan kitabı için Kemal Özer ödül töreni konuşmasında şunları söyler: *"...Ödüle değer görülen* Bir Adı Gurbet *adlı şiir çalışmamın belkemiğini de kimlik sorunu oluşturuyor. Kitapta bir araya getirilen şiirlerde, kimliklerinden dolayı aşağılanan, horlanan, ikinci sınıf sayılan insanları, kimliklerinden dolayı susturulmaya, sınır dışı edilmeye, yok edilmeye çalışılan insanları görünür kılmaya çalıştım. Kimliğinden dolayı bir insana böyle davranmaya kimin, hangi devletin hakkı olabilir? Bütün bu soruların burgacında, örneğin yabancı işçilere, İngiliz araştırmacı-yazar John Berger'in "Onlar ordadır, ama onları kimse görmemektedir" dediği, Avrupa'da Yedinci Adam olarak adlandırılan insanlara baktım. Konuştukları dil, taşıdıkları adlar değiştirilmek istenen, kimliklerinden dolayı göçe zorlanan insanlara baktım. Bu çığırda daha pek çok örneği gündeme getirecek bir çalışmanın ilk adımı olarak. Ve baktıklarımı görmek, görünür kılmak için onların şiirini yazdım..."*[5]

Kitabın öyküsünü ise şöyle anlatır: *"...Sıcağı sıcağına bir dizi şiir. John Berger'in Yedinci Adam adını taktığı yabancı işçilere ilişkin. Ne zaman karar verdim yazmaya? İnsanın yaşam sınırları içinde olup biten, ülkenin yüzölçümü içinde mayalanıp yoğrulan her şeye ozanın gözü de kulağı da kapalı kalamaz diye düşünmeye başladığım zaman mı?*

Sıcağı sıcağına bir dizi şiir. John Berger'in "onlar ordadır, ama onları kimse görmemek-

4 İsmail Parlatır," Değinmeler", *Türk Dili*, Ağustos 1991 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=166)
5 http: //www.kemalozer.net/?page_id=188

tedir" dediği yabancı işçilere ilişkin. Ne zaman başladım yazmaya? Göçün güneyden kuzeye, doğudan batıya Avrupa haritasını yeni bir enlem ve boylamla kuşatacağı, ülkeleri ayıran renklere sömürü ve utancın koyu gölgeler düşüreceği açıklık kazandığı günlerde mi? Belki de Hollanda'ya ilk kez yolum düştüğündeydi. Faslı, Yugoslav, İspanyol, Portekizli, Yunan ve Türk işçileriyle kendi coğrafyaları dışında ilk kez yüz yüze geldiğimde. Yirmi yıl doklarda çalıştıktan sonra kulaklarında hiç eksilmeyecek bir çınlamayla emekliye ayrılan babanın öyküsünü kızından dinlediğimde. Ya da kanal sularının açılıp kapanmasında görevli bir gencin, gün boyu içinde çalıştığı daracık bir kulübeyi okuyup yazarak genişletme direnciyle tanıştığımda. İster yıllar önce, ister ilk Hollanda yolculuğundan sonra, yazmaya başladığımda kuşkusuz dizeler yoktu. Elimde birtakım nedenlerden, gerekçelerden başka yalnızca güçlü bir duyum vardı. Uçsuz bucaksız ayrıntıları ayıklamak, enine boyuna serpilmiş, kendine coğrafyada ve tarihte yer edinmiş bir olaydan kesitler çıkarmak üzere yalnızca bir duyum. Bir de, ayrıntılar iyi ayıklanmazsa özün sınırlarının silineceğine, sınırlar çokça belirtilirse kesitlerin bütünü yansıtırken kuruyup tıkızlaşacağına ilişkin deneysel bilgi.

Elimdekilere, zaman içinde, Hollandalı bir fotoğraf sanatçısının yapıtları da eklendi. Robert de Hartogh, ülkesinin birçok aydını ve sanatçısı gibi, yabancı işçilerle iç içe yaşamanın sorumluluğunu yalnız yüreğinde değil, sanatında da duyuyordu. Onun bu konuya ayrılmış birçok yapıtıyla tanışma fırsatı buldum. Bunlardan özellikle sekiz fotoğraflık bir dizi, içimde taşıdığım güçlü duyum ile kâğıda dökeceğim dizeler arasında yer alan kaygılardan beni arındırdı.

Ne zaman karar verdiğimi, ne zaman başladığımı bilmediğim şiirleri artık dizelerle de yazabilirdim. İşte sıcağı sıcağına bir dizi şiir. Yedinci Adam adı takılan, "onlar ordadır, ama onları kimse görmemektedir" denilen yabancı işçilere ilişkin.

Fotoğrafların her biri bir kesitti. Her kesit, onların yaşamında bir satırbaşını gündeme getiriyordu. Ve her satırbaşı, hem kendi dilleriyle, hem de içinde yaşadıkları ülkenin diliyle yineleniyordu: "Her Çocuk Görülmelidir", "Çocukların Oyunu Sınırsızdır", "Yabancı Bir Ülkede, Evde", "Dil Öğrenmek Bir Başkasını Anlamaktır" vb.

Bu satırbaşlarından da kolayca anlaşılacağı üzere, olay bir kimlik sorunu olarak görülmüştü. Kendi koşulları dışında yaşamak zorunda kalan insanlar, kimliklerini sürdürmek ya da yeni bir kimlik edinmek ikilemiyle karşı karşıyaydılar. Daha da önemlisi, "yabancı"lıklarından sıyrılmaları için onlara kimlik değiştirmeleri dayatılıyordu.

Robert de Hartogh'un bakışında ise, "yabancı"ların kendi kimliklerini koruyup geliştirmeleri, uyum sağlanacaksa bunun çok kültürlü yeni bir toplum içinde olması gerektiği vurgulanıyordu. Kimlik, benim de önemsediğim, kişiyle toplum arasındaki uyumsuzlukların, çelişki ve mutsuzlukların kaynağında yer aldığını düşündüğüm bir sorun olduğu için bu bakışla kendi bakışım arasında bir yakınlık belirginleşti.

Her fotoğraf gibi her şiir de bir kesit. Olayı bir yanıyla adlandırma. Kuşkusuz fotoğrafın bakışıyla şiirin bakışı aynı değil. Örneğin satırbaşları değişmese de bana göre her zaman olayın Bir Adı Gurbet..."[6]

Hüseyin Alemdar ise bu kitapla ilgili değerlendirmesinde *"...Her fotoğrafın bir şiiri, her şiirin bir fotoğrafı mutlaka vardır. Öyle ki, şiir dondurulmuş bir görüntüyü konuşur, fotoğraf konuşan bir sessizliği görüntüler. Fotoğraf gibi şiir de bir kesittir çünkü. Bazen fotoğrafın konuşan sessizliği bastırır şiiri, bazen şiirin sözcüklerle konuşan dili bastırır fotoğrafı. Bazen de aynı durum, aynı içtenlik, aynı sevecenlik örgüsünde fotoğraf-şiir güzelliğinde buluşur şiir ve fotoğraf. İşte, fotoğraf-şiir buluşmasının mükemmelliğini taşıyan örnek bir kitap: Bir Adı Gurbet.*

Sıcağı Sıcağına Bir Dizi Şiir

Bir Adı Gurbet, Gül Yordamı'ndan Oğulları Öldürülen Analar'a yayımladığı on iki kitabıyla şiirimizde saygın bir yeri olan Kemal Özer'in 13'üncü şiir kitabı. "Yedinci Adam", "Göçe Zorlanan", "Bosnalı Çocuklar Güncesi" ve "Görüş Günü Konuşması" bölüm başlıklarından oluşan kitap, göç ve gurbet olgusunun verdiği "yürek bölünmeleri"ni, insanın insana yüklediği kimlik sorununu irdeleyen 19 şiiri içeriyor.

1993 Ferit Oğuz Bayır Şiir Ödülü'nü kazanan Bir Adı Gurbet için ozanı Kemal Özer de "Sıcağı sıcağına bir dizi şiir" diyor ve ekliyor: "Ne zaman karar verdim yazmaya? İnsanın yaşam sınırları içinde olup biten, ülkenin yüzölçümü içinde mayalanıp yoğrulan her şeye ozanın gözü de kulağı da kapalı kalamaz diye düşünmeye başladığım zaman mı? (...) Belki de Hollanda'ya ilk kez yolum düştüğündeydi. Faslı, Yugoslav, İspanyol, Portekizli, Yunan ve Türk işçileriyle kendi coğrafyaları dışında ilk kez yüz yüze geldiğimde." Robert de Hartogh'un sekiz fotoğrafının yer aldığı "Yedinci Adam" adını taşıyan ilk bölümdeki sekiz şiir, işte bu duyum ve duygularla yazılmış. Bir fotoğrafın söylediği "çocukların oyunu sınırsızdır" şiirselliğinin, tıpkı o fotoğraf gibi ozan tarafından da duyumsanması gibi:

6 Kemal Özer, "Kitabın Öyküsü", *Gösteri*, Şubat 1991 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=188)

Diyelim değişik ülkelerden çocuklar
buluştular bir oyunda, birinin eli
dokunduğu zaman ötekinin eline
bir gül ses verir İspanya'dan,
ayak uçlarında yükselse biri
ötekinin omzundan Afrika görünür,
biri ötekine doğru bir adım atsa
Akdeniz'e yaklaşır Kuzey Denizi

Ya da insanın kendini müzik ve dansla dile getirmesinin buruk sevincinin bir fotoğraftan çıkıp şiire girmesi gibi:

Nereye gidersek gidelim hangi ıslak ve mavi geceye
bir buğu taşır sesimiz, ışıltılı kara saçlarımız
cepkenlerimize sırma işleyen baygın bir uğultu
ve fırtınalar yerleştiren bir ezgi topuklarımıza
tahta kepenkler ardında olgunlaşan iri düşlerden

Hep bir buğu taşımaz mı sesimiz? Islak ve mavi bir geceye düşen düşlerimizin rengi ve kokusu nasıldır sahi? Robert de Hartogh'un objektifinden çıkmış bir fotoğraftır ya, bir o kadar da şiirle renklendirilmiş, tatlandırılmış bir ışıltıdır. Bir ışıltı ki, Bir Adı Gurbet.

Kitabın "Göçe Zorlanan" bölümündeki beş şiir, kimlikleri zorla değiştirilen, yurtları ellerinden alınan, yürekleri kum fırtınasına tutulan insanlara adanmış dizelerden oluşuyor. "Kum Saati" ve "Yanıtsız" adlarını taşıyan iki şiire Yıldız Üçok'un iki fotoğrafının uğultusu düşüyor. Umut ve ter tadında:

Bana öyle demedin mi
sınırı geçince ne korku ne gözyaşı
bana öyle demedin mi
yalnız gerekli olanı alırız yanımıza
bana öyle demedin mi, geçince sınırı
üzülüp durmayacak artık yüreğin

Neden hâlâ üzülüyorum
sınırı geçmedik mi anne?

Annelerin, çocukların yürekleri sınırları geçer, maviliklere ulaşır ya, elleri ve sevinçleri takılıp kalır tel örgülerde. Sonra, anne ve çocuk suskunluklarıyla upuzun bir sessizliğe

gömülürler. Biriktirdikleri artık hüzün karışımı bir umut olsa da, Bir Adı Gurbet'tir.

Bosnalı Çocuklar Güncesi

"Bosnalı Çocuklar Güncesi", kitabın yine beş şiirden oluşan üçüncü bölümü. Önceki iki bölümdeki şiirlere oranla, bu bölümdeki şiirlerin imgelem gücünün daha fazla olduğunu, şiirselliğin de alttan alta kendini duyurduğunu söylemek mümkün. "Eksiliyor" ve "Üçümüz" adlarını taşıyan iki şiirin bende bıraktığı etkiyi ve kalbime dokunan çınlamasını şimdi nasıl anlatabilirim? Dahası "Üçümüz" şiirinin fotoğrafını çekmek isterdim. Kendimle ve sizinle paylaşarak:

Her duyduğumuzda ıslığını
bize doğru yola çıkan bombaların
soluk bile almadan bekliyoruz –
dolaşıyor aramızda dudakları
soğuk ağızlı bir rüzgârın
üçümüz aynı anda ürperiyoruz
ben, yapraklar ve mum ışığı.

Umarım, bir daha duymayız bombaların bize doğru yol alan bu ıslığını. Ve anneler bir daha kaybetmezler umarım terin ve bekleyişin buğusunda çocuklarını. Fotoğrafını çekmem umarım kalbimi çınlatan bu şiirin ben de. Bir sıcak rüzgâra dönüşür de ürpertimiz, analara, çocuklara, bana ve yapraklara dokunur kardeşliğin dost soluğu.

Gurbetsiz bir dünya düşleyen şiirlerin soluğu gibi. Bir Adı Gurbet gibi..."[7] diyor.

6. 3. Oğulları Öldürülen Analar

1995'te yayınladığı Oğulları Öldürülen Analar adlı kitabı uzun süredir planladığı kitabın sunuş yazısından anlaşılır: *"...Küçük bir kitap düşündüm.* Oğulları Öldürülen Analar*'ı konuşturacak baştan sona. 1978'de öldürülmeler azalmadı, arttı. Buna karşılık, insanların bunlar karşısında duyarlığı, ilgisi, dikkati artmadı, azaldı. Daha doğrusu aşındı, köreldi. Ozanın işlevi de çıkışsız gibiydi. Elinde bulunan tek anlatım biçimi ağıttı. Oysa ağıtın etkisi, bir ölümün altını çizmeye yarar. Günde 8'e, 10'a varan öldürümler ozanın elindeki bu etki olanağını iyiden iyiye sınırlıyor." (1978)*

"Şimdilik, tek tek anaların ağzından konuşan şiirler düşünüyorum. En son şiirde de

7 Hüseyin Alemdar, "Kimin Yüreği Bölünmeden Kalabilir", *Cumhuriyet Kitap*, 13 Ocak 1994 (http: // www.kemalozer.net/?page_id=188)

hepsini bir ağızdan konuşturan, eyleme çağıran bir sondeyiş. Ağıt biçeminden, ağdalı söyleyişten olanak ölçüsünde kaçacağım. Konuşanın acısı, söyleyeceği şey artık çırpınış dönemini atlatmış, duygular akılla yoğrulmuş olacak. İlk ağızda önem vereceğim nokta, konuşanları birbirinden ayırabilmek. Sınıfsal yapılarıyla, kişilikleriyle, bilinç düzeyleriyle…" (1979)

"Niye bu kadar sürüncemede kaldı? Bir kez, çok önem verdiğim bir tasarı. Ozanlık anlayışımın su yüzüne vurmasını sağlayacak. Üstelik, şiirin toplumsallaşmada geriye itildiği günlerdeyiz. Toplumun nabzını tutmalı ozan. Toplumun bir gereksinimini yakalayacak, onu sanatıyla gidermeye çalışacak. İnsanlar sevdiklerinin, yakınlarının, ülküdeşlerinin anısını yaşatmak, onları ölüm karşısında diri tutmak, ölüm acısını dile getirmek, ölüme kafa tutmak, ölüm karşısında eli kolu bağlı kalmanın acısını haykırmak istiyorlar. Bu eğilim karşısında kişi olarak ilgisiz kalmak olanaklı değil, ozan olarak hiç değil. Toplumsal yaygınlığa ulaşan bu dışavurum, ozan olarak bana diyor ki: Tepkimi dile getirişim kendime göre, bunu sen sanatsal dile dönüştürmelisin! Kitabımı okurken, a) tepkilerini dile gelmiş, b) başkalarıyla paylaşılmış bulsunlar, c) bir sanat yapıtında yeniden üretsinler kendi duygu ve tepkilerini. 'Gereksinim' derken, 'gereksinimi karşılamak' derken, vurguladığım bu! Üstlenmek istediğim bu!" (1992)

Bu kitap için **Sennur Sezer** şu değerlendirmeyi yapmıştır: *"...Kemal Özer'in yeni şiir kitabı* Oğulları Öldürülen Analar *için yapılacak ilk saptama, kitabı tek bir şiirin oluşturduğudur. Ozanın sahne şiirleri adıyla sunduğu şiirler, birleşip kaynaşarak, uzun, soluklu tek bir şiiri oluşturmakta çünkü: 'tırpanı parladığı zaman acıların / yürekleri biçilen analar için' yazılmış bir şiir. Yitirilen oğulların yaşı, onların yitirildiği dönem, yitirilişin biçimi değişse de, temel öğe, anaların acısı değişmiyor. Bu acı karşısında ozanın önerdiği davranış da. Ayrıca, kitaba tek bir şiir niteliği veren, ortak tema değil, şiirin biçimi. Kemal Özer,* Oğulları Öldürülen Analar*'ı, ortamını, konuşanlarını, müziğini belirterek bir sahne gösterisi gibi sunuyor. Bu gösteri bölümlerinin her biri bağımsız bir şiir. Şiir biçimini yitirmeden verilen yönergeler, okurun duygulanışını belli sınırlar içinde tutarak, olayı kavramasına, duygularıyla değil, beyniyle tepki göstermesine yönelik.*

Özer, şiirinde ağıt geleneğinin değişmez sayılan öğelerini değiştirerek başlıyor işe. Şiirlere konu olan delikanlılar adlarıyla değil, yaşayış ve öldürülüş biçimleriyle anılıyorlar.

Böylece onların kişiliklerinde, aynı biçimde öldürülen başkalarını da kapsıyor şiirler. 'Tek kişi için yazılmış' olmaktan kurtuluyorlar. Oğulları öldürenler de, bireyler değil bu şiirlerde, bir kalabalığın parçası. Belki de sistemin. 'Onlar' sözcüğüne sığdırılabilecek bu öldürümcüler, 'kaza kurşunuyla' ölenin şiirinde de, 'kendi canına kıyanın' şiirinde de, 'göçükte kalanların' şiirinde de görünüp kayboluyor. Bu öldürümcülerin yarı belirli kimliklerinin karşısında, ölenlerin acısını söyleyenlerin sesi yanında yer alan bir ses var. Karşı koyan kimliğinde bir ses. Şiirlerin bu yapısı, Oğulları Öldürülen Analar başlığında toplanan şiirleri ağıtların umutsuz acı duygusundan kurtararak, acıları yenmek gerektiği duygusunda toparlayan bir eksende birleştiriyor.

...

Kemal Özer, okurunu kendisiyle hesaplaşmaya çağırdıktan sonra, tanıklarıyla yüzleştirir. Bu tanıklar öldürümlerin tanıklarıdır. Oğulları Öldürülen Analar'dır. Kimi dünyanın değişmesini isteyen bir oğulun acısını hep korumak ister. Oğlunun yaşarken öğretmeye çalıştıklarının ölümüyle genişlemesini, kimi oğlunu yitirmekle yitirdiği umutların sınırını çizer. Oğluyla birlikte gelecek umudunu yitiren de 'yazgıyı' değiştirmesi gerektiğini sezmiştir. Yanlış eğitimin, ölüm cezalarının, savaşların, işkazalarının yaşamdan koparttığı oğulların anaları konuşurlar sırayla. Seslerinin tek başına kalabalığa ulaşmadığını vurgulayarak. Ve ozan, anaların bu durgun acısını bir patlamayla dile getirir. Bir çığlıkla: 'Bir ses olmak istiyorum, bir ses olmak, bir ses / tek tek her telinden saçımın, her gözyaşı damlasından fışkırarak'. Bütün anneler adına konuşan bir çığlıktır bu: 'Bulun oğlumu öldürenleri!'. Bu çığlıkta yeni ölümlerin, öldürümlerin önlenmesi isteği yükselir.

Kemal Özer'in çığlığının okurla, okurun yüreği ve bilinciyle örtüşmesi, anlatılan ölümlerdeki özelliktir. Ölen insanların 'kahraman' değil, 'sıradan' oluşu. Böyle sırasız, gereksiz ölümlerin herkesin karşılaşacağı yaygınlıkta oluşu, bu ölümlere karşı çıkma gereğini duyurmaktadır. Fotoğraflarda göze çarpmayan biridir öldürülenler. O zaman, oğulların öldürülmesi yazgı olmamalıdır..."[8]

8 Sennur Sezer,"Oğulları Öldürülen Analar", *Varlık*, Nisan 1996 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=191)

Kemal Özer Rauf Denktaş ile

Oturanlar Georgina ve Kemal Özer, Gülçin ve Ünsal Yücel

Adnan Özyalçıner

Kemal Özer'in Şiirinde Güncellik

Kemal Özer, ilk şiir kitabı *Gül Yordamı*'nı yayınladığında "usta bir şiir işçisi" olarak tanınır. Şair, yaşamasından ve duyarlığından aldığı kimi izlenimleri imgeler aracılığı ile aktarır. Sözcük seçiminde usta ve tutarlıdır. Ama Onat Kutlar'a göre bu ustalık ve tutarlılık "bu uçucu izlenimleri bazen kaybetmesine, fakat çoğu zaman kazanmasına yol açar."

Kemal Özer, *Gül Yordamı*, *Ölü Bir Yaz* ve *Tutsak Kan* adlı kitaplarında aşırı biçimci bir tutumla, sözcüklerle kavramları yeni bir düzenleme içinde verme ustalığı arasında gidip gelir. Gene Onat Kutlar'a göre; "Şair, yaşamasının, daha doğrusu günlük yaşamasının birçok anlarında titizlikle saptadığı duyarlığını, birçok olayların uyardığı çok ince bazı izlenimleri şiirlerle" verir.

Onun için bu dönemde Kemal Özer ince, duyarlıklı bir şair sayılmıştır.

Bu konuda bakalım kendisi ne diyor?

"**24 Mart 1963** / Bu sabah şöyle düşündüm: Eskiden şiir yazarken biçim yenilikleri, bir kullanılan yeniliği, özelliği bir daha kullanmama isteği ön sıradaydı. Şimdi, bir süredir, anlamı bulmak, onun mısraları birleştiren kuruculuğunu sağlamak için savaşıyorum. Daha doğrusu mısradaki sözdizimi, sesler ilgilendirirdi eskiden. Şimdiyse sözdizimi bakımından, ses bakımından yeni, değişik, güzel gelen bir mısrayı (anlamı çizilmemiş bırakırsa) alamıyorum şiire. İkisi de tam anlamıyla savaş idi. 'Şiir sözcüklere karşı, dilin kendisine ya da olanaksızlığına karşı girişilmiş bir savaştır' denmesini seviyor, benimsiyorum. Dilin olanaksızlığı yeni anlamlar gerçekleştirmek isteyenlerin karşılaştığı bir şey bence. Anlam; kovalanan, yakalamak için ardına düşülen şey; aradaki dil engeli yüzünden eksik kalıyor, değişiyor, bir türlü üzerimizde iz bıraktığı haliyle yakalanıp şiire bağlanamıyor. Son şiirimin özüne uygun bir sözle 'yeni anlamlar bulmak' için savaşmak diyeceğim."

Son şiirim dediği üçüncü kitabı *Tutsak Kan*'dır. Çünkü şair, her kitabı bir şiir derlemesi olarak değil, tek tek şiirlerin bir araya gelmesiyle oluşan bir bütün sayar.

Tutsak Kan'da yeni anlamlar bulmak için savaşmaya karar veren şair, işi kavgaya kadar götürecektir. Bu kavga neyin kavgasıdır? *Kavganın Yüreği* adlı kitabının birinci baskısının arka kapağında bunu şöyle açıklıyor:

"Yaşama bakışım, dünyayı kavrayışım, onu artık sürekli bir kavga olarak nitelediğimi özetliyor. Şiir de bu kavganın bilincini vermekle yükümlü olmalı. İçinde bulunduğumuz durumun, yaşadığımız olayların, düşlediğimiz geleceğin ne olduğunu, ne olacağını sezdirmeli, giderek kavratmalı. Bu yüzden güncel olanı yakından izlemeli. Somutlamalı güncel olanı."

Bunu gerçekleştirmek için de izleyeceği tutumu 1 Mart 1971 tarihli güncesinde belirtiyor: "Tasarlanmışı değil, yaşamanın getirdiğiyle yazmayı yeğliyorum. Düşünüler, duyarlıklar çeşitli etkilerle, bu arada en çok toplumsal olayların etkisiyle, değişiyor, gelişiyor, bir noktaya yöneliyor. Ozan bu yeni duyarlıkla yazmaya başlıyor."

Bu tutum, Kemal Özer'i *Yaşadığımız Günlerin Şiirleri*'ni yazmaya yöneltecektir. Bunlar, güncelerden oluşan şiirlerdir. Yaşanan günlerin tutanakları yani. O günlerin, gün gün izlenimleri, gözlemleri. Şairin yorumuyla bu şiirler tek tek ayrıntılar olmaktan çıkıp genel bir durum saptamasına yöneliyor. Ülkemizde ve dünyada yaşanan benzerleri açısından bütün insanlığı ve bütün kara parçalarını kapsıyor.

Şair bu konuda, 12 Nisan 1971 tarihli güncesinde, kendisine; "Daha çok somutlamak için daha çok olayların ayrıntılarına inmelisin" diye öğüt veren Memet Fuat'ın sözleri karşısında şöyle düşünüyor: "Oysa ben bir genellemeyi de düşünüyorum. Yalnızca 4 Mart 70'teki olay değil benim için o şiir. Ona benzer bütün olayları da kavramak dileğinde."

Kemal Özer'i günce-şiir yazmaya iten "o günlerde içinde bulunduğumuz koşullar" idi. Günce-şiir yazmasının açıklaması da şöyle: "Günce-şiir, o günkü koşullarda bana göre güncel şiire önemli bir katkı getiriyordu. Şiirlerin üstündeki tarih, o şiirin biçimi ve özüyle ilgili önemli bir öğeydi. (..) Diyelim ki 6 Nisan 1973 tarihi, Sormalı Alkışlamadan Önce adlı şiire, o şiirin kiminle ilgili olduğunu da katan bir öğeydi, bir ipucuydu. (..) Şiirin içeriğine açıklık ve katkı sağlıyordu."

İkinci Yeni estetiğiyle şiir yazmaya başlayan şair, *Yaşadığımız Günlerin Şiirleri*'nde yalınlığın estetik ölçütlerini aramaya girişir. "Şiir nasıl ve ne kadar somut olabilir?"

Bu somutluk arayışı, Kemal Özer'in öteki kitaplarının hem biçemini, hem özünü belirleyecektir. Dolayısıyla şiirler yeni bir biçem de kazanacaktır. Nitekim *Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya* adlı kitabı için güncesinde; "Bundan önceki iki kitabın getirdiği olanakları geliştirdim ve bu kitapta bir bileşime vardım diye düşünüyorum" diyecektir.

Geceye Karşı Söylenmiştir adlı kitabındaki şiirler konusunda özellikle vurgulamak istedikleri şunlardır: "Güncelliğin sınırlarını genişletmek, yalın söyleyişin de kendine özgü bir liriklik taşıdığını göstermek, söyleneni bulandırmayan ama canlı, renkli, özgün olabilen imgelerle anlatımı geliştirmek, içeriği yeni ilgilere, yaşam kesimlerine doğru yaymak, her gün içinde yaşanılan bir çevreye bir ilişkiler toplamı olarak bakmak."

Bu kapsamlı bakış açısı, Kemal Özer'i bir baskı düzenini görüntülerden yola çıkarak, baskının her günkü görüntülere nasıl sindiğini gösteren, görüntülerin kendisinin bir baskı durumuna geldiğini anlatan şiirlere götürecektir.

İlk baskısı 1983'te yayınlanan *Araya Giren Görüntüler* adlı kitaptaki şiirleri için Kemal Özer; "Genel olarak bu kitapta yer alan şiirlere son iki yılın psikolojik tanıklığı diyebiliriz" diyecektir.

Kimlikleriniz Lütfen adlı kitaptaki şiirler de baskıcı bir dönemin sorgulanmasından başka bir şey değildir. Kemal Özer, bu konuda; "Söz konusu soru, bizlere tek tek yöneltildiği halde bireysel değildi. Kuru bir karşılık almak için de sorulmamıştı. Aynı zamanda bir yargı getiriyordu. Kimi değerleri gözden düşürmeyi, tutunduğumuz kimi dalları kırmayı amaçlıyordu" diyor.

Şair, bütün bu toplumsal, siyasal ve yaşamsal olaylarla yoğrulurken *Sınırlamıyor Beni Sevda* adlı kitabıyla "kişinin severken de toplumsal ve siyasal bir varlık olduğunun unutulmaması" gerektiğini de vurguluyor.

İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle, Kemal Özer'in İsa Çelik'le birlikte oluşturduğu bir portreler kitabıdır. İnsanı yaşaması içinde siyasal, toplumsal ve kişisel yanları ile somut olarak görüntüleyen portrelerdir. Şair, sözcüklerle somutladığı kimi durumları fotoğraflarla pekiştirmek istemiştir. Kemal Özer'in somutlamayı en ileriye götürmeyi amaçladığı şiirlerdir bunlar. Çünkü; "Yaşamı bütün alanlarıyla ve olanaklarıyla kucaklayan bir şiirdir." Buna başka sanatlarla olan ilişki önemli bir katkı getirmektedir. Kemal Özer bu kitabı için; "İsa Çelik'in fotoğraflarından yola çıkarak yazdığım *İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle* adlı şiirler toplamı da fotoğrafla kurduğum ilişkinin ürünleri oldu" der. Kemal Özer, fotoğrafların somut gerçekliğine sözcüklerin somut gerçekliğini katıp, bu etkileşimle şiirlerinde gerçek somutluğu elde etmiş görünmektedir.

Bir Adı Gurbet de bir portreler kitabıdır bence. Kitapta, "Kimliklerinden dolayı

aşağılanan, horlanan, ikinci sınıf sayılan insanlar" anlatılıyor. "Kimliklerinden dolayı susturulmaya, sınır dışı edilmeye, yok edilmeye çalışılan insanlar" hem şiirle, hem fotoğrafla somutlanıyor. Buna günümüzde yaşanan acıların, haksızlıkların somutlanması da diyebilirsiniz. Kemal Özer; "Kimliğinden dolayı bir insana böyle davranmaya kimin, hangi devletin hakkı olabilir?" diye soruyor.

Bu soruyu hepimize sorduğu gibi kendine de soruyor. Bu soru ona yazmak zorunda olduğunu da gösteriyor. 23 Nisan 1993 tarihli güncesinde şu not var: "Bosnalı çocukların şiiri yazılmalı. Yazmaya zorunluyum, aynı zamanda gönüllüyüm. Kaçıncı kez göze alıyorum 'zorunluk'la şiir yazmayı? Her zaman aynı yerden, sıfırdan başlar gibi zorlanıyorum. Bütün deneyimim, bütün birikimim bir anda sıfıra iniyor. Kâğıtla kalem var yalnız. Bir de o ses. 'Yazmalısın' diyen ses. Oysa yazabilmek için kâğıt, 'kâğıt' olmaktan çıkmalı. Kalemi sürttüğümde tenimi duymalı parmaklarım. Tenimin kamaştığını, yırtılırcasına, çizilircesine acıdığını. 'Gözyaşı' sözcüğünü yazıyorsam 'kâğıt' ıslanarak yumuşamalı."

Bunun için Kemal Özer'in şiirine, güncelliğin ötesinde, güncelliği nasıl yorumladığına, geçmişten alarak geleceğe nasıl taşıdığına bakmak gerek. Şiirinde baştan beri varolan toplumcu, insancıl dünya, özgürlükçü, eşitçi dünya görüşü o zaman açıklıkla ortaya çıkacaktır.[9]

9 Adnan Özyalçıner, "Kemal Özer'in Şiirinde Güncellik", *Varlık*, Haziran 1995 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=1005)

Hüseyin Duygu

Eksileni yerine koymak

Kemal Özer'in şiirini daha gençlik yıllarımda tanıdım. Kemal Özer ile zaman zaman telefonla görüşürdük, kimi zaman da yılbaşı kartlarımız iletişimimize renk katardı. Onu ilk kez Kopenhag Garı'nda 1994 yılının Nisan ayında eşi Gülşah Özer ile birlikte gördüm. Yaşamını yitirdiği güne kadar haftada en az bir kez telefonla konuştuk. Ona İstanbul'daki evinde ve Silivri'deki yazlığında defalarca konuk oldum. O da, Tekirdağ-Saray'da, Kopenhag'da ve en son Ocak 2009'da İsveç'in Malmö kentindeki evimde bana konuk oldu.

Kemal Özer iyi bir sır saklamacıydı. Kopenhag'daki son ortak etkinliğimiz 19 Ocak 2009 tarihindeydi. 19 Ocak benim doğum günü tarihimdir. Danimarkalı şairlerin de katıldığı bu Danimarkaca – Türkçe şiir akşamına Kemal Özer ile birlikte katılan şair Efe Duyan bile, benim doğum günümü bu akşamda okuduğu şiirleriyle kutladığını bilmiyordu. Bu etkinlik Kemal Özer'in isteği üzerine benim doğum günümde yapılmıştı.

Kemal Özer ile hem Türkiye'de, hem de başka ülkelerde ortak arkadaşlarımız vardı. Yeryüzünü kendisine yurt edinen, tam 51 yıl yaşamı diriltmek için yazan Danimarkalı dünya şairi Erik Stinus da ortak arkadaşlarımızdandı. O da artık aramızda yok. Ozan Erik Stinus daha 17 yaşındayken Nazım Hikmet'i Pablo Neruda ile beraber gördüğünü, onların şiirlerini onlardan dinlediğini bana anlattığında onu kıskanmıştım! Kemal Özer'in Erik Stinus ile dostluğu 35 yıl, benim ise 25 yıl sürdü.

1994 yılı Nisan ayında Kopenhag'a Kemal Özer'i Erik Stinus ile birlikte davet ettik. Bu davet Danimarkaca ve Türkçe şiir etkinlikleri ve iki ülke edebiyatının yakınlaşması açısından dönüm noktası oldu. Erik Stinus, Kemal Özer ve ben, işte bu yıl Türkiye ve Danimarka'da iki ülkenin dilinin ve şiirinin aynı anda temsil edilmesi için karar verdik. Türkiye'de on, Danimarka'da onbeş etkinlik düzenledik. Kemal Özer Türkiye'deki randevuları ayarladı, Erik Stinus ve ben Danimarka'daki gerekli, kurum ve yetkililerle ilişkileri kurup, bu etkinlikleri gerçekleştirdik.

Bu etkinlikler iki ülke edebiyatının tanınması yolunda köprü ve kanal işlevi gördü. Bu etkinliklerin yarattığı hava Nazım Hikmet, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Melih Cevdet, Yunus Emre, Orhan Veli, Kemal Özer gibi şairlerin Danimarka diline kitap olarak kazandırılmasını sağladı.

Gene bu etkinliklerin oluşturduğu olumlu atmosfer Erik Stinus, Peter Poulsen, Henrik Nordbrandt, Marianne Larsen, Niels Hav, Thomas Boberg, Klavs Bondebjerg, Per Warming, Carl Schanberg gibi Danimarkalı şairlerin de Türkçe dilinde okunulmasını olanaklaştırdı.

Kemal Özer geçen yıl yaşama veda ettiği günlerde Danimarka'da ikinci şiir seçki kitabı yayımlandı.

Nazım Hikmet'i Danimarka diline kazandıran ortak arkadaşımız Erik Stinus, yaşama gözlerini yummadan kısa bir süre önce Uluslararası Nazım Hikmet Ödülünü aldı. Sağlık sorunları yüzünden İstanbul'a bu ödülü almaya gidemedi ama çocuklarını gönderdi. Erik Stinus'u bu ödül çok mutlu etmişti: ' Değerli meslektaşlarım, bu ülkede, bir parça da benim ülkem olduğunu duyumsadığım bu ülkede, ne yazık ki bu ödülü sizin ellerinizden şu anda alamasam da, o mükemmel şairiniz Nazım Hikmet'in adını taşıyan bir ödül almak beni çok derinden duygulandırdı ve biraz da gururlandırdı.'

Erik Stinus, Mayıs 1995 yılında Kemal Özer'in 60. doğum günü için şunları not etmişti:

'...Kopenhag'a geldiğiniz 1994 yılı, bizlerde unutulmaz güzel bir anı bıraktı. Yalnızca iyi bir ozan tanımakla kalmadık, aynı zamanda bizim dostluğumuz daha güçlendi. Kendi deyişinizle,'İnsanın dağılan yüreğini bir dizeyle birleştirmek için yola çıkan' bir ozan olarak yazdığınız şiirler, yalnız Türk şiirinde değil, ama evrensel şiirde de, insan eşitliğinin, insan kardeşliğinin önemini vurgulayan güçlü örneklerdir. Şiirlerinizdeki canlılık, çarpıcılık ve insan sıcaklığı, onları okudukça okutacak niteliktedir.

Kopenhag'daki şiir akşamında yaptığınız konuşmada, günümüzün şiiri nasıl olmalı konusunda şöyle demiştiniz: 'Gelişmeler, dünyada bir yandan sınırları kaldırırken, bir yandan bölünmeleri arttırıyor. Şiir, sınırları kaldırmaya giden bir dünyada kucaklayıcı, bölünmelerin arttığı bir dünyada birleştirici olmalı, olmak zorunda. Bunun için yaşamı derinliğine ve genişliğine kuşatan, her kesimden insana seslenebilen, sanatsal gücünü toplumsal soluğuyla doldurabilen bir şiir olmak zorunda.' Konunun özüne dokunan bu yol gösterici sözleriniz, dünyanın neresinde olursa olsun, bütün ozanları ilgilendirmesi gereken bir çağrıdır.

Kemal Özer'in şiir konusunda sorusu ve yanıtı vardır:

ASIM BEZIRCI

Kemal Özer Adnan Özyalçıner ile

Kemal Özer ve Georgina Özer

'Hangi niteliklerle yüz yüze getirir bizi şiir?

Yaratıcı eyleme merak, dönüşü olmayan cesaret, sıradana açılan savaş, emeğe gösterilen saygı, duyarlılığa tanınan özgürlük, tasarlananı genişleten ufuk.

Şöyle de diyebiliriz: Çin Seddi bittiği akşam duvarcılar nereye gittiler ? diye soran meraktır şiir. Kralı çıplak gördüğünde korkağın söylemediği cesur sözdür. Sıradanın yavanlığına başkaldıran çeşitlilik, emeği hor görene indirilen tokattır. Duyarlılığı sınırlı yutanın karşısına yeni bir dil ile,tasarlanan güdük bırakanın karşısına yeni bir dünya ile çıkandır...'

Kemal Özer'in Erik Stinus'un şiirleri için de söyleyecekleri vardır :

'...Erik Stinus'un şiiri, Danimarka şiirinin ironik karakterinden uzaktır. Onun şiiri, Batı şiirinin'yaşanandan yola çıkan, yaşadığı çağa tanıklığı önemseyen toplumsal ve gerçekçi kesimi içinde önemli bir yere oturtur. Onu Türkçede, Batı şiirinin ülkemizde kimilerince görülmek ve gösterilmek istenmeyen, benim yeri düştükçe Ayın Öteki Yüzü diye andığım bu yanıyla okumakta yarar var. Erik Stinus, şiir anlayışını yazdıklarıyla doğrulayabilmiş, büyük bir ozan çünkü. Şiirlerinde hem kendini hem başkalarını anlama çabasını başarıyla yansıttığı gibi, kendisinde yaşadığı çağın da yetkin bir resmini görebiliyoruz...'

Evet değerli okurlar. Ölüm susmak zorunda bırakır insanı. Ne zaman gelirse gelsin. Ölüm, bir yandan da konuşmaya zorlar insanı. Susan adına konuşmaya zorlar. Acıyla zorlar. İsyanla zorlar. Öfkeyle zorlar.

Susmak zorunda bırakılan bir insan değil bir düşünceyse.. Susturulan geleceğe ışık veren aydınlıksa.. Her ölümden sonra dediğimiz gibi, unutmayacağız diyoruz bir daha..Yaşatacağız onları, onlardan kalanları..Yine eşiğindeyiz, aydınlığı içinde taşıyan bir dünyanın..

Kemal Özer sanatıyla hem ulusal, hem de uluslararası saygıyı hak etmiştir. Onun şiirleri dünyanın çeşitli dilerinde okunulur ve beğenilir. Kemal Özer'in şiirleri dolaşıma çıktı ve dolaşmaya devam ediyor.

Kemal Özer birinci sınıf şair ve arkadaştı. Beni ona kafa ve gönül bağı bağlamıştı. O ağabeyim ve arkadaşımdı... Eksileni yerine koyabilmek kolay olmayacak.

Kemal Özer ve Georgina Özer

90'lı Yıllardan Anımsadığım Babam

1992'de kızım Betim doğuyor. Biraz büyüyünce eşim babamla ikisinin buluşmalarına aracılık ediyor. Parklarda buluşuyorlar genellikle, fotoğraflar çekiyorlar, babam ona sık sık armağanlar gönderiyor. Ben hâlâ görüşmemekte kararlıyım, eşim beni inatçı olmakla suçluyor. İnatçılığım, anaokuluna giden kızımın bir gün bana "herkesin dedesi okula geliyor, ben de dedemin buraya gelmesini istiyorum" demesine kadar sürüyor. Birdenbire "peki, orada görüşürüz o zaman" diyorum, eşim buna inanamıyor ama hemen bir randevu ayarlıyor. Çok sevgili lise arkadaşımın sahibi olduğu anaokulunda buluşma günü gelip çatıyor. Ben çok sakinim, arkadaşım benden daha heyecanlı görünüyor. Babam elinde bir demet çiçekle geliyor ve bana sarılıyor, hafifçe titrediğini ayrımsıyorum. Bense sanki dün birlikteymişiz de tekrar karşılaşmışız gibi garip bir ruh hali içindeyim. Babamla havadan sudan

ne kadar konuşulabilirse öyle konuşuyoruz. Sonradan öğrendiğime göre o akşam bir dostuna "bugün bir kızım oldu" demiş. O günden sonra eve çağırmasam da ara sıra buluşuyoruz dışarıda, hiç eski günlerden ya da ayrılıktan söz etmiyoruz. Hep şimdiki zaman ve gelecek zamandan söz ediyoruz.

1998'de bir gün telefonda babama eşimle ayrılmaya karar verdiğimizi söylüyorum. "Hemen geliyorum" diyor ve ilk kez evimize geliyor. Bakla Sokak'taki çocukluk evimde oturmaktayım o zamanlar, alelacele bir öğle yemeği hazırlıyorum; kabak mücveri. Babam yıllardır yemediğini söylüyor, keyifle öğle yemeği yiyoruz. Eski günlerdeki gibi pencerenin önündeki koltuklarda oturup, evlilik ve ilişkilere dair konuşuyoruz. Babam insanların 35-40 yaşından önce evlenmemeleri gerektiğini, ancak o zaman kendilerini tanıdıklarını ve ne istediklerini bildiklerini söylüyor. 21 yaşında evlenmiş biri olarak kendisine hak veriyorum. O günden sonra sık sık görüşüyoruz.

Bahariye'deki evde artık kızımla birlikte yaşıyoruz. 1999 Ağustosunda babam bizi yazlığına davet ediyor. Eşi Georgina ile bizi çok güzel ağırlıyorlar. Georgina nazik ve sevecen biri, hemen kaynaşıyoruz. Orada hoş günler geçiriyoruz, plajda yapılan sohbetler, akşamları dondurma yemeğe gitmelerle tam bir tatil yapıyoruz. Yaptığım yemeklere şaşıyor, ne zaman öğrendin bunları yapmayı diye soruyor. Babaannemden eski akrabalardan söz ediyoruz sık sık, onun anımsadıklarını ben anımsamıyorum, benim anımsadıklarımı o anımsamıyor. Anıları paylaşıyoruz, tamamlıyoruz birlikte. Yazlıktan döndüğümüz günün akşamı deprem oluyor, ben önce eski eşimi, sonra annemi, en son babamı arıyorum ve sonra düşünüyorum demek ki, babam üçüncü sırada benim için...

Kemal Özer torunu Betim Saraç ile parkta

Kemal Özer

2000'li Yıllarda

Kemal Özer

Kemal Özer Londra'da bir pubda

Sevdalı Buluşma

2005 yılında yayınladığı *Sevdalı Buluşma* adlı kitabı için **Ülkü Tamer**; *"...Kemal'in şiirlerini, şairi dostum olduğu için seviyor değilim. Yüzünü görmediğim biri bile yazmış olsaydı o şiirleri, yine de severdim. Dostluk, sadece ayrı bir sıcaklık katıyor okuduğum dizelere.*

... ...

Kemal toplumcu bir şair. Ama Memet Fuat'ın söylediği gibi, 'sevdasıyla davasını iç içe işledi'. İnançlarını savunurken, kimi sanatçılar gibi sloganlara, çığlıklara, şamataya sığınmadı. Şiir yazdığını hiç unutmadı. Geçen hafta yayınlanan son kitabı, Sevdalı Buluşma *(Adam Yayınları) bunun kanıtı.*

Arka kapakta, 'sevdayı ben'den biz'e bir yürüyüş' olarak nitelediği belirtiliyor. İki bölümden oluşan kitap için, 'Bölümlerden biri, sevdalı insanın 'yaşanan'la güncel yaşam kesitleri içinde buluşmasını kapsarken, öbürü o insanın oluşumunda yer alan kişisel tarih ve coğrafyayla duyguların haritasını içeriyor' deniliyor.

Kitap sekizer 'beyit'li gazellerle başlıyor. 'Konuşandan sökülüp alınmış sesi / yürüyene bir tek acının yolu açık' ortamında sevdalı buluşmaların ışıttığı yıldızlar aranıyor – yakınma yok, hücum borusu da çalınmıyor; sınanma, direnme irdeleniyor. Hep şiirle.

Kemal'in sesi, daha sonraki şiirlerle gittikçe alçalıyor sanki; son dört şiirle de fısıltıya dönüşüyor. Daha 'özel'leşiyor çünkü, kendisinin de söylediği gibi, daha 'kişisel'leşiyor..."[1] diye yazmıştır.

1 Ülkü Tamer, "Yürüyene Bir Tek Acının Yolu Açık", *Milliyet*, 27 Mart 2005 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=207)

Oktay Akbal ise bu kitap için şunları yazmıştır: *"...Bir buluşma gerekiyor! Kaçınılmaz bir buluşma!.. Bir bütünleşme, güçlerimizi bir yönde toplama!..*

Tek tek kaldın mı yenilgidir varacağın nokta. Hem de en ağır yenilgi! Karşındakiler her zaman seni ezip geçerler, çünkü onlar bütünleşmeyi yaratabilmiştir. Bireyselliğin yerini toplumsallık almıştır... Sen, istediğin kadar bağır çağır, kitaplar, gazeteler dolusu yaz, TV'lerden, radyolardan seslen, alanları doldur, ama "tek"likten kendini kurtarmadıkça zafere kavuşamazsın...

Aşk şairi, sevda şairi diye sevmiştik Kemal Özer'i...Yine öyle, ama çok erkenden fark etti gerçek sevdanın, aşkın tek yönlü olmadığını...Tüm şairliğini verdi gerçek sevdayı aramaya, bulmaya, bizlere duyurmaya, öğretmeye...

"Sessizliğe bürünse ortalık, herkes susacak olsa
yine de kısılmayan bir sesle konuşan ağzımızı görsün
Bu sevdalı buluşmadan bir görüntü yansırsa yarına
ona bakan yalnız bizi değil, bizde ışıyan o yıldızı görsün."

Kemal Özer, "Sevdalı Buluşma"ya çağırmış bir kez daha... Gerçek bir aydınlanma savaşına!.. Görmek, bilmek, yaşamın ürettiği sevinci paylaşmak, onu elbirliğiyle yaratmak...

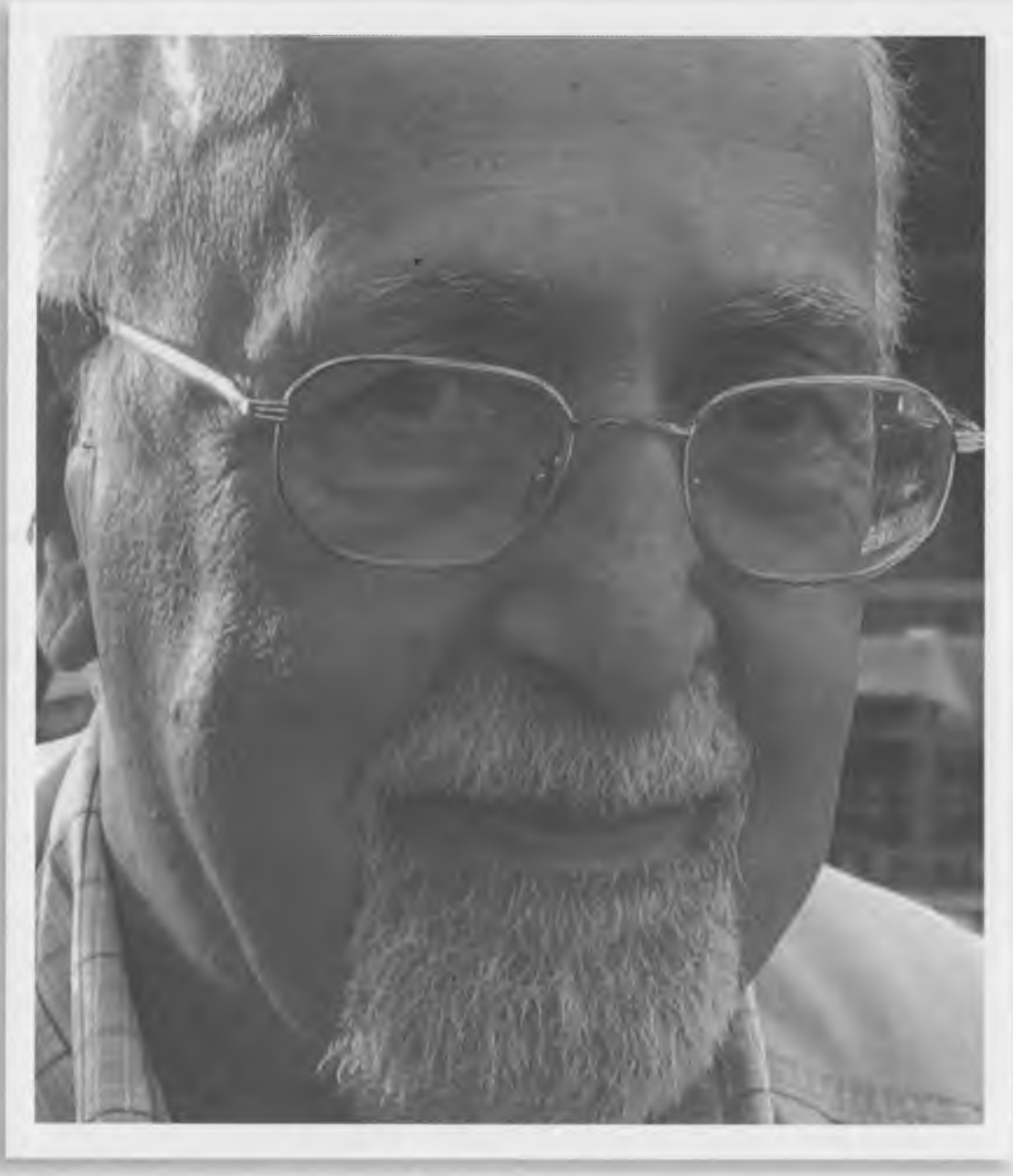
"Bir fotoğraf kalacaksa..." *bugünden yarına... Bu alacakaranlığın ardından bir güçlü birliktelik doğabilmeli umutsuzlukları yok eden, sevgililer, dostlar, düşüncelerle gerçek bir sevdada...*

"Duyalım istemiyorlar sürgündeki köyleri / damlar hâlâ yerle bir, ocaklar yıkık
İstemiyorlar kalan külü görmemizi / duman hâlâ tütüyor, bütün tarlalar yanık
Konuşandan sökülüp alınmış sesi / yürüyene bir tek acının yolu açık
Ağıtlar soğutabiliyor ancak yüreği / gözyaşına bir tek yanıt var o da ıssızlık"

Şiirdir bugünü yarına taşıyan...Resimler, filmler, sözler, sözcükler gelip geçer; yüreklere, beyinlere sürgit çakılıp kalan, şiirdir, dizelerdir. Hepimizin duyup da içinde yaşattığı, ama gerçek nedenini çözemediği, çözmeye kalkıştığında görünür görünmez ellerin yolunu kestiği... Yalnız yolunu değil, soluğunu, savaşım gücünü...

Kemal Özer'in aşkı bir tek kişiye değil. Dün de öyle, şimdi de..."Son yazdıklarıyla, sevdasıyla davasını iç içe işledi" demiş Memet Fuat... Mehmet Başaran da: "Okurlarının duyarlılığını tazeleyip onları da bir yürüyüşe katabiliyor."

Bir çağrıdır, şiirin eskimez gücüyle: *"Bir daha sınayalım o halde biz de kendimizi / bir sevdalı buluşmayla her zorluğa karşılık..."*[2]

Turgay Fişekçi de bu kitabın bir başyapıt olduğu kanısındadır:

Turgay Fişekçi

Şairin Yıldızı Ne Zaman Parlar?

Stefan Zweig, *İnsanlık Tarihinde Yıldızın Parladığı Anlar* (Can Yayınları) adlı kitabında tarihteki kimi ünlü kişilerin yaşam akışları içinde dönüm noktası olan anları dile getirir.

Bu kitaptan yola çıkılarak, herkesin yaşamında olabilecek böylesi önemli değişim anlarına "yıldızın parladığı anlar" demek gelenek olmuştur.

Şairlerin yaşamlarında da, şiir serüvenlerinin doruğa çıktığı böyle dönemler vardır. Kimi şair gençlik dönemlerinde verir en değerli yapıtlarını, kimi ise olgunluk döneminde. Şairlerin tek tek gelişim çizgilerine baktığımızda çok renkli değişim dönemlerine de tanık oluruz.

Kemal Özer, 1950'lerin sonlarında yayımlanan ilk kitabıyla, şiir işçiliğinde ne denli usta olduğunu kanıtlayarak ortaya çıkmıştı. Yazdıkları, dönemin yaygın anlayışı olan kapalı şiir anlayışındaydı. 1963-73 arasında on yıllık bir suskunluk sürecinden sonra sanki geçmiş ustalığı reddedercesine bir yalınlığa yöneldi.

Zaman zaman lirik söyleyiş patlamalarıyla zenginleşse de bu mutlak yalınlığın egemenliği son otuz yıllık şiir verimine damgasını vurdu Kemal Özer'in.

İlk kitabı 1959'da yayımlanan şair, aradan 46 yıl geçtikten sonra 2005'te yayımlanan son kitabı *Sevdalı Buluşma* (Adam Yayınları) ile başyapıtını veriyor kanımca.

Nedir bu kitabı öncekilerden ayıran?

"Ozanı bir bilinç işçisi saydığım için, insan yüreğini bilinçle doldurmanın bir yolu diyorum şiire," demişti.

Bunun için topluluğun ağzından söylüyordu şiirlerini, kalabalığın dili yerine koyarak kendini. Topluluk adına konuştuğunda şiir, genel doğrular, haklı sözler söyler elbette.

2 Oktay Akbal, "Bir 'Sevdalı Buluşma'da...", *Cumhuriyet*, 27 Aralık 2007 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=207)

Eray Canberk, Ataol Behramoğlu, Kemal Özer, Sennur Sezer, Afşar Timuçin

Bireyin trajik yanıyla birleştiğinde toplum adına da daha güçlü konuşur sanat yapıtı. **Nâzım Hikmet**, bu olgunun 20. yüzyılda dünyaya açılan örneği oldu. Şiiri öyle bir yere taşıdı ki, kendi serüveniyle bütün insanlığın serüveni bir oldu.

Sevdalı Buluşma'da da böyle bir buluşmanın seçkin örneklerini veriyor şair. Ben'le biz'in buluşmasında ışıl ışıl parlayan şiirler sunuyor okurlara.

İlk kez tuttuğumda ellerini
bir kuyunun dibine iner gibi olmuştum
birlikte ağmak için yukardaki ışığa.[3]

Kemal Özer, şiir sanatını sürekli sorgulayan bir şair. Aynı şiiri yazar gibi göründüğü dönemlerinde de arayışlarını sonlandırmadı, ustalığa sığınan şiirlerden kaçındı.

Sevdalı Buluşma'da elli yıllık bir arayış ve birikimin seçkin doruğuna tanık oluyoruz. Hem şairin geçmiş şiir dönemlerinin tanıdık izleri, hem de duygu ile düşüncenin ustalıkla birleştirildiği yeni, taze, diri şiirler.

İlerlemiş yaşlarda genç bir beyin ve yürekten çıkmış izlenimi verebilen şiirler yazabilmek hiç de kolay değildir. Kemal Özer'in direnç dolu, ilerici dünya görüşünün sağladığı ivme, yazı disiplini, hayata dinmeyen bir heyecanla bağlılığı ona bu başarının yollarını açmış.

Yaprak kımıldamasa bile içimizde bir yazgının
yine kanat vurmaya hazır iki yönlü rüzgârı.
Zaman yine sürdürüyor tanıklığı, ama öyle hafif ki
Üstüne bir taş koymazsak neredeyse uçup gidecek.

3 Turgay Fişekçi, "Şairin Yıldızı Ne Zaman Parlar?", *Cumhuriyet*, 6. 4. 2005

Peter Poulsen

Kemal Özer'in Düşü *(Çev. Hüseyin Duygu)*

Kemal Özer'in bir şiiri balkondan bir yıldıza bakmayı içeriyor. Yıldıza bakarken aynı anda başka bir düşünceye dalıyor. Dünyanın başka bir yerinde başka bir kişinin aynı yıldıza baktığını düşünüyor. Yani aynı yıldıza bakan bu iki kişinin gözleri aynı anda yıldızda buluşuyor.

Biraz düşündükten sonra Kemal Özer'in çok sayıda şiirinin benzeri konuları işlediğini anlıyorum. Onun şiirleri Danimarka düşünme biçimiyle söylemek gerekirse, bence şiir sanatını ya da şiir programını anlatan 'yıldızları konu eden gerçekçi şiir' sanatıdır.

Bu şiir programı insanlığın birlikte yaşamasını, kısaca açıklamak gerekirse insanlığın birlikte yaşama mücadelesini içerir. Bu mücadelede Kemal Özer'in silahı sözcüklerdi. Her şairin en hassas en güçlü silahı. Hep birlikte yaşama adına bir insan yüzü bir şehiri anlatabilir, örneğin İstanbul'u.

Kemal Özer'in "Yokluğunda Söylenmiştir" adlı şiirinden kısa bir bölüm bile yalınlığın garip bir karışımını, inceliğini, yani Kemal Özer'in sanatını ve işlevini anlatır.

Kemal Özer aramızdan ayrıldıktan sonra, kaçınılmaz olarak bir kez daha onu şiirini okuyarak anlamaya çalışıyoruz ve şairin de bulutlar arasında kaybolup gittiğini görüyoruz.

'Görünmez olduktan sonra
Bulutların arasında uçağın
Her şeyi yitirdim de sanki
Elimde bir kalem kaldı yalnız
O ilk insanlar gibiyim
Gerçekleşsin diye gördüğü düşler
Mağara duvarlarına çizen.

İşte böyledir Kemal Özer'in şiirsel düşü. Onun düşü şiirin tarih duvarında çok eski ve en yeni olarak duruyor.

Kemal Özer, Hayri Erdoğan ve Doğan Hızlan ile
Yaralı Semah kitabının tanıtım kokteylinde

Kemal Özer ve Hayri Erdoğan

Kemal Özer Efe Duyan, Simge Özer, Georgina Özer ile

Kemal Özer kızı ve eşiyle

Kemal Özer Yaralı Semah'ı imzalarken

Hayri Erdoğan, Kemal Özer ve Doğan Hızlan

Son Kitap: Temmuz İçin Yaralı Semah

Ülkü Tamer bu kitap için şunları yazmıştır: *"...Kemal toplumcu bir şair. Ama, Memet Fuat'ın söylediği gibi, "sevdasıyla dâvasını iç içe işledi". İnançlarını savunurken, kimi sanatçılar gibi sloganlara, çığlıklara, şamataya sığınmadı. Şiir yazdığını hiç unutmadı.*

Geçenlerde yayımlanan son kitabı, Temmuz İçin Yaralı Semah *bunun kanıtı. Arka kapak yazısında söylenenlere katılıyorum: "Yaşanan'a tanıklığı şiirinin odağına yerleştiren Kemal Özer, bu tutumunu* Temmuz İçin Yaralı Semah*'ta da sürdürüyor. 2 Temmuz 1993 Sivas yangınında 'yaşanan'lara şiirlerle bakıyor. Yangının yol açtığı ölümleri, ölümlerin yol açtığı duyguları, tepkileri, acıları, dramları görünür kılmayı amaçlayan bu şiirler, bir tanıklığın tutanağı olduğu kadar, 'yolun sona erdiği yerde yeniden yola çıkan'ı da içinde barındırıyor. Suçun üstüne gitmeye yönelen bir yürüyüşle döne döne, tıpkı semah gibi.* Temmuz İçin Yaralı Semah*, gömülmek istenene, unuttu-rulmak istenene karşı bir suçüstü kitabı."*

Eleştirmen değilim ben. Okuduğum, sevdiğim kitaplar üstüne izlenimlerimi dile getiriyorum sadece. Şiir eleştirmeni ise hiç değilim. Bir şiiri okur, ya severim ya sevmem. Şiir üstüne konuşmayı ise hiç beceremem. Yapıtları çeşitli yöntemlerle incelemek, didiklemek, artılarını, eksilerini belirtmek benim harcım değil. Şiire yaklaşımım da o değil.

Temmuz İçin Yaralı Semah'ı çok sevdim. 1993 Temmuz'unu hatırladıkça bu sevgiye acı karıştı, hüzün karıştı. O duygular içinde kitabı döne döne okudum yeniden..."[4]

Necmiye Alpay'ın yorumu ise şöyledir: *"...Şairler, Sivas için sözlerini farklı zamanlarda söylediler. Ece Ayhan yukarıdaki paragrafla biten 'deneme'sini 1995 yılında yazmıştı. Haydar Ergülen yazdı, Ataol Behramoğlu yazdı, Hüseyin Alemdar geçenlerde yazdı... Son olarak da Kemal Özer'in Temmuz İçin Yaralı Semah'ı yayımlandı.*

Özer'in, aradan geçen on beş yılı, bu konuda konuşmaya hazır olmadığı duygusuyla yaşadığı anlaşılıyor. Kitabının olağanüstü güzellikteki "Sunu" adlı giriş şiirinden okuyoruz bunu:

Dilini düğümleyen sessizlikti bunca yıl
söyleyecek olduğun sözü çünkü
damarlarında taşımalıydın ey ozan,

4 Ülkü Tamer, "Utancın yüzü yanıp durdukça", *Sabah*, 14 Temmuz 2008 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=597)

Kemal Özer ve Hayri Erdoğan. 50. kitap mutluluğu...

ve daha sen uyanmadan sona ermeliydi gece
ilk dize daha eline kalemi almadan
kaldırmalıydı uykudan seni
Ancak o zaman bakabilirdin yüzüne
bir yangından payına düşen o derisi
isle kararmış, o benzi küle kesmiş sabahın,
her ağız sussa bile ancak o zaman

göze alabilirdin konuşmayı, belli belirsiz
bir ürperti kalsa bile alevlerden geriye
Çözüldü işte düğüm, söz hazır dile gelmeye

Özgün bir kurgu

Bu şiir bütün bir kitabın üstlenebileceği anlatımı bir başına üstleniyor diyebilirim. Her iyi şiir gibi en az iki büyük duyguya birden yolluyor bizi: Sivas acısına ve deneyimin şiir doğurması nasıl bir süreçtir, ona dair bir kavrayışa. İki büyük duygu diye temelli bir ayrım yaratmış olmayayım: Kemal Özer bu ikisini ayrılmazcasına birleştirmiş olmasa, şiir aynı etkiyi yaratmayacaktı elbette.

Temmuz İçin Yaralı Semah, izleksel bir derlemeden ibaret değil: Özgün bir kurgu içinde yazılıp düzenlenmiş bir kitap. Şiirler tarihsel ile kültürel olana göre oluşturulmuş bir bütünlük içinde.

Bu bütünlüğün Pir Sultan Abdal'sız olmayacağı bellidir. "Sunu"nun hemen ardından "Gülün Sınavı" adlı şiirle karşılaşan okur, elbette 'dostun bir tek gülü'nü anlayacaktır oradan; ilk okumada değilse, mutlaka ikincisinde. Gelgelelim, bir sonraki şiire gülün kaynağını alıntılamadan edememiş Kemal Özer; bir tür 'cevap anahtarı' verir gibi. Doğrudancılık etmiş bence. Tıpkı o alıntı gibi, çok güçlü şiirlerin yanında fazlalık eden başka doğrudancılık örnekleri, fazlaca akla dayalı dizeler içeren başka şiirler de var kitapta.

Farklı şiir kişileri

Temmuz İçin Yaralı Semah'ın belirgin kurgusal özelliklerinden biri, şiirlerden bazılarında farklı şiir kişilerinin konuşuyor olması. Kitapta gerçekleştiği biçimiyle bu özellik bir ruhsal parçalanma ya da parçalılıktan çok, bir tür kolektiflik arzusu anlatıyor. Konuşanlar, birbirini çelen ya da birbirine itiraz eden kişiler değil. Başlangıçtaki anlatıcının

Doğan Hızlan ve Kemal Özer

Kemal Özer Adnan Özyalçıner ve Doğan Hızlan ile Arkeoloji Müzesi bahçesinde

Kemal Özer Hayri Erdoğan ile

Adnan Özyalçıner'in doğum gününde

saygıyla kulak vermek, temsilciliklerini yapamayacağını göstermek istediği kişiler.

Temsilcilikten kaçınma isteğini, "Orda Bulunmayan" adlı şiirden itibaren hissedebiliyoruz. Bu şiirde konuşanın bir anne olduğu, "Onu doğuran bendim, ben de gitseydim Sivas'a" dizesinin yanı sıra, şiirin aynı anda hem ağıt hem de ninni tonu taşımasından belli oluyor.

Şair daha sonraki şiirlerde, farklı konuşucuların adını açıkça da koyuyor: "Artık Ne Semahları/ Ne Çocukları Seyredebilirim/ Diyen Babanın Şiiri" adlı şiir, "Muhlis Akarsu'nun yanık sesiyle" notunun düşülmüş olduğu "Değişik Türkü" vb.

"El Almak" adlı şiirinde konuşan da, tıpkı "Sunu"da konuşan gibi, büsbütün kolektif bir ruh; ozana sesleniyor, zorlu uğraşında yol gösteriyor.

Bu iki şiirin yanı sıra, "Yolun Sonu", "O resme bir daha bakılırsa" gibi, yeniden ve yeniden okunabilecek, güçlü şiirler var kitapta.

"Orda Bulunmayan" adlı şiir ise, edebiyat tarihinin vazgeçilmezlerinden olacaktır bence. İlk iki dizesi şöyle bu şiirin:

"Orda bulunmayana ne kaldı sorsam
orda bulunmamak diyecekler belki"

Son iki dizesiyle de sözcüğün tam anlamıyla tamamlanıyor şiir:

"yeniden yaratacaktı orda bulunmayanı
bir yanıt versin diye ne kaldı sorusuna..."[5]

Zeynep Uzunbay, Yangın Şiirleriyle ilgili konuşmasında şunları söylemiştir:

"...İnsan açlık nedir bilirse artık aç kalmak istemez, savaşı tanırsa cinayeti kınar. Ve haksızlık içimizde adalet tutkusunu alevlendirir. Nice güç boşa harcandı, nice zekâ kötülüğün boyunduruğuna girdi, nice güzel bakış ve nice canım gülüş yenilgiye uğradı. Ama yüreğimizin derinliklerinde iyi biliyoruz ki bu yenikler görünüşte yeniktirler, eylemleri, sözleri, örnekleri aramızda yaşayan ve içimizde ileriye doğru bir adım atan ölüler gerçekte ölü değillerdir." Böyle diyor Eluard.

Kitap, 15 yıl süren sessizliğin nedeniyle başlıyor. Bazı şeyler vardır ki, dile getirilmesi zordur. Hiçbir acının başta bir dili yoktur. Tüm saflığıyla sadece acıdır. Hele de, insan, aşağılık olmanın en tamamlanmış biçimiyle, şiddetini şaire, yazara, çocuğa çevirmişse.

5 Necmiye Alpay, "Sivas Acısı", *Milliyet Kitap*, 9 Temmuz 2008 (http: //www.kemalozer.net/?page_id=597)

Kemal Özer şiirlerini okuyor

Oturanlar Sennur Sezer, Adnan Özyalçıner ve Kemal Özer

Gerçek dünyayı, iç dünyamızı, düşlediğimiz dünyayı, yüreğimizle sahip olduğumuzu birleştirip söylemek için şairin, yaşanana denk yeni bir dil icat etmesi, yeniden doğması, doğurması gerekir nerdeyse. İşte o zaman, Kemal Özer'in dizelerindeki gibi, ilk dize daha kalemi eline almadan, kaldırır uykudan seni.

Kemal Özer'in yaşamak ve yaşamı yeniden üretmek düşüncesiyle birleştirdiği şiir yürüyüşü, Temmuz İçin Yaralı Semah'la sürüyor.

Evet, bu, insanlığın yürüyüşünün kapitalizmin ipoteğinde olduğu çağımızda, başka bir yürüyüşün, kararını almış bir dilin kitabı.

Savaşı, vahşeti yaratanlar, bir yandan da bunu seyirlik hale getirmeye çalışıyorlar. Ya o vahşete bizzat maruz kalmamanın yalancı güvenlik duygusuyla, ya da gül atma sendromuyla açıklanacak bir seyir bu. Sonra da unutuyorlar.

Şairin işi burada başlıyor işte. Şiir tam da bu noktada devreye girip, genelleşmiş vahşet söyleminden çok farklı olarak, tek tek insan gerçeğiyle ürpertiyor bizi.

Bu kitap, hatırlamanın ömrünü uzatan bir yürüyüş. Hatta, ölümün ve yaşamın değil, ölümün ve ölümsüzlüğün yürüyüşü.

Madımak'tan hiç ama hiçbir şey kalmasın, hiçbir şey olmamış gibi olsun, yok olsun, yenilerine yer açılsın isteyen sisteme karşı bir yürüyüş.

Yaratılan güruha ve onların arkasındaki görünmez yüzlere karşı, insanlığı yürüyen bir yolculuk; dinin, sistemin insanlıkdışılığının karşısına "insanı" koyan bir şiir serüveni onunki. Onu okuyanlar, acıyı, kıyımı, adaletsizliği, buna rağmen onurlu kalabilmeyi okuyacaklar.

Kemal Özer'in bu yangını, bu acıyı söylemek için bulduğu dil, ilk kitabının adını anımsatır: Gül Yordamı… Ama bu gül, Pir Sultan Abdal'ın müsahibi Ali Baba'nın kıyamadığı, ama korktuğu için fırlattığı, taştan daha ağır gül değil, bir eylem gülüdür. GÜLÜN SINAVI'dır. Bu imge, Madımak yangını için, içinde olandan daha fazla bir şey içerir. En önce de belleği tazeler.

Semah gibi, el ele tutmadan, özgürce dünyayı dönenlerin gönül birliğine sunulmuş bir güldildir bu. O gül, Prometeus'un zorla ele geçirdiği, insana yasaklanan ateştir aynı zamanda. Söyleyecek dili bulmanın bunca zor olması da bu paradoksta gizlidir zaten. İnsanlar, Madımak'ta kendileri için sürülenleri, kendileri için hapis yatanları yakmışlardır.

El sussa gül konuşur
Gülü alınca
Elin bir diyeceği olur

"Sivas Buluşması" şiiri, Pir Sultan Abdal'ın

"Şu illerin taşı hiç bana değmez
İlle dostun gülü yaralar beni"

dizeleriyle başlıyor.

Bence bunun iki nedeni var. Birincisi şiirin ve şiiri yaratan ruhun önceki kuşaklardan devralınarak götürülmesi, ikincisi şiirin öyküsüyle Sivas'ta yaşananların benzerliği. Pir Sultan Abdal'ı devlet asmıştı, Pir Sultan Abdal şenliğine gidenlerin yakılmasını da devlet seyretmişti.

YOL...

Tüm yolculuklarda bir başkaldırı saklıdır. Yol, dünü bugüne, bugünü yarına bağlar. Kemal Özer, kitabın ikinci bölümünde bu yolu, bir yürüyüş eyleyenlerin yangınla kesilemeyecek yolunu anlatıyor.

Yolun Sonu şiiri, bir varoluş, yok oluş noktasıdır. Horatius'un günümüze kadar geçerliliğini koruyan "devlet gemisi" eğretilemesi, bu şiirde, içinde şairlerin yazarların, çocukların bulunduğu bir gemiye dönüşür. Madımak, dalgalı, fırtınalı bir denizdeki gemi, yangında çıkan duman da sistir. Yangını su eğretilemesiyle vermesinin bir nedeni de, aydınlanma ateşini söndürme çabalarını anlatmanın şiirsel bir yoludur. Şairin asıl işaret ettiği, o göz gözü görmez kaos ortamıdır. İçindedir, onlarla birlikte yanmıştır. Dışındadır, herkes sussa bile o konuşacaktır. Gemi siste kaybolur. Şairse, hâlâ buradayım, varım, başkaları da var diyen bir sis çanı olarak yeniden koyulur yola:

"Yol durdu ben durmadım, kendimi buldum,

ömrüm içine sığdı yürüyüp gidecek olanın

bir yürüyüş, yeniden başladı kısacık bir adımla"

ORDA BULUNMAYAN...

"Orda bulunmayana ne kaldı sorsam
orda bulunmamak diyecekler belki"

Evet, yanmaksa yanmıştır, sadece orda bulunmamıştır. Orda bulunanlar, orda bulunmayanlar... Bu ayrım, hem şiirsel, hem bireysel hem de toplumsal anlamda meselenin özüdür. Orda bulunanlar, şairler, yazarlar, semah dönenler, çocuklardır... Orda bulunmayanlarsa, orda bulunmamanın dışında ne varsa hepsini yaşamış, başka bir ateşle onlar gibi, onlar kadar yanmış anneler, babalar, kardeşler, arkadaşlardır. Ama kalanlara düşen bir sorumluluk vardır, yol yürüsün, yürüyüş sürsün diye kendilerini yeniden yaratmak zorundadırlar onlar. Orda bulunmayan bir anne, Kemal Özer'in şiirinde şöyle dile gelir:

"Onu doğuran bendim, ben de gitseydim Sivas'a
gözü baktı mı görsün, eli uzandı mı bulsun
ah bilsem durur muydum, ateş çoktan pusuda
kapıyı tutanları yarıp geçseydim
soluğuna soluk katsaydım, göğsüm geniştir
iç içe yürüseydim adımlarının yankısıyla" (Orda Bulunmayan)

Kemal Özer, Yangın Şiirleri'nde kendisiyle acısı arasına oturan ben'i biz'e dönüştürmüş, orda bulunmakla bulunmamanın uçlarını şiirle bağlamıştır. Henüz orda olmayan ama olacak olanlarla hızlanacağını düşündüğü yürüyüşü, kısacık adımlarla da olsa kendisi başlatır.

Hemen ardından gelen YANGIN İKİZİ'nde bu düşünce iyice netleşir. Gidenler ne yaşadıysa kalanlar da onu yaşar. Kalanların soluğu gidenlerin acısından hiç ayrılmaz. Böylece, orda bulunan da, bulunmayan da birbiri ardına yeniden doğmuş olur.

"Yalnız onları değil bu tutuşturan ateş
aynı yoldan geçip geliyorsak bizi de"

BAKILANI GÖRÜNÜR KILMAK...

Bakılanı görünür kılmak, en çok yazma eyleminin niyetiyle ilgilidir. Acıyı genelleştiren söylemler, bugüne kadar kimsenin kılını kıpırdatmadı. Ancak, insan tek tek, bütün çıplaklığıyla; öncesi, sonrası, bıraktıklarıyla ele alınırsa bakılan görünür kılınır. Kemal Özer Yangın Şiirleri'nde bunu yapıyor. Görünür kılmayı, Madımak merdivenlerindeki o fotoğrafla başlatıyor. Dumandan boğularak ölen genç kızın başucundaki 'yaşamak istiyorum' diye başlayan yazısını Lorca'nın "Ölürsem/ açık bırakın balkonu" dizeleriyle buluşturuyor.

"Sona ermişti de konuşmaları

Efe Duyan, Hüseyin Duygu ve Kemal Özer

Georgina ve Kemal Özer

birkaç sözcüktüler geride kalan
birbirinden ayrılarak her biri
dağılmışlardı basamaklara
ellerinde bekleyişin önlemi" (O Resme Bir Daha Bakılırsa)

Madımak'ta hepimiz yandık. Hatta Madımak'la birlikte şiir yazma olanağının da yandığı söylendi. "Beyhude olma" duygusunun ağır bastığı günümüzde, Kemal Özer, bir şeyin başka bir şey olabileceğine duyduğu inancı diri tutuyor. Aslında, her dizenin altında "Başka bir dünya mümkün" diyor. Vicdanı şiirle bilince dönüştürmeye çalışıyor.

ARTIK NE SEMAHLARI NE ÇOCUKLARI SEYREDEBİLİRİM DİYEN BABANIN ŞİİRİ

Bu şiir, semahın felsefesiyle çocuğun iç içe geçtiği bir şiir. Semah nedir? Sivas'ta yaralanan semah şudur: Çoğunlukla kadın ve erkeğin birlikte döndüğüdür. Hiçbir şeyin durmadığını, ölmediğini anlatır. El ele tutuşulmaz. Turnanın kanat çırpmasına benzer. İnsanın birey olarak varlığını, özgürce birlikte olmayı işaret eder. Dönerken, avuç içindeki görünmez aynalara bakar; evreni, Hak'kı, kendi suretlerinde görürler. Birlik çağrısı yapılır, ardında yüzyıllar süren acılar, başkaldırılar vardır.
Sevgi ana konudur, ötekiler çevresinde dolanır. Her dönemde Türkçe'dir.

Semah kısaca budur, peki ama çocuk? Çocuk Alevi kültüründe, evrenin sırrıdır. Ünsal Öztürk, Aleviliğin Sırrı adlı kitabında, bu sırrı şöyle yorumlar: Alevilerin Allah'ı çocuklarıdır.

"Daha neler öğrenecekti kimbilir
semah dönen çocuklardan bu yürek
birer kırlangıçtılar ilkyazın habercisi
her biri bir yolculuk olacaktı gökyüzü denizine
kurtulup çıksalardı yalazın öksesinden"

OĞLUNDAN ÖKSÜZ KALAN ANANIN ŞİİRİ

Bu şiirin adı bile, biraz önce sözünü ettiğim anlayışı doğrular. Anneyi babayı yaratan çocuktur. Alevilik, yeni gelenin aşkınlığına duyduğu aşktan alır ışığını. Yol budur, yürüyüş budur.

EL ALMAK şiiri için, Kemal Özer'in şiir anlayışı diyebiliriz. Şiir 'el almak'tır; acıla-

rın incelttiği, tizleştirdiği görünmez ayrıntılardan; hayattan el almak... Bir babanın Madımak'ta kaybettiği kızını, onu bir daha göremeyeceğini bile bile, görür gibi olabilmek için, yolunu üniversite durağına doğru uzatması, bırakılsa, bilmeyenler için hayatın içinde kaybolacak olan bu ayrıntıdan el almak... CEZAEVİNDEN YOLA ÇIKAN GEMİ şiirinde, Erdal Ayrancı'nın dizeleriyle kendi dizelerini kaynaştırıp, o gemiye sözcük denizi olmak, ya da "ADIM METİN OLSUN" diyerek, kalemini ötekine vermek...

Bu anlayış "... Kendimden ne kadar az şey katarsam gerçeğe daha fazla yaklaşabildiğimden emin olduğumu biliyorum." diyen Jean-Jacques Rousseau'ya, "Şiir herkes tarafından yazılmalıdır. Bir kişi tarafından değil." diyen Lautréamont'a kadar götürür bizi:

"Hadi gel birlikte yazalım bu şiiri
adım metin olsun bu kez benim de
hadi benim sesimle ama senin hüznünden
hadi benim acımdan ama senin sesinle
birlikte söz edilsin bu şiirde"

Kemal Özer, Sivas'ta kaybettiklerimizi, Pir Sultan'ın ölüp dirilmesi gibi diriltmek istiyor. Diriltiyor da... Nermi Uygur'un ifadesiyle, sevgisizlik çöllerini başkasevgisi yeşillerine dönüştürüyor. ÖMRÜ KISA KELEBEKLER, Madımak'ta kaybettiğimiz çocuklar... Uzun ömür, kısa ömür görecelidir doğada. Kısa gördüğümüz kelebek ömrü de, doğası ve içine sığdırdıklarıyla tam bir ömürdür. Kemal Özer, onları 'iz sürenlerin yolunu' aydınlatacak ışık olarak gösteriyor şiirinde. Onlar, gülüşlerindeki bir kıvrım, günlüklerindeki bir satırla yaşamayı, yürüyüşlerini sürdürecekler. Çünkü şiirin belleği derin ve güçlüdür..."[6]

6 Zeynep Uzunbay, 19 Nisan 2009'da İzmir Tüyap Kitap Fuarı'nda "Yangın Şiirleri ve Kemal Özer" adlı oturumda yapılan konuşma (http: //www.kemalozer.net/)

Mustafa Özmen

Belleğini Yitirmeyen Şair... Kemal Özer

Kemal Özer'in *"Temmuz İçin Yaralı Semah /Yangın Şiirleri"* kitabı susmayan bir tanığın haykırışıdır. Kemal Özer'in, kendi benini aşan, toplumsal sorunları irdeleyen, sorunların üstüne üstüne giden bir şairdir. Kitaplarında da bu tanıklıkları görebiliriz. Kemal Özer, yakın tarihin şiire dönüşmesidir. *"Temmuz İçin Yaralı Semah /Yangın Şiirleri"* de tanıktır. Sivas kırımının tanığıdır. Bu anlamıyla ele alırsak, Kemal Özer'in şiirlerini irdelemek, Türkiye'nin yakın tarihini irdelemek anlamına gelir. Kemal Özer bir yanıyla çağının tanığıyken, öbür yanıyla geçmişten geleceğe insanlığın yılmak bilmez sözcüsüdür.

"Dostluklar kurulsun insanlar gülsün
Son bulsun savaşlar kimse ölmesin" Nesimi Çimen

2 Temmuz sönmeyen yangın

Sivas... 2 Temmuz 1993... Madımak Oteli... 33 aydın, yobazlarca katledilir. Hem de güpe gündüz... bir şehrin orta yerinde... devletin valisinin, polisinin, askerinin gözleri önünde. Onlar yalnızca 33 insan değil 33 ayrı yaşamdı. Kiminin kitaplarını üst üste koyduğunda boyunu aşardı. Kimi üniversiteyi kazandı ama hiçbir zaman gidemedi. Kimi 12 Eylül faşist darbesinde Mamak'taydı... Kimi yazar, kimi şair, kimi oyuncuydu.

Kimdi bu 33 kişi. Kemal Özer bu insanların dünyalarına giriyor. Tanıdıklarıyla, tanımadıklarıyla 33'ü sayı olmaktan çıkarıyor. Canlanıyor 33 insan... 2 Temmuz, bir anma gününün ötesine geçiyor. Kemal Özer *"Temmuz İçin Yaralı Semah /Yangın Şiirleri"*[7] adlı yapıtla 2 Temmuz'u anıyor. Belleklerimiz zayıf, çabuk unutan ya da unutturulan bir topluma dönüştürüldük. Kemal Özer unutmuyor. Anımsatıyor. Biz de bu yapıta ilişkin değerlendirmemizi bir temmuz ayında değil başka bir ayda yapıyoruz. Bellekleri taze tutuyoruz.

Sunu, Kemal Özer'in kendini diriltmesi, kendisiyle beraber toplumsal bir diriliğin hayata geçmesidir. *Sunu*, bir kavganın hazırlığıdır. *"Dilini düğümleyen sessizlikti bunca yıl / söyleyecek olduğun sözü çünkü / damarlarında taşımalıydın ey ozan, / ve daha sen uyanmadan sona ermeliydi gece / ilk dize daha eline kalemi almadan / kaldırmalıydı uykudan seni // Ancak o zaman bakabilirdin yüzüne / bir yangından payına*

7 Kemal Özer, *Temmuz İçin Yaralı Semah /Yangın Şiirleri*, Yordam Kitap, İstanbul, 2008

düşen o derisi / isle kararmış, o benzi küle kesmiş sabahın, / her ağız sussa bile ancak o zaman / göze alabilirdin konuşmayı, belli belirsiz / bir ürperti kalsa bile alevlerden geriye // Çözüldü işte düğüm, söz hazır dile gelmeye." Sanatçının topluma karşı sorumlu olduğunu dile getiriyoruz. Kemal Özer, *Sunu* ile bu sorumluluğu alıyor. Herkesin sustuğu yerde şair, konuşmaya hazırdır. Bir savaşımın öncüsüdür şair. Kemal Özer'in yangınla yüzleşme zamanı gelmiştir.

Kemal Özer, *Sivas Buluşması* adlı şiiriyle, biz neden Sivas'taydık, sorusunu yanıtlar. Kemal Özer, Pir Sultan Abdal'a gider. Pir Sultan gibi sınavdan geçecektir. *"(...) / biri taş, biri taştan daha ağır / susmak mı konuşmak mı, hangisi..."* Kemal Özer susmayacak, konuşacak, sözler dile gelecektir.

Katharsis

Lukacs günümüz için'katharsis'i şöyle tanımlar:*"Katharsis öğretisinin Aristoteles'teki biçimiyle yalnızca tragedyaya, korku ve acıma duygulanımlarına uygulanması, estetik yazınında yaygın bir gelenektir. Buna karşılık bize göre katharsis kavramının kapsamı çok daha geniştir. Estetiğin önemli tüm kategorilerinde olduğu gibi bu kategoride birincil olarak sanattan yaşama değil, ama yaşamdan sanata geçilmiştir. Katharsis, toplumsal yaşamın sürekli ve önemli bir öğesi olduğu, bu niteliğini de koruduğu için, yansıtılmasının sanatsal yaratma sürecinde hep yeniden ele alınan bir konu olması zorunludur; ama katharsis bununla da kalmayarak, gerçekliğin estetik aracılığıyla yansıtılmasının biçimleyici güçleri arasında yer alır."*[8] Kemal Özer'in yapıtında katharsis vardır. Bu katharsis acınma duygulanımlarını aşar. Yaşam tüm gerçekliğiyle şiire yansır. Şiirin kaynağı yaşamdan gelir. Sanat, yaşamın estetize edilmesidir. *Temmuz İçin Yaralı Semah / Yangın Şiirleri*, yaşanan toplumsal acının, estetik bir biçimde sanata yansımasıdır.

Kemal Özer'de katharsisi görelim.*"Oğlundan Öksüz Kalan Ananın Şiiri"* adlı şiire bakalım:

"Ağaç desem ağaca assam sazını / hangi dalın kıvrımına güvensem // Yol desem yola sorsam nerdedir / kimden gelir kime gider // Rüzgârı eğlesem suyu yormasam / yaramın azmasına küskün kalmasam // bilen oydu hangi diken nereme / dokundukça kanatırdı acımı // hangi özlem kimin için duyulur / kimi yoksun kılar kendi canından // hangi ana ölür ölür dirilir / kendi oğlundan nasıl öksüz kalırsa // Bilen oydu ölse bile sözü yere indirmez // hangi ozan kucağına sazı alınca."

8 Georg Lukács, *Estetik III*, (Çev: Ahmet Cemal), Payel Yayınevi, İstanbul, 1988, s.19-20

Bir annenin acısının dışavurumu... Anne bir oğuldan öksüz kalır. Yola verir acısını, rüzgâra. Ama şunu bilir anne, oğul ölse bile sözünü esirgemez. Çünkü oğul bir ozandır. Ozanlık geleneğinde, saz ele alındı mı, gerektiğinde dünyayı karşına alırsın. Anne durumu çok yalın anlatır. Ama bu bir gelenektir. Pir Sultan Abdal'dan günümüz ozanlarına değin süren güçlü bir gelenek. Ruhi Su'lar, Feyzullah Çınar'lar, Mahsuni Şerif'ler, Nesimi Çimen'ler, Muhlis Akarsu'lar, Hasret Gültekin'ler bu geleneğin son dönem akla hemen gelen isimleri... Annenin acısı yalnızca acı olarak kalmıyor, bir geleneğin sözcülüğünü yapıyor.

"Artık Ne Semahları Ne Çocukları Seyredebilirim Diyen Babanın Şiiri" adlı şiirde de katharsisi görüyoruz. *"Tanımak demekti semah dönmeler / tanımak demekti ayaklar altında / döne döne sınandığını dünyanın / savurmak demekti tohumda uyananı / rüzgârda bekleyeni başaklarda devşirmek // Ayaklar ayakları çoğaltırdı onlar döndükçe / eller ellerde açılıp kapanırdı / soluklar kanatlanıp uçardı göğüslerden / deyişler deyişlere değdikçe hızlanırdı / biçilenler doğrulurdu biçildikleri yerden // Daha neler öğrenecekti kimbilir / semah dönen çocuklardan bu yürek / birer kırlangıçtılar ilkyazın habercisi / her biri bir yolculuk olacaktı gökyüzü denizine / kurtulup çıksalardı yalazın öksesinden."* Şiir dünyayı tanıyan bir semahla başlar. Semah yaşama yeni bir anlam katar. Acılarıyla sınanır insan. Yitirilen kızların, oğulların ardından dikelecektir insan. Şair, yaşamın canlılığını tohumun uyanışıyla verir. Yaşam, yitenlere karşın tüm canlılığıyla sürer. Baba, semah dönen çocukları kırlangıca benzetir. Kırlangıç, özgürlüğü simgeler. Kırlangıçlar, kışı bahara çevirmek için gitmişlerdi Sivas'a. Karanlığı aydınlığa çevirmek için. Bu şiirde babanın acısı, özgürlüğe dönüşür.

Yol arkadaşları... Yol erleri...

Yol Erleri bölümünde, Kemal Özer yitirdiği yol arkadaşlarına seslenir. *"Adım Metin Olsun"* ile başlıyor bu bölüm. Metin Altıok'a özlem.

"Tutanağı Yazılırken" şiiriyle Asım Bezirci'yi anlatır. *"Neyinden tanırım / gülüşünden belki / boynu biraz yana eğik / biçilmeyi bekleyen o bir sap ekin // Neyinden tanırım / gülüşünden belki / rüzgâr çıkıp da götürmezse / boşalmaya hazır o bir tutam bulut // Neyinden tanırım / karınca adını alışından / göze görünmez adımlarla / sabrı yürüyüşünden belki // Haksızlığı gözyaşıyla sorgulayıp / öfkeyi gösterişsiz yaşayışından / boyunca oğullar yetiştirir gibi / her kitabıyla biraz daha çoğalışından // Halkın ekmeğini yoğurmaya / adanmış ellerinden belki de / tutanağı yazılırken sorsalar / neyinden tanırsın diye Asım'ı."* Gülüşünden tanınmak. Temiz yüzlü, temiz gülüşlü bir insan

Asım Bezirci. Boyunca kitaplar yazan, dev adam. Çalışkan. Bu çalışkanlığından ötürü olsa gerek arkadaşları ona karınca adını takar. Kemal Özer için kitabın en zor bölümü, Yol Erleri bölümü... hepsi arkadaşıydı... En son hangi toplantıda bir araya gelmişlerdi... ne konuşmuşlardı... sözleşmişler miydi bir daha buluşmak için bilinmez... Ama zordur değerli arkadaşları bir arada yitirmek.

Devam ediyor Kemal Özer. Behçet Aysan, *"seni ölüme yakıştırmak zor Behçet"*. Uğur Kaynar, son dizeleriyle; *"Öldüğümde / doğduğum yere gidiyorum / yıllarca süren bir hasret / ve bilinmezliği / işte böylece yeniyorum"*. Muhlis Akarsu... Erdal Ayrancı... *"Ceza Evinden Yola Çıkan Gemi"* şiiriyle, Erdal Ayrancı'nın Mamak Cezaevinde yatarken, kullanılmayan bir kapıdan yaptığı gemi maketini anlatır. Gemi demir kapıları, dört duvarı aşar, sözcük denizinde sonsuzluğa doğru yol alır. Nesimi Çimen... Asaf Koçak...

Ömrü Kısa Kelebekler bölümünde, genç yaşlarında yitirdiğimiz insanlardan söz eder. Sehergül... Gülsün... Handan... Carina... Nurcan... Gülender... Koray... Murat... Ahmet... Serkan... Kelebekler uçup gider...

Kemal Özer, şunları bir daha düşündürttü. Birbirinden değerli aydınlarımız katledildi. Onlar o gün orda oldukları için katledilmediler yalnızca. Katledilmek istenen bir düştü. İnsani bir dünya düşleyenlerin, sınıfsız, sömürüsüz bir dünya düşleyenlerin kırımıydı 2 Temmuz. Biz hem bu değerli insanları, hem de onların düşlerini canlı tutmak zorundayız. Ne yapılabilir diye çokça düşündük. Bu katliamın yıldönümünde bir araya gelenlerin şundan kuşkusu yok; ne yasalar, ne de devletin adaleti bu yangını söndürebildi. Bu yangını yine bizler söndürebiliriz. Sözgelimi; Asım Bezirci'nin kitaplarını yurdun dört bir yanına ulaştırabilmeliyiz. Behçet Aysan bir isim olmaktan çıkmalı. Bir şair diye not düşülmemeli fotoğrafının altına yalnızca. Kitapları her yere ulaşabilmeli. Uğur Kaynar'ın, Erdal Ayrancı'nın kitapları basılmalı. Onlar düşleriyle yaşadılar. Düşleri ortada kalırsa, öldükleriyle kalırlar. Bu düşünce birçok kez dile geldi. Bir de biz dile getirelim dedik. Ama dile getirmekle yetinmeyip, yitirdiğimiz bu değerli insanların yapıtlarına Mavi Defter'de zaman zaman yer vereceğiz. Bellekleri hep diri tutmaya çalışacağız.

Taşlara suç işletenler

Engels, *"İlk çakmak taşı insan eliyle bıçak haline getirilinceye kadar, öyle dönemler-*

dengeçilmiştir ki, bizce bilinen tarihsel dönem, onunla karşılaştırılınca önemsiz görünür. Ama asıl adım atılmıştı: el serbest duruma gelmişti ve artık durmadan yeni beceriler kazanabilirdi. Böylece kazanılan daha büyük esneklik (souplesse) kuşaktan kuşağa geçiyor ve artıyordu."[9] diyor. İnsanın taşı yontması... taşa biçim vermesi... insanın, insanlığın yolu açan süreç. Ama günümüz insanı tarihten koparıldığından, dünü olmayan bir nesneye dönüştürüldü. İnsanlık tarihinde önemli bir yeri olan taş, 2 Temmuz 1993'te ne duruma getiriliyor. *"Yazılmayana Şiir"* adlı şiirde *"(...) İkisi otel çalışanıydı bildiğin / ikisi de yakmaya gelenlerden / taşlara suç işletenlerden belki..."* Şair taşa suç işletenleri yargılıyor. Taş, taşı yontan el. Bir yandan insanlığın önünü açarken, öbür yandan insanlık düşmanlarınca insanın önünü kapatan bir nesneye dönüşüyor.

Kemal Özer, yürüyüşü sürdürür. *"Son Söz Yerine"* şiirinde; *"Her biriniz birer andaç / adınızla anılacak bundan sonra / söz vermek için yazılan bu şiirler // Mayısta açan gül adınızla anılacak / alanlara çıkan ses, anımsatan özlem / yarım bırakılmış bir yaşamı // Zaman adınızla anılacak Temmuz geldiğinde / yerinden oynayan ana yüreği / kapının her çalınışında // Adınızla anılacak körün gözünden / perdeyi kaldıran o alev / utancın yüzü yanıp durdukça // Birer adım olacak her biriniz / biri bitse bile bir başka yürüyüş için / yeniden başladıkça bu yaralı semah"* der. Kemal Özer'in Temmuz yürüyüşü... Sivas'ta, yitirdiğimiz değerlerin düşlerinin sürekliliğidir. Biri bitse bile, başka bir yürüyüş başlayacaktır.

Susmayan tanık

Kemal Özer'in şiirlerine baktıkta susmayan bir tanık görürüz. Belinski şair için şöyle der; *"Hiçbir şair, ne kendi ıstırapları, ne de kendi mutluluğu sayesinde, kendi başına, kendi kendine büyük bir şair olup çıkar. Kendi ıstırapları ile kendi mutluluğu toplumsal yaşama, tarihe kök saldığı, böylelikle de kendisi toplumun, çağın, insanlığın bir parçası ve sözcüsü haline geldiği için, her büyük şair büyüktür."*[10] Kemal Özer'in, kendi benini aşar. Toplumsal sorunları irdeler. Sorunların üstüne üstüne gider. Kitaplarında da bu tanıklıkları görebiliriz. Sözgelimi *"Oğullarımız Savaşmasın Diyen Anaların Söylediği"* şiirinde Kemal Özer'in tanıklığı dile gelir. *"Sen orda başlarsın söylemeye, ben burada / bir ağızdan konuşmasak da söylediğimiz bir // bırakın*

9 Friedrich Engels, *Doğanın Diyalektiği*, (Çev: Arif Gelen), Sol Yayınları, Ankara, 1991, s.188
10 M. Kagan, *Estetik ve Sanat Dersleri*, (Çev: Aziz Çalışlar), İmge Kitabevi, Ankara, 1993, s.379

bir sevda köprüsü olarak kalsın / şu gökkuşağı, şu yürekten yüreğe akan karanfil…"[11] Annelere kulak verir şair. Bitmesini ister savaşın. 80 darbesi yansır şiirlerine… *"Yarıda Kalan"* şiiri; *"Araya hiçbir şey girmemiş gibi / sürüp gider mi yeniden / yarıda kalan söyleşi / birbirine bağlanır mı sözcükler / anımsar mısın ne dediğini / hışmı geçince karagünlerin."*[12] Kemal Özer, yakın tarihin şiire dönüşmesidir. *"Temmuz İçin Yaralı Semah / Yangın Şiirleri"* de tanıktır. Sivas kırımının tanığıdır. Bu anlamıyla ele alırsak, Kemal Özer'in şiirlerini irdelemek, Türkiye'nin yakın tarihini irdelemek anlamına gelir. Kemal Özer bir yanıyla çağının tanığıyken, öbür yanıyla geçmişten geleceğe insanlığın yılmak bilmez sözcüsüdür.[13]

11 Kemal Özer, *Oğulları Öldürülen Analar,* Yordam Kitapları, İstanbul, İstanbul, 1995, s.51
12 Kemal Özer, *Araya Giren Görüntüler,* Yordam Kitapları, İstanbul, 1994, s.73
13 Mustafa Özmen, "Belleğini Yitirmeyen Şair… Kemal Özer", *Mavi Defter*, 15 Ekim 2008

2000'li Yıllarda Babam

2001 yılında yeniden evlenmeye karar veriyorum, bu evliliğimde de babam yok yanımda. Çünkü tantanasız bir nikah istiyoruz eşimle ve yanımızda iki şahitle nikah memurunun odasında evleniyoruz. Babamla eşim iyi anlaşıyorlar, eşim bilgisayar konusunda yardımcı oluyor ona. Sık sık görüşmeye çalışıyoruz, aile yemekleri yiyoruz birlikte.. Herşey yolunda gidiyor derken, babam bir kaza geçiriyor. Georgina haber verince atlayıp arabaya hastanenin yolunu tutuyoruz. Babam bir otobüse yetişmek isterken düşmüş ve kalkamamış bir şeylerin ters gittiğini anlamış ama hastane yerine eve gitmiş. Tekerlekli sandalyede yüzünde utangaç bir ifadeyle oturuyor. Ben de neredeyse azarlıyorum onu "bu yaşta hâlâ otobüse mi biniyorsun niye taksiye binmiyorsun?" diye... Rontgen çekiliyor ve kalça kemiğine giren uzun kemikte kırık olduğu anlaşılıyor. Hastane günleri başlıyor böylece, epey uzun bir süre ameliyat günü bekleniyor. Bu süre içinde her gün hastaneye gidiyorum. Babam okumayı sürdürüyor, gelen gidenle sohbet ediyor, ağrısı yok. Sonunda ameliyat günü gelip çatıyor. Ameliyathaneye götürülürken Georgina ve ben yanındayız, vedalaşıyoruz, babam bizden daha sakin görünüyor. Ameliyat sorunsuz geçiyor ve nekahat dönemi başlıyor. Her gün gidiyorum görmeye, elimden geldiği kadar yardımcı oluyorum. Daha da yakınlaşıyoruz bu dönemde babamla..

Sonunda hastane günleri bitiyor ve yaşam normal akışına dönüyor. Ancak bu pek uzun sürmüyor, bir buçuk yıl kadar sonra yine bir telefon geliyor ve yine hastaneye koşuyoruz. Bu kez takılan protez kırılmış kendiliğinden, düşme filan olmadan. Yeniden ameliyat olması ve eski protezin çıkarılıp, yerine yenisinin konması gerekiyor. Aynı hastane, aynı doktorlar sanki bir *déja vu* yaşıyoruz. Morallerimiz bozuk ama belli etmemeye çalışıyoruz. Bu kez ameliyat saatler sürüyor, bir türlü sonlanmıyor. Ameliyathanenin kapısına gidip soruyorum her yarım saatte bir, hademe "amca daha çıkmadı" diyor beni her gördüğünde. Derken fazla kana gereksinim olduğu haberi geliyor, kan bulmak için koşturuyorum ama bir yandan da bir şeyler ters gidiyor diye düşünüyorum. Ameliyathaneye dişçi çağırıldığını öğrenince iyice endişeleniyorum. Ameliyathaneden çıkan dişçi babamın ameliyat sırasında saldırganlaştığını söylüyor, ağzına koydukları boru yüzünden dişleri yerinden oynamış ve tellerle dişlerini bağlamışlar. Sonunda ameliyat bitiyor ve babam çıkıyor, endişem hâlâ bitmiyor ama giderek azalıyor. Ameliyatta olan

Kemal Özer son doğum gününde eşi ve kızıyla Kanaat Lokantası'nda

Kemal Özer eşi ve kızıyla

biteni anımsamıyor, biz de üstünde durmuyoruz. Dişleri konusunda canı sıkkın, takma dişli olmaktan nefret ettiğini biliyorum. Ama bütün ön dişleri yerinden oynamış ve çekilmesi gerekiyor. Nekahat dönemi de bitiyor ve yaşam bir kez daha akışına dönüyor. Babam için bastonla yürümeye alışmak zor olmalı ama alışıyor zamanla.. Eski yoğun temposuna dönüyor, sık sık kent dışına, ülke dışına gidiyor çeşitli etkinliklere katılmak için.

Hollanda'ya birlikte gidiyoruz, orada çıkan kitabı için düzenlenen etkinliklere katılıyoruz. Yıllar sonra birlikte yaptığımız ilk yolculuk bu. İkimiz de hoşnut kalıyoruz bundan ve bir kez daha yinelemek istiyoruz. Birkaç yıl sonra da birlikte İngiltere'ye gidiyoruz. Bir aya yakın birlikte olmak hoş, Georgina ve ben gezip duruyoruz ama babam her geziye katılmıyor, orada çalışmaktan hoşnut. Dil bilmediği için gürültülerin konuşmaların kendisini rahatsız etmediğini daha rahat çalıştığını söylüyor. Bir odaya kapanıyor defterleriyle çalışıyor. İstediği gibi gitmezse çalışma huzursuzlanıyor. Yolda yürürken ondan ileriye gidersek kızıyor ve duruyor yolun ortasında "siz gidin ben gelmiyorum" diyor. "Senin bu kadar huysuz olduğunu bilmiyordum" diye takılıyorum ona, "bir daha gelmem İngiltere'ye, siz yalnız gelirsiniz" diyor. Gerçekten de bir kez daha gidemeyeceğini bilmiyoruz o zaman.. Bristol'ün rutubetli havası ona yaramıyor diye düşünüyorum. Yemekler uyduruyorum, "nereden öğrendin diye şaşarak" tümünü severek yiyor, Londra'ya geçince daha rahatlıyoruz. Birlikte British Museum'u geziyoruz, yorulmasın diye tekerlekli sandalye alıyoruz. Burada daha hoşnut görünüyor halinden, publara gidiyoruz, bol bol fotoğraf çekiyoruz. Fotoğraflarda istediği ifadeyi veremediğinden yakınıyor, fotoğrafını çekmemi istiyor. Kendisini asık yüzlü buluyor fotoğraflarda... Kaldığımız yurdun internet odasında oturuyoruz ve ona bir facebook hesabı açıyorum. Seçtiği şifreye şaşırıyorum ama bir şey demiyorum.

Yaralı Semah kitabı için düzenlenen kokteyle katılıyoruz. O gece kitabı okuyorum ve başyapıtı olduğunu düşünüyorum. Kitap ödüller alıyor ve babam şakacı üslubuyla facebooktan bana mesaj atıyor; "meşhur mu oluyorum ne?" diye.

9 Mart'ta 74. doğum günü yemeği için Kanaat Lokantası'nda buluşuyoruz. Eskiden babannemin yaptığı Bulgaristan işi ciğer sarması yiyoruz. 75. yaş gününden söz ediyoruz bir ara, daha tantanalı bir doğum günü istiyor ama o günleri görebilirsek eğer diye ekliyor, "saçmalama" diyerek koluna giriyorum, göremeyeceğimizden habersiz...

Haziran ayı gelip çatıyor, yeni bir eve taşınmak üzereyim ve eşyalarla boğuşuyorum. Babalar gününde babama bir şey almadığımı fark ediyorum ve sonradan telafi etmek üzere yalnızca bir şişe şarap yolluyorum ona eşimle, telafi edemeyeceğimden habersiz...

Haziranın son günü kötü haberi alıyorum... Babamın belleğimdeki son fotoğrafı üzeri beyaz çarşafla örtülü yatağında yatarken, bir kolu çarşafın dışına taşmış biraz, okşuyorum onu henüz sıcak ama nemli, yüzünü örten örtüyü açmaya cesaret edemiyorum...

Masasının üstünde bir liste var, yedi maddelik ama yedinci madde boş, yaptıklarının daha doğrusu konuşup anlaştıklarının yanına işaret koymuş. İsyan ediyorum, yaşamlarını boş boş geçiren bir sürü insanın uzun yıllar yaşamasına karşılık, bu kadar çalışkan ve üretken bir insanın böyle ansızın ölüşüne... Elimden geldiği kadar o listedekileri tamamlamaya karar veriyorum. İlk iki maddeyi gerçekleştiriyorum ama üçüncü ve altıncı maddeleri gerçekleştirmek olası görünmüyor...

Kemal Özer kızıyla İngiltere gezisinde

Yarım Kalan Öykü: Bastonlu Adam

Yarım kalan bu öykü, babamın son dönemindeki ruh halini oldukça iyi yansıttığından bu kitaba koymak bana doğru geldi. Bana öykünün devamının parkta karşılaştığı genç bir kadınla diyaloglar biçiminde olacağını söylemişti.

Babam bu öyküde büyükbabamın ad ve soyadı seçerken uyaklı olmasına dikkat ettiğini, soyadı kanununun kendi doğumuyla aynı yıl çıktığını söylüyor. Ama soyadı kanunu 1934'te babamın doğumundan bir yıl önce çıkarıldığına göre, olsa olsa babamın adı bu soyadına uygun olsun diye seçilmiş olabilir. Dolayısıyla büyükbabamın seçtiği soyadı konusunda benim babaannemden dinlediğim öykü daha doğru olmalıdır.

Adını kimin koyduğunu bilenler belki şanslı. Niye o adı seçtiklerini öğrenme bakımından. Öğrendiğinde hoşnut kalıp kalmamak senin elinde. Hoşnut kalmayanların yapacağı fazla bir şey yok. İstemeye istemeye de olsa o adı kullanmaktan başka.

İnsanın bir adı olması, aslında fazlaca üzerinde durulmayan bir şey. Olması değil, olmaması yadırgatıcı. Olması, bir bakıma kolaylık sağlıyor. Niye olmadığını açıklamak ise yaşam boyu sorgulanmakla eşanlamlı. Kim göze alabilir böyle bir sorgulanmayı?

Göze alsa bile, çıkaracağı karışıklığa izin verirler mi? Adı olmayan ne yargılanabilir, ne askere alınabilir çünkü. Okula kaydını yaptırmaktan tut, evlenmeye, hatta ölmeye değin bir sürü pürüz. Bir yere bomba koymak kadar tehlikeli bir anarşi.

Kuşkusuz bütün bunları tek tek düşünerek değil, genlerde gizlice taşıyarak edinilen bir alışkanlık söz konusu. O alışkanlığı sürdürmekle birlikte, kimi bu adı sağa sola, öne arkaya esneterek kullanmayı seçiyor. Neco, Sülo vb gibi kısaltmalar yoluyla, ya da başına sonuna eklentiler yaparak: Küçük, büyük vb gibi. Bir de istenç dışı, birtakım durumların getirdiği takıntılar adın yerini alıyor: Şişko vb gibi.

Adını başkasının seçmesinden hoşlanmayıp kendi alanlar, verilen adı değiştirenler ise sık rastlanmayan gözüpek kişiler. Belli bir yaşa ya da duruma değin bir adıyla, sonra öteki adıyla anılanlar. Bu yaş dilimleri birbirinden ayrılırken, verilen ve seçilen adın katkısı oluyor mu? Oluyorsa, ne kadar?

Adların taşıdığı geleneksel çağrışımların bunda payı olabileceği gibi, seslerin de, o seslerde bir araya gelenlerin de çağrışım etkileri görülebilir. Yuvarlak seslilerle dolu bir adın sıska birinde yadırgatıcı durması, böyle bir örnek. İnce seslilerin bir araya geldiği bir adı şişman birine yakıştırma zorluğu, yine aynı.

Verilen adı beğenmeyip değiştirenlerden biri de benim. Ama bu yüzden gözüpek sayılabilir miyim? Belki değiştirme gerekçesiyle, evet. Babam adımı seçerken, o yıl soyadı yasası çıktığı için ikisini birlikte düşünmüş. Şiirle (bildiğim kadar) ilgisi olduğu söylenemezdi. Benim şiir yazacağımı isteyeceği de, aynı nedenle uzak bir olasılık. Buna karşın, bir uyak merakına kapılmış nedense. Soyadını seçerken onunla uyaklı olacağını düşündüğü bir sözcük seçmiş bana ad olarak. Yıllarca son heceleri birbirini yineleyen bu adı ve soyadını taşıdım.

Babam bu iki sözcükte bir uyum bulmuştu, ama ben nedense bu uyumu kendime bir türlü yakıştıramadım. Önce kendi kendime değiştirdim adımı. Çıkardığı karışıklıklara yıllarca direndim. Aile çevresi ve belli bir yaşa kadarki arkadaşlar arasında, seçtiğim adı beğenmeyenler olmadı. Ayna anda iki kişi gibi, bir eski adımla, bir yeni adımla yaşıyordum. Kimi zaman bankada eski adımla açılmış hesaptan para çekerken, acaba borç mu alıyor ya da hırsızlık mı ediyorum diye bocalıyordum. Kimi zaman da bir tanıdıkla karşılaştığımda hangi adımın geçerli olacağını ben bile karıştırıyor, nasıl davranacağımı şaşırıyordum.

Sonunda dayanamayıp bu karışıklığı ortadan kaldırmak için yargıya başvurdum. Başvuru dilekçemde bir neden göstermem gerekiyordu. Adımla soyadımın uyaklı olmasından başka, göstereceğim bir neden yoktu. Yargıç önüne çıkmadan, uyağı neden beğenmediğimi nasıl açıklayacağımı bilemiyor, ter içinde uyanıyordum geceleri. Başka bir neden aradığımda ise, aklıma gelenleri önce kendim inandırıcı bulmuyordum.

Duruşmada korktuğum başıma gelmedi. Yargıç, almak istediğim adı yıllardır kullandığımı söyleyince, bunu yeterli görmedi ve yeni adımla beni tanıyanlardan tanık göstermemi istedi. Ama sevinmeme fırsat bırakmadan, bu tanığın toplumda işiyle ve yapıtlarıyla tanınması, adı ve saygınlığı olması gerektiğini ekleyiverdi.

Kitapları olan bir tanık gösterdiğimde ise, kitapların tanınma ölçüsünü tek başına sağlayamadığı anlaşıldı. Onlarca kitabı önüne koyduğumuz halde, yargıç bunları yeterli görmedi ve içinde tanığın adının geçtiği antolojiler getirmemizi istedi. Ancak antolojiler geldikten sonra, tanığım ününe, ben de yeni adıma kavuşabildik.

Adımla soyadımı birbirine bağlayan uyaktan kurtulmuştum. Ama sorunların tümünden kurtulmam uzun bir zaman aldı. Üstünde adım bulunan bütün belgeleri, adıma yer veren bütün kayıtları değiştirmem gerekti. Geriye eski adımla seslenmeyi hâlâ sürdürenlere nasıl davranacağım kaldı. Seslenenleri şaşırtmak istediğimde duymazdan gelmeyi yeğledim. Kaçınamayacağım durumlarda ise eski adıma uygun davrandım.

Yıllar geçip gitti. Bu serüveni tam arasıra gülümseyerek anımsar, başka birine anlatırken de keyiflenir bir hale geldiğimi düşünürken, o uğursuz olayla karşılaştım. Hiç beklemediğim bir düşme, hiç hesaba katmadığım bir ameliyat, hiç ummadığım bir sonuç, yaşamımı köklü bir değişikliğe uğrattığı gibi, yeni bir adla anılmamı da sağladı.

Yaşamım köklü bir değişikliğe uğradı ve bunu dışarıdan görünür kılan bir bastonla yaşamak zorunda kaldım. Onun geçici bir destek olacağıyla kendimi avuttum bir süre. Ama eski günlerime dönemeyeceğim, yaşamımı artık bastonla sürdüreceğim kesinlik kazanınca, bu duruma uyum sağlamaktan başka yapılacak bir şey olmadığına karar verdim.

Söylendiği kadar kolay olmadı elbet. Yeniden evlenmek, yeni bir eşle yaşamayı öğrenmek kadar zor olmasa da, ona elimin uzantısı, dengemin destekçisi olarak alışmak epey zaman aldı. Hatta tam tamına uyum sağladığımı söylemek biraz zor. Evdeyken kullanmam gerekmiyor artık. Bir köşeye dayayıp bırakıyorum. Arada varlığını duyurmak için olsa gerek, pat diye kendini yere bıraktığı, boş bulunursanız yüreğinizi ağzınıza getirdiği oluyor. Ya da unutup dışarıya çıkmaya kalkarsam, arkamdan seslenmese bile, sağ avucumda bıraktığı boşlukla onu unuttuğumu haber vermekten geri durmuyor.

Güçsüz düşen bacağımı her gün yürüyüş yaparak güçlendirmeliyim. Ama aynı uğursuz olayla bir daha karşılaşmamak için her adımımı dikkatle atmalıyım. Bunun için de yağışlı havalarda dışarıya çıkmaktan, kaygan yerlerde dolaşmaktan kaçınmalıyım. Kamu araçlarından ise olabildiğince uzak durmalıyım. Yeni yaşamımda parklarla korsan taksilerin özel bir yeri oldu bu yüzden.

Yeni bir adla anılmaya başladığımı da bu geliş gidişler öğretti bana. Parklara giderken, çocukların "Bastonlu adam geliyor" dedikleri kulağıma çalınınca, üstüme alınmadım önceleri. Sonra benim için söylediklerini, sonra da yalnız onların değil pek çok kişinin ağzında bu adın yer aldığını öğrendim. Yadırgadıysam bile uzun sürmedi. Şakaya vurur gibi yapıp ben de kullanmaya başladım. Hele korsan taksileri çağırmak üzere telefon ettiğimde "Bastonlu adam" diye kendimi tanıtmak kolayıma bile geldi.

Kemal Özer'in

Ardından...

Kemal Özer ve Doğan Hızlan

Doğan Hızlan

Kuşağımdan bir acı daha

1950 KUŞAĞI'ndan, benim kuşağımdan iyi bir şair daha aramızdan ayrıldı.

Tanıdık ölümler insanın içindeki birçok hücrenin de ölümüdür.

Yalnız Türk şiirinin değil bir kuşağın yazınsal belgesi *a Dergisi* de onun adıyla birlikte anılacak. Şiiri hem edebiyatın, hem de bir toplumun dürüst tanığıydı.

Şiirlerinin yanında anıları da bir kuşağa yöneltilmiş ışıldaktı adeta. Onun bana gönderdiği son e-postasının çıktısı masamda duruyor: *Gül Yordamı* (1959) isimli ilk şiir kitabının yayımlanışının 50. yılı için bir yazı istemişti...

Şimdi nasıl yazacağım?

O günlerin buluşmalarına, anılarına hüznün gölgesi düştü.

İki dizesini o kadar sevmiştim ki, ilk kitabım *'Yazılı İlişkiler'*in başına koymuştum:

"elini tutmadı onların da hiç kimse, kelimelerden başka."

Yazdıkları kadar, onun konuşmasını da çok severdim. Konuşmasının içine küçük ironi bombacıkları gizlerdi. *'Temmuz İçin Yaralı Semah/Yangın Şiirleri'* kitabının tanıtım toplantısında benim konuşmamı istemişti. Birlikte, masa başında ne kadar mutluyduk. 1950 Kuşağı'nın eleştirmeni olmanın bana sunduğu ayrıcalıklardı.

Bu sene, Antalya Altın Portakal Ödülü'nü de kazandı, gelecek yıl onun şiir üzerine söyleyeceklerini dinleyecektik. Şairin sesi bir toplumda derin yerlerde oluşur. Edebiyat kamuoyu iyi tanır da, birçok kimse popüler kültürün işgalinde bu zevk mertebesine ulaşamaz.

Kuşağımın arabası boşalıyor mu?

HÜRRİYET gazetesinin yılbaşı eki için **Sebati Karakurt** 1950 model bir Chevrolet otomobilde 1950 Kuşağı'nın fotoğraflarını çekmişti. Kahkahalarla bindiğimiz o otomobilden, **Erdal Öz** ve **Orhan Duru** indi. Şimdi de **Kemal Özer** onların peşine gitti. O otomobilin durmasını artık istemiyorum,"Durdurun arabayı, inecek var" sesini duymayalım. Kuşağımdan birini kaybettiğimde belleğimdeki film şeridi dönmeye başlıyor. Anılar sökün ediyor, yaşamımızın başkasının yaşamına yapışık kareleri canlanıyor.

Acı haberi aldığımdan beri düşünüyorum, **Kemal Özer**'i okumak neden gerekir? Cevabı çok açık aslında; Türk şiirinin toplumsaldan toplumculuğa geçiş sürecinin anlaşılması açısından ve bir kuşağa bu değişimin yansımasının anlaşılması açısından mutlaka okunmalıdır.

ACI rastlantıya bakın ki, 2 Temmuz'da gerçekleşen Sivas olaylarının yıldönümünde, onu ebediyete uğurluyoruz. Anılarımızda ve şiirleriyle yaşayan dostların arasına katıldı **Kemal Özer.**

Yazımı **Kemal Özer**'in Sivas katliamında aramızdan ayrılan arkadaşları için yazdığı **'Temmuz İçin Yaralı Semah/Yangın Şiirleri'**nden dizelerle bitiriyorum:

Yangın İkizi

Yalnız onları değil bu tutuşturan
ateş
aynı yoldan gelip geçiyorsak
bizi de
Umudu ayağa kaldıran
türkülerden
biz de öksüz kalıyorsak yalnız
onları değil
Canevlerine sığmayan
uyandırıyorsa bizim de bakışımızı
öfkemize yön veriyorsa onlarsız
kalan dünya
Direncimiz gün ışığıyla
bileniyorsa her sabah

bizim de derimizde gezdirecektir
çatal dilini
Soluğumuzu yolcu edecektir
acının adresine
küllerin her savruluşunda bu
alevler.[1]

Özdemir İnce

Nereye böyle Kemal Özer yoldaş

"Nereye boyle Kemal İozer yoldaş ?"

"Hiçbir yerin her yer olduğu bir yere be Özdemir yoldaş!"

Bulgarcanın bir özelliği dolayısıyla Bulgar yayıncılar adlarımızın telaffuz edilebilmesi için bizim "Ö"lerin önüne bir "İ" harfi koyarlardı: **Kemal İozer, İozdemir Ince.**

Adlarımızın böyle yazıldığını sanan ve şiirlerimizi Bulgarcadan çeviren İspanyollar, Portekizliler de adımızı "Y" harfiyle başlatınca, o "Yozer" oluyordu, ben de "Yozdemir".

Böylece kendi yozluklarımızla (!) dalga geçiyorduk.

Kemal benden bir yaş büyük olduğu için, Bulgaristan'da yaşayan Fahri Erdinç ağabey bana "O senin ağabeyindir, lafını dinle!" derdi.

İlk Düzeltme

Kemal Özer'i birkaç gün önce sonsuzluğa yolcu ettik. 1950 kuşağının, İkinci Yeni'nin en önemli şairlerinden biriydi. İkinci Yeni'nin ilk yıllarından kalan ve İlhan Berk, Ece Ayhan, Cemal Süreya, Edip Cansever, Turgut Uyar sıralamasına bakmayın siz. Aslında bu sıralama bir yaş sıralamasıydı. Önem ve işlevsellik açısından hiçbir önemi olmayan bir "galat" idi. Yani bir yanlış, bir yanılsama idi.

Kemal'in ilk kitabı *Gül Yordamı* (1959), 1950 kuşağının en önemli kitaplarından biridir.

1 Doğan Hızlan, "Kuşağımdan bir acı daha", *Hürriyet*, 2 Temmuz 2009 (http: //hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=11987593&yazarid=4)

Ama ne yazık ki şimdiye kadar özgün ve zeki bir eleştirmen-sanat tarihçisi çıkıp gerçek rol dağılımını yapmak basiretini gösterememiştir.

Bunda, Kemal'in 1970'lerde bir süre suskunluktan sonra, İkinci Yeni'den bir celsede resmen boşanıp toplumcu şiirle ömür boyu izdivaç yapmasının da rolü olabilir ki, bu da son derece yanlıştır. Bu vesile ile ilk düzeltmeyi ben yapmış olayım!

Kemal Özer sadece bir şair değildi, bizim kuşağın önemli bir yayıncısıydı. *A* ve *Yeni A* dergilerinin kurucu kadrosu içinde yer aldıktan sonra, tek başına *Şiir Sanatı* dergisini kurmuştu. Yayıncılık aktifinde **Uğrak Kitabevi Yayınları** ile **Yordam Yayınları** da vardı. İkinci yayınevi şimdi başka ve emin ellerde yayıncılık hayatını sürdürmekte.

Alçakgönüllü Hakem

1965'te ben Paris'e ek okumaya giderken, *Şiir Sanatı*'na **Paris Mektupları** yazmamı istemişti. Dediğini yaptım ve düzyazı sanatına başlamam onun sayesinde oldu. Kendisine ilk borçlanmam budur!

Daha sonra, 1966'da bir mektup yazıp şiirlerimi kitap olarak yayınlamak istemişti. İlk kitabım *Kargı*'yı 1963 yılında İzmir'de kendi paramla yayınlayıp, bu en önemsediğim kitabımı rezil etmiştim. Bu kitap yıllar sonra bir yayınevinde ikinci baskı olarak yayınlanıncaya kadar bilinmezlik kuyusunun derinliklerinde can çekiştirmişti.

Kemal Özer ikinci kitabımı yayınlayarak beni resmen şiir kervanına eklemlemişti. Kuşakdaşlarını sevmiş ve saymıştı, geçmiş ve yeni kuşaklara da çok adil davranmıştı. Özel hayatında da, yazın hayatında da pek benzeri olmayan bir alçakgönüllü hakemdi. Kimseyi kayırmadı, kimseye haksızlık etmedi.

Kelimelerden Başka

Kemal Özer'in ölümü ile bir kez daha eksildi bizim 1950 kuşağı. Bu kuşak öyküde olsun, şiirde olsun, kurucu 1910 kuşağına eklemlenen ikinci kurucu kuşaktır.

Kemal'in **"elini tutmadı onların da hiç kimse, kelimelerden başka"** dizesi sadece onun değil hepimizin itiraf ve vasiyetimizdir.[2]

2 Özdemir İnce, "Nereye Böyle Kemal Özer Yoldaş", *Hürriyet*, 5 Temmuz 2009 (http: //www.hurriyet.com.tr/yazarlar/12006423.asp)

Ülkü Tamer

Kemal Özer'i gülümseyerek anmak

Kemal Özer'in ölümünü **Orhan Alkaya**'dan öğrendim. İstanbul dışındaydım. Donup kaldım. İnanmak içimden gelmiyor. **Fahri Özdemir**'i aradım hemen. Onayladı.

53 yıllık dostumdu Kemal. *A Dergisi*'ni yayımladığımız dönemlerde günün en az on iki saatini birlikte paylaşırdık. **Adnan**'la (**Özyalçıner**) birlikte. Derginin hamallığını üçümüz üstlenmiştik. Dizgisinden dağıtımına kadar.

Yeni bir şiir mi yazdık, daha dumanı tüterken birbirimizle paylaşırdık. İlk kitabı *Gül Yordamı*'nın kapağını ben yapmıştım. İlk kitap kapağım. İlk eleştirimi de o kitap için yazmıştım.

Benim için her zaman eşsiz bir dost, önemli bir sanatçıydı.

Düşünüyorum da, ne çok ortak anımız varmış meğer.

Onunla, şiirleriyle ilgili çok yazı yazdım. Bilinmeyen bir yanını, tiyatro sahnesine adım atmışlığını anlatayım bugün. Onu gülümseyerek anayım.

Evet, Devlet Tiyatrosu'nda sahneye çıkmıştı Kemal.

Sanırım 1959'du: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne gidiyorum. Daha doğrusu, Hukuk Fakültesi kantinine. Onat (Kutlar) ne kadar haklıymış. **"İnsan önce Hukuk Fakültesi kantinini bitirir, sonra Hukuk Fakültesi'ni,"** derdi. Biz de ikiye ayrılmışız. Kimimiz Hukuk kantininde, kimimiz Edebiyat kantininde toplanıyoruz. Arada bir evcilik oynuyoruz. **Onat**, **Ferit** (Öngören), **Demir** (Özlü), Edebiyat kantinine gidiyoruz; Kemal, Adnan, **Doğan** (Hızlan) zaman zaman bizi ziyarete geliyor.

Fakültede ilk gittiğim ders **Kemalettin Birsen**'indi. Onuncu dakikada kafama dank etti. **"Yahu,"** dedim kendi kendime, **"sen hukukçu mu olacaksın? Avukat mı, yargıç mı, savcı mı olacaksın? Hayır. Öyleyse burada ne işin var?"**

On birinci dakikada anfiden çıktım. Doğru kantine. Ertesi yıl İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü'ne gidecektim; (**Mehmet Y. Yılmaz**'ın kulakları çınlasın) fotoğraf makinesi görmeden iki yıl Gazete Fotoğrafçılığı dersi vereceklerdi bize.

Günün birinde Kemal heyecanla geldi. **"Haldun Taner haber yollamış, istersek gidip Oidipus**'da oynayabilirmişiz," dedi.

Oidipus'da oynamak! Bu da nereden çıkmıştı şimdi?

Oidipus, Devlet Tiyatrosu'nda sahneleniyordu o sırada. **Takis Muzenidis**'in yönetimi de, **Cüneyt Gökçer**'in oyunu da hem eleştirmenler, hem seyirciler tarafından pek beğenilmişti. Tiyatro oyunu İstanbul'a getiriyordu şimdi. Şan Tiyatrosu'nda bir süre oynanacaktı.

Oyuncular da İstanbul'a geliyordu elbet, ama dünya kadar figüran Ankara'da kalmıştı. Otel, yemek, gündelik... Birsürü masraf. Figüranlar İstanbul'da bulunacaktı.

Haldun Bey'in **"tavsiye"**siyle kalktık, Şan Tiyatrosu'na gittik, **Kondüit Cemal**'a kaydımızı yaptırdık. Bizim edebiyat takımından pek kimse göze alamamıştı sahneye çıkmayı. Kemal'le benden başka. Bir de **Özcan (Başar)** vardı.

Şimdi unuttum, günde ya altı lira, ya yedi buçuk lira alacaktık. Bahçeli Şar Lokantası'nda bir buçuk liraya karın doyurduğumuz düşünülürse, servet! Kondüit Cemal filanca gün filanca saatte tiyatroda olmamızı istedi.

Oyunun başında beş dakika kadar görünüyoruz sahnede. Karanlıkta gölgeler halinde. Yüzümüz gözümüz seçilmiyor. Thebai halkıyız.

Ama Thebai halkı bile bu kadar çeşitli yurttaştan oluşmamıştı herhalde. Öğrenciler var, öğretmenler var, muhasebeciler var, garsonlar var, voleybolcular var, bakkallar var...

İki terlikçi bile var: **İstepan** ile **Vartan** kardeşler. İkisi de tiyatro delisi. **"Dükkânımızı kapadık, sanat yapmaya geldik,"** diye bağırıyorlar arada bir. Oyundan tam üç saat önce gelip aynanın karşısına çöküyorlar, ince ince makyaj yapıyorlar.

İlk gece kuliste kıyamet koptu. Biri bir sakal bulmuş. İstepan gördü, kaplan gibi atılıp sakalı kaptı. Öteki sakalı vermek istemiyor. İstepan, **"Bu sakal benim!"** diye haykırıyor. **"Muzenidis söyledi, sakalı ben takacakmışım!"** Muzenidis'in başka işi yoktu sanki! Karanlıkta değil sakal takmak, silindir şapka giysek kimse farketmeyecek. Sanat uğruna verilen kavga, terlikçinin zaferiyle sonuçlandı.

Cüneyt Gökçer'i makyajını yaparken seyretmedim, ama herhalde oyundan önce terlikçi kardeşler kadar kılı kırk milyon yarmamış, tiyatro heyecanını onlar kadar iliklerinin içinde duymamıştır.

Oidipus, İstanbul'da da büyük ilgiyle karşılandı. Temsiller sona erince Kemal'le kantine döndük.

İşsiz kaldığımızın ertesi günü, çaylarımızı yudumlarken, Kemal'e, **"Yahu,"** dedim, **"biz Oidipus'da niye oynadık?""Niye olacak," dedi Kemal, "biyografimizde bu da bulunsun diye."**[3]

3 Ülkü Tamer, "Kemal Özer'i Gülümseyerek Anmak", *Sabah*, 6 Temmuz 2009 (http: //www.sabah.com.tr/Yazarlar/tamer/2009/07/06/kemal_ozeri_gulumseyerek_anmak)

Sennur Sezer

Söylendiği yerde kalmaz sözü Özer'in

Dünyanın bir yerinde eğer'Bir adam, iki büklüm, sığındığı duvarın dibinde, siper ediyor'sa 'kendini kurşunlar uçuşurken', Kemal hem tanıklık eder buna hem de o 'canlı siper'in yanında durmaya çağırır bütün okurlarını. Siperin arkasında bir çocuk vardır çünkü. Kemal Özer'i (ve şiirini) elli yıldır tanıyorum. Artık yeni bir şiirini okuyamayacağımın acısı mı içimi sızlatan, bir dostu yitirmenin acısı mı, bilemiyorum... Ben 1958'de İstanbul Kız Lisesi öğrencisiyken, sonradan ilk eşi ve kızı Simge'nin annesi olacak kız arkadaşı Günseli'nin kız kardeşi sınıf arkadaşımdı. Şiirlerini ilk kez ondan alıp okudum. Sonra 1959'da *Gül Yordamı* geldi. Bir arkadaşım armağan etti. O yıllardaki şiirinde gerçeğin üstünde hafif bir pus oluşturmanın tadını almıştım o şiirlerde. Suluboya İstanbul silueti gibi kimi çizgilerin hafifçe silindiği bir anlatı şiiri:

her biri bir başka günle karşı duvarda
gözlerine kadar yorgun adamlar
gözleri ne kadar yorgun adamlar

Kemal Özer yazdığı şiirin hesabını önce kendine veren bir ozandır. Sonra günü geldiğinde o hesap verişi okuruyla paylaşır:

"24 Mart 1963/ Bu sabah şöyle düşündüm: Eskiden şiir yazarken biçim yenilikleri, bir kullanılan yeniliği, özelliği bir daha kullanmama isteği ön sıradaydı. Şimdi, bir süredir, anlamı bulmak, onun mısraları birleştiren kuruculuğunu sağlamak için savaşıyorum. Daha doğrusu mısradaki sözdizimi, sesler ilgilendirirdi eskiden. Şimdiyse sözdizimi bakımından, ses bakımından yeni, değişik, güzel gelen bir mısrayı (anlamı çizilmemiş bırakırsa) alamıyorum şiire. İkisi de tam anlamıyla savaş idi.'Şiir sözcüklere karşı, dilin kendisine ya da olanaksızlığına karşı girişilmiş bir savaştır' denmesini seviyor, benimsiyorum. Dilin olanaksızlığı yeni anlamlar gerçekleştirmek isteyenlerin karşılaştığı bir şey bence. Anlam; kovalanan, yakalamak için ardına düşülen şey; aradaki dil engeli yüzünden eksik kalıyor, değişiyor, bir türlü üzerimizde iz bıraktığı haliyle yakalanıp şiire bağlanamıyor. Son şiirimin (Tutsak Kan) özüne uygun bir sözle 'yeni anlamlar bulmak' için savaşmak diyeceğim."

Tanışmamız daha sonra. Tarihi bende kayıtlı değil ama Kemal'in günlüklerinde mutlaka vardır. Ben onun konuşmalarındaki alttan alta sezilen incecik alaycılıktan hiç rahatsız olmuyorum. Bunun bir savunma mekanizması olduğunu kendimden biliyorum. Adnan Özyalçıner'in öykülerini beğendiğimi öğrenince Doğan (Hızlan) beni tanıştırıyor Adnan'la. Bu, Kemal'in de öteki *a Dergisi* yazarları gibi sürekli gündemimde oluşu demek. Çünkü onlar birbirlerinin ilk yazın arkadaşları. Kemal bunu yetmiş yaşını özetlerken dile getirecektir:

"İlkgençlikle birlikte, spor da sanatsal karalamalar da genişliyor. Atletizm merakı, mahalle aralarından İstanbul Erkek Lisesi'nin bahçesine, oradan Dolmabahçe Stadı'ndaki İstanbul Birincilikleri'ne ve alınan ilk madalyaya. Sanatsal karalamalar, ilk yayınlanan şiire: *Harika* dergisi 1951; ilk kazanılan ödüle: Öykü ikinciliği lise öğrencileri arasında; ilk kalem arkadaşlığına: Adnan Özyalçıner 1953 (...)Yakalanan şanslar, eğitiminden geçilen öğretmenler zincirinin Hakkı Süha Gezgin-Rıfkı Melül Meriç-Edip Ayel-Hakkı Anlı'dan Salim Rıza Kırkpınar'a ulaşması ve Adnan Özyalçıner'le başlayan kalem arkadaşlığı çevresinin Ergin Günçe-Konur Ertop-Önay Sözer-Cengiz Bektaş-Ahmet Say'ı da içine alarak genişlemesi.." (70 Yıl Bir Yolculuğu Görünür Kılan Çizgiler, *Edebiyat Yıllığı 2006)*

'Bunca geç kaldığıma üzgünüm'

Bu arkadaşlıklar onu ilk yayıncılık deneyimine de götürecektir:"Üniversite öğrenciliği sırasında, 1955-60 arasında bilindiği gibi a dergisi'ni çıkaranlardan biri de bendim. Üstelik Adnan Özyalçıner'le birlikte, dizgi-basım-dağıtım yükümlülüğünü doğrudan üstlenerek. Yine bilindiği gibi, dergi olarak kalmadık, kitap yayını da yaptık." 60'lı yılların ikinci yarısında yedek subay öğretmenliklerini Anadolu'da yapışlarına eklenen Türkiye'nin değişen durumu hem Adnan'ın hem Kemal'in gündemlerine sanatsal kaygıyı azaltmadan anlaşılır ve net olmayı getirecektir.

"Bunca geç kaldığıma üzgünüm/ bulanıklıktan sıyırıp yaşamı
açmakta çalışkan ellere."

Her ikisi de bu yüzden kimi eleştirmenlerce iyice hırpalanacak kimi çevrelerce dışlanacaktır. Bu durum aralarındaki dostluğu etkiledi güçlendirdi mi? Bilmiyorum. Bildiğim, bu günlerde tüm eski arkadaşların bir araya gelmek zorunda kaldıklarıdır:"1956'da *a Dergisi*'ni çıkaranlar, 1972'de yeni bir kimlikle *Yeni a Dergisi*'nde bir daha bir araya geliyorlar; yükümlülüğü benimsemek istemeyen birkaçını dışarıda

bırakarak ve öncekinde yer almamış birkaç kişinin daha katılımını sağlayarak." (70 Yıl Bir Yolculuğu Görünür Kılan Çizgiler, *Edebiyat Yıllığı 2006*)

Kemal Özer, şiirin sorumluluk olduğu çizgidedir artık:

"Olayların ozanı zorladığı günlerdeyiz. Hızlı bir gelişim süreci duran hiçbir şeyi bağışlamıyor, herkesi her yerde harekete çağırıyor"/ "Hiçbir nedenle vazgeçemeyeceği bir soru var ozanın karşısında. Belki bugüne kadar içinden çıkamadığı sorumluluk, görev gibi karmaşık görünümlü sorunlar tek ve yalın bir karşılık bekliyor ondan"/ "Dirençli olmaktır o halde ozanın görevi. Dinamik olmaktır. Tökezleyen her şeye direnç getirmektir. Yaşamın dinamik uçlarına sahip çıkmak, onları bilemektir. Tarihsel sorumluluğu ona bu görevi yüklediği anda, ozan için üçüncü bir olasılık yoktur"/ "Şiir geldi sorumluluğa dayandı" Yeni a Dergisi, sayı: 1, Nisan 1972)

Kemal Özer dünya görüşünün şiire yansımasının doğruluğunu dünya şiirinden yaptığı çevirilerle de kanıtlama savaşı verecek, tanıklığını deneme ve günlükleriyle de sürdürecektir. Savunduğu kendi şiirinden çok bir edebiyat tavrı, bir dünya görüşüdür:

"3 Ağustos 1972/ Benim bütün sözcüklerim kuma yazılı. Ne fırtınalar geçip dağıtsa gene toparlayacak bir el düzeltecek çünkü dağılan kumu, bir baştan bir başa düzene sokacak. Benim sözcüklerim tane tane yer alacak her yapıda, yeniden karılan açık, anlamlı , derinliğine inildikçe yalınlaştıran ne yazdımsa, ne söyledimse bütün göçebe görünüşüne karşılık dizelerimin. Saklamadım onları, açtım bir ırmağın, bir denizin, bir çölün, anlamı olan her şeyin hizmetine. Sakınmadım, sundum çünkü. Duvarları oluşturan çamura karmadım, donup da dursun diye yılların önünde. Kuma kattım onları , her ırmakla , her denizle her çölle durmadan yenilenen" (*Tanık Günler 1*, 1963-1993)

Artık Kemal Özer'in şiiri bir kavga şiiridir: "Yaşama bakışım, dünyayı kavrayışım, onu artık sürekli bir kavga olarak nitelediğimi özetliyor. Şiir de bu kavganın bilincini vermekle yükümlü olmalı. İçinde bulunduğumuz durumun, yaşadığımız olayların, düşlediğimiz geleceğin ne olduğunu, ne olacağını sezdirmeli, giderek kavratmalı. Bu yüzden güncel olanı yakından izlemeli. Somutlamalı güncel olanı." (*Kavganın Yüreği*) Kemal ilk bakışta serinkanlı bir sevdalı şiirin ozanıdır. Aklının dizginlerini tuttuğu bir coşkuyu barındırır şiirinde. Bir yer gelir ki, bir yürüyüşün kişileri gibi, birlikte

kavrar ozanla okur çevresini, çünkü o bakılanı görünür kılmak için yazmaktadır. Saklananı açıklamak için:

Duyalım istemiyorlar sürgündeki köyleri
damlar hâlâ yerle bir, ocaklar yıkık
İstemiyorlar kalan külü görmemizi
duman hâlâ tütüyor, bütün tarlalar yanık
Dünyanın bir yerinde eğer
"Bir adam, iki büklüm, sığındığı duvarın dibinde,
siper ediyor"sa"kendini kurşunlar uçuşurken"

Kemal, hem tanıklık eder buna hem de o"canlı siper"in yanında durmaya çağırır bütün okurlarını. Siperin arkasında bir çocuk vardır çünkü. İşte bu yüzden Kemal Özer'in şiiri yerde kalmayacak, bir çocuk"Adım Kemal olsun" deyip alacak onu, bıraktığı yerden söyleyecek yarım kalanı.

Kemal Özer de bunu isterdi zaten.[4]

Cengiz Gündoğdu

Geceleyin Bir Yıldıza Bakarken

Kemal Özeri yitirdik.

Üç kelimelik bu tümceyi açımlarsak estetik bir yaşamın parıltısını görürüz. Bu genellemeyi Kemal Özer'in yaşamıyla temellendirirsek şunları görürüz.

İlk elde Kemal Özer, incelikli bir insandı. Yakından tanıyanlar bilirler. Coşkuluydu, titiz bir gözlemciydi. Sorumluluk bilinci de son derece yüksekti.

Bu yanıyla özel bir insandı Kemal Özer. Kendini belli ilkeler doğrultusunda sağlam bir biçimde kurgulamıştı.

Kemal Özer öğreticiydi.

Birçok şairin, birçok yazarın hocası, ustasıdır Kemal Özer. Hiç sakınmaksızın, öğrenmek isteyene bütün bilgilerini aktarırdı. Kemal Özer'in öğreticiliği, kendi şiirine öykünen şairler yetiştirmek için değildi. Öğreticiliğinin özgün yanı da burasıdır. Yaratıcılığın özgürlüğünü hiçbir biçimde sınırlamamıştır.

4 Sennur Sezer,"Söylendiği yerde kalmaz sözü Özer'in", *Radikal Kitap*, Sayı 434, 10 Temmuz, 2009, s. 10.

İkinci Yeni'yle şiire başlayan Kemal Özer, toplumcu şiire dönüşümünü şöyle anlatır, *"Değişim için ilk dönemeç, sanırım burda karşıma çıktı. Arayışlarımın sonuçsuz kalmasında kendi kimliğimi ve yaşantımı şiire koymakla bunalıma bulduğum çözüm, bu aşamada yeniden bunalıma düşmekten beni kurtaramamıştı."*

Kemal Özer bunalımdan çıkışını şöyle anlatır, *"Seyirci olmaktan yükümlülük üstlenmeye doğru bir yolculuk, bunalım karşısında çözüm de üretmiş oluyordu."* [5]

Seyirci olmaktan çıkıp, kavganın yanında olmak... Şiiri "kavganın bir parçası" yapmak...

Peki ama bu nasıl olacaktı. Burda sorun gerçekliğin kavranmasıyla ilgilidir. Kemal Özer ders niteliğinde şöyle söyler, *"Gerçekliği toplumsal boyutu içinde kavramayan, kavrayamayan ya da kavramayı doğru bulmayan ozanın, bir olaydan etkilenerek şiir yazması ya da olayın kendisinde uyandırdığı duygularla şiir yazması belki onun vicdanını rahatlatmasına yarar, ama şiirin toplumsallaşması yolunda bir gösterge sayılmaz. / Buna karşılık, gerçekliği toplumsal boyutu içinde kavrayan, üretimini bu tutarlıkla sürdüren bir ozanın şiirlerinde toplum vicdanını yansıttığını çekinmeden ileri sürebiliriz. Hatta toplumsallaşmış bir şiirin o vicdanı oluşturacak bir işlev yerine getirebileceğini de."* [6]

Kemal Özer, gerçekliği toplumsal boyutuyla kavradı. Yetkin şiiriyle hem toplumun vicdanını yansıttı, hem de vicdan oluşturdu.

Kemal Özer şiiri tekilde kalmadı, türe ulaştı. Türk şiirinin anlam boyutunu genişletti.

Eşitliği, aşkı, dostluğu, sömürüsüz dünyayı özleyen, bu uğurda savaşım veren insanın estetik bildirisini yazdı yetkin şiiriyle.

Kemal Özer'in bir başka yanı da çevirmenliğiydi. Çok önemserdi bunu. *"Ayın görünmeyen yüzünü, arka yüzünü gösteriyorum"* derdi. Türkiye'de bilinmeyen toplumcu şairlerdi *"Ayın arka yüzü"* dediği. Bulgar, Romen, Macar, Danimarkalı toplumcu şairleri Türkçeye çevirdi ya da çevrilmesini sağladı.

Bitmedi.

Toplumcu gerçekçi şiir için seminerler düzenledi. Bu arada *İnsancıl*'da her ay şiir söyleşisi yaptı. Dört yıl sürdü bu söyleşiler...

5 Kemal Özer, *Ikinci Yeniden Toplumcu Şiire*, Yordam Yayınları, İstanbul, 1999.
6 Kemal Özer, *Şiiri Sorgulayan Yazılar*, Yordam Yayınları, İstanbul, 2000.

Kemal Özer'i şu dizeleriyle anacağız her gece, *"Balkona çıktığımda gecenin bu saatinde / gözüme ilişen ilk yıldıza bakarken / aynı anda aynı yıldıza dünyanın bir yerinde / birinin daha baktığı / geçerdi içimden"*

Bizler geceleri bir yıldıza baktıkta, bir zamanlar Kemal Özer'in de o yıldıza baktığını düşüneceğiz.[7]

Afşar Timuçin

Kemal Özer'le Yarım Yüzyıl

Bizden birkaç yaş büyüktü. Bizim arkadaşlar o yüzden ona Kemal Ağabey derlerdi. Ben doğrudan Kemal derdim. Onlar bir topluluktular, oldukça pırıltılı bir topluluk. Biz de bir topluluktuk, oldukça pırıltısız bir topluluk. Onlar önce *a* sonra *Yeni a* dergisinde toplaştılar. Biz de kömür tüccarı Rüknettin beyin sarı basın kartı almak için çıkardığı *Yelken*'de bir araya gelmiştik. Rüknettin bey bizi gırgıra alırdı: *"Gene dergiyi geciktirdiniz. Tüccar dört gözle bekliyor. Yalnız kenarlarını kestirmeyin, kesekâğıdı yapamıyoruz o zaman diyorlar"* Onlar geleceğin çok büyük sanatçıları gibi alınıyorlardı, sanatları daha Avrupa işiydi, daha seçkin işiydi, az da olsa Fransız kokuluydu. Biz toplumcuyduk, bize aldıran yoktu pek. Ben o topluluktan bir tek Kemal'e yakın duyardım kendimi. Bugün de öyle duyarım. O zaman sağ ve sol ayrımlaşması elbet vardı ama daha sonra görüleceği biçimde yoktu. Sağcı değillerdi onlar, ağır kültürlü orta yol gençleri gibi almıyorlardı. Bizler de biraz aşın halk işi, belki de paspal insanlar olarak düşünülüyorduk. Belki doğrusu da buydu. Biraz solculuk ediyor olmamız bizi hiç mi hiç ayrıcalı kılmıyordu nedense, tersine o zamanın koşulları içinde silikleştiriyordu. Solculuğun değeri daha sonra bilindi, bu defa da birileri solculukta bizi sollayıp gittiler. Besbelli gene geç kalmıştık. Dergiler şu ya da bu nedenle yayın yaşamından çekilince onlar da dağıldı biz de dağıldık. Daha doğrusu solculuğumuzdan yılıp Rüknettin bey dergiyi elimizden aldı. Herkes kendi yoluna gitti. Böylesi daha doğruydu belki de.

Kemal'le *Cumhuriyet* gazetesinin o kirli ve sefil "musahhihler" odasında arkadaş olduk. İşsizdim, beni de geçici olarak "tashih" işine almışlardı. İkili nöbetlerde işten arta kalan zamanda ortağımız kimse onunla hoşbeş ederdik. Kemal'le birlikte çalışıyorsak iş kolaydı: o konuşacaktı ben dinleyecektim. Bu işin yasası buy-

7 Cengiz Gündoğdu, "Geceleyin Bir Yıldıza Bakarken", *İnsancıl*, Sayı 229, Ağustos 2009, s. 1-2.

du. Dünyada konuşmayı bu kadar çok seven ve bu kadar çok kendine yakıştıran ikinci bir kişi tanımadım. Konuşmalarında eleştirisi bazen acılı bir yergi havası alırdı. Ancak onu dinlemek bir zevkti. Ağır ağır, tane tane, çok zaman alaycı bir anlatımla konuşurdu. Kimseyi küçük düşürmemeye özen gösterirdi. Ancak söylediği sözlerin altında bazen katı gerçekleri bulmak da olasıydı. Birine kolay kolay ahlaksız demezdi Kemal, ama sözlerinden ona benzer bir şeyleri algılardınız.

Sonra ben tuttum dünyanın öbür ucuna, Kanada'ya gittim. *"Ona bir bilet alan olsa dünyayı dolaşmak işten değil"* demez mi Sait Faik, işte öyle. Serüvenci ruhum bana hep buna benzer şeyler yaptırmıştır. Eksi fahrenhayt bilmemkaçta bütün organlarımız dona dona yaşadığımız iyileşmez yalnızlar kenti Montreal. Bir de resmi makamlarca öğrenciliğimi sürdürmek zorunda bırakılmamı ekleyin buna. Kemal benden bir *Kanadalı Şairler Antolojisi* yapmamı istemişti. Bu arada çıkarmakta olduğu *Şiir Sanatı* dergisine de yazılar yazmamı istiyordu. Ona Montreal'den yazılar gönderdim. Yeni bir yayınevi kurmuştu, daha doğrusu yeni açtığı kitapçı dükkanında yayımcılık da yapacaktı anladığım kadarıyla. Yazı yazmak iş değildi de, epeyce ter döktüm o antolojiyi hazırlarken. Sınıf arkadaşlarımın aracılığıyla bazı şairlere de ulaştım. Sınıf arkadaşım Yvan'ın tembelliği ya da isteksizliği canıma okudu. Sonunda ortaya çıktı kitap. Güzelce bir antoloji oldu yanılmıyorsam. Ama Kemal o kitabı yazık ki basamadı. Yaşam güç, olanaklar sınırlıydı. Basamayacaksan kitabı geri ver de demedim, bir kitap için dostumu kıracak değildim ya. Bende bir kopyası yok, Kemal'in dosyaları arasında olmalı yitip gitmediyse. Evet, o bu antolojiyi basamadı ama benim ilk kitabımı, şiirlerimi bastı. *Çöl* çıktığında Türkiye'ye dönmüştüm, kitabı Kemal'in elinden aldım.

Yazar dostlarından aldığı mektupları 1999'da *Sanatçılarla Yazışmalar* adı altında yayımlarken kitaba benim de on yedi mektubumu aldı. Mektuplarımı sunarken başa şunları yazmış: *"7 Eylül 1965 ile 22 Mart 1968 arasında 17 mektup. Bunlardan 14 tanesi Kanada'dan, son üç tanesi Erzurum'dan gönderilmiş. Kanada'dan gönderilenler, bir yandan benim dergi ve kitap yayınıyla ilgili serüvenime tanıklık ederken, bir yandan da Afşar'ın yaşamındaki çok özel bir evreye, yurt dışında geçirdiği yıllara ışık tutuyor. / Fransızca ve felsefe, onun yaşamında önemli yeri olan bu iki uğraş alanı, mektuplara neredeyse bir arkayapı olarak yansımış. 1960 ortalarında Türkiye'nin içine girdiği toplumsal çalkantılara, siyasal devinimlere onun nasıl baktığının, nasıl bir tavır takındığının ipuçlarıyla da karşılaşılıyor. / Yazdığı satırlar, aynı zamanda, sanat*

üzerine gençlik yıllarından beri sürekli kafa yoran bir sanatçıyla, ilerde estetik alanında verimli çalışmalara girişecek bir uzmanın nasıl bir birikimden geldiğine ilişkin belirtiler barındırıyor. Yine bu satırlarda, Afşar'ın yeri geldiğinde ateşli bir tartışmacı kesilen, ama genelde uysal ve çelebi diye nitelenebilecek kişiliğinden kesitler çıkıyor karşımıza. / Mektuplar, Afşar'ın şiiri düşünüş biçimi üzerine ayrıntılarla dolu. Bunun yanı sıra, gurbet yaşamı ve değişik doğa koşullarıyla kuşatılmış bulunması, onun duygu dünyasına küçük bir yolculuğu olanaklı kılıyor diye düşünüyorum. / Kanadalı-Fransız Şiiri *antolojisini hazırlatıp yayınlayamamanın üzüntüsünü, ilk şiir kitabı* Çöl*'ü gün ışığına çıkarmış olmaktan duyduğum sevincin biraz olsun azalttığını da eklemeliyim."*

Başlangıçta Kemal, *a Dergisi* topluluğunun ruhuna uygun şiirler yazan bir şairdi. 1959'da *Gül Yordamı'nı* yayımladı. Ben kitabı sevdim ve *Yelken*'de onunla ilgili bir yazı yazdım. Kitaptaki şiirler benim şiir anlayışıma uygun değildi ama çoğu güzel şiirlerdi. Kemal Özer'in bu kitabında eski şiirimizin rüzgarları esiyordu, bununla birlikte eski şiirimizde olmayan biçimbozmalar hiç de az değildi. Şu iki dize bana Ahmet Haşim'i düşündürür: *"kuşlar mıdır onlar ki ellerimin altında / her kanatları ayrı haber"*. Çok iyi bilirsiniz: *"Kuşlar mıdır onlar ki her akşam /Alemlerimizden sefer eyler"*. Zaman zaman divan tadına ulaşırsınız bu şiirlerde: *"geldin kutsal bildiklerimi yeniden tanımladın / ülkemi bir bakışta bağladın güzelliğine"*. Tıpkı şu şiirde olduğu gibi: *"Gittin hezar bütgedeyi mescid eyledin / Nakus yerlerinde okuttun ezanları"*. O zamanlar Kemal'le yakınlığımız yoktu, yazımla ne kadar ilgilendi bilemiyorum.

Sonra *Ölü Bir Yaz* (1960) ve *Tutsak Kan* (1963) geldi. *Gül Yordamı*'nda imza yok. Demek ki onu ben satın almışım. Bu iki kitabı bana aynı tarihte, onun yazışıyla 8.9.964'de imzalamış. Birbirine az çok benzeyen bu iki kitap birinciye göre çok daha pırıltılıydı: yeni seslerle, yeni söyleyişlerle, yeni duyuşlarla, süslemeci diyebileceğimiz yeni bileşimlerle doluydu. Bu iki kitabı çok sevdim ama ikisi de derinden derine korkuttu beni. Özellikle *Ölü Bir Yaz'da* iyiden iyiye kalıplı bir şiir geliştirmişti Kemal. Sone biçiminde tekdüze şiirlerdi bunlar ve hepsi birbirine benziyordu. *Dönergün* şiiri bu şiirlerin belki de en çekicisidir: *"nerdeyse sabah olur ışığa çıkar orman / kılıcının ucunda yıllardır sakladığın / avlu değil çıkılan şimdi açılsa kapın / şimdi yalnız ormandır görülmeye ardından // adı kaçaktır şimdi sende ne varsa aşktan / şehre kadar ne varsa ürkütüp gözlerimiz / her gün aynı mavinin aynı dama sebepsiz / getirdiği bir bulut sakallar çizip duran // baktığın sarmaşıklar kaç yıldır senin*

bana /o ne vakit uyusak uykuya doğru olan / bırakıp gidiyorum çoğalırken duvarda // götürdüğüm bir rüzgar ormana doğru buradan / senindir biliyorum uykumun saçlarında / ışıkla başlayacak ışıkla biten düşman".

Kemal uzun süre sustu, şiir yayımlamadı. Meğer susuşunda bir hikmet varmış. Birdenbire şaşırttı, *Kavganın Yüreği*'yle (1973) bambaşka bir yola girdi. O bundan böyle toplumcu şiire yönelecektir. Hızlı ve beklenmedik bir dönüşümdü bu, beni şaşırttığı gibi herkesi de şaşırtmıştır. Önceki şiirlerinin tatlarından iz yoktu artık onun yeni şiirlerinde. Kitabın ilk şiiri *Üzgünüm ama övünüyorum* bir özeleştiri şiiriydi:*"bunca geç kaldığıma üzgünüm / bulanıklıktan sıyırıp yaşamı / açmakta çalışkan ellere // bu sizin demekte kavrayan sımsıkı / sahip çıkmak gerekir en önce // alında biriken tere sahip çıkmak / yorgunluğun ardından beliren türküye // kavga mı ediyorlar bilsinler / niçin ettiklerini ve kiminle // gelecek günlerin bilinci / su versin ateşteki çeliğe / üzgünüm insanın dağılan yüreğini / bir dizeyle birleştirmek için / bunca geç kaldığına şiirlerimin // ama övünüyorum gene de kardeşler / kavgaya girmekte geciksem bile / yanınızda olacağım yaratırken zaferi.* Anlayacağınız, Kemal de bizi hızla sollayıp geçmişti. Besbelli o bundan sonra halkın şairi olacak, halkın acılarını anlatacak, ezilmişlerin şiirini yazacak, emeğe arka çıkacaktı. Bunu yaparken kuruluğa düşmesinden korkulurdu.

Bundan sonra birçok şiir kitabı yayımladı Kemal. Bu birdenbire girdiği ikinci çizgiden hiç ödün vermedi. Ne var ki çok zaman şiirden, şiirinden ödün vermiş gibiydi az da olsa. Zaman zaman şurada burada onunla ilgili yazılar yazdığımı anımsıyorum. Bu yazılar övgü dolu yazılar değillerdi, hatta eleştirici olmakta sakınca görmediğim yazılardı. Kemal belli ki bunlardan hoşlanmıyordu ama bu arada arkadaşlığımıza hiçbir kötülük gelmedi. İzmir'de bir salonda konuşuyor, şiirini anlatıyordu, bir bakıma şiirini savunuyordu, o ara bana çattı: bir estetik profesörünün bir şeyleri ne kadar yanlış anlayabildiğine örnek gösterdi beni. Ben hiçbir şey söylemedim. Kaç yıllık arkadaşımı gözden çıkaracak değildim ya. İnsanlar korkunç gerildiler: acımasız bir kapışma bekleniyordu. O akşam hep birlikte yemeğe gittiğimizde yüz yüze geldik. Sarıldık öpüştük. Şaştı kaldı birileri. Birinin şöyle dediğini duydum: *"Bunlar eski kuşak, çekişmeyi de hoşgörmeyi de bilir bunlar!"*

Zaman zaman bir araya geldik ama iletişimimiz nedense kopuk kopuktu. Ağabey kardeş ikilemini mi aşamamıştık, yoksa ters giden bir şeyler mi vardı? Onların

bize geldiğini, bizim onlara gittiğimizi anımsıyorum. Bildiğim kadarıyla durgun ve devinimsiz, bir yanıyla etkin bir yaşam sürdü. Yürümekten pek hoşlanmazdı sanırım. Bacağını kırmasında da bunun payı vardır diye düşünürüm. Bana anlattığına göre otobüs beklerken yani neredeyse hiçbir zorlama yokken yere yığılıvermişti. Sıkıntılı ameliyatlar geçirdi. Dingin kişiliği yavaşlığı da gerekli kılıyordu belki. Öyle de olsa yaşama bağlıydı Kemal. Konuşmayı çok severdi. Birinde beni bir süre yönettiği bir dergiye çağırdı, gel görüşelim dedi. Gittim, o anlattı ben dinledim, o anlattı ben dinledim, böylece akşamı bulduk. Neler anlatmadı ki. Akşam olurken beni neden çağırdığını sordum. O da şaştı yaptığına: bir sürü bir şey anlatmış ama konuya girememişti. Neyse başka bir gün konuşuruz deyip görüşmeyi bitirdi. O konu neyse, onu bir daha konuşmadık. Daha sonra ne o açtı ne ben sordum. Her zaman sıcak görüşmelerimiz oldu ama. Çok seyrek karşılaşırdık ya da buluşurduk. Bunda benim soğukluğumun ve çekinikliğimin de payı vardır. İyi bir şairi, iyi bir arkadaşı yitirdik. İstanbul'da olmadığım için cenazesine gidemedim, çok üzgünüm. Daha doğrusu o toprağa verilirken ben Anadolu yollarındaydım. Işık içinde olsun her zaman. Şiiriyle genç insanlara çok güzel şeyler öğretti. Dilerim gençler de onu unutmazlar.[8]

Ataol Behramoğlu

Şiirin İşçisi ve Ustası

İşçilik ve ustalık arasındaki ilişkiler konusunda neler söylenebilir?

İşçilik süreçlerinden geçmeksizin usta olunabilir mi?

Söz konusu çalışma alanı *"zanaat"* ise, bu olanaksızdır.

Zanaat alanında önce çıraklık, ardından kalfalık süreçlerinden geçtikten sonra ustalık aşamasına ulaşılabilir.

Peki ya sanat alanında? Orada da aynı kurallar geçerlidir denebilir mi?

*"İstisna"*ları dışında, evet.

Birdenbire marangoz, çilingir, saat tamircisi, kaynak ustası vb. olunamayacağı gibi, birdenbire şair, ressam, müzisyen de olunamaz.

8 Afşar Timuçin, "Kemal Özer'le Yarım Yüzyıl", *Hayal Dergisi*, Sayı 31, Ekim Kasım Aralık 2009, s. 40-42.

Fakat konu sanat olduğunda, yine de istisnalarla karşılaşıyoruz.

Çok küçük yaşlarda beste yapabilen müzisyenler var. Akla gelebilecek en ünlü örneklerden biri **Mozart**'tır.

Yazın alanına bakalım:

Çocuk değilse de ergen yaşlarda çok başanlı ürünler vermiş roman ya da öykü yazarı anımsamıyorsam da, şiir türünde durum biraz değişik.

Rimbeaud, Lautremont, Lermontov, Puşkin vb. örnekler bir çırpıda sıralanabilir.

Resim için de yaklaşık şeyler söylenebilir.

Erken dönemlerinde önemli ürünler vermiş ressamlar var.

Konuyu uzatmaksızın şöyle denebilir:

Yetenek zanaat alanında da önemli olmakla birlikte, zanaatta ustalaşmak için belirli işçilik süreçlerinden kesinkes geçmek gerekiyor.

Sanat alanlarında ise yetenek ve çalışma arasında daha hassas ve kişiye özgü ilişkiler olsa gerek.

Yine de, belki çok az istisna dışında, işçilik süreçlerinden geçmeksizin iyi bir şair, ressam, müzisyen vb. olmak bana olası görünmüyor...

Sanatçı ya da zanaatçı, ustalaştıktan sonra işçilikle bağlar kopuyor mu?

Zanaatçı için, bir ölçüde evet.

Zanaatçı artık, öğrenmiş olduklarını daha az zahmetle uygulayan kişidir...

Sanatçı için ise durum burada farklılaşıyor...

Ustalaştıkça işinin daha da güçleştiği bile söylenebilir...

Çünkü o bildiklerini yineleyerek uygulayan değil, durmaksızın araştıran, kendini, biçemini yenileyen kişidir...

Ne başkalarından ne de kendinden kopya çekmeksizin yeni biçemler ve teknikler bulması, içerikte de gittikçe daha üst aşamalara ulaşması gerekir...

Zanaat alanında tekrar az çok kaçınılmazdır...

Sanatçı için ise bu, yerinde saymak olur...

30 Haziran Salı günü sonsuzca vedalaştığımız **Kemal Özer,** işinin hem işçisi hem ustası bir şairimizdi.

Mayakovski sözlükçesinden yararlanarak söylersek, o ölçüp biçen, kesip yontan, hızarlayan, rendeleyen, cilalayan, perdahlayan bir şairdi...

Şiirinin hem işçisi hem ustasıydı...

Yine Mayakovski örneğindeki gibi, ilki nasıl fütürizm döneminde edindiği becerileri, incelikleri, ustalıkları toplumcu gerçekçi şiire aktarabilmişse, Kemal Özer de tıpkı öyle, İkinci Yeni akımı sırasında edindiği tüm biçimsel kazanımları toplumcu gerçekçi şiire aktarmayı başararak bu şiiri güçlendirmiş, zenginleştirmişti...

Şu anda elimin altındaki son kitabı ve bence başyapıtı *"Temmuz İçin Yaralı Semah"*ı 18.06.08'de bana şu *"ithaf"*la imzalamış:

"yolun sona erdiği yerde yeniden yola çıkanların şiirleriyle..."

İlk okuduğumda demek ki çok da dikkatimi çekmemiş bu sözlerle, kitabı az önce raftan alıp yeniden karşılaştığımda, onların şimdi bambaşka, neredeyse *"peygamberce"* bir anlam kazandıklarını düşündüm...

Kemal Özer'in, şiirimizin bu seçkin ustasının, yaşarken şiiri ve deneyimleri, arayışları, buluşları, toplumcu şiirimize kazandırdıkları üzerinde yeterince ne yazık ki durulmadı...

Şairin birey olarak yolunun sona erdiği bu yerde şiirleri şimdi onun yaşam yolunu kaldığı yerden sürdürecekler...

Onları nice emekle, nice alın teri ve el becerisiyle, akılla, bilinçle, duyarlılıkla, sorumluluk duygusuyla, aynı zamanda hem sanatçı hem zanaatçı olarak yaratmış olan ustalarını daha geniş ve kalıcı ufuklara taşıyacaklar...[9]

9 Ataol Behramoğlu, "Şiirin İşçisi ve Ustası", *Cumhuriyet*, 11 Temmuz 2009.

B. Sadık Albayrak

Savaşımcı Şair Kemal Özer

Kemal Özer "savaşımcı şair tasarımı" diye bir kavram ortaya atmıştı. Çağının koşulları içinde mücadele eden, ucu toplumsallığa açılan bir kavga veren şairler bu kavram altında toplanıyordu. Pir Sultan Abdal'dan Tevfik Fikret'e, Nâzım Hikmet'ten Kemal Özer'e uzun bir şairler zinciri bu tasarımın değişerek, gelişerek bugüne gelmesini somutluyordu. Tevfik Fikret'ten yola çıkarak geliştirdiği bu kavramı ona şöyle uyguluyordu: *"Ad koymak gerekirse, bir 'savaşımcı ozan tasarımı' diyebiliriz girdiği yola* (Tevfik Fikret'in-b.s.a). *Sözle, saptamayla yetinmeyen, sözü sözcülüğe, saptamayı devinime doğru geliştiren bu ozan tasarımı, neredeyse şiirin tarihi kadar eskiye uzanmaktadır. Şiirin herkesi kapsayacak kadar geniş soluklu, ozanın herkes adına konuşacak kadar önder nitelikli olduğu o eski çağlara kadar."*[10] Bu kavramın, "tasarım" düşüncesini içermesinden dolayı Platoncu anlamda bir şair idesiyle karıştırılmaması gerekiyor. Tasarıma göre şair değil, şairlerin eylemi, şiirleri gerçeğinden yola çıkarak oluşturulmuş bir şair kavramı... Bunu bir şair "tipolojisi" oluşturma denemesi olarak görmek mümkün.

Gelenek dediğimiz sürekli birikimin ayrıştırılması ve daha açıklayıcı bir kavrama kavuşturulması da diyebiliriz buna. Savaşımcı şair tasarımı, yanı sıra, daha doğrusu karşısı sıra iktidarı meşrulaştırıcı, koşulları mutlaklaştırıcı egemen şair tasarımından da söz edebiliriz.

Kemal Özer'e uyguladığımızda, bu zinciri getiren savaşımcı şairlerin çizgisini "tasarım" kavramının gerektirdiği, bir ön bilinçle, kurguyla ve günün köklü bilinci ışığında yaşama geçirme çabasını buluruz, Kemal Özer'in yaşamını ve eserini, savaşımcı şair tasarımının sınırları içinde ve bu kavramın en verimli somutlaşması biçiminde gerçekleştirme arayışı olarak görmek mümkündür.

Anlarsınız, okurken yanlış bir şiiri,
kendi sesinizle dirilttiğiniz düşman
ne kadar köprü varsa yaşamla aranızda
biliyor önce onları atmak gerektiğini,
sözcüklerle kurulduğunu biliyor köprülerin
geçmiş serüvenleri bugüne bağlayan.

10 Kemal Özer, "Bir Ozan Tasarımı'nın Atası Olarak Tevfik Fikret", *Tevfik Fikret, Savaşımcı Bir Şair Tasarımı, TYS Tevfik Fikret Günleri Bildirileri*, Yayına Hazırlayanlar: Nihat Ateş, B. Sadık Albayrak, 2002, İstanbul.

Öyleyse dersiniz ulaşmak yetmez
nice kan ve acıdan sonra zafere,
yapmak ve kazanmak kadar savaşı
sürdürmek de gerekir düşünce ve bilinçte,
durmadan sürdürmek, çoğaltmak, tazelemek
en köklü yorumdan en küçük anıya dek.
(s.134)

Kemal Özer, Can Yayınları'ndan yayımlanan toplu şiirlerine *Çağdaş ve Boyun Eğmeyen* adını vermişti. "Boyun eğmeyen" bu savaşımcı şairin temel niteliğiydi. "Çağdaş" ise savaşımın artık, "sınıf savaşımı" niteliği kazandığı güncel ve çağdaş toplumun bilincini taşıyan şairi anlatıyordu.

Şiirine bu denli bilinçli bir çerçevede yaklaşmış şair az bulunur. 1950'lerin egemen şiir anlayışı "İkinci Yeni" etkisindeki ilk üç şiir kitabından sonra on yıla yakın şiir yazmaması da bu işini ve işlevini sorgulayıcı tutumunun sonucudur. Şair emeğini kendiliğinden, doğaçlama bir şiir gelişiminin kaprislerine bağımlı kılmamıştır; attığı her adım tasarım ile gerçekliğin çelişkili ve verimli buluşmasını somutlar. Şöyle yazmıştı uzun suskunluk döneminden sonra *Kavganın Yüreği*'nde:

Bunca geç kaldığıma üzgünüm
Bulanıklıktan sıyırıp yaşamı
Açmakta çalışkan ellere.
(...)

Üzgünüm, insanın dağılan yüreğini
bir dizeyle birleştirmek için
bunca geç kaldığına şiirlerimin

Ama övünüyorum gene de kardeşler,
kavgaya girmekte geciksem bile
yanınızda olacağım yaratırken zaferi.[11]

Kemal Özer'i yitirdiğimizde onunla ilgili birkaç söz söyleyen şair dostlarından biri, Sennur Sezer de şairi anlatan temel kavramın "tasarım" olduğunu vurgulamıştı.

11 Kemal Özer, *XX. Yüzyıldan Duvar Kabartmaları-1*, Bütün Şiirleri, Yordam Kitapları, Eylül 2000, İstanbul s.89.

Bütün sanat etkinliklerinde belirleyici yer tutan tasarım süreci şair Kemal Özer'de yalnızca sanatsal yaratım sürecini değil, şairin bütün yaşamını da kapsıyordu. Tasarım, yazacaklarını sıraya koymadan, yazdıklarını topluluklar önünde açıklamaktan, kitaplarının yayınını üstlenmekten savaşımcılığı konuşarak ve yazarak sürdürmeye, yaşamın büyük bölümünü yöneten bir düzenleme anlamına geliyordu.

Kemal Özer'de, sosyalist gerçekçi yazarlarda gördüğümüz bir başka niteliği buluyoruz: Edebiyatı bir türle sınırlamama, yalnızca şiirle yetinmeyip öykü, deneme, eleştiri, çocuk kitapları, anı yazmayı da üretim kapsamına alma. Yaşamı ve sanatı bir kavga olarak kavrayınca, bu kavgada cephenin gereksinimlerine göre üretimde bulunma zorunluluğuna bağlayabiliriz bunu. Bir yazısında şairliği cephe gerisinde yürütülen bir savaşa benzetir.[12] Bu durumda bir türün olanaklarıyla kendini sınırlamayıp "yaşamı bulanıklıktan sıyırıp" emekçi mücadelesine açmak için yazının bütün olanaklarını seferber etmek gerekecektir.

Şiiri "kavganın yüreği"ne benzetmişti, şairliğini "bilinç işçiliği" olarak tanımlamıştı. Bunu gerçekleştirmek için ilk üç kitabıyla geliştirdiği şiir birikimini ve ustalığını bir yana bıraktı, yeni baştan tanımladığı amaca uygun yeni bir şiir kurdu. Belki tersi örnekler vardır; toplumcu bir şiir anlayışından, gerçekçilik karşıtı, anlamsız şiire geçenler olmuştur, ama Kemal Özer'in yaptığını, bu bilinçli köklü dönüşümü gerçekleştiren şair çıkmamıştır. Çünkü o, "İkinci Yeni" anlayışında elde ettiği dil ve anlatım olanaklarını ezilen sınıfın mücadelesinde işe yaramaz görüp bir kenara bırakmıştır. Seslendiği insana uygun bir dil ve anlatım, yeni bir şiir estetiği kurmaya girişmiştir.

Seçkin değil seçilmiş okur

O dönemdeki şiirlerinde sık karşımıza çıkan at imgesinin savaşımcı dönemde nasıl dönüştüğüne şöyle bir örnek verebiliriz. *Tutsak Kan* kitabındaki bir şiirde şu dizeleri okuruz:

atımı
bir yerde durmamanın
güzelliğine bağladım (s.73)

Kavganın Yüreği'ndeki bir şiirde at insanlara gerçeğin bilgisini ulaştıran bisiklet gazetecinin koşusunu güzelleştiren bir benzetme öğesidir:

12 Kemal Özer, , Yordam Kitapları, 2000, İstanbul, s.40.

Ay görünmez olur, görünür bisikleti ilk gazetecinin. Sürer ayağı üzengide, doludizgin. Yelesi bembeyaz köpükten.

(...)

Sakladı bunca yıl yüreğinde, ilk kıvılcımları kavganın, dağılır birer ikişer kentin alanlarına. (s.95)

Belirsizlikten belirliliğe, karmaşıklıktan yalınlığa, arayıştan bağlanışa ulaşan bir yolculuktur bu. Kemal Özer'in yalın, açık ve anlaşılır, anlamlı bir şiir yazması aynı zamanda seçilmiş bir okur kitlesine yöneliktir. Daha baştan bu şiiri değerlendirecek, önemseyecek ya da önemsemeyecek edebiyat eleştirmeni ile halktan okur arasında bir seçim yapar.

Günlüklerinin ilk cildi *Tanık Günler*'de okuduğumuz şu parça Kemal Özer'in şiirinin okurunu nasıl bu savaşımdaki yerine göre seçtiğini anlatır: "Bilgiler aktarmak değil şiirimin isteği. Bilinç vermek, onu geliştirmek emekçilerde. Doğrudan doğruya bu - en kısa yoldan anlatırsak. Aydınlar beğenmeyebilir. Çünkü onların bilgilerine yeni bir şey katmıyor, doğaötesi gizler getirmiyor, kapalı bir şeyleri açmıyor. Gereksinme duydukları bu isterlere yanıt yok yazdıklarımda. Belki yalnız bir tat almadır buldukları, ilgilendikleri. İncelmiş damaklarıyla okurken."[13]

Bu, yapıtının değerlendirilmesi, beğenilmesi, ünlenmesi süreçlerinde şair açısından benzersiz, yeni bir tavırdır. Bu tavra savaşımcı şair tasarımının bir başka niteliğini belirlemek için eğilebiliriz. Demek ki savaşımcı şair, yazdıklarının karşılığını seçtiği okur kitlesinde arayan ve o kitlenin gereksinimini karşılayan bir şiir kurmaya çalışan bir şairdir. Seslendiği kitleye götüren bir dil geliştirmeye, işlediği öze uygun bir biçim kurmaya çalışan şairdir. Kemal Özer bunu başarmıştır. Bugün şiirleri okunduğunda emekçi kitlelere yalnız bilinç değil, duyarlılık, yüreklilik, kararlılık da taşıyacaktır. Yaşamı bütün ilişkileri içinde göstermeye çalışan bu şiir, o yaşamı savunmak ve dönüştürmek için emekçinin yararlanacağı kazanımdır. Bu aşamada Kemal Özer'in şiirlerindeki temel kavramları ele alabiliriz.

Yaşam

Yaşam kavramı, Kemal Özer'in şiirinin en temel kavramıdır diyebiliriz. Yaşam bütün olumlu niteliklerin taşıyıcısıdır. Bu nedenle insan yaşamını sömürü, yoksul-

13 Kemal Özer, *Tanık Günler 1*, (19 Haz. 1971), Yordam Kitapları, İstanbul, s.22

luk ve zulümle engelleyen, insanca gelişmesini önleyen her şeye karşıdır. Yaşam kitap adlarında da kendini duyurur: *Yaşadığımız Günlerin Şiirleri, Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya.*

"Şafağın Kanıyla" şiirinde insanın bütün mücadelesi yaşamda simgeleşmiştir:

Yaşamı savunmak için. Horlanan, yerlerde sürüklenen, çiğnenen yaşamı.

(...)

Ve yıkamak için, şafağın lekesiz kanıyla. (s. 115)

"Senden Aldığım Haber" (5 Nisan 1973) şiirinde yaşamın çağdaş tarifini buluruz.

öfkem daha büyük mayalanıyor bileklerimde
daha hızlı çarptırıyor yüreğimi
sürekli bir kavga olan yaşam. (s. 147)

Ekmek kavgası, onurlu bir yaşam mücadelesi, adil bir dünya arayışı, sömürüsüz bir toplum kavgası ve daha onlarcasını göz önüne alırsak "sürekli bir kavga olan yaşam" bizi bilinçli olmaya çağırmaktadır. Bu kavgada tarafsız olanlar yaşamı engelleyenlerin safında olmaktan başka bir şey yapmıyorlardır. Hele edebiyat alanında yapılıyorsa bu, düpedüz sömürücülerin çıkarınadır. Onları sorguladığı bir şiirinde, "Sormalı Alkışlamadan Önce"de yaşama karşı tutum bir denektaşıdır:

Ne esirgeyenlerin yanında yer almış
ne yaşamı üretenlerin bunca yıl. (s. 148)

Şair için yaşamı üretenlerin safında olmak, yaşamın güzelleşmesi için mücadele etmek değerler dizgesinin temel ölçütüdür. Bu değerler dizgesinin ikinci temeli yaşamı üreten emekçiye dayanır.

Emekçi

Yaşam sürekli kavgaysa, bu kavganın taraflarından emekçi, yaşamı üretendir ve er geç mutlu yaşamı, insandan esirgeyenlerden kurtaracak geleceğin kurucusudur. Hatta bugün bilinçsiz ve umarsız da olsa böyledir bu. İsa Çelik'in fotoğraflarından esinlenerek yazdığı "Kurgu" şiirinde her şeyi üretmeyi beceren ama bilinçsizlikten mutlu yaşamı örgütleyemeyen emekçilerin ellerini çizer:

Söyle istediğin kadar, söz geçiremeyeceksin
ellerine bir gün

iş görmeyi öğrendikleri gibi öğrenecekler
düşünmeyi de
alınyazısını da alt üst edecekler; yalnız
toprağı değil
yalnız tohumu değil öfkeyi de öğütecekler
o zaman

bir hesaplaşma saati olacak her akşam
kurdukları (s.151-152)

Kemal Özer'in saflarında savaşıma katıldığı ve geleceğin kurulması yolunda şiiriyle duyarlı kılmaya çalıştığı emekçi nasıl bir emekçidir? Bu şiirinde de ipuçları görüleceği gibi, henüz kendi çıkarlarının bilincine tam varmamış ve toplumu sosyalist bir anlayışla yeniden kurma mücadelesine tam girişmemiş bir emekçidir. Onun öncü örneklerine "Yaşadığımız Günlerin Şiirleri"nde rastlasak da, "Araya Giren Görüntüler"de, alınyazısını altüst edecek emekçilerin mücadelesinin nasıl durdurulduğunu görürüz. Şimdi Nerdeyse şiirinde altmışların ve yetmişlerin emekçi mücadelesinin birikimlerinin seksenlerde karşılaştığı engel iki dizeye sığdırılmıştır:

Alınlarımıza biriken güneş
şimdi nerdeyse soğuyacak. (*XX. Yüzyıldan Duvar Kabartmaları-2*, s. 21)

70'lerdeki şiirlerde emeğin ve emekçinin imgesi daha çok doğayla iç içe çizilir. Orakla ekin biçen köylü, şairin "deniz orakçısı" dediği balıkçı, duvar ören dülger...

"Dülger" şiirinde bu emekçinin yapıcılığı kadar yıkıcılığını da gösterir bize şair.

Bakıyorsun ördüğü ellerinin
duvar değil koskoca bir dünya.
Hazır başka kentleri de yıkmaya
yeniden kurmak için yüreğin. (s. 107)

Kemal Özer'in emekçinin en iyi anlatımını verdiği şiirlerinden biri "Haliç"tir. Bir belgesel filme eşlik eden bu şiirde şairin gerçekliği ilişkileri gösterecek biçimde birbirine bağlayan imgelerle çizişine hayran oluruz. Haliç kıyısında ilerlerken bütün Türkiye'yi gösterir bize Kemal Özer. Cibali fabrikasında yalnızca tütün işleyen işçiler değil, uzak Ege toprağında tütün dizenler de önümüze gelir. Mezbahada kesilen kuzular, doğu otlaklarındaki çobanların emeğini de hatırlatır. Otuz yıl

önceki Haliç'i anlatan bu şiir aynı zamanda bugün bambaşka bir yere dönüşmüş bölgenin şiirden örülü çarpıcı bir müzesi gibidir.

1999 yılında yayımlanan *Onların Sesleriyle Bir Kez Daha* kitabında yıkmak ve kurmak için yürüyüşe geçen emekçinin şiiri vardır. Şair onların diliyle, onları duyurmak için geçici bir süreliğine konuşmaktadır. Ya da, "Şiirin herkesi kapsayacak kadar geniş soluklu, ozanın herkes adına konuşacak kadar önder nitelikli olduğu o eski" dünyadaki gibi, eşitlik ve özgürlük dünyasının, gelecekte kurulacak dünyanın sözcüsü, savaşımcı şairi olarak konuşmaktadır.

Nelerden söz açıldıysa bu şiirlerde,
konuşan kim olduysa, onlar adına.
Ödünç alınmıştır sözcükler bile
eşlik etmek için onların şarkılarına-
ödünç alınmıştır geleceğin dilinden.

Buradaki şiirlerde eyleme geçen emekçinin kendini ve başkalarını dönüştürme gücünü gösterir bize şair. Yürüyüş şarkılarından bir örnek bunu daha iyi anlatacaktır:

Omuzlar akıyor omuzlarımın dibinden
boyuna ve
düşünüyorum: nasıl kurtuldu sesim,
ağzımın içinde
öylece beklerdi ne vakit karşılaşsa kapalı
bir kapıyla,
bilmezdi öfkelenmek nedir biri
duymazdan gelse
ya da sırtını dönüp yürüse düşmezdi arkasına
boğazına sarılmak ya da sarsmak için
tutup yakalarını,
nasıl kurtuldu zincirlerinden şimdi, nasıl
yalıma keserek
her an fışkırmaya böyle hazır!

Yaşam gibi emekçi de dinamik bir oluşumdur. O da duruma ve döneme göre değişir ve gelişir. *Onların Sesleriyle Bir Kez Daha*'da alınyazısını değiştirmek için

ortaklaşa eyleme geçen emekçi çıkar karşımıza. Eylem bir yerde birikir ve ülkenin adını değiştirecek devrimci güce erişir artık.

Her gün yeni ağızlar eklendi ağızlarına, yeni
yollarla tanıştı ayakları, her gün yeni kabuklar
çatladı,
yeni kulaklar işitmeye başladı söylediklerini,
bir kent
oldular sonunda
ve adını değiştirdiler ülkenin.

Ortaklaşma

Kemal Özer şiirinin en önemli değerlerinden biri de *Onların Sesleriyle Bir Kez Daha*'da dönüştürücü soluğunu duyduğumuz ortaklık, ortaklaşa eylem, dayanışma, işbirliği duygusudur. Özgünlüğün temel estetik değerlerden biri ilan edildiği bireyci burjuva şiirinin tersine Kemal Özer şiiri bireysel bir özgünlükten çok, emekçilerin dünyasının ortak değerleriyle ve emekçiler için bugüne kadar oluşturulmuş ortak estetik birikimin verileriyle örülüdür. Sanki bunu özellikle vurgulamak istercesine başka sanatçılarla işbirliği içinde kitaplar oluşturmuştur. *İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle* kitabı İsa Çelik'in bir fotoğraf sergisindeki portreler ve fotoğraflardan yola çıkarak yazılmış şiirlerden oluşur. *Bir Adı Gurbet* de fotoğraflara eşlik eden şiirlerden kuruludur. Güner Ener'in resimleri için yazılmış şiirler, Altan Yalçın'ın belgesel filmi Haliç için yazılan destansı şiir bu tutumun yansımalarıdır. Kemal Özer, şiirlerinde de dizeler, imgeler ödünç almaktan kaçınmaz. *Sevdalı Buluşma* kitabına esin veren dize Özdemir İnce'den alınmıştır. Nâzım Hikmet'in, Bertolt Brecht'in şiirlerini ve yöntemini sürdürdüğünü düşünürüz onu okurken. Bütün bu ortaklaşma arayışı ve bireyci bir özgünlük kompleksinin olmaması Kemal Özer'in kavgasında ne kadar samimi olduğunun bir başka derin yansımasıdır. Eğer işçi ve emekçilerin ortak kavgasına, ortak dünyasına katılacaksa şiir, bu dünyanın dayanışma, katkıda bulunma, ortaklaşma isterlerine de açık olacaktır. Bireyci şair ben'inin değil, bu dünyanın toplumsal ben'inin özgünlüğü peşinde koşacaktır. Kemal Özer'in bu yanının geniş kapsamlı biçimde araştırılması, incelenmesi gerekir.

Görünenin Arkasındaki Gerçek

Kemal Özer şiiri işçilere bilinç kazandırma şiiri olmayı amaçlamıştı dedik. Bu bilinç taşıma işinde her insani olay ve durum karşısında temel bir sorunu çözmeye çalışır. Görünen ile gerçek arasındaki ilişki nasıldır? Görünenin arkasındaki gerçek nedir? *Kimlikleriniz Lütfen* kitabında insanın görünen kimliğinin yetmediği, yaşamın içindeki kimliği, mücadele içindeki kişiliği ortaya konur. Bir turist rehberini anlatan şiir, görünenle gerçek arasındaki çelişkiyi, tarihsel ve kültürel nesnelerin, değerlerin göründüğü gibi masum olmadığını ortaya çıkarırken, şiirinin temel yöntemini açımlar. Bir hançer yalnızca tarihi bir müze nesnesi değildir, hançeri tutan el, kestiği gırtlak ile toplumsal bir ilişkinin taşıyıcısıdır.

Bu eleştirel, sorgulayıcı bakış açısıdır ki Kemal Özer'i tasarladığı bilinç taşıyıcısı işlevi yerine getiren bir şiir yaratımına kavuşturur. Şiirine giren her değer, bu toplumsal, tarihsel sorgulamadan geçer ve insani anlamına kavuşturulur.

Nasıl açıksa şu Mart göğü
şiir de öyle okunaklı şimdi -
mekik vuruyor cesaret kumaşına
yarını kuracak aydınlık için,
yalandan ayırmak için gerçeği
sürüyor kavga terimlerini namluya, (s. 140)

Bir yıl önce Kemal Özer 15 yıllık bir çalışmanın ardından Sivas Katliamı'nın şiirini *Temmuz İçin Yaralı Semah*'ı yayımladı. Hemen arkasından 16 Haziran Kavşağı'na başlamıştı. Kırk yıllık bir birikimle 15-16 Haziran'ın şiirini yazacaktı. Zamanı yetmedi. Haziranda yitirdiğimiz şairlerden biri oldu. 2 Temmuz günü Kozlu mezarlığında toprağa verdik onu. Bu yaşamın şairini, emekçilerin kavgasının şairini, ortaklaşmacı değerlerin şiirini yazan ustayı kendi sözleriyle analım bir kez daha. Yeni kuşakların, emekçi sınıfların yaşamı özgürleştirme mücadelesi gürleştikçe onu sürdürmek, ona layık şiirler yazmak da daha olanaklı olacaktır.

Durur ilkyazın sürgünü
inancın rüzgârgülü durmaz

durur uykunun özsuyu
yarının coşkusu durmaz

durur sarkacın gitgeli
kavganın yüreği durmaz

(s.87)

Kemal Özer çocuklarla birlikte

Kemal Özer'in kitaplarından bazılarının kapakları

Kemal Özer'in Yayınları

Şiir Kitapları

Gül Yordamı, Yeditepe Yayınları, 1959
Ölü Bir Yaz, 1.Basım, Kasım 1960
Tutsak Kan, Sürek Yayınları, 1. Basım, Temmuz 1963
Kavganın Yüreği, Yücel Yayınevi, 1. Basım, Mayıs 1973
Yaşadığımız Günlerin Şiirleri, Habora Kitabevi, 1. Basım, 1974
Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya, Cem Yayınevi, 1. Basım, Aralık 1975
Geceye Karşı Söylenmiştir, Cem Yayınevi, 1. Basım, 1978
Kimlikleriniz Lütfen, Yazko Yayınları, 1. Basım, 1981
Araya Giren Görüntüler, Varlık Yayınları, 1. Basım, Mayıs 1983
Sınırlamıyor Beni Sevda, Can Yayınları, 1. Basım, 1985
İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle, Yordam Kitapları, 1. Basım, Ekim 1990
Bir Adı Gurbet, Yordam Kitapları, 1. Basım, Ekim 1993
Oğulları Öldürülen Analar, Yordam Kitapları, 1. Basım, Haziran 1995
Onların Sesleriyle Bir Kez Daha, Yordam Kitapları, 1. Basım, Mart 1999
Sevdalı Buluşma, Adam Yayınları, 1. Basım, Şubat 2005
Temmuz İçin Yaralı Semah, Yordam Kitap, 1. Basım, Haziran 2008

Seçmeler

Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya, Yazko Yayınları, 1. Basım, 1982
Çağdaş ve Boyun Eğmeyen, Can Yayınları, 1. Basım, 1985
100 Şiir, Yordam Kitapları, 1. Basım, Ekim 1996
Birlikte, Aynı Ateşten Geçerek, Evrensel Basım Yayın, 1. Basım, Ekim 2003
Dalgayı Haber Veren Yakamoz, Toroslu Kitaplığı, 1. Basım, Ocak 2006
Takas, Sanat Cephesi Yayınları, 1. Basım, Kasım 2006

Toplu Basımlar
XX. Yüzyıldan Duvar Kabartmaları 1, Yordam Kitapları, 1. basım, Eylül 2000
XX. Yüzyıldan Duvar Kabartmaları 2, Yordam Kitapları, 1. basım, Eylül 2000
Yaralı Karanfil, Kırmızı Yayınları, 1. basım, Ekim 2009

Seslendirmeler (kaset ve cd)
Şiirlerden Bir Gökkuşağı, Yeni Dünya Plak ve Yayınları, 1995 İstanbul
Birlikte, Aynı Ateşten Geçerek, Güvercin Müzik, 2004

Çocuk Kitapları
Nasrettin Hoca (1975)
Tatil Köyünün Çocukları (1981)
Trenler Ne Güzeldir (1983)
Dünya Onlarla Daha Güzel
Şiirlerle Ezop Masalları (1993)
Çiçek Dürbünü (1994)
Şiirlerle Andersen Masalları (1995)
Sinemayı Seven Çocuk (1997)
Sorulardan Bir Gökkuşağı (1999)
Güneş Arkasına Baktı (2000)
En İyi Arkadaşım, TUDEM Yayınları, 1. Basım, Ekim 2008
Dünya Onlarla Daha Renkli, TUDEM Yayınları, 1. Basım, Şubat 2009

Öyküler
Baba ile Kız, Yordam Kitapları, Mart 1999

Denemeler
Umut Edebiyatı Yedi Canlıdır, Yordam Kitapları, 1. Basım, Mart 1992
Acı Şölen, Yordam Kitapları, 1. Basım, Mayıs 1992
Gün Olur Söze Yazılır, Yordam Kitapları, 1. Basım, Şubat 1992
Yaşadığımız Günlerin Yazıları, Yordam Kitapları, 1. Basım, Ekim 1996
Benim Ellerimi Al, Benim Gözlerimi Kullan, Yordam Kitapları, 1. Basım, Mart 1999
Şiiri Sorgulayan Yazılar, Yordam Kitapları, 1. Basım, Eylül 2000
Bendeki Görüntüler, Yordam Kitapları, 1. Basım, Eylül 2000

Derlemeler
Soruların Gündeminde, Yordam Kitapları, 1. Basım, Haziran 1995
Oradaydım Diyebilmek, Yordam Kitapları, 1. Basım, Ekim 1996
Eleştirilerin Gündeminde, Yordam Kitapları, 1. Basım, Mart 1999
Sanatçılarla Yazışmalar, Yordam Kitapları, 1. Basım, Kasım 1999
45. Sanat Yılında, Yordam Kitaplan, 1.Basım, Eylül 2000
Sana Dün Bir Tepeden Baktım... Şiirlerle İstanbul, Alkım Yayınevi, 2003
Bulgaristan Mektupları, Nâzım Kitaplığı, 1. Basım, Ekim 2006

Gezi Kitapları
Güldeki Şafak, Habora Kitabevi Yayınları, 1. Basım, 1979
Düşmanı Kardeş Yapmak, Yordam Yayıncılık, 1. Basım, Ekim 1994

Anılar
İkinci Yeni'den Toplumcu Şiire, Yordam Kitapları, 1. Basım, Mart 1999

Günlükler
Tanık Günler 1, Yordam Kitapları, 1. Basım, Aralık 1993
Gölgeden Güneşe, Yordam Kitapları, 1. Basım, Mart 1999
Günlerle Yolculuk 1, Hayal Yayınları, 1. Basım, Eylül 2009
Günlerle Yolculuk 2, Hayal Yayınları, 1. Basım, Eylül 2009

Söyleşiler
Sanatçılarla Konuşmalar, Çağdaş Yayınları, 1. Basım, Şubat 1979

Çeviriler
Haydut Otu (Lubomir Levçev'ten Fahri Erdinç'le, 1979)
Benimdir Bu Dünya (Georgi Cagarov'tan Fahri Erdinç'le, 1982)
Kurşun Asker (Lubomir Levçev'ten Fahri Erdinç'le, 1984)
Temiz Yürekle (Attila Jozsef'ten Edit Tasnadi'yle, 1986)
Zamanın Sözü (Nicolae Dragoş'tan Erem Melike Roman'la, 1989)
Zambak ve Gölge (Federico Garcia Lorca'dan Gülşah Özer'le, 1990)
Sevdiğime Seslenir Gibi (Pablo Neruda'dan Sibel Özbudun'la, 1992)
Suskun Sesler (Romen kadın ozanlardan Ergin Koparan'la, 1992)

Kuşlar Havalanıyor Yüreğimden (Sara Mathai Stinus'tan Gülşah Özer'le, 1997)
Köpüklenen Gök (Miklos Radnoti'den Edit Tasnadi'yle, 1997)
Granit Destanı (Lıçezar Elenkov'tan Ömer Çandır'la, 1997)
Bir Yıldızdı Taşıdığım (Lubomir Levçev'ten Gülşah Özer'le, 1999)
Yüzünün Arkasında Mayıs (Macar kadın ozanlarından Edit Tasnadi'yle, 2007)
Kışın Bir Ağacın Binde Biri (Erik Stinus'tan Gülşah Özer'le, 2007)

Aldığı Ödüller
Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü (1976)
Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü (1982)
Yunus Nadi Şiir Ödülü (1991)
Ferit Oğuz Bayır Düşün ve Sanat Ödülü (1993)
Damar Dergisi Edebiyat Emek Ödülü (1999)
Truva Kültür ve Sanat Ödülü (2000)
Dionysos Şiir Ödülü (2001)
Homeros Şiir Ödülü (2008)
Pen Şiir Ödülü (2008)
Altın Portakal Şiir Ödülü (2008)

Kaynakça

Süreli Yayınlar

Akbal, O."Yaşadığımız Günler", *Barış Gazetesi,* 24 Şubat 1974

Akbal, O.,"Bir'Sevdalı Buluşma'da...", *Cumhuriyet,* 27 Aralık 2007

Alemdar, H.,"Kimin Yüreği Bölünmeden Kalabilir", *Cumhuriyet Kitap,* 13 Ocak 1994

Alpay, N.,"Sivas Acısı", *Milliyet Kitap,* 9 Temmuz 2008

Altınkaynak, H.,"Kimlikleriniz Lütfen", *Sanat Olayı,* Mart 1982

Başaran, M.,"Sınırlamıyor Beni Sevda", *Milliyet Sanat,* 1 Şubat 1988

Behramoğlu, A.,"Şiirin İşçisi ve Ustası", *Cumhuriyet,* 11 Temmuz 2009.

Bezirci, A.,"Sanat Dünyasında Ne Var Ne Yok", *Yeni a Dergisi,* Ağustos 1973

Bezirci, A.,"Geceye Karşı Söylenmiştir", *Sanat Emeği,* Kasım 1978

Binyazar, A.,"Bilinç İşçisi", *Barış Gazetesi,* 12 Temmuz 1973

Cömert, B., "Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya", *Türk Dili,* Nisan 1977

Ecer, S.,"Şiir ve Siyaset", *Yurt ve Dünya,* Mayıs 1977

Dinamo, H. İ.,"Yaşadığımız Günlerin Şiirleri", *Yeni Ortam,* 4 Mart 1975

Duyan, E.," Kemal Özer'le Edebiyatta Toplu Hareketler Üzerine", *Sanat Cephesi,* Nisan 2008

Ertop, K.,"Aşığın Mekanı Kahveler, Hanlar", *Kitap-lık,* Sayı 90, Ocak 2006.

Fişekçi, T.,"Şairin Yıldızı Ne Zaman Parlar?", *Cumhuriyet,* 6. 4. 2005

Gündoğdu, C."Geceleyin Bir Yıldıza Bakarken", *İnsancıl,* Sayı 229, Ağustos 2009, s. 1-2.

Halman, T. S.,"Geceye Karşı Söylenmiştir", *World Literature Today,* Kış 1979

Hızlan, D.,"Geceye Karşı Söylenmiştir", *Cumhuriyet,* 20 Temmuz 1978

Hızlan, D.,"Gözlemevinde Bir Şair: Kimlikleriniz Lütfen", *Cumhuriyet,* 28 Ocak 1982

Hızlan, D.,"Yaşamın Aydınlandığı Anlar", *Hürriyet,* 23 Ağustos 1983

Hızlan, D.,"Aşk İmiş Ama...", *Hürriyet,* 24 Şubat 1988

Hızlan, D.,"Salim Rıza Hocanın Anısına", *Hürriyet,* 29 Kasım 1998.

Hızlan, D.,"Kuşağımdan bir acı daha", *Hürriyet,* 2 Temmuz 2009

İnce, Ö.,"Nereye Böyle Kemal Özer Yoldaş", *Hürriyet,* 5 Temmuz 2009

Kurdakul, Ş.,"Dönergün", *Yelken,* Temmuz, 1959

Mısır, M. B.,"Kemal Özer Şiiri", *Evrensel Kültür,* Nisan 1995

Mısır, M. B.,"Eylül, Zulüm ve Umut", *İnsancıl,* Temmuz 1995

Mısır, M. B.,"İnsanlığın Toplumsal Kurtuluş Bildirisi Olarak Kemal Özer Şiiri", *Evrensel Kültür,* Nisan 1995

Mısır, M. B.,"Kavganın Yüreği Durmaz", *İnsancıl,* Haziran 1996

Öngören, F.,"Kemal Özer'in Son Şiir Kitabı Üzerine", *Ataç,* Ekim, 1963

Öngören, F.,"Yaşadığımız Günlerin Şiirleri", *Yeni a Dergisi,* Nisan 1974

Özdemir, E.,"Sorgudaki Ozan", *Varlık,* Nisan 1982

Özer, K.,"Niçin Şiir Dergisi?", *Şiir Sanatı,* Sayı 1, Kasım, 1965

Özer, K.,"Kendi Anlatımıyla Yaşam Öyküsü", *Öykü Dergisi,* Mart 1976.
Özer, K.,"Neyle Başlar İnsan Yüzü", *Eleştiri Dergisi,* 1 Nisan 1980
Özer, K.,"Kitabın Öyküsü", *Gösteri,* Şubat 1991
Özkınımlı, A.,"Sözcük İşçiliğinden Bilinç İşçiliğine", *Öykü,* Mart 1976
Özmen, M.,"Belleğini Yitirmeyen Şair... Kemal Özer", *Mavi Defter,* 15 Ekim 2008
Özyalçıner, A.,"Kemal Özer'in Şiirinde Güncellik", *Varlık,* Haziran 1995
Parlatır, İ.," Değinmeler", *Türk Dili,* Ağustos 1991
Sezer, S.,"Gerçekçi Şiirler Yıldızlardan da Söz Açar", **Gösteri**, Eylül 1983
Sezer, S.,"Oğulları Öldürülen Analar", *Varlık,* Nisan 1996
Sezer, S.,"Söylendiği yerde kalmaz sözü Özer'in", *Radikal Kitap,* Sayı 434, 10 Temmuz, 2009, s. 10.
Tamer, Ü.,"Yürüyene Bir Tek Acının Yolu Açık", *Milliyet,* 27 Mart 2005
Tamer, Ü.,"Utancın yüzü yanıp durdukça", *Sabah,* 14 Temmuz 2008
Tamer, Ü.,"Kemal Özer'i Gülümseyerek Anmak", *Sabah,* 6 Temmuz 2009
Timuçin, A.,"Kemal Özer'le Yarım Yüzyıl", *Hayal Dergisi,* Sayı 31, Ekim Kasım Aralık 2009, s. 40-42.
Turan, B.,"Kemal Özer Şiiri'nin İkinci Yeniden Toplumcu Şiire Yolculuğu", *İnsancıl,* Sayı 241, Ağustos 2010, s. 21-23.
Uçarol, T,"Kemal Özer'de İki Aşk İç İçe Şiirler", *Varlık,* Temmuz 1986
Yavuz, H.,"Kavganın Yüreği", *Milliyet Sanat,* 29 Haziran 1973

Kitaplar

Behramoğlu, A., *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi,* 1987
Engels, F., *Doğanın Diyalektiği,* (Çev: Arif Gelen), Sol Yayınları, Ankara, 1991.
Kagan, M., *Estetik ve Sanat Dersleri,* (Çev: Aziz Çalışlar), İmge Kitabevi, Ankara, 1993.
Lukacs, G., *Estetik III,* (Çev: Ahmet Cemal), Payel Yayınevi, İstanbul, 1988, s.19-20
Özer, K., *Kavganın Yüreği,* Yordam Yayıncılık, 4. Basım, Ekim 1989
Özer, K., *Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya,* Yordam Yayıncılık, 5. Basım, Mart 1990
Özer, K., *Geceye Karşı Söylenmiştir,* 3. Baskı, Yordam Yayıncılık, Mart 1990
Özer, K., *Kimlikleriniz Lütfen,* Yordam Yayıncılık, 5. Basım, Eylül 1990
Özer, K., *Insan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle,* Yordam Kitapları, 1. Basım, Ekim 1990
Özer, K., *Tanık Günler 1,* Yordam Kitapları, İstanbul, 1993
Özer, K., *Araya Giren Görüntüler,* Yordam Kitapları, 3. Basım, Ekim 1994
Özer, K., *Oğulları Öldürülen Analar,* Yordam Kitapları, İstanbul, İstanbul, 1995.
Özer, K., *Yaşadığımız Günlerin Şiirleri,* Yordam Kitapları, 4. Basım, Aralık 1996
Özer, K., *Sınırlamıyor Beni Sevda,* Yordam Kitapları, 4. Basım, Şubat 1998
Özer, K., *İkinci Yeniden Toplumcu Şiire,* Yordam Yayınları, İstanbul, 1999.
Özer, K., *Şiiri Sorgulayan Yazılar,* Yordam Yayınları, İstanbul, 2000.
Özer, K., *Temmuz İçin Yaralı Semah /Yangın Şiirleri,* Yordam Kitap, İstanbul, 2008
Özer, K.,"İstanbul'un Bendeki Görüntüsü", *Benim İstanbul'um 15 Yazar 1 Çizer,* Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2010, s. 183-190.

WEB Siteleri

(http: //www.sabah.com.tr/Yazarlar/tamer/2009/07/06/kemal_ozeri_gulumseyerek_anmak)
(http: //www.hurriyet.com.tr/yazarlar/12006423.asp)
(http: //hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=11987593&yazarid=4)
http: //www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalEklerDetay&ArticleID=944367&Date=04.09.2010&CategoryID=40
Kemal Özer,"Anılar İçinden Tanpınar", http: //kemalozer.blogcu.com/ani
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=13)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=104)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=126)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=151)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=161)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=166)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=171)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=179)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=176)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=182)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=188)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=191)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=204)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=207)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=420)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=597)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=612)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=665)
(http: //www.kemalozer.net/?page_id=1005)

BELEDİYESİ

Anılar genellikle bulanık ve parça parça anımsanır. Belleğimizin oyunuyla bu anıları değiştirir, süsleriz. Ama anıyla ilgili bir fotoğraf varsa elimizde o zaman biraz daha netleşir bu anılar..

Bazı anılar ise elimizde fotoğrafı olmasa da bir fotoğraf gibi belleğimize kazınmıştır. Bunlar ötekilerine göre daha "gerçek" gelir bize..

Kemal Özer anılarını elindeki ve belleğindeki o fotoğraflara bakarak yazmaya başlamıştı ama bitiremedi. Onun ardından dostları bu anı fotoğraflarını kendi objektiflerinden bakarak yazdılar. Bu kitap onların belleğindeki anı fotoğraflarından oluşuyor...

20 TL. KDV DAHİL

ISBN-978-605-5541-28-6

9 786055 541286

Yordam Kitap